

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY
V. FAUSBØLL

VOL. V.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.
1891.

[All Rights Reserved.]

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. **RICHARD MORRIS,**
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvāṭaṃ khaṇṭivā tasmīn etc.
- 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹⁵⁶₁) after tathā.
- 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
- 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
- 109 l. 2 cfr. Senart, Mahāvastu I p. 282.
- 123 l. 15 cfr. Mahāvastu I p. 281.
- 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹⁵⁵₁₇.
- 180 l. 21 read karuṇā.
- 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
- 364 l. 24 read Bārāṇasirañṇā pana Saṃyamena.
- 372 l. 25 read baddhabhāvaṃ.
- 384 l. 27-29 read „Sāmi, paṇḍuvaṇṇo si jāto, kin nu te kāci cintā atthi,
udāhu rājā - - taṇhā uppannā - - taṇhā - - naṃ. (Neglect of the
compositor in the last proof)
- 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Vol. V. 202,4 fr. bottom read so all.
332,22 read patitṭhāsi
333,13 — balavā vedanā
334,18 — Buddha-

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked S^{dr}. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhi. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandaajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne 5
„uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhu vo katham uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ ’ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto dhammena r. kārento saddho² 10
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi³. Purohito pan’ assa para-
piṭṭhimaṃsiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
’ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha naṃ divā 15
lañcaṃ gahetvā kūṭaṭṭam⁶ katvā upaṭṭhānaṃ āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ’ti musāvādaṃ katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjīṃ,
geham pana gantvā mukhaṃ vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya 20

¹ Ck Bā -u. ² Bā su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bā adda viya. ⁵ Ck Bā ku-. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā omit pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmīti, rattim sīlaṃ rakkhissāmi¹, evaṃ me
 upaḍḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ 'ti. So⁴
 gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasaṃ tasmim vinicchaye
 nisinne aññatarā silavatī itthi aṭṭaṃ karonti⁵ gharaṃ gantum
 5 alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmīti“ upakaṭṭha-
 kāle⁶ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhma-
 ṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁷ ambapiṇḍi⁸ āhاريythā⁹. So
 tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ¹⁰ khāditvā uposathikā
 hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosiki-
 gaṅgāya¹¹ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane sutta-
 buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim
 15 anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammassa sarikkhako¹²
 vipāko ahoṣi, tasmā aruṇe uggacchante¹³ ambavanam pavisati,
 pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbattabhāvo antaradhāyati, asīti-
 tālahatthappamaṇo¹⁴ attabhāvo nibbattati¹⁵, sakalasarīraṃ
 jhāyati, supupphitakimsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va
 20 aṅguli, tattha¹⁶ mahākuddālappamāṇā¹⁷ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto¹⁸ mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente¹⁹ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati,
 alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁰ nānāturīyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane
 dibbapāsādam abhirūhati²¹. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²² nissandena tiyojanikaṃ²³ ambavanam paṭilabhi,
 lañcaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ Bā - mā ti. ² Cks omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bds - kaṭhe-. ⁵ Bā
 ambaphalānaṃ. ⁶ Cks - imi, Bā - i. ⁷ Ck - riyitta, Cs - rayittha, Bā - ra-. ⁸ Bā
 imāni. ⁹ Cks - sa-. ¹⁰ Cs kammasarikkhako, Ck kammāsari-, Bā - sarikkhiko.
¹¹ Bā upaga-. ¹² Bds asītihatthatalakkhandhappa-. ¹³ Bā nippatti. ¹⁴ Bā
 hatthā. ¹⁵ Bā - ṇa. ¹⁶ Bds - nappatto. ¹⁷ Cks - mante, Bds atthaṅgāmitte taṃ.
¹⁸ Bā - kitthiyo. ¹⁹ Bā - hi. ²⁰ Ck - naṃ, Cs - na. ²¹ Cks - kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattim
 rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmim kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇiye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkaṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantaṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipañṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmim
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhivā „tam eva ambapakkaṃ khādissāmīti“ nadi-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambam alabhitvā na utṭha- 15
 hissāmīti¹¹“ sannitṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupañcachadivasāni¹² vātāta-
 pena parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadi-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ űatvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkaṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssa¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapantī paṭhamam gātham āha :

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi ti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasam
 āapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvam kimadhippāyo kiṃ cintento kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmim Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisinnu ti. 30

¹ Ck omits pana -- nissandena. ² Bd only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.

⁵ Bd -si, C^o parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bd -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bd -re. ¹¹ Bd upaṭha-. ¹² Ck dvepi nīḷa divasāni.

¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bd tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvāṃ¹ amalamaññhime
5 pāṇīhi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayam aham
satthena naṃ vikappetvā khuppipāsaṃ² ahāsi me. 4
5. So³ 'ham apetadaratho⁴ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁵. 5.
- 10 6. Sose tvā nūna⁶ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambaraṃ y'assa⁷ phalaṃ sādum⁸ [yam uddhariṃ⁹] vuyhamānaṃ
[udadhismā¹⁰] mahañṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmiṃ upavasāmi¹¹ aham,
rammaṃ pati nisinno 'smi, puthulomāyutā puthū¹². 7.
- 15 8. Tvaṇ ca kho me va akkhāhi attānam apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāṇi, kissa vā tvam sumajñhime. 8.
9. Ruppapattāpalimaṭṭhiva¹³ vyagghiva girisānujā
yā santi¹⁴ nariyo¹⁵ deve su devānaṃ paricārīkā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹⁶ anvāgatitthiyo¹⁷ —
20 rūpe te sadisī n' atthi
devesu¹⁸ gandhabbamanussaloke¹⁹,
puṭṭhāsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇ-
25 ṭhito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvāṇā
'ti disvā, amalamaññhime ti nimmalaññhime, devataṃ ālapanto evaṃ āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanamāharin ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti taṃ jivhagge ṭhapitamattam eva sattarasaharaṇisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -so. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Cks -pi. ⁵ Cks sositvā nūna, Bḍ sositvā nanu. ⁶ Bḍ passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bḍ -sammā. ¹⁰ Bḍ -u. ¹¹ Cs -palimaṭṭhima, Bḍ rūpapattāplamatti, Bḍ ruppamattāplamantiva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bḍ nā-. ¹⁴ Bḍ rūpenānvā-. ¹⁵ Cks deve si. ¹⁶ Bḍ gandhabbesu-. ¹⁷ Bḍ -saṇṭhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bḍ -ṇisa-hassāni.

mama khudañ ca pipāsañ ca hari, apeta-daratho¹ ti vigata-kāyacittadaratho, sudhābhōjanam bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadaratham apāhari, vyanti-bhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīṇaambapakko hutvā ti attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c'eva cittakkhamena² ca samaunāgato, aññesu³ kadalipanasādīsu phalesu parittakam pi 5 assādam⁴ nādhigacchāmi, sabbāni⁵ jivhāya ṭhapitamattāni tittān' eva sampajjan-tīti dīpeti, so setvā⁶ ti nirāhāratāya so setvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti tañ mamañ⁸, yassā⁹ 'ti yañ assa, yañ⁹ aho sīti attho, idaṃ vuttañ hoti: yañ phalañ mama sāduñ aho si yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-samkhāte mahaṇṇave vuyhamānañ tato udadhismā uddharim¹¹ ambam mama 10 maraṇam āvahissatīti maññāmi, mayham¹² tañ alabhantassa jivitañ na-ppa-vattissatīti, upavasāmīti khuppi-pāsāhi upagato¹³ vasāmi¹⁴, rammañ pati nisinno smīti ramañiyañ nadim pati ahañ nisinno, puthulomāyutā puthū ti yañ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi¹⁵ bhaveyyā¹⁶ 'ti adhippāyo, apalāyini¹⁷ti apalāyitvā mama sam- 15 mukhe¹⁶ thite ti devatañ ālapati, apalāpini¹⁷ti pi pāṭho, palāparahite¹⁸ ana-vajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇā idhāgato sīti pucchati, ruppapaṭṭapalimaṭṭhivā¹⁹ 'ti suṭṭhupalimaṭṭhakañca napaṭṭasadisā²⁰, vy-agghivā²¹ 'ti līlāvilāssena taruṇavyagghapoti-kā viya, devānañ ti channañ²¹ kāmāvacaradevānañ, yā ca manussalokasmin ti yā ca manussaloke, rū-penānvāgatitthiyo²² 'ti rūpena ānvāgatā²³ itthiyo, natthīti attano sam-bhāvaṇāya evam āha, tava rūpasadisāya nāma na bhavittabban ti hi 'ssa adhippāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādini-sitesu²⁴ gandhabbesu ca manussaloke²⁵ ca, cārupubbañgīti cārunā pubbañgena varalakkhaṇena²⁶ samaunāgato, nāmañ ca bandhave cā²⁷ 'ti attano nāma gottañ ca bandhave 25 ca mayham akkhāhīti vadati.

Tato²⁷ devatā aṭṭha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisinno si rammañ brāhmaṇa Kosikim sāham²⁸ bhusālayā vutthā²⁹ varavāri-vahoghasā. 11.

12. Nānādumaṇaṇākīṇṇā bahukā³⁰ girikandarā 30 mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Ck^s cittakilamathena. ² Bā adds paṇa. ³ Ck Bā -da. ⁴ Bā adds me. ⁵ Ck^s sositvānā, Bā sositvā. ⁶ all three MSS. soti- ⁷ Ck man. ⁸ Bā nama. ⁹ Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra. ¹¹ Bā -ritam. ¹² Bā mayhe. ¹³ Ck^s upā-. ¹⁴ Ck^s -miti. ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukham. ¹⁷ so B^s; Bā apalāsinīti. Ck apalāyiti, C^s apalāyini. ¹⁸ Bā malāyarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭaplamathivā, B^s ruppe-pattaplamattivā. ²⁰ Ck^s -sam, Bā -si, B^s -sī. ²¹ Ck^s cha. ²² Bā -nānvā-. ²³ Ck^s -ta. ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸ Bā aham. ²⁹ Bā vutthā, B^s vuttā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -se.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā'
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayāṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugaṁ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇhi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha janādhipa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
- 10 18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayaṁ te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammaṁ Kosikigaṅgaṁ patini-
15 sinno, bhūsālayā vutthā⁴ ti bhuse⁵ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṁ addhivatthā, Gaṇḍaṭṭhakavimānavāsiniṭi attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārā girikandarā
maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tasmaṁ pāmokkhā homiṭi dasseti, abhisandan-
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṁ Kosikigaṅgaṁ pavisantīti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanambhā¹² udakāni pi bahūni pavisanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasaṁkhatē vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānaṁ vittakarena¹⁴ vanasaṁkhatēna¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārinā va abhisandanti pūrentīti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṁ, āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchantīti attho, evaṁ upagatāni
pana mama sotāni pavisantīti adhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbān taṁ mama sotass' eva vasānugaṁ
30 hoti, n' atth' ettha saṁsayo ti, evaṁ ambapakkassa nadīsotena āgamanakāraṇaṁ
kathesi, medhāvi puthupañña 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocaya 'ti
evaṁ taṇhābhisaṅgaṁ mā rocaya¹⁷, paṭisedhā 'ti paṭisedha¹⁸ naṁ ti rājānaṁ
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṁ paṇḍitabhāvaṁ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, Ck³ vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ Ck³ cāhaṁ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ Ck³ tattha. ⁶ Bā adds pi, Ck³ vi. ⁷
Bā saṇhabhūtā. ⁸ Bā vuṭṭhā. ⁹ Ck³ bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ Ck³ -jā.
¹² Ck³ vanamānā. ¹³ Ck³ tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, Ck³ vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, Ck³ adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 āciyanto¹ vaddhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvam nirāhāratāya sussamāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmīti, tassa
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇā ca saddhim kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dībba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayam jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyūṃ: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesam bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesam vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārikā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hī raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegā uppadenti evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhaṃsanam cavanam⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ loka¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayam asiloko mayi pete¹⁴ āgamiṣṣati. 21.
22. Tasmā hi pāpakam kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ silaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā ṭhitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbam sucaritadhammaṃ,
 tividham sucaritaṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetam, viddhamsanam
 ti bhaṇam, cavanam ti cutim, jīvitassa 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā ṭhitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jānan-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na cīyati na vaddhati, sace naceteti
 vadhāya tassa 'ti¹⁷ saṃkham gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalam vadhāya ceteti nāpi parasantakam nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalam ambapakke āsam¹⁹ katvā Gaṇḍam olokento 30
 nisinnō, tvam²⁰ mayham kiṃ nāma akusalam passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, C^s ajjyanto. ² Ck^s vaṭṭanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bā^s hotīti
 puna. ⁶ Bā paṣaṇhabhūtā. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanam. ¹⁰ Ck nāciyati, Bā najjiyyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā viditā ti. ¹³ Ck^s
 jigimsasi, Bā jigisasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvam. ¹⁶ Ck^s -katvāsi, Bā pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Ck^s puggalanam pissa santikam vināseti. ¹⁹ Ck
 āsamgam katvā. ²⁰ Bā^s add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satīti² sati³ sobhane uttame
ti ālapanam etam, anariyapaṇisambhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya⁴
asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pi
5 mañ⁷ paribhāsanti maramānañ⁸ ajjhupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussosāṇi puthulāya sunda-
rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhitvā paralokaṃ gate,
1 mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, parakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
attānaṃ ambañ ca dadāmi te taṃ
yo duccaje kāmagaṇe pahāya
santiñ ca dhammañ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane ṭhito
15 adhammañ c' eva carati pāpañ c' assa pavaḍḍhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmañ¹³ appossuko bhava,
upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusāliyā
20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakkhalasannibhā
kosumbhasalālānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā nītaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussahaṃ
25 sahanatīti¹⁶ tena naṃ ālapantī evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālīngitvā ambavanāṃ
nayanāti attānañ ca te dadāmi tañ ca ambañ, kāmagaṇe ti kañcanamāla-
setacchattapaṭimaṇḍite vatthukāme, santiñca dhammañcā 'ti dussīlyapasa-
mena¹⁷ santisaṃkhātāṃ silāñ c' eva sucaritadhammañ cū 'ti, adhiṭṭhito si
yo¹⁸ tvaṃ ime gaṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
ti purimabandhanaṃ, pacchāsamyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttaṃ
30 hoti: ambho tvam tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patīti. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā ⁵ Bā -to. ⁶ Ck
jigimsasīti, Bā jigīsati. ⁷ Bā add evaṃ ⁸ Bā caṇaramaṇaṃ. ⁹ Ck -nā,
Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komañ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyana. ¹⁶ Bā sahanāti. ¹⁷ Bā
dussīlavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjajam.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhītvā vātātaṇaṃ agaṇetvā nadītīre sussamāno
 nisīdati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasadisō, yo puggalo
 rasataṇhāvasiko adhammaṃ c' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānaṃ pāpaṇ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sā tāpasam garahantī evam āha, kāmaṃ appossukko
 bhava² 'ti ekaṃsen' eva ambapakke nīrālayo hohi³, sītale ambavane etan ti
 evam vadamānā devatā tāpasam ālīṇḍitvā ure nipajjāpetvā ākṣe pakkhantā⁴,
 tiyojanikaṃ dibbaṃ ambavanam disvā sakūṇasaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhantī ehi tan⁵ ti⁶ āha, puppharasamattehi⁷ puppharasehi matthehi,
 vakkaṇḍhehi⁸ vakkaṇḍīvehi sakūṇehi abhināditan ti attho, idāni te sakūṇe
 ācikkhantī koṇeā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā⁹, koyaṭṭhimadhusā-
 liyā¹⁰ ti koyaṭṭhisakūṇā¹¹ ca nāma suvaṇṇasālikasakūṇā¹² ca ete dibbasakūṇā
 ettha vasantīti dasseti, kūjītā haṃsapūgehi¹³ haṃsagaṇehi upakūjītā¹⁴
 virāvasaṃghaṭītā¹⁵, kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pāsūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹⁶, palālakhalaśaṇṇibhā ti
 pupphasannicayena sūlīpalālakhalaśadisā¹⁷, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁸, evarūpā rukkḥā ca ettha atthīti ambavanam vaṇṇeti.

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmim
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpasō ambāni khādītvā taṇhaṃ pūretvā vissamītvā
 ambavane vicaranto taṃ petam dukkhaṃ anubhontaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite¹⁹ taṃ nāṭaka-
 parivāritaṃ dibbasampattim anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tirīṭī kāyūrī aṅgaḍi candanussado 25

rattim tvaṃ paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28.

29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā²⁰ paricārīkā,
 evam mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.

30. Kim kammaṃ akarī pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha mālīti dibbamālādharo, tirīṭīti dibbaveṭṭhanadharo²¹, kāyūrīti
 dibbābharanapatimaṇḍito, aṅgaḍīti dibbaṅgadasamannāgato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -tī, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adds evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosatthi-, Bā kopatthi-. ⁸ Cks kos-. ⁹ Bā
 -sāliyā-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghāṭika, Bā saṃghaṭṭitā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṭṭaṅgamite. ¹⁶ atthagamite.
¹⁷ Ck yāmāte. ¹⁸ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresiti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passantī tesāṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhava, attaduḥkhāvahan ti attano duḥkhāvahaṃ,
 5 manussesū 'ti yaṃ² manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na³ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahoṣim, idam me rattiṃ sukhānu-
 bhavanaṃ tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanaṃ pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁴, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭaṃ karitvā lañcaṃ gahetvā parapitṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammaṃ nissandena idaṃ dukkhaṃ anu-
 bhavāmi⁵“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁶ ahaṃ,
 acarim dīgham addhānaṃ paresaṃ ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁷ hoti evaṃ ukkacca khādati
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggayhā 'ti paṭiggahetvā adhīyitvā, acarin
 20 ti paṭipajji, ahitāyahan ti⁸ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresaṃ piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā 'ti ukkantitvā⁹.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasam pucchi: „tumhe katham
 idhāgatā¹⁰“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissatha¹¹“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadam yeva gamissāmi¹²“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
 vo¹³ nibaddhaṃ ambapakkena upaṭṭhahissāmi¹⁴“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā¹⁵“ 'ti patiññam gahetvā gato¹⁶. Tato paṭṭhāya
 nibaddhaṃ ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kasiṇaparikaṃmaṃ jhānābhiññam¹⁷ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahoṣi.

¹ B^d vicā-. ² B^d omits yaṃ. ³ C^k maṃ nana, B^d ma na. ⁴ B^d -ena. ⁵ B^d giddhito. ⁶ B^d -iko. ⁷ B^d adds ahitāya. ⁸ B^d ukkantitvā. ⁹ B^d te. ¹⁰ C^k omits gato. ¹¹ B^d -ā.

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-vaṇṇā ahoṣi, tēpasō aham evā“² ti. Kimchandaajātakam.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya sahāyikā surā- 5
pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surāchaṇe ghuṭṭhe⁴
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhasuram paṭi-
yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāmā“⁶ ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
„sahāyike chaṇaṃ kilissāmā“⁷ ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
suram na pivissāmi“⁹ vutte „tumhe Sammasambuddhassa dānaṃ 10
detha, mayam chaṇaṃ karissāmā“¹⁰ ti āhaṃsu. „Sādhū“¹¹ ti sam-
paṭicchitvā tā¹² uyyojetvā S-ram nimantāpetvā mahādānaṃ datvā
bahum¹³ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṃ sotuṃ tāhi
parivāritā¹⁴ Jetavanaṃ agamāsi. Tā pan¹⁵ itthiyo suram¹⁶ pivanamā¹⁷
va¹⁸ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi¹⁹ suram pivitvā va 15
tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimṃsu
ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni²⁰ ekaccā
kalahaṃ akamsu. S. tāsam samvegā²¹ janantthāya²² bhamukalo-
mato raṃsim²³ vissajjesi, andhakāratimisā²⁴ ahoṣi. Tā bhītā²⁵ ahesuṃ 20
maraṇabhayatajjitā, tena tāsam surā jiri²⁶. S. nisinnapallamke
antarāhito²⁷ Sinerumuddhani ṭhatvā uṇṇalomato raṃsim²⁸ vissajjesi,
candasahassuggamanam²⁹ viya ahoṣi. S. tattha ṭhito va tāsam sam-
vegajanantthāya

Ko nu hāso kim ānando niccam pajjalite sati, (Dhp. p. 146.) 25
andhakārena onaddhā padīpaṃ na gavessathā³⁰ ti

imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpattiphale
paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhasane nisīdi.
Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabhedanaṃ surā-
pānaṃ nāma kadā³¹ uppannaṃ“ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā samghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶ Ck tam. ⁷ Ck -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck -rahi. ¹⁰ Ck pivamānā, Cā pivamanā corr. to pivamānā, Bā pivanamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omits pi. ¹³ Ck -ccā-pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Cā -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janantthāya. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bā -ssā. ¹⁸ Ck Bā bhi-. Cā si- corr. to bhi-. ¹⁹ Bā jiri. ²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyassahassa-. ²² Bā adda kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattāya Himavantam agamāsi. Tatth' eko
 rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa
 tiṇṇam kappānam antare surācāṭippamāno² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Tam parivāretvā harittakī⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesam pakkāni phalāni⁵
 chijjitvā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmiṃ rukke nisiditvā khādanti,
 tesam khādamānānam patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti tam¹² udakam suriyātapena¹³ paccāmānam¹⁴ salohita-
 vaṇṇam¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsita sakunagaṇā¹⁶ tam
 pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rukkhāmūle thokam niddāyitvā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭṭhādisu pi es'
 eva nayo. Vanacarako tam disvā „sace idam visam bhaveyya
 15 ime mareyyum²⁰, ime pana thokam niddāyitvā yathāsukham
 gacchanti²¹, na idam²² visam“ ti²³ sayam pivitvā matto hutvā
 māmsam²⁴ khādītukāmo ahosi, tato aggim katvā²⁵ rukkhāmūle
 patite²⁶ tittirakukkuṭṭhādayo²⁷ māretvā māmsam āṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena māmsam²⁸ khādanto ekāha-
 20 dvīham tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi²⁹ tassa santikam
 gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idam pānam³⁰ tāpasena
 saddhim pivissāmīti“ so ekam veḷunālikam³¹ pūretvā pakka-
 māmsena saddhim haritvā³² paṇṇasālam gantvā „bhante imam

¹ so all three MSS. -i. ² Bā sucāṭi-. ³ Bā pūrito. ⁴ Bā harittakī. ⁵ Ck
 vaṇṭā. ⁶ Bā add tattha. ⁷ Bā sayam jāta. ⁸ Bā omits va. ⁹ Bā suvakā.
¹⁰ Bā haritvā. ¹¹ Ck -tāya, Bā patita. ¹² Ck tā, omitting iti. ¹³ Bā -yasanta-
 pena. ¹⁴ Bā -na. ¹⁵ Ck sasalo-, Bā lo-, Bā rasamlo-. ¹⁶ Bā -gaṇāgantvā. ¹⁷
 Bā adds upari, Bā upariśākhā. ¹⁸ Ck paṭipattitvā. ¹⁹ Ck viku-, Bā vikuṇca-.
²⁰ Bā mā-. ²¹ Bā kūjitvā utthāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² Bā
 yidam. ²³ Bā adds tato thokam gahetvā. ²⁴ Bā māmsādi, Bā māmsāni. ²⁵
 Bā adds nippajji, Bā pajjalitvā. ²⁶ Bā patita. ²⁷ Ck tittura-, Bā titthira-. ²⁸
 Bā omits ma-. ²⁹ Bā aññe divase. ³⁰ Ck pana. Ck pana corr. to pānam, Bā
 pipānam. ³¹ Ck -nalakam, Ck -nālīkam corr. to -nalakam. ³² Bā gahetvā.

pānaṃ¹ pivathā² 'ti vatvā ubho pi maṃsaṃ khādantā pi-
 vimṣu. Iti Sureṇa ca Varuṇeṇa ca diṭṭhattā tassa pānassa
 „surā³ ti ca „vāruṇīti⁴“ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth'
 eso⁵ upāyo⁶“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁷ paccantana-
 garaṃ gantvā „pānāgārikā⁸ nāma āgatā⁹“ ti rañño ārocāpesuṃ. 5
 Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo
 vāre pivitvā majji, tassa taṃ¹⁰ ekāhadvihamattam eva ahosi.
 Atha ne „aññaṃ pi atthīti¹¹“ pucchi, „atthi devā¹²“ 'ti, „kuhin¹³
 ti, „Himavante devā¹⁴“ 'ti, „tena hi ānethā¹⁵“ 'ti. Te gantvā¹⁶
 ekaddevāre¹⁷ ānetvā „nibaddhaṃ¹⁸ gantuṃ na sakkhissāma¹⁹“ 'ti 10
 sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacāṃ ādiṃ katvā
 sabbasambhāre²⁰ parikkhipitvā²¹ nagare suraṃ karimṣu. Nāgarā
 suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṃ, nagaraṃ
 suññaṃ viya ahosi. Te pānāgārikā²² tato palāyitvā Bārāṇasīṃ
 gantvā „pānāgārikā²³ āgatā²⁴“ ti rañño ārocāpesuṃ. Rājā 15
 pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akaṃsu, tam
 pi nagaraṃ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketaṃ²⁵ Sāke-
 tato Sāvattihīṃ agamaṃsu²⁶. Tadā Sāvattihīyaṃ Sabbamitto
 nāma rājā ahosi²⁷, so tesāṃ saṃgahaṃ katvā „kena vo
 attho²⁸“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena²⁹“ 20
 pañcah' eva ca³⁰ cāṭisatehīti³¹“ vutte sabbaṃ dāpesi. Te pañ-
 casu cāṭisatesu suraṃ saṇṭhāpetvā³² cāṭirakkhanatthāya³³ eke-
 kāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālaṃ³⁴ bandhimṣu, te³⁵ paccitvā³⁶
 uttarāṇakāle³⁷ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā
 niddāyimṣu³⁸, mūsikā āgantvā tesāṃ³⁹ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- 25
 gutṭhe khādītva agamimṣu⁴⁰. „Bilālā⁴¹ suraṃ pivitvā matā⁴²“

¹ Ck nam, C^s nam corr. to pānaṃ. ² B^d varuṇo ti. ³ B^d eko. ⁴ B^d kāje-.
⁵ B^d pānaṃkārikā. ⁶ B^d omits tam. ⁷ B^d atthinatthīti. ⁸ C^s āg-. ⁹ B^d
 ekaddevāraṃ. ¹⁰ B^d nibandhaṃ. ¹¹ B^d -raṃ. ¹² B^d pakkhi-. ¹³ B^d pāṇakā-
 guṇā. ¹⁴ C^k -ke, C^s -ko, B^d pāṇakārikā, B^s pāṇakārikā. ¹⁵ C^k -ta, B^d omits
 sāketaṃ. ¹⁶ B^d āg-. ¹⁷ B^d hoti. ¹⁸ B^d add ca. ¹⁹ C^k pañcameva, omitting
 ca, C^s pañcameva ca, B^d pañcāhi, omitting eva ca. ²⁰ C^s B^d saṇṭha-, B^d add
 mūsikā bhayena. ²¹ B^d -ṇa-. ²² C^k bilā-, C^s bilā corr. to bilā-, B^d bilāraṃ.
²³ B^d bilārā te. ²⁴ C^k paṇḍitvā, B^d pacitvā, B^s muñcītvā. ²⁵ B^d uttarāna-,
 B^s uttānakāye. ²⁶ B^d nicāṭiyam. ²⁷ B^d ne-. ²⁸ āg. ²⁹ B^d rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesum. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnaṃ pi janānaṃ sīsāni chindāpesi, te „suram detha¹, madhuraṃ detha²“ ‘ti vadentā³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“ ‘ti ānāpesi. Bilālāpi⁵ surāya⁶ jinnāya utṭhahitvā kiṇṭā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesum⁷. Rājā „sace visam assa ete mareyyum, madhuren⁸ eva⁹ bhavitabbaṃ, pivissāma¹⁰ nan“ ti nagaraṃ alamkārāpetvā¹¹ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹² alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹³ rājapallamaṃke nisīditvā amaccaganaṇaparivuto suram pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādisu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“ lokaṃ volokento¹⁴ taṃ rājānaṃ suram pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac’ āyam suram pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹⁵ tathā naṃ karissāmīti“ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇṭha imaṃ kumbhaṃ kiṇṭhā“ ‘ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitaṃ disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena saddhiṃ sallapanto¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

1. Ko pātuṃ āsī tidivā nabhamhi
obhāsayaṃ saṃvarim candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā¹⁷ vijju-r-iv’ antalikkhe. 33.
2. So chinnavātaṃ¹⁸ kamasī aghamhi¹⁹,
vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā²⁰ subhāvitā
anaddhagūṇāṃ api²¹ devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ saṃkammāgamma²² tiṭṭhasi
‘kumbhaṃ kiṇṭhā’ ‘ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bd viravantā. ⁴ Bd mā-. ⁵ Bd bilār-. ⁶ Bd -cāpesum. ⁷ Cks -renekena. ⁸ Bd -mi. ⁹ Bd -karetvā. ¹⁰ Bd kārāpetvā. ¹¹ Bd omits seta. ¹² Bd olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bd -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jinnā-, Bd channa-. ¹⁷ Bd agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bd andhagnamasi. ²⁰ Ck saṃtamamāg-, Cs saṃkamamāg-, Bds saṃgammamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturasīti kuto pātubbūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kiṃ Tāvatiṃsabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākato jāto sīti pucchati, saṃvarin ti rattim, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghambhīti⁵ appaṭighe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya paṭiṭṭhā viya katā, anaddhagūṇāmapi⁷ devatānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūṇaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi yā api¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vebhāsayaṃ saṃkammāgammā¹² ti 10
ākāse pavattapadavīthīhāraṃ¹³ paṭicca nissāya ca¹⁴ tiṭṭhasi¹⁵, imassa ko vā tuvaṃ¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yam etamattthaṃ ti yam¹⁸ etam¹⁹ vadasi imissa²⁰ kiṃ vā vatāyaṃ ti iminā sambandho, yam etam kumbhaṃ kiṇāthā²¹ ti vadasi²² kissa vā te ayaṃ kumbho ti attho. 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhiti“ vatvā surāya dose das-sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phānitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²³ suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²⁴ pītvā²⁵ pate papātaṃ
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁶
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasmi²⁸ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, Cs catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bds -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūṇāmapi, Bā anantagūṇamasi. ⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anañḍabbhūnaṃ, Cs anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūṇaṃ, Bā anandhagūṇaṃ. ¹⁰ Ck devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃkammāgammā, Bds saṃgammamāgammā. ¹³ Bds pavattāmpa-. ¹⁴ Bā omits ca. ¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bds nāma. ¹⁸ Bā param. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck gaḷeyyaṃ, omitting yaṃ, Bā galeyyaṃ, omitting yaṃ. ²⁴ Bds pīvitvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pīvitvā, Bā ve pīvitvā. ²⁸ Cks -smim. ²⁹ Cks -sāvi.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
 tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
 careyya gāme visikhantarāni
 5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
 tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītvā⁷ utthāya pavedhamāno
 sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanto
 so naccatī dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
 atho sigālehi pi⁹ khāditāse
 bandhaṃ vadhaṃ bhogaḍḍhāni c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītvā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
 sabhāyam āsīno¹¹ apeta vattho
 15 sammakkhito vantaḡato vyaṣanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītvā¹² ukkaṭṭho āvilakkho¹³
 mama eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
 na me samo cāturato pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
 20 dubbhaṇṇinī naggayinī palāyinī
 corāna¹⁸ dhuttānaṃ gatī niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
 anekasāhassadhanāni¹⁹ loke
 ucchinnadāyajakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññaṃ dhaṇaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
 khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
 ucchedanī vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ Bā adds va. ² Bā -gāyati. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks yañce. ⁵ Cks -sāsi. ⁶ Cks yam. ⁷ Bā pivitvā, B^s ve pivitvā. ⁸ Bā bāhuṃ. ⁹ Cks -lepihi, Bā atho pisiṅgalehi. ¹⁰ Bā yaṃ ve pivitvā. ¹¹ Cks āsi-, Bā abhāsamāsino. ¹² Bā ve pivitvā, adding bhāseyya. ¹³ Bā ava-. ¹⁴ Bā patha-. ¹⁵ Bā mānātimāno. ¹⁶ Cks kalahā. ¹⁷ Bā paresuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ Ck -sasāhassahananāni, C^s -sāhassagananāni, Bā -sahassāni dhanāni, B^s -sāhassadhanāni. ²⁰ Bā vattataṃ.

15. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo va² poso
akkosati pitarañ mātarāñ ca
sassum pi³ gañheyya atho pi suñhañ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nārī
akkosati sasurañ sāmikañ ca
dāsam pi gañhe paricārakam pi etc. 48. 5
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme t̥hitañ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tattonidānañ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ dūccaritañ caranti
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayañ vajanti⁷ dūccaritañ caritvā etc. 50. 10
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuñ hiraññam pi pariccajantā
so tañ pivitvā alikañ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇīyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā,
dhīrāpi santā bahukañ bhaṇanti etc. 53. 20
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkañ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹ 25

¹ Bḍ yañ ve pivitvā. ² Bḍ ca. ³ Bḍ sassurampi. ⁴ Bḍ yañ ve pivitvā. ⁵ Cks -ṇa. ⁶ Bḍ -yambi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck yā yañcamānā, Cs yā yācamānā, Bḍ yañ yoca-. ⁹ so Bḍ; Cks yampitvā. ¹⁰ Cks posi-. Bḍ pisi-, Bs pesa-. ¹¹ Bḍs -te. ¹² Cks pātuk-. ¹³ Bḍs madanāya. ¹⁴ Bḍ yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bḍ -thupā. ¹⁷ Bs -sanā. ¹⁸ Ck -yya, Bḍ -yyaṃ. ¹⁹ Cks -kkā, Bḍ ayyasayyaṃ. ²⁰ Bḍ yañ ve pivitvā. ²¹ Bḍ -ṭāriva.

na hi vāruṇiyā vego¹
narena susaho-r-iva². 55.

24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappaṁ ghoravisam⁴ iva⁵

5 taṁ loke visasamānaṁ
ko naro pātum arahati. 56.

25. Yaṁ ce pītvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayantā
upakkamuṁ musalehi⁸ aññamaññaṁ etc. 57.

10 26. Yaṁ ce pītvā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam imaṁ niratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya⁹. 58.

15 27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹⁰ dadhi vā madhuṁ vā
evaṁ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānīti ādinavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade pari-
vaṭṭeyya¹¹, yaṁ pītvā¹² pate ti yaṁ pītvā pateyya, sobbhan ti āvātaṁ,
20 candaniyoḷigallan ti candanikaṇ¹³ ca oḷigallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti
bhūñjitum ayuttaṁ, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁵ purāpakasaṭṭhāko¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkhaṁ¹⁷ sampari-
yesanto āhiṇḍati¹⁸ evaṁ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti niravassayo anātho
viya, upagāyatīti aññaṁ gāyantaṁ disvā upagantvā va¹⁹ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānīti antaravīthiyā, ativelasāyīti²⁰ aticīram²¹
pi niddaṁ okkameyya, ativelacārīti pi pāṭho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukaṭṭhalako vā 'ti dārumayantarūpakam viya, bhogajānīñcupentīti
bhogajānī ca upenti pāṇātipātādīni katvā daṇḍapīlītā dhanaajānī ca aññaṇ
c' eva²² vadhabandhādīdukkhaṁ pāpuṇantīti attho, vantaḡato ti attano²³

¹ B^s samvego. ² B^s narakesussābhoriva. ³ B^d -jjanti. ⁴ B^d ghoramvi-. ⁵ C^k
cīva, C^s mīva, B^d -visamiva. ⁶ B^d yaṁ ve pītvā. ⁷ C^s -kāveṇṇu-, C^k -ka-
veṇṇu-, B^d -kāveṇhā-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh'? ⁹ B^d pive-.
¹⁰ B^d na himasmi kumbhamhi, C^k na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B^d paripateyya. ¹² C^k pītvā, B^d pītvā. ¹³ B^d -yañ. ¹⁴ C^k oli-. ¹⁵ C^k
-sāvīti. ¹⁶ C^s surākasate-. ¹⁷ B^d -ā. ¹⁸ B^d omits āh-. ¹⁹ B^d omits va. ²⁰
C^k -sāsīti. ²¹ B^d atirekataram. ²² C^k aññaṁ. ²³ C^k -nā.

vantasmiñ gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pāṭho, tasmiñ vante csaanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthiti evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā paṭhavi, sabbā puthavīti pi pāṭho, cāturanto ti catusamuddantāya⁵ paṭhaviyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gaṭīti⁷ nipphatti⁸, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṃ⁹ yattha vināsayantīti yañ nissāya yattha paṭiṭṭhitā evaṃ bahum pi dhañṇādisāpateyyaṃ¹⁰ nāsenti kapaṇā¹¹ honti, iddhānti samiddhāni¹², phitānti vatthālaṃkārabhaṇḍehi¹³ pupphitāni, ucchinnaḍāyajakatānti ucchinnaḍāyajjāni niddhanāni katāni¹⁴, dittarūpo ti gabbitarūpo¹⁵, gaṇheyya' ti 10 bhariyasaññāya¹⁶ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, duc-caritaṃ caritvā ti evaṃ tīhi dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yañ yācamānā ti yañ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahum hiraññaṃ paricca-jantāpi musāvādaṃ karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁷ ti pivitvā ṭhito 15 nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁸ gatosīti vutto sāsanassa duggahitattā¹⁹ taṃ²⁰ atthaṃ²¹ na jānāti, hirimaṇapīti hiriyuttacittāpi, ekathūpā²² ti sūkarapotakā viya hīñjaccehi²³ saddhiṃ ekarāsī hutvā, anāsakā ti nirāhārā²⁴, thaṇḍiladukkhaseyyaṃ ti bhūmiyaṃ dukkhaseyyaṃ sayanti, āyasakkaṃ²⁵ ti garahaṃ, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahatā²⁶ ti gīvāya bad-dhena kūṭena hatā²⁷ gāvo viya²⁸, yathā tā²⁹ tiṇaṃ akkhāntiyo paṇiyaṃ api-vantiyo sayanti tathā sayantīti³⁰ attho, ghoravisammivā³¹ ti ghoraviśaṃ viya, viśasamānaṃ ti viśasadiśaṃ, Andhakaveṇḥuputtā³² ti dasabhātika-rājāno, upakkamun ti paharimsu, pubbadevā ti Asurā, tidivā ti Tāvatiṃsadevalokā³³, sassatiyā ti sassatā³⁴ dīghāyukabhāvena³⁵ nīccasammata³⁶ 25 devalokā³⁷ ti attho, samāyā ti saddhiṃ asuraṃāyāhi³⁸, jānaṃ ti evaṃ nira-ratthakaṃ etan³⁹ ti jānanto tumbhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ piṭṭe⁴⁰, kumbhagatā mayā⁴¹ ti kumbhagataṃ mayi⁴² ayañ eva vā pāṭho, akkhātā-rūpan ti sabhāvato akkhātāṃ.

Taṃ sutvā rājā surāya ādīnavaṃ ñatvā⁴³ tuṭṭho Sakkassa 30
thutim karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccannā. ² Bā viphanno, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā puṇṇaṃ wanting in Cks. ⁹ Cks yaññādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā. ¹² Bā -kārakappabhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, B° dappita-. ¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivitvā vā. ¹⁷ Bā tenatthenā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Cks nañ. ²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nira-bhārā. ²⁴ Bk -sanyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭahatā. ²⁶ Bā haṭā. ²⁷ Bā omits viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā--ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck -vennu-, C° -veṇhu-, B° -veṇḍu-. ³² Cks -ke. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhavena. ³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā nīccasamatā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cks patan. ³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā māyā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'haṃ karissaṃ vacanaṃ tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchī-
10 tabbo saṃvacchare satasahassaṭṭhānake tuyhaṃ pañca gāme dadāmi ti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato ṭhite kañcanaviccittarathe² dassento evam āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse ṭhatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rāja³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'haṃ asmi tidasānam indo. 62.
31. Maṃsodanaṃ sappipāyasaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi ṭhānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tīṇi duccharitāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatṭhānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatṭhānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātāṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bā sapūve. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -hīti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātaka vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālāṃ setacchattāṃ pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.:

5

Atīte³ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahosi. Tassa aggamaheṣī gabbhaṃ paṭilabhitvā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajam khāditum samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanaṃ ṭhapetva yakkhinī ahosi. Sā tadā okāsaṃ labhitvā 10
tassā passantiyā va⁶ taṃ allamaṃsapesivaṇṇaṃ kumārakaṃ⁷
gahetvā murumurā⁸ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre⁹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharaṃ pavitṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹⁰ ārakkaṃ akaṃsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna dārakaṃ gahesi¹¹. Devī „yakkhinīti“ 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹² yakkhinīm anubandhimsu. Sā khāditum okā-
saṃ alabhantī palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹³ tassā thanaṃ¹⁴ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇehaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene¹⁵ katvā¹⁶ paṭi- 20
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa (manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vaṣimsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁷ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyitum na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi. 25
So mūlānubhāvena antaradhāyitvā¹⁸ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārājassa veyyāvaccatthāya
gatā¹⁹ tatth' eva kālam akāsi. Devī pi catutthe²⁰ vāre aññaṃ

3. Cfr. Cariyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bā mātu-. ³ Bā adds kira. ⁴ Bā omits
kā. ⁵ Bā bhavēyyanti. ⁶ Bā ga. ⁷ Bā -raṃ. ⁸ Bā murumūmurā, Cā murū
corr. to murumurā. ⁹ Bā dutiyavāre. ¹⁰ Bā dalhaṃ. ¹¹ Bā agga-. ¹² Bā
dinnāya sa-, Cā diyādinnasaññāya. ¹³ Bā mātā ti saññāya. ¹⁴ Bā thaññāṃ. ¹⁵
Bā -lene. ¹⁶ Bā kapetvā, Bā ṭhapetvā. ¹⁷ Cā asaṃñāya. ¹⁸ Bā -yi. ¹⁹ Bā
gantvā. ²⁰ Bā -a.

puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimin jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattiṃ patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa

5 aggamahesiyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i
'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhiniputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyitum asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādāti. Manussā taṃ disvā bhīta

10 āgantvā raṇṇo upakkosimsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamāna-
rūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādāti, so anukkamena na-
garaṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetum¹²
vaṭṭatīti¹³. Rājā „sādhū“ ti paṭisunītvā „gaṇhatha¹⁴ nan“ ti
āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā aṭṭhāsi.

15 Yakkhiniputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁶. So ekaṃ mahāvattaniāṭaviṃ¹⁷ nissāya maggapaṭipannesu manussesu

20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-
brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi
taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-

25 yanto khāṇunā¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ
chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vāsanarukkhamūle nipajji. Tassa
tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²⁰
āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ Bā mutattā, B² vuttattā. ² Bā a-. ³ Bā -sīti. ⁴ Bā tissa. ⁵ Bā karimsu.
⁶ Bā -āni. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -imhi. ⁹ Bā omits pi. ¹⁰ Bā ārocesi. ¹¹ C^k
-rūpena. ¹² Bā ga-. ¹³ Bā -hā-. ¹⁴ Bā ubbhiggatarū-, B² uggata-. ¹⁵ Bā
-re. ¹⁶ C^k āgañji, Bā āgacchi. ¹⁷ C^k -viyaṃ, Bā -vi, B² mahāaṭaviṃ. ¹⁸
Bā² add pāde. ¹⁹ C^k ja-, Bā chaṭṭe-. ²⁰ Bā adds vadhāya. ²¹ C^k naṃ.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
 satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
 „suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
 „yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
 eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
 Amaccā parihāsaṃ karīmsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
 anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
 khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
 natṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatīnesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
 gantum ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
 bhakkho me sī¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamam gātham āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
 bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
 kuto si ko vāsi tad imha brūhi,
 ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
 pāṭipadato paṭṭhāya pīrahārassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkaṃbhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
 yitum nāsākkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
 gātham āha:

20

2. Pañcālārājā migavaṃ pavuttho¹⁸
 Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
 carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
 pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²¹ raṭṭhā nikkhanto, 25
 kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²².

¹ Bā nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya, Bā kājenādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Cks omit ti. ¹³ so all three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶ Ck ūrukamhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-. ²⁰ Ck visa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti sarabhamigaṃ.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

- a. Sen' eva tvaṃ paṇasi¹ sassamāno²,
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ³ vadesi,
taṃ khādiyānaṃ⁴ pasadaṃ dighaññaṃ⁵
5 khādisaṃ⁶ pacchā, na vilāpakālo⁷ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkiṇasi, sassamāno¹⁰ ti hiṃsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
maṃ¹³ khāditvā, pasadan ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵, khādisaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādisāmi, na vilāpakālo ti
10 mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁶ paṇhe¹⁷
15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
saccānurakkhī punar āvajissaṃ ti. 67.

Tattha na catthāti na²⁰ ce mayhaṃ nikkayena viṇimayena²¹ makkho
atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante ajja imaṃ migam²² khāditvā mama nagaraṃ
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātarāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiññaṃ gaṇhā 'ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanan te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgamo¹⁸ kato, taṃ tassa datvā imaṃ mayā vuttaṃ saccaṃ
anurakkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁶ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamaṃ gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappatī taṃ²⁷
25 pattam samīpaṃ maraṇassa rāja²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkuṇemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Ck sasmāno, Bā sayamāno. ³ Ck pasadayam, Bā pasadoyam, read pasado, omitting yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighaccham? ⁶ Bā -disaṃ. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsiti. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā ssamāno, Bā sa-yamāno. ¹¹ Bā viṇisayamāno. ¹² Bā -ñā. ¹³ Bā pasadamamsam. ¹⁴ Bā si. ¹⁵ Cā vilapa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Ck paṇhe. ¹⁸ Bā saṅka-. ¹⁹ Bā -ṇassasampadāya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi in the place of vi-. ²² Bā migamaṃsam. ²³ Ck paṇhe, Cā paṇhe. ²⁴ Cā su, Ck omits ti. ²⁵ Bā padose. ²⁶ Bā punāga-. ²⁷ Bā tvaṃ. ²⁸ Ck Bā rājā.

Tattha kammameva kammajstaṃ, anutappatīti¹ anutappatī, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānituṃ sakuṇeyyāma 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā² brāhmaṇassa dhanāsā³, 5
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁵ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajissan⁷ ti. 69.

Tattha paṭimokkham⁵ na muttan ti catasso satārāhā gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭiññāya mayā attanī paṭimūñcivā ṭhapitaṃ na pana 10
muttam dhanassa adinnattā.

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā⁸
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁹ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶ 15
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti, 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena vissaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamissāmīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā 20
balaparivuto nagaram pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisidāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsī. 25

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa¹⁶ hatthā
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bḍ tappatīti. ² Bḍ mahā. ³ Cks -sa; read: -nassa-ddhanāsā? ⁴ Bḍ saṅka-

⁵ Bḍ paṭi-. ⁶ Bḍ -nassasampadāya. ⁷ Cks -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bḍ -mukkam.

¹⁰ Ck -jissu, Ck āvapussu, Bḍ āvajassu. ¹¹ Cks -jassu, Bḍ punarājavassu. ¹²

Ck āgacchessuṃ. ¹³ Bḍ -yi. ¹⁴ Cks datvā. ¹⁵ Ck uyyedetvā, Ck uyyodetvā,

Bḍ uyotvā. ¹⁶ Cks purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttāṃ Alīnasattum³: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
5 adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa ṇatte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakam kumārakam⁸ Pāliyam⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitam, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṃ abhisekam abhisecayassu¹¹, ṇatte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tuvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

- 15 Tattha kubban ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhanaena¹⁸ kammena
ajja maṃ rajjamhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁹ tam me ācikkha, ahaṃ hi²⁰
tayā vinā rajjaṃ pi na icchāmiti attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kamīnaṃ²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
20 aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṇ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

- Tattha aparādhito²³ ti aparādhani²⁵ ito, tuyhan ti²⁷ tava santakam²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
25 appiyaṃ aparādham²⁹ na sarāmiti, sandhiṇca katvā ti maṃ pana mi-

¹ Bā saṅka-. ² Bā -ṇassa sampadāya. ³ Bā alīnasuttam. ⁴ Bā care. ⁵ Bā sesa. ⁶ Cā ṇatetta, Bā ṇante, Bā dassu sante. ⁷ Bā alinna-. ⁸ Bā -raṃ. ⁹ Cā pāliyam, Cā pāliyam. ¹⁰ Cā ādīnasattan, Bā arindasattun, Bā adīna-sattun. ¹¹ Cā abhiseka abhisekaca, Cā abhisekam abhisekaṇcayam, Bā abhisekam abhisecassu, Bā abhiseceyyum. ¹² Bā ṇante, Bā sante, ¹³ Cā ṇante, Cā omits ti tyante. ¹⁴ Bā udi-. ¹⁵ Cā tvaṃ, Cā tvā. ¹⁶ Cā na iccheyya. ¹⁷ Cā -dhane, Bā -dhanam. ¹⁸ Bā ussayāpesi, Cā assasāpesi. ¹⁹ Bā ahañhi. ²⁰ Bā -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² Bā ca. ²³ Cā ava-. ²⁴ Bā yantuyiyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ Bā saddhiṇca. ²⁶ Cā puṇāham, Bā punarā. ²⁷ Bā hantuyiyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ Bā -ti-. ²⁹ Bā adds tava santikaṃ.

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādissamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā sve tava pātarāsakāle āgamissāmīti tena purisādakena sandhim² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamissāmīti³ tvaṃ rajjaṃ kārehīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

5

12. Ahaṃ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkho,
sace tuvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idheva⁵ 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkho nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁶ ubho pi na bhavissāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha :

13. Addhā hi tāta satān' esa⁷ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā 15
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabbhāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-
taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikkhaṇarukkha-
sūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyyā 'ti. 20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ṇatte¹⁷,
evaṇ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti. 77. 25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhāṃvānaṃ. ² Ck saddhim, Bā saddhim saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Ck tvaṃ. ⁵ Ck omit ubho ti evaṃ sante. ⁶ Ck sutanessa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā pasayha. ⁹ so Ck; C hirutakkha-, Bā bhidārukkha-, Bā tidārukkha-. ¹⁰ Bā add ekamsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metaṃ. ¹³ C hitarukkhamūle, Bā bhidārukkhamūle. ¹⁴ C tinarukkha-, Bā tikkhaṇesukkhārukkhasūle. ¹⁵ Bā bhitvā. ¹⁶ Bā omits pa-. ¹⁷ Bā ṇante. ¹⁸ Bā etaṇca. ¹⁹ Bā -eyyaṃ. ²⁰ Ck yatasmā, Bā omits ti yasmā. ²¹ Ck omit tasmā.

tava jīvitass' atthāya mama maraṇam¹ vaṇṇemi, maraṇam eva vāremi²
tebhāmiti attho.

Tam sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampatiṇcchi. So mātāpitaro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam atthaṃ pakāseto S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto
vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitaraṃ maggaṃ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhīto kesarasīho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī pathaviyaṃ papatī¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi atthaṃ pakāseto S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitarā payuttam āsiṃsam¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāseto aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Tam gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā
parammukho vandati pañjalī so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpatī candimā sūriyo ca¹⁸ —
etehi gutto purisādakamhā
anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tāta. 79.

¹ Bā mataṃ. ² Bā omits maraṇameva vāremi. ³ Bā phalaṃ. ⁴ Ck^s bha-.
⁵ Ck^s -tva, Bā -tvā. ⁶ Bā -parijanāpi. ⁷ Bā ñeva. ⁸ Ck^s Bā -tta-, C^s -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Ck^s -tā, Bā -ti.
¹³ Ck^s -sa, Bā tāsīsavādaṃ, B^s āsiṃsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, C^s -yāya, Ck^s mati-
yāya. ¹⁵ Ck^s katā, C^s katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Ck^s -ti. ¹⁷ Ck^s teva. ¹⁸ Ck^s
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcehi.

17. Yaṃ Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
Rāmass' akā² sotthānaṃ sugattā³
tan te⁴ ahaṃ sotthānaṃ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
nāhaṃ sare jātum Ālīnasatte⁸,
etena saccena sarantu devā,
anuññato⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi 10
na cāpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82.

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
viditvā¹⁵, pañjalīti tasmiṃ kāle sirasi añjalīm ṭhapetvā vandati devatā na- 15
massati, purisāḍakamhā 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthinā
paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivāsi¹⁸ Rāmo
nāma mātīposako¹⁹ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakīraṇṇo
vijite Kumbhavatīnagaraṃ gantvā navavidhena vassena sakalaratthe vināsiya-
māne mātāpitunnaṃ²⁰ guṇaṃ sari, atha naṃ mātupatṭhānadhammassa²¹ balena²² 20
devatā sotthinā ānayitvā mātu adamsu, taṃ kāraṇaṃ sutivasena²³ āharitvā evam
ṛha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karimsu mātupatṭhānaṃ
nissāya nibbattati pana mātā akāsi vuttaṃ, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
attho, atha vā karomīti icchāmi, etena saccena 'ti sace devatāhi tassa 25
sotthinā ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁸ sarantu devā, Rāmaṃ
viya tam pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā
'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthim²⁹ paṭiṭṭhaccha puttā 'ti vadati,
jātumālīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Ālīnasatte³² mama bhātike ahaṃ sammukhā
vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
pubbo pi³³, evam assa kaniṭṭhā saccam akasi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bā -kīraṇṇo-. ² Bā akosi, Bā akāsi. ³ Bā sugutto, Bā suguttā. ⁴ Bā bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ Bā muñcehi. ⁷ Ck puttaṃ. ⁸ Ck jāmādiṇa, Bā jātum-
alīnasatte. ⁹ Bā -āto. ¹⁰ Bā muccehi, Ck paṇḍeli. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bā -māno.
¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā mañcehi. ¹⁵ Bā adda mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ
taṃ purāṇamukha gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
Bā muñcehi. ¹⁷ Bā -kāsi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā mātu-. ²⁰ Bā -tu.
²¹ Bā -kamma. ²² Bā phalena. ²³ Bā suta-. ²⁴ Bā add taṃ. ²⁵ Bā bhan-
te. ²⁶ Bā tameva sotthināṃ. ²⁷ Bā tattheva. ²⁸ Bā mamaṇiputtaṃ. ²⁹ all
three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādiṇa-, Bā jātumandalisatte. ³¹ Bā add ekaṃsena.
³² Ck ādi-, Bā a indasatte. Bā alina-. ³³ Bā ti.

s i sāmīti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adhīmano² maṃ³ adhibhavitvā⁴ atikkamitvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasaṃvāsā va mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamaṇaṃ¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantāṃ disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayan“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
aṭṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ űatvā purisādako ti
15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānamidhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyya¹⁶, ājānanto āgato maññe ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

20 21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhahetu²⁰, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khādā 'ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ B^d alinda-. ² B^d anadhimāno. ³ B^d nāma. ⁴ B^d abhibha-. ⁵ B^d patthesi.
⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d adds pi. ⁸ C^k omits pi. ⁹ B^d adds evaṃ cintesi. ¹⁰
B^d ga-, B^d āgamanamaggaṃ? ¹¹ B^d -itvā. ¹² B^d -tīti. ¹³ B^d athassa, B^d
atha naṃ. ¹⁴ C^k brū-? B^d brahmā. ¹⁵ B^d omits ic-. ¹⁶ B^d add tvaṃ. ¹⁷
C^k B^d omits na. ¹⁸ B^d ahañca. ¹⁹ B^d -o, B^d pamukkhā. ²⁰ B^d -kkhā-. ²¹
C^k tvaṃ. ²² B^d si.

sudukkaraṃ c' eva kataṃ tavêdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumbhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavanno ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

5

23. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gāmya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavituṃ
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvitapariccāge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvam kasmā na bhāyasāti“ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyam
āvī¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṃ¹⁹ tvam adesi maṃsan ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekamsen' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājātī-
maraṇohamasmi²¹ ahaṃ nānena suparic-hinnajātīmaraṇo jātasatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ Bā mattam. ² Bā pamukkhā. ³ Cks ca. ⁴ Bā matthum. ⁵ so all three MSS. for matuc-? ⁶ Bā -kaṃ gantvā. ⁷ Bā pamukkha-. ⁸ Bā adds pitu vā. ⁹ Bā atthāya. ¹⁰ Bā sukha saggenā ti. ¹¹ Bā nipatita-. ¹² Bā mattumicche ti. ¹³ Cks abhā-. ¹⁴ Ck Bā avi. ¹⁵ Cks cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ Ck pi-patāmi, Bā omits pi. ¹⁸ so Cks; Bā chādayamāno. ¹⁹ Cks me ya, Bā mayhaṃ. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Cks -jāti- asminti, Bā -jātīmaraṇo, omitting hamasmīti. ²² Bā ti attho in the place of jā-. ²³ Cks tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāpēna suparicchinnam, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissattham sarīram, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti mayi rukkhaggā pativā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyyā-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanam sutvā bhūto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṃ khāditum, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

26. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājaputta:
 10 cajāsi¹⁰ pāpam pituno pamokkhā¹¹,
 tasimā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhañja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggin ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹³ araṇṇam pavisitvā sārādārūni āharitvā aggin jaletvā¹³
 niddhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādessāmīti dipeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇam pakāseto S. itaram gātham āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājaputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantam aggin¹⁷
 sandīpayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggin katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisaśiḥo²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kam kālam evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²³ olokeno nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja man dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C^o yantvaṃ madesi-, Bā mayham tvaṃmadesi maṃsaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck^o sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C^o cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C^o bha. ¹³ Bā jā-.
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck^o bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhī-, Bā saṃni-. ¹⁹ Ck^o -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggiti. ²¹
 Bā -sosiho viya. ²² Bā haraṇā. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham aham karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhūti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti aham
tuyham tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesi khādisasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

29. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme ṭhitaṃ saccavādiṃ vadaññuṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvaṃ
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānayaṇiyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānaṃ parigaṇhituṃ¹³ na¹⁴
adāsin“ ti vatvā 15

3. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññaṃāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmāduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññaṃāno ajja imaṃ sarīraṃ khāditvā idha vasā²² 'ti²³ evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²³ vāsāpesīti²⁴ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasam pīletvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasīti evaṃ sa- 25
satthuto²⁵ lokassa kāmāduho²⁶ pemavaddhano²⁷ ajja²⁸ yakkho virocati,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ²⁹ paṭihāriyaṃ ti.

¹ Bā khāda-; read chādamān? ² Ck^s omit one tathā. ³ Bā adds kiṃ. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, Bā adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa. ⁶ Rā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, C^s vipha-, Bā
phaleyyuṃ. ⁹ all three MSS. -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Ck^s karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C^s; Bā idaṃ, Ck na idaṃ.
¹⁶ B^s -ṇo. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck Bā ā-, C^s ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhajja. ²¹ C^s indaṃ corr. to idaṃ, Bā idaṃ, Ck na idaṃ. ²² Bā hi.
²³ Ck āva-, C^s āvā-. ²⁴ C^s va-. ²⁵ Ck sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṇhetam, Ck^s kappaṭṭhiyaṃ-.

Tam sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tuvaṃ¹ porisādā pamutto

5 viroca Kampilla mahānubhāva²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātipakkho⁴ tī ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvam pi mama santikā mutto
10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva 'ti, nandatū 'ti tussatu⁶.

„Gaccha mahāvīra“ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanaṃ katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhīni rattāni honti animi-sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhūtā honti, nāyaṃ yakkho, manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā
15 gahitā, tesu tāya⁹ dve khādītā bhavissanti eko¹⁰ puttasiṇehena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbaṃ, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti“ cintetvā „evam¹² bho, na tvam yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehīti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvam mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹³“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁴ pitāputtā
25 araṇṇe carathā“ 'ti vatvā tesam nātibhāvaṃ katesi. So¹⁵ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvam gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁶ attabhāve dvidhā¹⁷ jāto, na me rajjen' attho, pabbajjissāma' ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjaṃ pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Cks tvam. ² Cks -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Cks pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck eke, Ck eke corr. to eko. ¹¹ Bā -titi. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukātā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ Ck dvi- corr. to duvi-, Bā duvidho.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹

32. Tato have² dhitimā rāja³putto
katanjalī paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alinasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthāroha⁶ rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamuṃ⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamaṇaṃ akāsi.
Kumāro mahājānaparivāro gantvā rājānaṃ vandi. Atha naṃ
so pucchi: „tāta kathaṃ tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayhaṃ petteyyo“
ti sabbapavattiṃ⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyaṃ datṭhuṃ
vaṭṭatīti“ āha. Rājā taṃ khaṇaṃ ñeva bheriṃ carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ santikaṃ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhādītva positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvakāraṇaṃ ca¹² tesam nātibhāvaṃ ca sabbam vitthā-
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjaṃ kārehīti“ āha.
„Alaṃ mahārājā“ ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaraṃ¹⁷ khandhāvāraṃ¹⁸ bandhitvā mahantaṃ talākaṃ²⁵
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassaṃ ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānaṃ bhikkhāhāraṃ²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ Bā adds āha. ² Ck bha-. ³ Bā -hā, Ck^s pariyagā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Eā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Ck^s rāja. ⁸ Bā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha. ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, C^s na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ C^s
pabbatattaraṃ? Bā pappantaraṃ. ¹⁸ Ck^s omit khan-. ¹⁹ Eā mahantaṃ. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassaṃ. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā^s -ācāraṃ. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

somamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatto⁴ sotā-
pattiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaṇiṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesi Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁵ aham evā⁶ 'ti. Jayaddisa-
jātakam.

4. Chaddantajātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekam daharabhikkhunim
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyam ekā kuladhītā gharāvāse ādinavam disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunīhi saddhim dhammasavanāya gantvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammam desentassa Dasabalassa
aparimāṇapuṇṇappabhāvanibbattaṃ uttamarūpasampattiyuttaṃ atta-
bhāvam oloketvā „pariciṇṇapubbā⁷ nu kho me bhavamhi carantiyā⁸
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā⁹ ti cintesi. Ath' assā tam khaṇam
ñeva jātissaraṇṇānam uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham imassa
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā¹⁰ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantaṃ pītipāmojjam uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṃ hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikānam hitajjhāsayā hi'
20 appakā¹¹ ahitajjhāsayā va bahutarā, hitajjhāsayā nu kho aham imassa
purisassa ahoṣim ahitajjhāsayā¹² ti sā anussāramānā „aham appa-
mattakam¹³ dosam hadaye ṭhapetvā vīsamratanasatikam Chaddanta-
mahāgajjissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena¹⁴
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesin¹⁵ ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇham ahosi, sā sokam sandhāretum asakkonti
assasitvā passasitvā¹⁶ mahāsaddena parodi. Tam disvā S. sitam
pātukaritvā¹⁷ „ko nu kho bhante hetu¹⁸ sitassa pātukammāyā¹⁹ 'ti
bhikkhusamghena puttḥo „bhikkhave ayam daharabhikkhunī pubbe
mayi kataṃ aparādham saritvā rodīti²⁰ vatvā a. ā.:

¹ Es adds pana. ² Bds dammanigamo. ³ Bd mātu-. ⁴ Bd alina-. ⁵ Ck
-cinnā-, Cs pariminnā-, Bd pariciṇṇam-, Bs paricchinna. ⁶ Bd vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ Bd omits hi. ⁹ Cks omit appakā. ¹⁰ Bd -kampi.
¹¹ Bd visayantena sallena. ¹² Ck -sen. Bd -sī. ¹³ Id omits pa-. ¹⁴ Bd pātum-.
¹⁵ Bd adds ko paccayo. ¹⁶ Bd rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
hassā hatthināgā vasimsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhapannāsahatthāya 5
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato pannarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
chabbannāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kañcanaḡuhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
vā paṇakam⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
santitṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthataṃ suddhaṃ kalla- 15
hāravanaṃ⁹ taṃ udakam parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ
yojanavitthatam eva suddhaṃ¹⁰ nīluppalavanaṃ taṃ parikkhi-
pitvā ṭhitam, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipitvā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantāraṃ 20
sabbesaṃ pi tesam kallahārādivasena¹¹ omīssakavanaṃ yojana-
vitthatam eva tāni parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ patitṭhappamāṇe¹² uḍake yojanavitthatam eva rattasāli-
vanaṃ. Tadanantaraṃ udakapariyante nīlapīṭalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanaṃ. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddaka-
rājamahārājamāsamuggavanaṃ. Tadanantaraṃ tipusaelāḷukalā-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁴
ucchuvanaṃ. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadāliphalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsati-. ³ Bā vuḍhi-. ⁴ Bā vīsa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
rasmihi. ⁷ Bā pañcasate pacceka-. ⁸ C^k pāna-, C^s panua-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
C^k suddha ¹¹ Bā kallahārādīnaṃ vasena. ¹² Bā kaṭippa- ¹³ Bā -vanaṃ.
¹⁴ C^k puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

- kadalivanaṃ. Tato sālivaṇaṃ. Tadanantaraṃ cāṭṭipamāṇa-phalaṃ¹ panasavanaṃ. Tato madhuraphalaṃ ciṇcavanaṃ. Tato kavittṭhavanaṃ². Tato omisako mahāvanasaṇḍo³. Tato veṇuvanaṃ. Ayam assa tasmim kāle sampatti, Saṃyuttaṭṭha-
- 5 kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇuvanaṃ⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhiraṇ-tato⁵ paṭṭhāya paṭṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udaḥapabbato⁸ nāma, tato Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
- 10 Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannaṇapassapabbato nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abhantarimapaṇṇaṃ suvaṇṇapaṇṇaṃ, tato nikkhanta obhāseṇa Chaddantadaho samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimapaṇṇatesu¹⁰ pana eko
- 15 ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko dve eko yojanaṃ. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana tassa dahassa pubbutarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
- 20 janikā, uddhaṃ uggatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānaṃ orimantato yāva pārīmantā dvādasayojaniko¹² aṭṭhahi pārōhasahashehi¹³ paṭi-maṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasaṇṇāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannaṇapabbate
- 25 dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-ratte aṭṭhasahasṇāgaparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivaṇaṃ „mahāsālavanaṃ pupphitaṇ“ ti ārocayimsu, so saparivāro „sālakīlaṃ kilissāmi“

¹ C^s -ṇaṃ-. ² B^d kapīṭha-, B^s kapittha-. ³ B^d saṇḍo. ⁴ B^d tato veḷuvanaṃ.

⁵ B^d -rantarato. ⁶ C^s -kāla-, B^d cūla-. ⁷ C^s -kāla-. ⁸ C^s udakapassapab-.

⁹ C^s B^d omīti tato. ¹⁰ so C^s; B^d bāhīrapa-. ¹¹ B^ds add atthi. ¹² B^d -kā.

¹³ C^s roha-, B^d poro-. ¹⁴ C^s B^d vilā-, C^s vila- corr. to vilā-. ¹⁵ C^s B^d -ge.

¹⁶ B^d add nāma. ¹⁷ B^d poro-.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁḁhaṃ kum-
bheṇa pahari. Tada' Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni⁴ purāṇapaṇṇāni c' eva
tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana⁵ adhovāta-
passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇakkhapattāni patimsu. 5
Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni
purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁶, hotu jāṇissamīti“
Mahāsatte veraṃ bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
parivāro [nahānatthāya Chaddantadaḁaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
nāgā soṇḁehi usirakalāpe gahetvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya
nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ,
tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
nāgā saraṃ otaritvā udakakīlaṃ kīlitvā sarato nāṇapupphāni
āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁷ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15
pacchā dve kaṇeruyo⁶ alaṃkarimsu. Ath' eko hatthi, sare
vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁸ labhitvā āharitvā M-assa
adāsi. So taṃ soṇḁāya gahetvā reṇuṃ kumbhe okiritvā
jeṭṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idam pi
sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
na mayhan“ ti puna pi tasmim veraṃ bandhi. Ath' eka-
divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḁālāni¹¹ ca
pokkharamadhunā yojetvā paṇcasate paccekabuddhe bhojente¹²
Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ
datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25
rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaḁesibhāvaṃ
patvā tassa piyā manāpā taṃ attano ruciṃ kāretuṃ samatthā
huvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakaṃ¹³ pesetvā imaṃ hat-
thim visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Ck^s omit ta-. ² B^d rukḁha - - missakāni. ³ Ck^s omit pana. ⁴ B^d cūla-. ⁵
B^d adds pātesi. ⁶ B^d kaṇerukāyo. ⁷ B^d -to, C^s -tā corr. to -to. ⁸ B^d
-ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ C^k jeṭṭhitā ti, C^s jeṭṭhitā ni. ¹⁰ B^d -yaṃmahā-.
¹¹ B^d -mūlāni. ¹² C^s -to corr. to -te, B^d -jante. ¹³ B^d luddaṃ.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato patthāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaratṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānaṃ jeṭṭhikā,
 jātissaraññānaṃ patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīraṃ
 telenā makkhetvā kiliṭṭhavattham nivāsetvā gilānākāraṃ das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhiṃ Subhaddā²“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham pavisitvā mañcake nisiditvā
 tassā piṭṭhiṃ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi³, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁴ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti batthehi parimadditapadumamālā viya.

Taṃ sutvā sā itaraṃ gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantena upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁵ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti⁶ avoca⁶.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

3. Ye keci mānūsā kāmā idhalokasmiṃ nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Taṃ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ B^d adds sirigabbham pavisitvā. ² H^d cūlasu-. ³ B^d -caṅgī. ⁴ B^d -caṅgīti.

⁵ B^d tañca.

⁶ B^d -caṃ. ⁷ B^d add bhadde subhaddā idhalokasmi manussā
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanaṃandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṃ te tuyhaṃ dadāmi

⁸ B^d te.

sannipātāpetha¹, tesam majjhe kathessāmīti“ dīpentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,

etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti². 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā³ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū' 'ti⁵
bheriṇ carāpethā“ 'ti amacce āṇāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yathābalaṃ paṇṇākaram
gahetvā⁷ āgatabhāvaṃ raṇṇo ārocāpesum, te sabbe pi satṭhi-
sahassamattā ahesum. Rājā tesam āgatabhāvaṃ ṇatvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā

vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvītā ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātāpesi/ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū cā 'ti vanaṇi ca mige ca jānanti, mama te⁹ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvītā, yam aham¹¹ icchāmi tam karontīti.

Tam sutvā devī te āmantetvā itaram g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā: 20

chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹³,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti suṇātha, chabbisāṇaṃ ti chabbapṇavisāṇaṃ.

Tam sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ 25

diṭṭho suto kuṇjaro chabbisāṇo

¹ Bā -pāetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosimsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissam akkhissāma tam. ³ Bā -vattakā. ⁴ Bā sam. ⁵ Bā sanni-
pātathāya in the place of san-. ⁶ Bā kāsikaraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C omits te, Bā has hatthe. ⁹ C mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā -tā yam ayaṃ. ¹² C^k Bā -naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

yam addasā¹ supine rājaputti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo² ti bhāsimsu. 103.

Tattha pitunnaṃ ti karaṇatthe sāmivacanaṃ, i. v. h.: n' eva amhākaṃ
pitūhi na pitūmahehi evarūpo kuñjaro diṭṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 diṭṭhalakkhaṇavasena akkhāhi³ no yādiso tayā diṭṭho hatthināgo ti.

Anantaraṃ gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā:

8. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddhaṃ adho, dasa disā⁶ imāyo,
katamaṃ: disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

10 yam addasā¹ supine chabbisāṇaṃ ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, katamaṃ ti etāsu disāsu katamāya disāya.

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesaṃ
antare patthaṭapādaṃ¹⁰ bhattapuṭasadisajamghaṃ¹¹ mahājānuṃ
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbiddha-
15 piṅgalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānaṃ M-assa pubbe verim Sonuttaraṃ¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātum sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalaṃ āruya uttarasīhapañjaraṃ vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ
atikamma¹⁹ so satta girī²⁰ brahante
Suvannapasso nāma²¹ girī²⁰ ulāro
supupphito kimpurisānucippo. 105.

25 10. Āruya selaṃ bhavanaṃ²² kinnarānaṃ
olokaya²³ pabbatapādamūlaṃ,

¹ C^s -sā corr. to -saṃ, B^d -sa. ² C^{ks} hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^{ks}
gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^{ks} disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disātā. ⁸ B^{ds}
disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattapuṭasādisaṃ-, C^s
bha--saṃ-, B^d -sadigha-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddhaṃ-. ¹⁴ B^d
vibhajjaṃ. ¹⁵ C^s soṇu-. ¹⁶ C^k esa camamaṃ, C^s esa mamamanaṃ. ¹⁷ C^{ks} -ū.
¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^{ks} atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for
pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107. 5
12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabbhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassā⁹ 'ti. 108. 10

Tattha⁹ ito ti imamhā thānā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, uḷāro ti mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccatāro, olok'ayā¹³ 'ti¹⁴ olokeyyāsi, tatthacchatīti tasmim nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatīcchanto¹⁵ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁶ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātum samatthā nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁷, isādantā ti rathīsāsamānadantā, vāta- 15 javappahārino ti vātajavana gantvā paccāmitte paharaṇasīlā¹⁸, bhīmūlā¹⁹ ti bhīmsanakamahāsaddā nibaddhaṃ²⁰ assasāṃ²¹ muñcantā²², eritassā²³ 'ti vātassa yaṃ²⁴ saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampaṇaṃ tassa²⁵ pi kuppanti²⁶ evaṃ pharusāṃ, nāssa²⁷ 'ti tassa nāsāvātēna²⁸ viddhamsitvā bhasmaṃ ka- 20 tassa²⁹ tassa rajo³⁰ pi na³¹ bhavēyya.

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devi

¹ so Cks; Pds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks tam. ⁵ Bd byāsanadantā. ⁶ so Bd for bhīmūlā, Cks timūlaṃ. ⁷ Bd
asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, Bs nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya dīsāyaṃ, adding ujum gaccha gacchāhi gaṃtvāna bra-
hante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathamameva chapabbate atikkamitvā
suvanṇapasso nāma gīri kidīso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds ac-
chatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmī nigro-
dhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatīcchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kiṃdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd
bhīmūlaṃ, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandhaṃ. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-
cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharitassa yaṃ. ²³ Bd tassā. ²⁴
Bd adds te nāgā tattha tasmī thāne āgataṃ manussabbhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd
nassā. ²⁶ Bd nāsāvātēneva. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pina. ³⁰ Cs Bd soṇu-. ³¹ Bd adds
hutvā. ³² Bd piladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
 udāhu ghātessasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharaṇāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghātessasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāsīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
 uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
 karoḥi me luddaka etaṃ atthaṃ,
 10 dassāmi te gāmavarāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṃ, anussarantīti tena vāraṇena⁵ mayi kataṃ
 veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmim te atthe nipphādite⁶ saṃ-
 vacchare sataśahassuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmi.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka 'ahaṃ etaṃ⁸
 15 chaddantahatthim mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetum¹⁰
 samatthā homīti' paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
 ṭhapesim, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹¹ nāma n' atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti¹² taṃ samassāsesi¹². So „sādhū ayyo¹³“ ti tassā va-
 20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākaṃ katvā tassa
 vasanaṭṭhānaṃ kathehīti“ pucchanto

15. Katth' acchatī¹⁴ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
 vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
 kathaṃ¹⁵ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
 kattha tiṭṭhatīti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 kataramaggena nāma¹⁶ gacchatīti¹⁷, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathite
 mayam kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ B^d piladdhanena, adding māretukāmā kuṇḍaraṇaṃ chabbisāṇaṃ. ² C^s -nānī, B^d piladdhanā. ³ B^d pucchi. ⁴ B^d uddhacca. ⁵ B^d adds pūre. ⁶ C^k B^d nippā-. ⁷ B^d varagāme te tuyhaṃ dassāmi. ⁸ B^d eka. ⁹ B^d māretvā. ¹⁰ C^s -tu. ¹¹ B^d diṭṭhā. ¹² B^d -ssāsīti. ¹³ B^d -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ C^k kattha, C^s kattha corr. to kathaṃ, B^d kathaṃ. ¹⁶ B^d adds so. ¹⁷ B^d -ati.

Tato sā jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa ācikkhantī dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sā pokkharanī adūre
 rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
 sampupphitā bhamaragaṇānucinnā,
 ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sisaṃ nahāto² uppalamālabhārī
 sabbaseto puṇḍarīkattacaṃgī³
 āmodamāno⁴ gacchatī [san] niketaṃ
 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chaddantadāham sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividdhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca padumehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalādīnaṃ jalajathalājānaṃ pupphānaṃ mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarīkattacaṃgīti⁶ puṇḍarīkasadisattabhāvena⁷ odātena aṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti āmoditapamodito, sanniketani ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti sabbabhaddaṃ⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhahi nēgasahashehi parivuto attano vasanaṭṭhānaṃ gacchati.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhu ayye, ahan taṃ vāraṇaṃ 20
 māretvā dante āharissāmiti“ sampaticchi. Ath' assa sā
 tuṭṭhā sahassaṃ datvā „gehaṃ tāva gaccha, ito sattābhacca-
 yena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
 petvā „tāta¹⁰ amhākaṃ vāsipharasukuddālanikhādānamuṭṭhika-
 veḷugumbacchedanasatthitipalāyanaasilohadaṇḍakhānukaayasim- 25
 ghāṭakehi attho, sabbaṃ sīghaṃ katvā āharā“ 'ti āṇāpetvā
 cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ¹¹
 cammabhastaṃ¹² kātuṃ vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
 upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbaṃ sīghaṃ katvā
 āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṃ katvā 30

¹ Bā -dakā. ² read nahāt? ³ Ck -i, Bā puṇṇarikatthacaṅgi. ⁴ Ck Bā a-. ⁵ Bā dhārento. ⁶ Ck puṇḍarīkattha-, Bā puṇṇarikatthacaṅgiti. ⁷ Bā puṇṇarīkasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Ck sabbam-. ¹⁰ Ck tātā, C s tātā corr. to tātā. ¹¹ Bā -gāhakaṃ. ¹² C s cammaṃ bhastaṃ. ¹³ Ck s vaṭṭatīti. ¹⁴ Ck s yottañca-ratta -, C s -upāhanañca cam-, Bā -yottaṃ varattaṃ - - upāhanaṃ.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā araṇisa-
hitam ādim katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikam²
pātheyyaṃ ca cammabhastāyaṃ pakkhipi, tam sabbam pi
kumbhabhāramattam ahosi. Sonuttaro pi attano parivaccham
5 katvā sattame divase āgantvā devim vanditvā atṭhāsi. Atha
nam sā „niṭṭhitam te samma³ panthūpakaraṇam⁴, imam⁵ tāva
pasibbakam gaṇhā“⁶ ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
hatthinaṃ balam dhāreti, tasmā tam pūpapasibbakam⁷ viya
ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahatto viya atṭhāsi.
10 Cullasubhadda⁸ luddassa dārakānaṃ paribbayaṃ datvā raṇṇo
ācikkhitvā Sonuttaram uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devim ca
vanditvā rājanivesanā oruyha rathe ṭhapetvā mahantena pari-
vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ paccan-
tam patvā jānapade¹⁰ nivattetvā paccantavāsīhi saddhim
15 araṇṇaṃ pavisitvā manussapathaṃ atikkamma paccantavāsino
pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikam maggaṃ¹¹
dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹² tulasigahanaṃ¹³
saragahanaṃ¹⁴ tirivacchagahanādini¹⁵ chakaṇṭakagumbaka-
gahanāni vettagahanaṃ omisakagahanaṃ naḷavanasaravana-
20 gahanasadisam¹⁶ uragena pi dubbinivijjham ghanavanagahanaṃ
rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁷ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
pabbatagahanaṃ ti atṭhārasagahanāni paṭipāṭiyā patvā¹⁸ dabb-
gahanādini asitena lāyitva¹⁹ tulasigahanādini veḷugumbacche-
danasatthena chinditvā rukkhe pharasunā koṭṭetvā²⁰ atimahante
25 nikhādanena vijjhitvā maggaṃ karonto veḷuvane nissenim katvā
veḷugumbaṃ²¹ āruyha veḷum chinditvā aparassa veḷugumbassa
upari pātetvā veḷugumbamatthaken²² eva gantvā kalalagahane

¹ Eā āharitvā. ² Ck -sattuṃ-, Bā bandhasatthuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakam, Bā tampulapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck tim-
yojana, Ck timsayojanikam maggaṃ corr. to timsayojanam. ¹¹ Bā adds sara-
gahanaṃ. ¹² Bā rū-. ¹³ Ck sarasiga-. ¹⁴ Eā -dīnaṃ vasena. ¹⁵ Bā naḷa-
gahanaṃ sara-. ¹⁶ Ck omits rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ. ¹⁷ Bā petvā upa-
gantvā. ¹⁸ Eā palā-. ¹⁹ Ck koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veḷuvangumbaṃ.

sukkhapadaram¹ attharivitvā tena gantvā aparam attharivitvā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamivitvā
 doṇim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde thatvā
 ayasimghātakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 laggāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadaṇḍena pabbatam 5
 vijjhivitvā khāṇukam koṭṭetvā tattha thatvā simghātakam
 ākaḍḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha thito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivitvā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivitvā khāṇukam nīharivitvā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakuṇo viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamitvā sattarasa-
 gahanāni atikkamivitvā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivitvā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggahetvāna vākyam
 ādāya tūpiṇ ca dhanuṇ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam 25
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannaṃ
 nigrodharājam aṭṭhasahassapādam¹⁶. 115.

¹ Bā sukharukkha-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantiti. ⁹ Bā abhirūyha. ¹⁰
 Bā avikaronto. ¹¹ so Ck; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Ck; Bā -poram; read pi for aṭṭha?

20. Tatth' addasā kuñjaraṃ chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasahaṃ parehi¹,
rakkhanti naṃ aṭṭhasahassanāga
isādanta² vātajavappahārino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
rammaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sampupphitaṃ bhamaragaṇānucinnaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatiṃ tṭhitiṃ ca
vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātaṃ āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādatale
tṭhitāya tassā⁴ vacanaṃ uggahetvā saratūṇīraṃ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvanna-passapabbato nāmā 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīreti, so evaṃ tīrento Suvanna-
passaṃ nāma gīrivaraṃ⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti ciñtesi, olokayīti taṃ
kinnarānaṃ bhavanabhūtaṃ⁸ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasaññāvasena⁹
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva taṃ
20 nigrodhaṃ addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tṭhitaṃ, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati taṃ pokkha-
raniṃ addasa, disvānā 'ti gāthāyaṃ Suvanna-passapabbatā oruya hatthīnaṃ
gatakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇṇo gataṭṭhānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tṭṭhatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātaṃ āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātaṃ khaṇīti attho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsaṃ
sattamāsādhikehi sattehi saṃvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasanokāsaṃ sallakkhetvā idha āvātaṃ
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmim tṭhito vāraṇādhipatiṃ¹⁹ vijjhितvā jīvitakkha-
yaṃ pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇaṃ pavisitvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

¹ Bđ -bhi. ² Bđ byāsā-. ³ Bđ -da-. ⁴ Bđ adds subhaddāya. ⁵ Cks -tunhīraṃ. Bđ -tunhīṇ. ⁶ so Cks; Bđ vitariyatīti. ⁷ Bđ gīriulāraṃ. ⁸ Cks -naṃbhū-. ⁹ Bđ -saññāvasena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bđ adds patvā. ¹² Bđ nibandhaṃ vasanaṭṭhānaṃ. ¹³ Bđ nhatvā. ¹⁴ Bđ tasmā upātaṃ āgacchi, Cks tassā ovādaṃ āgañchi. ¹⁵ Bđ tatrāyaṃ. ¹⁶ Bđ adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa. ¹⁸ Cs Bđ -ṇi-, Ck -ni-. ¹⁹ Bđ adds visapitena kaṇḍena. ²⁰ Bđ sambhārādīnaṃ.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhataṃpaṃsum² bījam vapanto viya
 udake vikiritvā udukkhalapāsāṇānam upari thambhe patiṭṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāni attharitvā kaṇḍappa-
 mānam chiddam katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisanaṭṭhānam katvā evam
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakam paṭimuñcivā
 kāsāvāni paridahitvā saddhim visapītena⁴ sallena dhanum
 ādāya āvāṭam otaritvā aṭṭhāsi.

Tam attham pakāsento S.⁵ :

10

23. Katvāna⁶ kāsūm phalakehi chādayi
 attānam odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgam
 samappayī dukkatakkammakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
 sabbe va¹⁰ nāgā nimnadum¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṇ ca cuṇṇam¹² karontā
 dhāvimsu te aṭṭhadisā samantato. 120.

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto 20
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isīnam,
 dukkhena phuṭṭass' udapādi¹⁵ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁶ sabbhi avajjharūpo¹⁷ ti ā. 121.

Tattha odhāyā 'ti 'odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁸ āvāṭassa
 passaṃ āgataṃ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā¹⁹ uttiṇṇo²⁰ tasmiṃ
 mahāvisālamālake nāma padese aṭṭhāsi, ath' assa sarīrato udakam²¹ nābhippa- 25
 desena ogaḷitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre pati, tāya saṇṇāya so M-assa
 āgantvā ṭhitabhāvaṃ ṇatvā tam²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijjhi.
 dukkatakkammakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetāsikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammassa kārako, koṇcam anādīti koṇcanādam kari, tassa
 kira tam sallam²⁷ nābhiyā pavisitvā pihakādīni saṃcuṇṇitvā antāni chinditvā 30

¹ Bā vasanokāsaṃ. ² Cs -su, Bā uddhataṃpaṃsu. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ Cs Bā omit vatvā. ⁸ so all three MSS. for so?
⁹ Cks ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for nadum? ¹² Cks ranam. ¹³
 Bā vadhissāminanti. ¹⁴ Cks -yam. ¹⁵ Ck puṭṭh-, Bā puṭh-. ¹⁶ Bā ahara-
 dhajo. ¹⁷ Ck avajja-, Bā apajha- ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ Ck -e.
²¹ Ck Bā -ka. ²² Bā ogaḷhitvā. ²³ Cks omit chiddena. ²⁴ Bā omits tam ²⁵
 Ck samapayī, Cs sampayī. ²⁶ Bā omits m-assa. ²⁷ Bā sallena.

pitthibhāgam pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinna-
 rajatakumbhato rajatam² viya pahāramukkhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā
 uppajji, so vedanaṃ adhiṇāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṃ eka-
 ninnādam karonto tikkhattum mahantaṃ koṇcanādam nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasahassā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayaḥhitā ghorarūpaṃ
 ninnadam⁴, cūṇṇam⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ
 vedanāmatto disvā paccāmittaṃ gaṇhissāmā 'ti tiṇaṇca kaṭṭhaṇ ca cūṇṇavi-
 cūṇṇam karontā dhāvimsu, vadhissametan ti⁷ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁸ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃāyā vedanaṃ adhiṇāsetvā kaṇḍassa āgataṭṭhānaṃ sallakkhento⁹
 sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādīhi āgataṃ bhavissa¹¹ kumbhādīhi pavisitvā pacchi-
 makāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹⁰ pana nābhim¹² pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ
 tasmi paṭhaviyaṃ ṭhitena vossatṭham¹³ bhavissatīti upadhāretvā ṭhitaṭṭhānaṃ
 upaparikkhitaṃ ko jānāti kim bhavissati Subhaddaṃ apānetum vaṭṭatī¹⁴
 15 cintetvā bhadde aṭṭhasahassanāgā mama paccāmittaṃ pariyesantā disā pakkhantaṃ
 tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva abam tumhe sandhāretvā samassāsenti¹⁵
 ṭhitā khamatha me ti tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantaṃ bhūmiṃ pādanakkena pahari, padaraṃ uppattitvā
 gataṃ, so¹⁵ chiddena olovento Sonuttaraṃ¹⁶ disvā vadhissam¹⁷etan ti⁷ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇṇaṃ soṇḍaṃ pavesetvā parāmasanto Buddhādīnaṃ isīnaṃ dhajaṃ
 kāsāvaṃ addakki, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe ṭhapesi, so tam ukkhipitvā
 purato ṭhapesi, ath' assa tena¹⁷ tatharūpenāpi dukkhena phuṭṭhassa¹⁸ ara-
 haddhajo¹⁹ nāma sabbhi²⁰ paṇḍitehi avajjharūpo²¹ aññadatthu²² sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhiṃ sallapanto gātha-
 25 dvayaṃ ā:

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²³
 apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-10.
 Jāt. II. ¹⁹⁸/₈. Therag. v. 999.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito
 30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamanena²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyara-
 sapaṇā kāsāvavattthaṃ paridahati so²⁶ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁷ so

¹ Ck pāl-, C° phāl-, Bā padāl-. ² Ck Bā -naṃ. ³ Bā -eā. ⁴ Bā ninnādam.
⁵ Bā cūṇṇam, Cks raṇam. ⁶ Bā -na-. ⁷ Bā vadhissāminanti. ⁸ Bā kaṇeruyā.
⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idaṃ. ¹¹ Bā abba-. ¹² Bā -iyā. ¹³ Bā viṣaṭhaṃ. ¹⁴ Cks
 -santi. ¹⁵ Bā adds taṃ. ¹⁶ C° soṇ-. ¹⁷ Bā omits tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā
 arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññamādatthuṃ. ²³ read
 paridahassati? ²⁴ Bā -damena. ²⁵ Bā adds apeto. ²⁶ Bā yo. ²⁷ Bā nānu-.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatitthito paripuṇṇasīlacāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃ nāma⁴ 'ti.

Evam vatvā M. tasmiṃ cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi.

5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:
kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu
mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo ti. 124.

10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatiṃ kiṃ patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kāraṇena, kiṃ nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayaṃ payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesī⁸ bhadante,
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,
dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

15

Tattha pūjitā ti aggamaheṣitthānena¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira taṃ
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantapadesa 20
evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma ṭhāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbapaṇṇamaṃ samujjaladantā¹¹ tehi maṃ' attho¹² pilandhanaṃ
kātukāmo¹³ 'mhi te me āharā 'ti maṃ avoca.

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ṇatvā
M. vedanaṃ adhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana paṇṇīti“ dipento gāthadvayaṃ ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā
ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,
jānāti sā kodhanā rājaṇṇaṃ,
vadhathikā veram akāsi bālā. 126.

30

¹ Cks -vaṇ. ² Cks vantatā. ³ Bđ -kā-. ⁴ Bđ vijhasi, adding kiṃ. ⁵ Bđ omits
atthena. ⁶ Bđ adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -i. ⁹ Bđ te. ¹⁰ Bđ -ṭhāne ṭhapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bđ adds
atthi. ¹³ Bđ kāretukāma. ¹⁴ Bđ imaṃ.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahevā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanāṃ rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahanāṃ dantā mā vinassimsū³ 'ti
guhāya sannicitā, te sandhāya evaṃ āha, jānātīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
sannicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ pana sā maṃ māretukāmā
appamattā⁴ dosaṃ hadaye thapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacāṃ, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakaṃ patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacāṃ
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato atṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānaṃ na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisāṃ
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimaṃsaṃ jānuna¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacāṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ adhiyāsetvā „kim samma
chinditum na sakkosīti¹³“ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satim paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyaṃ¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayāṃ soṇḍaṃ ukkhi-
pitum balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacāṃ gahevā aparāparaṃ cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
ahaṃ ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bḍ kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bḍ appamattakāṃ. ⁴ Bḍ adds tāva
ime dantā kacchaṃ kakacāṃ pūretvā chinda te gahevā kāsipurāṃ gaṇitvā de-
vīyā datvā taṃ kodhanāṃ rājaputti. ⁵ Bḍ vajjāsīti, C^s vajjeyyāsīti. ⁶ Bḍ vu-
thāya. ⁷ Bḍ adds aṭṭhāsi. ⁸ Bḍ -pāti. ⁹ Bḍ hatthā-. ¹⁰ Bḍ jaṇṇunā. ¹¹ C^s
sañcārente, Bḍ sañcaranto. ¹² C^s Bḍ rā. ¹³ Bḍ nāsakkhiti. ¹⁴ Bḍ omits vu-.
¹⁵ Bḍ -ṭi.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādiṃ¹ patthento, imehi
 pana me dantehi sataṣaḥassaguṇena² sabbaññutañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puñṇam
 paccayo hotū⁴ “ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ
 kittakena kālena āgato⁵“ ti pucchitvā „sattamāsaṣattadivasā- 5
 dhikehi sattaṣaṃvaccharehīti⁶“ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena sattadivasabbhantare yeva Bārāṇasīyaṃ⁷
 pāpuṇissasīti⁸“ vatvā tassa parittaṃ katvā⁹ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu¹⁰ yeva tesu nāgesu c’ eva Subhad-
 dāya ca¹¹ kālam akāsi. 10

Imam atthaṃ pakāśento S.¹²

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128. 15

Tattha vaggū ti vilāsavante, subhe ti sundare, appaṭime ti imissā
 puthuviyaṃ aññehi¹² asadiṣe.

Tasmiṃ pakkante nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāśento S.¹³

33. Bhayadditā nāgavadhena aṭṭā
 ye te nāgā aṭṭha¹⁴ disā vidhāvum
 adisva¹⁵ posaṃ gajapaccamittaṃ¹⁶
 paccāgamum yena so nāgarājā ti āha¹⁷. 129. 20

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddutā, aṭṭā ti dukkhitā,
 gajapaccamittan¹⁸ ti gajassa paccāmittaṃ, yena so ti yattha mahāvisāla- 25
 mālake¹⁹ so nāgarājā kālam katvā Kelāsapabbato viya patito taṃ ṭhānaṃ
 paccāgamum ti attho.

¹ Bḍ sakkasampatti na mārāsampatti na brahmasampatti. ² Bḍ sataguṇena
 saḥassaguṇena sataṣaḥassaguṇena. ³ Ck omits sabba - - tarā, Bḍ omits tarā.

⁴ Ck abato, Bḍ adds si. ⁵ Bḍ -sī, C^s -sīm. ⁶ Bḍ adds taṃ. ⁷ Ck āgatesu.

⁸ Bḍ omits ceva and ca ⁹ Bḍ adds āha. ¹⁰ Bḍ kha-. ¹¹ Bḍ omits āha. ¹²

Bḍ add dantehi. ¹³ Bḍ adds āha. ¹⁴ Ck -ā. ¹⁵ C^s adisvā, Bḍ adisvāna.

¹⁶ Bḍ paccā-. ¹⁷ Bḍ omits āha. ¹⁸ Ck^s -mālake, Bḍ omits mahā.

- Tehi¹ saddhim Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānaṃ² santikaṃ gantvā
„bhante tumhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
kato, sīvathikadassanaṃ assa āgacchathā“⁴ ti vadiṃsu.
5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁷ otariṃsu.
Tasmim khāṇe dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
ukkipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁸ jhā-
payiṃsu. Paccekabuddhā sabbarattim ālāhane⁹ sajjhāyam
akāṃsu. Atṭhasahasā⁹ nāgā ālāhanaṃ¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
10 Subhaddaṃ purato katvā attano vasanaṭṭhānaṃ gamiṃsu¹¹.

Etam atthaṃ pakāseto S.

34. Te tattha kanditvā roditvā¹² nāgā
sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
agamāṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddaṃ¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte jveva sattame divase dante ādāya
Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam atthaṃ pakāseto S.¹⁶

35. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
suvannarājīhi samantamodare
so luddako Kāṇipuraṃ upāgami,
upanesi so rājakaññāya dante:
25 nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvannarājīhīti suvannaraṃsihi¹⁹, samantamodare ti samantato obhāsente²⁰, sakalavanasaṇḍaṃ suvannavannaṃ viya karonte²¹, upanesīti Chiddantavāraṇassa chabbannaraṃsi viya vissajjamāne yamakadante

¹ Ck^s tena hi. ² Bā -kānaṃpac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Ck^s māl-, Bā visālamālake. ⁷ Ck^s citam āpetvā, Bā cittakaṃ-. Ck^s Bā ālā-, Bā adding dhammaṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Ck^s ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck^s -tvā, Bā tvāna. ¹² Ck^s sisakena, C^s sisakena. ¹³ Bā āgamīṃsu. ¹⁴ read: katvā pure sabbabhaddaṃ mahesiṃ? ¹⁵ C^s soṇ-. ¹⁶ Bā -ṇasiyaṃ sampāpuṇi. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck^s -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Ck^s -sento ²⁰ Ck^s -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsaṇaṃ pesetvā tāye rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavī-
sivā pāsādaṃ āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṃ⁷
dosāṃ hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Mata- 5
bhāvaṃ me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbanna-
raṃsivacitte dante maṇitālavapaṇṇa¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhava¹³ attano piyasāṃkassa dante oloketi „evārūpaṃ
nāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapītena sallena jīvitakkha- 10
yaṃ pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-aṃ¹⁶ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetuṃ [nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁷, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁸.

Tam atthaṃ-ppakāsento S.¹⁹

36. Disvāna dantāni gajuttamassa 15
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132.
37. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitāṃ akāsi parisāya majjhe, 20
pucchimsu bhikkhū suvimuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133.
38. Yam addasātha²¹ daharim kumāriṃ
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahosi, 25
ahaṃ tadā nāgarājā ahosiṃ. 134.
39. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bđ -cāpetvā. ³ Bđ -raṃ. ⁴ Cs soṇ-. ⁵ Cks oruya, Bđ āruyhitvā.
⁶ Bđ upanāmesi upanāmetvā. ⁷ Bđ -ka. ⁸ Bđ -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.
¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bđ jānāthā ti haṇḍa tassa ime. ¹² so Cks; Bđ maṇi-
kālahatthavaṇṇe, Bđ maṇitālahatthavaṇṇe ¹³ Bđ porāṇaka, Bđ porāṇakassa. ¹⁴
Bđ add ime. ¹⁵ Bds add sonuttaro. ¹⁶ Bđ mahāsuttaṃ. ¹⁷ Bds phalitvā. ¹⁸
Bđ -siti. ¹⁹ Bđ adds āha. ²⁰ Bđ ca. ²¹ Bđ -ssatha ²² Bđ anāgāriyaṃ.

yo¹ luddako Kāsipuraṃ upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūraṃ cirarattasamsitaṃ²
uccāvacam³ caritam idaṃ purāṇaṃ

5 vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Ahaṃ vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 ṭhapitā.

Tattha sitaṃ akāsīti āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁵ alaṃ-
katadhammāsane parisamajjhe nisinnō ekadivasam sitaṃ akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sitaṃ na karonti tumhehi⁶ ca sitaṃ kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ 'ti evaṃ puṭṭho āvuso S. attano sitakāraṇaṃ ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhuniṃ dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yaṃ etaṃ⁸ daharaṃ yobbanap-
pattāṃ kumārīm kāsāyavatthaṃ anagāriyaṃ upetaṃ pabbajitvā imasmim sāsaṇe
carantiṃ addasātha⁹ passatha sā tadā visapītasallena¹⁰ nāgaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaraṃ¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantvā jīvitaṃkhaṃ
20 pāpito ahaṃ tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣin ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūraṃ ti na avasuraṃ anattaṃ
gatasuriyaṃ ti attho, cirarattasamsitaṃ¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitaṃ¹⁸ caritaṃ¹⁹ anucinnaṃ, i. v. h.: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritaṃ²⁰ pi pubbaṇṇe kataṃ taṃ divasaṃ eva sāyaṇṇe saranto
25 viya attano caritavasena uccāṃ tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritaṃ²³ idaṃ purāṇaṃ rāgādīnaṃ darānaṃ²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nītidhanasokādīnaṃ²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṃ
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, ahaṃ vo ti ettha vo ti
nipātamatthaṃ, bhikkhave ahaṃ tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣin ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṃ dhārethā³² 'ti tumhe etaṃ³² jātaṃ evaṃ dhā-
retha³³ pariyaṇupātha.

¹ Ck^s so, Bā ya. ² Bā -rattaṃ samsitaṃ. ³ Ck^s uccāni, C^s uccānīcam. ⁴ Bā
so. ⁵ Bā adds alaṃkatasabāyaṃ. ⁶ Ck^s tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yaṃ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena-. ¹¹ Bā nāgarājāṃ, adding
vijhītvā. ¹² Bā gantvā, Ck^s hantvā. ¹³ C^s son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^s
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyamsitaṃ. ¹⁸ Bā samsari-
taṃ. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sitaṃ. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^s Bā son-. ²³
Bā -nīcamca-. ²⁴ Ck^s dā-, Bā purāṇa, B^s ariṇānaṃ. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^s viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Ck^s sokadhanasokā-. ²⁸ C^s
viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck^s homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā taṃ. ³⁴ Bā upadhāretha, adding gaṇhātha.

Imañ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakaṃ.

5. Saṃbhava-jātaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahāummaggajātaka āvibhavissati.

Atīte pana Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañ-
jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahosi. Rājā
dānādini puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṃ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayaṃ imasmiṃ sattayojanike Indapattanagare
rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururaṭṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccaṃ ca
paṭipannā adhiḡatā, mahattaṃ⁸ ti idāni mahantabbhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhibhavitum ajjhottharitum icchāmi,
kicco⁹ vā¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaṇīyataro, rājā-
nuvattako hi loko. so tasmiṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayaṃ idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bd mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bd ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bd pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bd mahautan. ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bd cā. ¹¹ Bd carito. ¹² Bd adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasmā⁵ issariyam sobhaḥḡam pāpuṇey-
yāma tam⁶ kāraṇam kathehīti, yo han ti brāhmaṇo yo aham phalavipākasa-
khātām atthañ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtam dhammañ ca kattum samādāya
5 vattitum uppādetuñ ca icchāmi, tam tvañ ti⁸ tañ⁹ tassa¹⁰ mayham tvañ
sukhen' eva nibbānagāmimaggañ āruya appaṭisandhikabhāvañ patthentassa tam
atthañ ca dhammañ ca pucchito akkhāhi me pākaṭam katvā kathehīti brāh-
maṇam dhammayāgapañham pucchi.

Ayam pana pañho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etañ¹¹ pucchitum yuttañ, tasmiñ asati sabbaññu-
tañānapariyesakañ Bodhisattañ. Sucīrato pana attano abodhi-
sattatāya pañham kathetum nāsakki asakkonto ca pañḍita-
mānañ akatvā attano asamatthabhāvañ kathento

o. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yañ tvañ atthañ ca dhammañ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisayo esa mahārāja pañho mādisānañ, aham hi n' ev'
assa ādīm na pariyoṣānañ passāmi, andhakārañ¹⁶ pavittḥo viya homi, Bārāṇasi-
rañño pana purohito Vidhuro nāma brāhmaṇo atthi so etañ ācikkheyya,
20 tañ thapetvā yañ tvañ atthañ ca dhammañ ca kātum icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahatīti.

Rājā tassa vacanañ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākārañ datvā tam pesetukāmo

o. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikañ,
25 nikkham imañ¹⁸ suvaṇṇassa haram gaccha Sucīrata,
abhihārañ imañ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikañ ti santikañ, nikkhañ ti pañcadasasuvaṇṇā¹⁹ eko
nikkho, ayam pana rattasuvaṇṇassa nikkhasahassañ datvā evam āha, imañ
dajjā ti tena imasmim dhammayāgapañhe kathite tassa²⁰ atthadhammānu-
30 satthiyā abhihārañ pūjañ karonto imañ nikkhasahassañ dadeyyāsīti²¹.

¹ Bā omits ca. ² Bā pappe-. ³ Bā mayā. ⁴ Bā ma. ⁵ Cks yañ. ⁶ Bā tam
no. ⁷ Cks cassa. ⁸ Ck omits tam tvañ ti. ⁹ Bā omits tañ. ¹⁰ Ck omits
tassa. ¹¹ Ck evenam, Bā buddhametañ. ¹² Cks naa-. ¹³ Bā vidhūrā. ¹⁴ Ck
akko-, Ck akkho-. ¹⁵ Ck has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
khattiyā -- attho. ¹⁶ Bā -ra. ¹⁷ Bā etañ. ¹⁸ Bā nikkhañci-. ¹⁹ Ck -e,
Ck -o. ²⁰ Bā tassa. ²¹ Cks dadeyyāti.

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāratthāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā taṃ
 khaṇaṇṇā⁴ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasim agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti 5
 sabbāni tāni ṭhānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasim patvā
 ekasmiṃ ṭhāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhim pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja- 10
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,
 tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule uggahitasippo,
 tasmā tena saddhim ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne
 sukhaṇisino „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ [puṭṭho āgamana-
 kāraṇaṃ ācikkhanto atthamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthañ ca dhammaṃ ca
 Vidbur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto, pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgamim, pucchesi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayaṛājā maṃ
 dhammayāgapañhaṃ nāma pucchi, ahaṃ kathetuṃ asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhissa-
 sīti itatvā tassārocesin¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaṭṭhāya maṃ
 tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa atthañ ea
 pālidhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi, taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇca. ² Bā - raṇatthāya. ³ Bā - yaṇca. ⁴ Bā adds pana. ⁵ C^k Bā
 āg-. ⁶ C^k -a. ⁷ Bā panhassa visajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds janehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ C^k svādhippākāgā, C^s -ppagākā. ¹² C^k svādhippakā. ¹³ C^k
 adhippāgāhato, B^s adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ C^k
 -vyassa. ¹⁷ C^s pahī-, Bā pāhi-. ¹⁸ C^k taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā-. ²⁰ Bā vidhūra.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-
mīti“ Gaṇgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa
pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

- 5 9. Gaṅgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātuṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisaṃkhātāṃ
10 gaṅgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmim⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekaḡgataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātuṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā nāṇavanta-
15 taro, so te vyākariṣṣati⁸, tassa saṅtikaṃ gaḡchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

20 Tattha oraso ti ure saṃvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucirato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttaḡpātarāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāśento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkārō nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -aṃ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cks svādhippākā

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvihi' me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu 5
paradāra-kakamme⁸ abhinivṛṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṅjayakumāro⁷ mayā⁷ visadañāṇatāro⁸, taṃ pucchā, so te
taṃ paṇhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

13. Maṃsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāmaṃ⁹ ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 151. 15

Tattha maṃsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṃsaṃ kācenā-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṃsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evam evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dipento evam āha.

So tasmiṃ yeva khane Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena 20
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ Cks pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāhaṃ. ⁶ Bā
sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativiyañāṇavattatāro. ⁹ Bds -jaṃ. ¹⁰ Bds kāje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bds vasavattaniṃ. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ Cks -ppakā. ¹⁵ Ck Bā
parīsati, C^s parīsatiṃ. ¹⁶ Bā adde pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadiṃ
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaṇiṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikañāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶“ ’ti.

Tam atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaṇiṭṭho me Sucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā⁸ ’ti. 155.

Taṃ sutvā Sucīrato „ayaṃ pañho imasmiṃ loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n’ atthi, maññe“
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁹ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbaṃ, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ ambhakaṃ ruccati, te sū ’ti ettha sukāro nipātamattaṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Sañjāyo cā ’ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijñānti¹², añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kāraṇena jānituṃ sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Sañjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n’ atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵“ ’ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāsento dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bā -miti. ² Ck^s omit me. ³ Bā adds satasahassaguṇena. ⁴ Bā -ñāṇataro.
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā pucchāhi. ⁷ Bā -te. ⁸ Bā -hā-. ⁹ Ck^s -ttho. ¹⁰ Bā vada-.
¹¹ Bā -dhū-. ¹² Ck^s viditanti, Bā vidu ti. ¹³ Bā pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ Ck^s gacchā, omitting taṃ pucchā, Bā gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāśadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
athaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattanī 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹⁰
nisithe¹¹ pabbataggasmim pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenum jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴, cando ti punṇacando, vimalo ti abbhā-
dimalarahito, evampi daharūpeto ti evaṃ Sambhavakumāro daharabhāvena

¹ Bḍ maññāsi. ² Bḍ āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bḍ tārāgaṇe. ⁴ Cks upe-. ⁵ Ck
ramṇako. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bḍ sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bs vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bḍ. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemaññāho, Cs -hevanandaho, Bḍ -hevandaheho. ¹¹
Ck -te, Bḍ nisive. ¹² Bḍ bahutejo. ¹³ Cks -se, Bḍ vāhaye. ¹⁴ Cks -ti.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittaṃsāso, atevaññehīti ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-pātasamaye himayutto ti himavā, gimhakāle himaṃ vamatīti⁵ himavā, sampattajanaṃ⁶ gandhena madayatīti⁷ Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti devagaṇanivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁸ viya karoti, pavātīti gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹¹ sabbadisā¹² bhāti¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kaccasamkhāte¹⁶ mahāvane
 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaphabhāvena kaphavattani yaññe āhūtiyasena¹⁷ āhutaṃ¹⁸ ghaṭaṃ asanāti ghaṭāsano dhūmaketu kiccaṃ assa sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanāṃ vuccati vanasaṇḍo, uttamavanasanḍadaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabbataggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocātīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhava-kumāro pi paññāyogena virocati, bhadrān ti bhadrāṃ assājāniyaṃ javasampattiya jānanti na sarirena, vāhiye²⁵ ti vahitabbe bhāre sati bhāravahanatāya²⁶ ayaṃ uttamo ti²⁷ balivaddaṃ jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhirā ti jānanti, bhāsamānan ti ettha pana²⁸ bhāsamānaṃ jānanti missaṃ bālehi paṇḍitan
 20 ti suttaṃ āharitabbaṃ

Sucīrato evaṃ etasmiṃ²⁹ Sambhavaṃ vaṇṇante „paññaṃ pucchitvā jāniissāmīti“ „khaṃ pana te kumārakaniṭṭho“ ti pucchi. Ath' assa so sihapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā „so esa³⁰ pāsādadvāre antaravīthiyaṃ kumārakehi sad-
 25 dhīm suvaṇṇavanno kilāti ayaṃ mama kaniṭṭho, upasaṃkamitvā naṃ puccha³¹, Buddhaliḥhāya te paññaṃ kathessatīti“ āha. Sucīrato tassa vacanaṃ sutvā pāsādā oruya kumārassa santikaṃ agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³² nivatthasāṭakaṃ

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā pirocati, C^s atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ C^k himaṃ vatīti, Bā himaṃca vamatī. ⁶ Bā -ttaṃja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ C^s pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā accimāhiti accīhi. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^s āhū-. ¹⁸ C^s āhū-, Bā abuti. ¹⁹ C^s -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍaṃ dahatīti. ²¹ C^k nisice, Bā nisive. ²² C^k bahu-, C^s bahū-, Bā bahūtejo, B^s pahūtejo. ²³ Bā bahutaiddhino, B^s pahūtaindhano. ²⁴ C^s obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ C^k -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ C^s omit ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmiṃ. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo
³¹ Bā taṃ pucchatha. ³² C^s -re.

mocetvā khandhe' khipitvā ubho hi hatthehi paṁsum gahetvā
 ʒhitavelāya.

Tam attham āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṁ,
 tam addasa mahābrahmā kīlamānaṁ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṁ āgantvā purato ʒhitam disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra aham Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitam pañham kathetum samattham
 alabhitvā tava santikaṁ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṁ āgato, aham
 nāṇena mahallako“ ti hiriottappaṁ paṭilabhitvā hatthagataṁ
 paṁsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṁ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīhāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
 raṇaṁ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

34. Rañño 'ham pahito dūto Koravyassa yasassino,
 'attham dhammaṁ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 tam tvaṁ atthañ ca dhammaṁ ca
 Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañham pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṁ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
 dhammayāgapañham vissajjento

35. Taggha⁴ te aham akkhissaṁ yathāpi kusalo tathā,
 rājā ca kho naṁ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṁ ʒhatvā madhurassarena⁶ dhammaṁ
 desetassa saddo dvādasayojanikaṁ sakala-Bārāṇasinagaraṁ⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṁsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṁ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇṭhe. ² Cks -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -rena
 sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekaṃsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo sabbaññū Buddhō ācikkhati tathā ekaṃsen' eva aham akkhiṣṣan ti attho, rājā ca kho naṃ' ti ahaṃ etaṃ² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā⁵ karissati, karontassa hi vā akarontassa vā tass' eva naṃ² bhavissati mayhaṃ pana dāso n' atthīti dīpeti.

Evam imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni dhammayāgapañhaṃ kathento

26. Ajja suve ti saṃseyya raññā puttḥo Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yuddhiṭṭhilo. 173.
27. Ajjhataṃ űeva saṃseyya raññā puttḥo Sucīrata,
kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
28. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anatthe na yuto⁶ siyā. 175.
- 15 29. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
sadā⁷ so vaddhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Nātināṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggam so upapajjatīti āha. 177.

- Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
20 raññā ajja dānaṃ dema sīlaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
puttḥo mahārāja ajja tāva paṇaṃ haṇāma⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipāma¹⁰
kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa atimahantassāpi
amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yuddhiṭṭhilagotto tathārūpe atthe jāte
taṃ divasaṃ pamādena vitināmento mā avasi tassa vacanaṃ akatvā uppannaṃ
25 kusalaṃcittāṃ aparibhāpetvā kusalaṃpaṭisaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idaṃ assa
katheyyāsi, evaṃ M. imāya gāthāya 'ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
naṃ suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ pamādo mac-
cuno paḍaṇ' ti Appamādovādaṃ ca kathesi, ajjhataṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavapaṇḍito tayā dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathesi ti raññā¹³ puttḥo
30 samāno tumhākaṃ rañño¹⁴ ajjhataṃ eva saṃseyya niyakajjhattasamkhātaṃ¹⁵
khandhapañcakam hutvā abhāvatāya¹⁵ aniccaṃ ti katheyyāsi, ettavāta M. 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppāḍavaya-
dhammīno' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve - - - attānaṃ wanting in Cs
⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ Cs sataṃ. ⁸ Cs karissāmā. ⁹ Bā pākema.
¹⁰ Cs Bā pivā-. ¹¹ Cs patata corr. to pana, Ck pana na. ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ Cs -ā. ¹⁴ Ck niyakajjhattasamkhāta, Cs tikajjhata-, Bā niyyakajha.
¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsaṭṭhidiṭṭhigatasamkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evam assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 1 hitaṃ¹ attabbhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāṃ adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsaṭṭhisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
 diṭṭhānugatiṃ āpajjantaṃ janaṃ na otāreyya, anatthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yadi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātuṃ jānāti so rājā
 sukkapakke⁷ cando viya sadā vadḍhati, virocātīti⁸ mittāmaccamajjhe attano
 silācārāṇāṇadiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candaṃ utṭhāpento viya Buddhalī-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khiṇi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapaṭṭe
 jātihiṇḍulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇhaṃ kathesi. Rājā tasmiṃ
 dhamme vattitvā saggapadaṃ¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā“
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā ānando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁵, Bhadrakāro Moggallāno¹⁵, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁵, Sambhavapāṇito aham evā“ 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veḷuvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā apara- 30

¹ Ck^s -yatṭhitaṃ. ² Ck^s -kāmagge, Bā -kāmasagge. ³ Ck sam, C^s yaṃ. ⁴ Bā
 nappakāreyya. ⁵ Bā -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck
 -catī. ⁹ Bā -dihigu- ¹⁰ Bā^s -am. ¹¹ Bā omits se-. ¹² Bā pūjaṃ katvā.
¹³ Bā -am. ¹⁴ Bā -pūram. ¹⁵ Bā adds ahosi. ¹⁶ Bā -syaṃ.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanṇe kathite S.
 „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ silaṃ² pavijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
 5 taṃ kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā. palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālaṃ ṭha-
 petvā goṇe olovento adisvā domanassappatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tattha
 10 disāmūlho⁷ sattāhaṃ nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkhaṃ
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ saṭṭhihatthe
 narakapāṭe pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṃ purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā taṃ purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa taṃ
 kammaṃ natvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākaggena tuyhaṃ maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmi¹³“ taṃ purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
 ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhi¹⁴ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi,
 so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārāṇasiyaṃ Migā-
 ciraṃ¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇaṃ attharitvā
 vedanāmatto¹⁶ nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānaṃ gantvā
 tattha vicaranto taṃ disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbaṃ vitthārato
 ācikkhi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano,
 mittamaccaparibbūlho agamāsi Migāciraṃ¹⁵. 178.

¹ Bđ -vijhāya-. ² Ck Bđ sī-. ³ Bđ -gāme. ⁴ Bđ tiṇāni. ⁵ Bđ anto aṭavi. ⁶ Bđ omits anto. ⁷ Bđ adds hutvā. ⁸ Bđs tiṇḍukarukkato. ⁹ Bđ -ji-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Cks pā-. ¹² Bđ -yā. ¹³ Bđ adds pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Cks; Bđs migājinaṃ. ¹⁶ Bđs -patto. ¹⁷ Bđ -ṇasiyaṃ.

2. Tattha brāhmaṇaṃ addakkhi setaṃ citraṃ kilāsināṃ
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattaṃ kammāsavaṇṇaṃ te. kilāsabahulo c' asi, 181.
5. Vaṭṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇaṃ⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kammam akara¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgaṃmīti. 185.

Tattha Bārāṇassaṃ¹⁵ ti Bārāṇasiyaṃ, mittāmaccaparibbūḷho ti 15
mittehi ca dāḥabbhattīhi amaccehi parivuto, Migāciraṇa¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakuṭṭhena setaṃ kabarakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabhinnena
kaṇḍūyana-kilāsa-kuṭṭhena¹⁸ kilāsināṃ vedanā-mattaṃ¹⁹ kadalipaṇṇe nipannaṃ²⁰
addasa, viddhastaṃ kuviḷāraṃ vā 'ti vaṇamukhehi patantena²¹ maṃsena
viddhastaṃ supupphitakuviḷārasadisāṃ²². kisaṃ ti ekaccesu padasesu atṭhi- 20
cammamattasārīraṃ²³ sirājālasantharaṃ²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
puppo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāma 'ti,
vaṭṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvunivā ṭhāpitā vaṭṭhanāvali-
sadisā²⁷, aṅgā ti kāḷapabbavallisadisāni²⁹ te aṅgaṇi, nāṇṇaṃ ti aṇṇaṃ purisaṃ
ca³⁰ edisaṃ na passāmi, ugghaṭṭapādo³ ti rajokinnapādo, ātattarūpo³¹ 25
ti sukkhasārīro, duddasīti dukkhena passitabbo, appakāro sīti sarīrappa-
kārarabito, dussañṭhāno sīti attho, kiṃ kammaṃ akaraṃ³² ti ito pubbe kiṃ
kammaṃ akara³³, akāsīti attho, kibbisam³² ti dāruṇakammaṃ.

Tatoparaṃ brāhmaṇo āha:

9. Taggha te aham akkhissam yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādiṃ hi³⁴ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avañca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ so Ck; C^s vaṭṭhatā-
vali-, Bā vaṭṭanā-, Bā vaḍḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā. ⁷ Bā nāṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭa-. ⁹ Ck ātattā-, Bā āditta-. ¹⁰ Ck Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhimm-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Ck -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syan. ¹⁶ Bā migājinaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharaṇaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattāṃ. ²⁰ C^s tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bā paggharaṇ-. ²² Bā puppitāṃ ko-. ²³
C^s Bā -mattāṃ-. ²⁴ Ck -santhavaṃ, C^s -santhavaṃ corr. to -santhataṃ, Bā
sirājālasaṇataṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; C^s vaṭṭhatāvali-,
Bā vaṭṭanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukaṭṭhāne. ²⁹ Ck kālāvalli-, C^s kāḷāpavalli-.
³⁰ Bā -saṃ, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dimbi, Bā -dī hi.

10. Eko caram gogaveso mūho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuṇjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanattho⁴ smi kānane,
acarim tattha sattāham khuppiāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukam addakkhim visamatthabubhukkhitō
papātam abhilambantam sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimsu me bhusam,
atitto⁴ rukkhā aruhim⁵, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhipatthitam,
10 tato sā bhañjatha⁶ sākha chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sahā va sākha uddhapādo⁷ avamsiro
appatiṭṭhe anālambe giriduggasmi pāpatam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasmā na samabhajjisam⁸,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonāngulo¹⁰ daricaro
sākha [hi] sākham vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalam,
so maṃ disvā kisam paṇḍum kāruṇṇam akaram¹² mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evam dukkhena atṭito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' aṇḍjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim:
manusso 'ham vasam patto, sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³, tvaṃ ca me saraṇam bhava¹⁴. 196.
20. Garusilam¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggam katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvam gaṇhāhi bāhuhi¹⁶,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirīmato
piṭṭhim āruya dhīrassa gīvam bāhāhi aggahim. 199.
23. So maṃ tato samutṭhāsi tejasi¹⁷ balavā kapi
30 vihaṇṇamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna maṃ santo nisabho etad abravi:
imgha maṃ samma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹. 201.

¹ Ck -e, C^s -a. ² Ck^s iriṇe, B^d iraṇe. ³ Ck vicīṇe, C^s vicīne. ⁴ B^d atito.
⁵ B^d gūyhi. ⁶ Ck^s bhajjitā. ⁷ B^d uddham-. ⁸ B^d sampapajjiyam. ⁹ Ck
gañji, B^d gacchi. ¹⁰ B^d -guttho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ B^d te. ¹⁴ Ck -vam, C^s -ve. ¹⁵ Ck B^d silam. ¹⁶ Ck^s -hāhi. ¹⁷
Ck terasī, B^d tejasi. ¹⁸ Ck^s passa-, B^d pasu-. ¹⁹ B^d -tti.

25. Sihavyagghā¹ ca dīpi² ca acchako kataracchayo
te mañ pamattañ himseyyū, te tvañ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāham pāpikam dīṭṭhim paṭilacchīm ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayañ manussānañ yathā c' aññe vane migā, 5
yañ nūn' imañ vadhitvāna chāto khādeyya vānarañ. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi mañsam ādāya sambalañ,
kantārañ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāna matthakam sannitālayim⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunṇehi nettehi rodanto mañ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ mañ kari¹¹, bhaddan te, tvañ ca nām' edisañ kari,
tvañ ca kho nāma dīghāyu¹² aññañ¹³ vāretum arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyaṃ¹⁷ mañ amaññatha,
tañ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpañ pāpena cintitañ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvañ adhammaṭṭha vedanañ kaṭukañ phusi,
mā h' eva pāpañ kammantañ phalañ veḷum va tañ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammañ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānañ²³, patto si mānusiñ padañ,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukhañ. 213.
37. Idañ vatvā giricarō rahade²⁵ pakkhalya matthakam 25
assūni sampamajjitvā tato pabbatañ āruhi. 214.
38. So 'hañ tenābhisatto²⁶ 'smi pariāhena aṭṭito²⁷,
ḍayhamānena gattena vāriñ²⁸ pātum upāgamiñ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, C^s -tātūna? Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, C^s āsito? Bā asito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ C^s -layiñ, Bā -layi. ⁸ C^s bhatta-, Bā -gatta-, B^s -gattañ-. ⁹ Bā -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ C^s omit kari. ¹² Bā dīghāvu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā -rikañ. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ C^s dumbheyya. ¹⁸ C^s tetañ. ¹⁹ Bā -kammena. ²⁰ C^s me. ²¹ C^s va kari. ²² C^s asaññata. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bā ruhirañ. ²⁶ C^s tenāhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā aṇḍito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ C^s -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmiṃ nipatiṃsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā pagghariṃsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkitā⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadami bhaddaṃ vo yāvant' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhi kilāsi bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāyassa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjati. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti naṭṭhagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamitvā
15 Himavantaṃ pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īrine¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanaṭṭho ti maggamūlho, bubbhukkhito ti saṇ-
jātabubbhukkho chātajjhatto, papātamabhillambantaṃ ti papātaabhimukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampannaphaladhārin ti madhurephaladhāriṇaṃ, vātasītānūti
paṭhamam tāva vātapatitāni khādim¹⁹, tattha²⁰ hessāmīti tasmim rukkhe
20 suhito bhavissāmīti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirūlhasākhā²² pharasunā chinnā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitaṭṭhānarahite²⁴, giriduggasmin ti girivisame, sesin
ti sayito 'mhi, kapim āgañchīti²⁵ kapi āgacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ ti gunnaṃ²⁸
naṅguṭṭhasadisaṇaṅguṭṭho, gonaṅguṭṭho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayīti akari mayi, ambho ti maharāja so kapiṛajā tasmim Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchi, vasappatto ti vyasanaṃ patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilan ti maharāja so kapiṛajā mayā evaṃ vutte mā bhāyīti
30 maṃ assāsetvā paṭhamam tāva garuṃ silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bds aḍha-. ³ Cks omit me. ⁴ Bds yena ca. ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck oṇemāgamaṃ, Cs oṇa-, Bds orena āmāha. ⁷ Bds
dubbi-. ⁸ Cks -dubho. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bds -dubbi. ¹¹ Bds -si. ¹² Bds
add vo. ¹³ Bds naṭṭhe-. ¹⁴ Bds araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bds vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bds -tābhi-. ¹⁹ Bds omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākha. ²² Bds
-hā sākha. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bds abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjīti? Bds -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bds
gonaṅguṭṭho. ²⁸ Ck gunnā, Cs gunṇa. ²⁹ Bds omits go-. ³⁰ Bds -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panuo. ³³ Bds omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ. ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bds si-.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ thatvā mañ
 etad² abravī, bāhu³hīti³ dvīhi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ gañhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattamā Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otaritvā⁶ udakapiṭṭhe ṭhitassa ahañ vegena piṭṭhiñ abhirū-
 hitvā ubhohi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kicchenā 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttañ vissamanto passupissam tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmīñ
 ṭhāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnan¹⁴ ti mahārāja eva¹⁵ so kapirājā mañ attano parittānañ katvā 10
 muhuttañ passupi ayoniso manasikārena, bhakkho ti khādītabyayuttako, āsīto
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pātheyyañ, matthakam saññitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakam paharim¹⁸, saññitālayin¹⁹ ti pi pātho, dub-
 balo ahū 'ti na balavā āsi²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegenā 'ti mayā
 pahaṭapāsāpavegena²¹, udappatto²² ti uṭṭhito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi- 15
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjitvā²⁶ olambi, ruhiram pag-
 ghari, M. vedanamatto²⁷ cintesi: imasmīñ ṭhāne añño²⁸ n' atthi, idañ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maraṇabbhaya bhīto olambantañ camma-
 vaṭṭim³⁰ hatthena gabetvā uppatitvā sākhañ abhiruyha tena pāpēna saddhim
 sallapanto māyyo³¹ man ti ādim āha, tattha māyyo³² mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo³³ mañ bhaddante ti³⁴ tañ nivāreti, tvañ nāma evañ mayā papātā uddhato³⁵
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatā 'ti gara-
 hanto evañ āha, tāva dukkarakārakā³⁶ 'ti mayi aparajjhanena atidukkata-
 kammakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānito, dūbhēyyan³⁷ ti dūbbhi-
 tabbañ vadhitabbañ, vedanañ kaṭukān ti evañ sante pi tvañ adhammattha 25
 yādisa³⁸ ahañ phusañ edisañ³⁹ vedanañ kaṭukāñ mā phusi, tañ pāpa-
 kammañ phalañ veḷuñ va tañ mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 anukampi, atha nañ ahañ etad avocañ: ayya mayā katañ dosañ hadaye⁴⁰ mā
 kari, mā mañ asappurisañ evarūpe araññe mārayi⁴¹, ahañ disāmūlho maggañ
 na jānāmi, attanā katakammañ⁴² mā⁴³ nāsetha, jīvītadānañ me detha, araññā 30
 nīharitvā manussapathe⁴⁴ ṭhapethā 'ti evañ vutto so mayā saddhim sallapanto
 tayi me n' atthi vissāso ti ādim āha, tattha tayīti ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bā etam. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bā -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bā omits va. ⁸ Bā kilamanto. ⁹ Bā nañ. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bā parittānā. ¹⁵ Bā omits e-. ¹⁶ Bā khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bā -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bā -tālan. ²⁰ Bā asi. ²¹ Bā pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubbi-, Ck -dubhi, Bā -dubbi-. ²⁵ Bā pavithāya. ²⁶ Bā bhijjitvā. ²⁷ Bā -ppatto. ²⁸ Bā -e. ²⁹ Bā omits i-. ³⁰ Bds cammabandhan. ³¹ Ck Bā -e. ³² Bā omits mā - - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bā dubbh-. ³⁵ Bds adds vedanañ. ³⁶ Bā id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bā mā nassa. ³⁹ Bā katañ-. ⁴⁰ so all three MSS. for mā mañ. ⁴¹ Bā -am.

vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahaṃ tayā saddhiṃ magge na gamissāmi
 tvam pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahaṃ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissānūti, mutto sīti atha maṃ so mahārāja araṇṇā niharitvā
 5 bho purisa mutto si vājamigānaṃ hatthā², patto si mānusiṃ padan ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovivā, tenābhisatto ti so ahaṃ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme pariṇate⁴ tenābhisatto⁵ 'smīti maññamāno
 evam āha, aṭṭito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekaṃ rahadaṃ upagato 'smi,
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upaṭṭhāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū⁸ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pipāsāṃ sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokaṃ pivitvā sesaṃ sarīre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugāṇāyā addhabeluvapakkapamāṇā¹¹ gaṇḍā utthahimsu, tasmā
 evam āha, pabhinna ti te gaṇḍā taṃ divasaṃ eva bhijjitvā kuṇapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitāni paggharimsu, yena 'ti yena¹³ maggena, okkita¹⁴
 15 ti¹⁵ pūtigandhena okiṇṇā parikkita¹⁶ parivāritā, māssu orena āgamā ti¹⁷
 duṭṭhasatta orena māssu āgamā, amhākaṃ santikaṃ mā āgamāsi¹⁸, evaṃ vadantā
 nivārentīti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakaṃ kālāṃ sakakammaṃ anubhomi, iti so attano mittadūbhikammaṃ²⁰
 vitthāretvā mahārāja maṃ yeva oloketvā evarūpaṃ kammaṃ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā taṃ vo ti ādim āha, tattha taṃ ti tasmā yasmā evarūpaṃ kammaṃ
 evaṃ dukkhavipākaṃ tasmā ti attho, kuṭṭhī kilāsi bhavati yo mittānaṃ idha
 dubbhati kāyassa bheda mittaddu²¹ nirayaṃ so upapajjati²² ayaṃ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiṃ²³ loke mittānaṃ dubbhati himsati
 so evarūpo hoti²⁴ attho.

25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhiṃ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, taṃ khaṇaṃ nēva cavitvā avicimhi
 nibbatto. Rājā tasmim paṭhaviṃ pavitṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 silaṃ²⁵ pavijjhi²⁶ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛajā ahaṃ evā“ 'ti. Mahākapijātakam.

¹ Bā -ggeheva. ² Cks. hattha. ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks aṭṭhi-, Bā aṇḍi-. ⁷ Cks sammap-. ⁸ Cks andu, Bā gaṇḍu. ⁹ Cks
 udakajalim-, Bā udakañcalikkhipitvā. ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka-. ¹²
 Cks -pa. ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā. ¹⁵ Cks add okkita. ¹⁶ Ck
 -kkhata. Ck -kkhita, Bā -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks. ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -retiti. ²⁰ Bā attanā dubbhi-. ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ Bā omits im-. ²⁴ Cks ahoṣīti. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbam Mahāummagga-jātaka āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhaviṃ pavitṭho yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapitṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekaṃ avasesā macchabhattā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmim paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enam manussā „ayam samaṇo apiccho santuṭṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāram karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo“ ti tesu nivāsanapāpuraṇam⁴ dadantesu⁵ pi na icchi⁷.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasīditvā tassa assamapadam katvā tattha nam vasesum⁸.
So karambiyaacelo⁹ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evam āha: „bhante amhākaṃ
ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānam 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇam¹¹ kira
nesam atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā. ² Bd -vegena. ³ Bd adds neva. ⁴ Bd -topāyo.
⁵ Bd -pārappanam. ⁶ Bd dentesu; ahesum eko - - tesu wanting in Ck. ⁷
Bd icchati. ⁸ Bd vāsāpesum. ⁹ Bd -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -tani-
yāmaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkuneyyātha. ¹³ Bd piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“ ’ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante² nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 kathaṃ gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ ambhakaṃ
 guyhaṃ³ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ⁴ hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso ‘ayaṃ’
 aññassa kathessatīti⁵ evaṃsaññī hosi⁶, nāhaṃ aññassa⁷
 kathessāmi, attanā⁸ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁹, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁰ pi
 pucchi, tadāpi ’ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi¹¹“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā ’ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“ ’ti paṭiññāṃ gahetvā „bhante mayaṃ mahante mahante
 pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamaṇa-
 kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum
 20 gacchāma¹², te āgantvā ambhakaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesaṃ
 amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ¹³
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesaṃ amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅguṭṭhe¹⁴ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁵ katvā gahitagocaraṃ¹⁶ mukhena chaḍḍāpetvā la-
 huke katvā gantum¹⁷ sakkontīti“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṃ pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁸ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁹ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bā guyha. ³ Bā ahataṃ, Ck āvāṭaṃ. ⁴ Bā ahaṃ. ⁵ Bā kathissāmi, Bā kathissanti. ⁶ Bā ahoṣīti. ⁷ Bā aññāṃ. ⁸ Bā -no. ⁹ Ck pucchi. ¹⁰ Bā -se. ¹¹ Bā icchāma. ¹² Bā vāyamāna. ¹³ Bā -ona. ¹⁴ Bā sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bā gahitaṃ. ¹⁶ Ck add na. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Ck guyhaṃ-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitaniyāmen' eva
kathesi. Tam sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttam katam“²,
ñātīnam nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
ajja mayā supaṇṇavātām⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātām katvā Paṇḍaranāgarājānam 5
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
chaḍḍāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
heṭṭhāsīsakam olambanto „mayā va“¹⁰ mama dukkham ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūlhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyam¹⁵
mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca asambuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāham akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāham paramaṃ brahme guyhaṃ²³
vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametaṃ, 25
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
atītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kārānanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākam. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, C akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyhamattaṃ, C guyhamattaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā -ṇam. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallitto² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavittṭho
yo saṃgatīsu⁴-m-udireti⁵ vākyam
āsīviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisambhā. 229.
- 10 8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
manāpīṭṭhiyo mālamucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pāṇupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthaṭavacanam, anigūḷhamantan⁹ apaticchannamantanam, asaṇṇatan ti kāyadvārādini rakkhitum asakkontam, a paricakkhitāran¹⁰ ti ayam mayā kathitamantanam rakkhitum¹¹ na¹² sakkhissatīti puggalam oloketum upaparikkhitem asakkontam, bhayam tan¹³ ti tam imehi catūhi āñgehi samannāgataṃ abodham¹⁴ nippaṇṇam puggalam sayamkatam eva bhayam anveti¹⁵ yathā maṃ Paṇḍarakam nāgam supaṇṇo anvāgato ti, saṃsati bhāsamāno ti rakkhitum asamattassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-

20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamatena¹⁶ yo mitto na hadayena so guyham¹⁸ attham jānitum nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asambuddham ajñanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto ti attho, i. v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā anattacaro so pi guyham veditum 'nārahat' evā 'ti, samaṇo ayan ti ayam

25 samaṇo ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno aham etasmim viśāsam āpajjim, akkhiṇ ti kathesiṇ, atītamatto ti atītattho atikkantatto hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa brahme ti supaṇṇam ālapati, [saṃyammetun ti idam²¹ guyham vācam rahassakāraṇam²² rakkhitum guyhitum²³ na²⁴ sakkhiṇ, tappakkhatohīti idāni

30 idam bhayam mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsato santikā ḡgataṃ iti atītattho kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukkha-, Cs rika-rukkha-. ⁴ Bd -tisu, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā. ⁸ Bd -ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. ¹¹ Cks add rakkhissati. ¹² Bd nā. ¹³ Bd bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodaṃ, Cs akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Cks ārocati. ¹⁶ Bd kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸ Cs Bd -a. ¹⁹ Bd araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imam. ²² Cks rahassaṃ-. ²³ Bds rahitum o: gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsati so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā 'ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁵ vācam bhāsītukāmo⁶ tassa tirokkha-
 kattā⁷ paṭicchannavāco⁸, asatāṃ pavittṭho ti asappurisānaṃ antaraṃ pa-
 vitṭho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisuḥ mudirēṭṭi⁹ saṃgatisu udireti 5
 yo evarūpo paresam rahassaṃ sutvā parisamajjesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttaṃ vā ti vākyāṃ udireti taṃ naraṃ āsiviso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisamhā purisā ārā ārā¹⁰ saṃyame dūrādūrato¹¹ vīrameyya,
 parivajjeyyā¹² 'ti attho, māla mucchādānañcā¹³ 'ti mālā¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātigandhaucchādānaṃ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ 'ti etehi¹⁷ dibbaannādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaḍḍetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyamhā 'ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti.

Evaṃ Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garaḥaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kiṃkāraṇā Paṇḍaraka-ggahīto ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇīdhā 'ti idha amhesu tīsu janesu ko ru, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamattaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tāva mā garaḥa, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchi, supaṇṇaṃ pi mā garaḥa, aham pi tava²¹ pac-
 catthiko. Paṇḍaraka-ggahīto ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kiṃkāraṇā supaṇṇena 25
 gahito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaḥa tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^d -paṃ. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^k add yā. ⁶ B^d kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^d apaṭi-. ⁹
 C^k saṃhatīsa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^d arā arā. ¹¹ B^d omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^k mālāucchā-. ¹⁴ B^d -laṃ. ¹⁵ B^d -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^k -ya. ¹⁷ B^d omits hi. ¹⁸ B^d amhaṃ. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^k hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmiti. 232.

Tattha sammatatto ti so samaṇo mayhaṃ sappuriso ayan ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesam pi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesam pi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi guyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvītaṃ na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsādīsā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsasaṃkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamanena¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattiphalanibbānasaṃkhātā¹⁷ pi¹⁸ viṣesaṃ avyāharatī¹⁹ āvahatī taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for guyhatthaṃ? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhiccā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ Cā sabhāvā, Bā sahāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck amñāchātiddhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasā. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā viṭhiyā. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaphala-. ¹⁸ Cā hi. ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānaṃ eva garaḥa,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetaṃ tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūlhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesāṃ mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na saṃseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbaṃ acelassa kathesiṭi attho, sabhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhāṇiṇi¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpā bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na saṃseyya.

Tatoparā¹⁶:

15. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
  16. Thiyā¹⁹ guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ saṃhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
  17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
  18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
  19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattiṃ girāṃ nātivelāṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālāraḥkaṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantatāya. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Cks
 omit tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Cks saparikkhā.
¹⁰ Ck Bā nāti-. ¹¹ Bā etc-. ¹² Ck adds mātāpitunnampi akathetabbaṃ. ¹³
 Bā ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Cks me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am. ¹⁸
 Bā -to. ¹⁹ Cks piyā, Bā tiyā. ²⁰ Ck -naṃ. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vissaje. ²³ Cks -ssati. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ
evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā
dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi
āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādīhi³ sālādīhi sampannam, samantakhātā-
pārikhāupetan ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵. evampi me ti
evam pi mayham te purisā khāyanti katara ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānam upabhogo⁷ paribhogo auto hoti
na abbhantarimā bahi uikkhamanti na bāhirā auto pavisanti aparāparam sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlham¹⁰ attano auto
yeva jirāpenti¹¹ na aññassa kathentīti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakam¹² nāgam ālapati, vyavajantīti paṭikkamanti,
15 āsivisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattam, āsivisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jīvītukamā manussā ārā
paṭikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkamanti¹⁷.
upagantum otāram¹⁸ na labhantīti vuttam hoti.

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharam pabbajito acelo
naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,
tamhī nu kho vivarim²¹ guyham attham²²,
atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathamkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵
25 kiṃsīlo kena²⁶ vatena vattam
samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni
kathamkaro saggam upeti thānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūranatthāya khādaniyabhojaniyam²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' amhā, kathamkaro

¹ B^d dujivā. ² C^k satthu-, B^d satta saṅkhā. ³ B^d āpanādīhi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagatam. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyham-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d sattaṃghāriyā, B^s santasaṃghā-. ¹⁵ B^d sattaṃghā. ¹⁶ B^d nā-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsam. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicarim. ²² C^k B^d guyhamattam. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ūtvā samaṇapaṭipattiṃ puc-
chanto āha, tattha kiṃsilo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā
'ti katarena³ vatasamādānena vattanto, samaṇo caran ti⁴ pabbajjāya⁵ saṇca-
ranto⁶ taṇhāmamāyitāni⁷ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggan
ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetīti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā
akkodhano pesuṇiyam pahāya
samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni
evaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhaddhāsamuṭṭhānehi hirottap-
pehi titikkhāsamkhātāya adhvāsana-khantiyā indriyadāmena ca upeto akujjana-
silo piṣuṇavācam pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo
nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalanī karonto saggam
upeti ṭhānan ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako
jivitaṃ yācanto

25. Mātā va⁸ puttāṃ taruṇaṃ tanujjaṃ⁹
sampaṣsa taṃ¹⁰ sabbagattaṃ phareti¹¹
evam pi me tvaṃ pātur ahu dijinda¹²
mātā va puttāṃ anukampamāno ti gātham āha. 247.

20

Tass attho: yathā mātā tanujaṃ¹³ attano sarirajātāṃ taruṇaputtaṃ sam-
passaṃ diṣvā taṃ¹⁴ ure nipaṇṇāpetvā thanaṃ¹⁵ pāyenti puttassamphassaena¹⁶
sabbam attano¹⁷ gattaṃ phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na putto
mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijinda²⁰ dijarāja, tasmā²¹
mātā va puttāṃ mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jivitaṃ me dehīti:

25

Ath' assa supaṇṇo jivitaṃ dadanto itaraṃ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²
tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶
Bā caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujaṃ. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks
parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjaṃ. ¹⁴ C^s samphassaṃ diṣvā taṃ, Bā
sabbassatā, B^s sampaṣsa tā, omitting diṣvā. ¹⁵ Bds thaññāṃ. ¹⁶ Ck Bā -sam-
passena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bā
dijindā ti. ²¹ Bds tasmā. ²² Cks di-.

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahoṣīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcam², ayam eva vā pāṭho, dujivhā 'ti tam ālapatī,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā uggaṇ-
5 hanto⁴ pañham vā supanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassu 'ti abhiraṃsu, aññataro sīti tisu puttessu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dīpetī.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā tam bhūmiyaṃ
patiṭṭhāpesi.

10 Tam attham pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patiṭṭhāya diḷo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūḍake hohi mayābhigutto. 249.

15 28. Ātamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānam [udaka] rahado va sito¹¹
vesmam yathā himasisiraṭṭitānam¹²
evam pi te saraṇam aham bhavāmīti. 250.

Tattha icceya vākyan ti iti evam¹³ vacanam vatvā tam nāgarājānam
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patiṭṭhāya diḷo tam dujivham
samassāsento mutto ajja tvaṃ ito paṭṭhāya sabbabhayātivatto thale ca uḍake ca
mayā abhigutto rakkhito bohīti āha, ātamkinan ti gilānānam, evampi te ti
evam aham tava saraṇam bhavāmīti

„Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanam pāvisi.

25 Itaro pi supaṇṇabhavanam gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapatham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisam¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ, vimaṃsissāmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supaṇṇavātam akāsi. Tam disvā nāgo „supaṇṇarājā maṃ
gahetuṃ āgato bhavissatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvaṃ māpetvā pāsāne ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, C^o muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. ⁴ Bđ
-hamāno. ⁵ Ck Bđ vutto. ⁶ tisu - - - ro wanting in Cks. ⁷ Ck iccesu, C^o
iccesuva. ⁸ Ck visajim, C^o visapim, Bds vissajji. ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all
three MSS for va? ¹¹ Cks sīno, Bđ sito. ¹² Cks -ṭṭhitānam, Bđ himasitaṭṭi-
tānam; read: himasisiraṭṭitānam or himasitaṭṭitānam? ¹³ Bđ etam. ¹⁴ Bđ
vissajji vissajjesi. ¹⁵ Bđ adds nāgarājā. ¹⁶ Bđ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bđ kimdisam.
¹⁸ Bđ -to.

hutvā naṅguṭṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II $\frac{5.3}{15}$)
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatan ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh⁵ eva⁶ amittasmim, mittasmim pi na vissase, (II $\frac{5.3}{22}$)
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁷ ṭhātabbaṃ, so disamhi⁸ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya na ca naṃ⁹ vissaseyya,
asaṃkito¹⁰ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatṭhānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannaṃ jīvita- 15
saṃkhātāni mūlān⁷ eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsi ti yena saddhiṃ
kalaho kato ahoṣi, niccayattenā¹⁴ 'ti niccam paṭiyattena¹⁵, so disamhi
na¹⁶ rajjatīti so¹⁷ niccayatto tiṭṭhati¹⁸, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇiyo¹⁹ na hotīti attho, vissāsaya
ti paraṃ attani vissāsaya, taṃ pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā 20
va²⁰ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²¹ paro bhāvaṃ na jānāti. tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbaṃ eva 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññaṃ sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam atthaṃ pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇī²² sukhumālarūpā
ubho samā²³ sujayo²⁴ puññagandhā²⁵

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā. ³ Bā -dādhi. ⁴ Ck sasayi, Cs ḍasasi. ⁵ Ck yaṃ-, Bā saketeva. ⁶ Bā yatthena. ⁷ Bā risappi, B^s risabbhi. ⁸ Ck na, Bā taṃ. ⁹ Ck^s ās-. ¹⁰ Ck^s omit ca. ¹¹ Ck^s add ca. ¹² Ck^s -va. ¹³ Ck^s -nambbhūtā, Bā abbatthānabhūtā. ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccapatiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi ni. ¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayattthena abhiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāmaṃ-. ²⁰ Ck atthāva, Bā^s attanā ca. ²¹ Ck^s ssa. ²² Ck -i, Bā -ā. ²³ Ck^s omit samā. ²⁴ so Ck^s; Bā -yā. ²⁵ Bā paññākhaṇḍhā.

apāgamum kārampi¹ acelaṃ
missibhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaṇḥhānā butvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāṭho, puṇṇagandhā⁶ ti katakusalatāya puṇṇa-
5 gandham viṣajjentā viya⁷, missibhūtā ti hatthena hattham gabetvā kāya-
missibhāvaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supaṇṇarājā
cīntesi: ayam nāgarājā acelaṃ jīvitam na dassati, etaṃ¹² dussilaṃ na van-
dissāmiti so bahlī thatvā nāgarājānam eva tassa santikaṃ pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:

34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca:
mutt' aji' aham sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' amhā ti. 256.

1 Tattha piyamhā ti dussīlanaggaḥoggamusāvādi nūna mayam tava manaso
na-ppiyā ahumbā ti tam paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supaṇṇarājā
asaṃsayam Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi
saccaṃ etaṃ, so ti so aham tasmim supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto butvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sampaṣato lokam imaṃ paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññatānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambi-, B^d karampi, B^s karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā. ⁴ C^k suṃcayo, B^d sujayā. ⁵ C^s -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puṇṇakhandhā viya, C^k -vi. ⁸ C^s ca. ⁹ B^d dhure-. ¹⁰ C^s -ha. ¹¹ C^s -sā-. ¹² C^s evaṃ. ¹³ B^d sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^s omit hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metam. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adds pi. ²¹ C^s piyamjanena, B^d viyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
asaññato saññatasannikāso,
kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
pāpaṃ bahum ducaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
pana sasaññatānaṃ sīlavantānaṃ vyañjanaṇa pabbajitaliṅgena asaññato hutvā
imaṃ lokaṃ vañcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaññato
ti kāyādihi asaññato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
ti ahirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti nam⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
38. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca piṣuṇo c' asi⁹,
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca piṣuṇo
cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
phali, nisinnatṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
paṭhaviṃ¹² pavisitvā Avicimhi nibbatti, nāgarājasupannarājāno
pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhaviṃ pavitṭhabhāvaṃ pakāśento osānag. ā.: 20
39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
mittadubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi añño,
āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikamassa¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
saṃvaro ti¹⁹ saṃvare tṭhito 'smiti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññāto²¹ ājiviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bā paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bā tam. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bā dubbhi, Cks omit dubbhi. ⁸ Bā dubbhi, Ck
dūbhi, Cā dubbaṃ omitting ca. ⁹ Bā cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bā dubbhi. ¹¹ Bā
sampa-. ¹² Cā -viyaṃ. ¹³ Bā āgamaṃsu. ¹⁴ Bā mittadubbhā. ¹⁵ Cks
-ko. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -dubbhi-. ¹⁸ Bā patto. ¹⁹ Bā adda ahaṃ. ²⁰
Cā eva. ²¹ Bā saññāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādaṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā' aham evā“ 'ti. Paṇḍara-jātakam'.

5

9. Sambulajātaka.

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātaka vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapiṇḍakānam' dānānubhāvena tam divasaṃ ũeva raṇṇo aggamahesibhāvaṃ patvā pubbutṭhāyikādihi' pañcabi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāpasampannā Buddhūpatṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākato ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa raṇṇo Soṭṭhiseno nāma putto ahosi, tam' rājā vayappattaṃ uparajje patiṭṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsam-pannā, nivāte jalamānā' dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham' uppajji, vejā tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippati-sāraṃ' patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamarāṇaṃ marissāmīti“ raṇṇo ārocāpetvā itthāgāraṃ' chaḍḍetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham tam sāmī' araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto utṭhāya assama-padaṃ sammajjitvā pānīyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -ṇṇo-. ² Bā paṇḍaranāgarājajā-. ³ Bā -piṇḍi-. ⁴ Bā pubbutṭhāyikādihi, Ck pubbutṭhakā-, Cc pubbutṭhukāyikā-. ⁵ Ck omī tam. ⁶ Ck jalamā, Cc jalamānā. ⁷ Bā kuṭṭhi. ⁸ Ck -ri, Cc -rī. ⁹ Ck itṭhā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹ Bā sulabhamūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāniya, Ck pānīyaṃ. ¹⁴ Ck Bā -nīyaṃ.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosadhāni pimsitvā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhañ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“² 'ti vatvā vanditvā³ pacchikhanittiañ-
 kuse³ ādāya phalāphalathāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni⁵
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cuṇṇehi ca mattikāhi ca sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁴ upanāmetvā⁵ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiṃyaṃ
 upanāmetvā⁶ sayāṃ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁷ samvidahitvā tasmim tattha nipanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikkammaṇṇiparikkammaṇṇapādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji⁸, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇā⁹ phalāphalāni¹⁰ āharanti¹¹ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratiṇe ṭhatvā¹²
 „nahāyissāmiti“¹³ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹³ na-¹⁵
 hātvā¹⁴ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kantara-
 tiṇe aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahoṣi. Tasmim khaṇe eko dānava gocaratthāya caranta taṃ¹⁵
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ 20
 ekā tuvaṃ¹⁶ tiṭṭhasi saṇṇatūru¹⁷,
 puṭṭhāsi me paṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ
 kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime, 25
 abhivādemi taṃ bhadde, dānav' āhaṃ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamattatāya¹⁹ sītabbhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁰ 'ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaūrulakkhaṇe²², paṇipameyya-

¹ Ck vaṇṇo. Bḍ vaṇe? ² C^s adds saṃkappesi. ³ Bḍ -kusake. ⁴ Bḍ omits phalā.
⁵ Bḍ -meti. ⁶ Bḍ upanetvā. ⁷ Bḍ padarasandharaṃ. ⁸ Bḍ -iti. ⁹ Ck -a, Bḍ -e.
¹⁰ Bḍ -laṃ. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bḍ ṭhapetvā. ¹³ Bḍ uppattetvā. ¹⁴ C^s
 nahatvā, Bḍ nhāyitvā. ¹⁵ Ck^s tā. ¹⁶ Ck^s ekaṃ tuvaṃ. ¹⁷ Ck -turu, C^s Bḍ -turū.
¹⁸ Bḍ adds kā. ¹⁹ Bḍ nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Ck^s -turu, Bḍ
 -turū. ²² Ck Bḍ -uru-.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhi-
vādemīti vandāmi, dānavāhan ti ahaṇ eko dānavo, ayaṇ namakkāro tava
atthu, añjalīn te paggaṇhāmīti² avaca.

Sā tassa vacanaṇ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Soththiseno ti taṇ vidū
tassāhaṇ Sambulā bhariyā, evaṇ jānāhi dānava,
[abhivādemī taṇ bhante, Sambulāhaṇ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
taṇ ahaṇ rogasammattaṇ³ ekā ekaṇ upaṭṭh' ahaṇ. 273.
10 5. Ahaṇ ca⁴ vanam uñchāyā⁵ madhumaiṇsaṇ migābilaṇ
yadā harāmi taṇ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhātīti⁶. 274.

Tattha Vedeha⁷putto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan⁷
ti rogaṇīlitaṇ, upaṭṭhahān ti upaṭṭhāmi patijaggāmi, upaṭṭhitā⁸ ti pi pāṭho,
vanam uñchāyā⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyāṇ caritvā, madhumaiṇsaṇ ti
15 nimakkh'kamadhuṇ ca migābilaṇsaṇ ca sīhavyagghamigeḥi khāditamaṇsato
atirittaṇ¹¹ koṭṭhāsaṇ, taṇ bhakkho ti yaṇ¹² āharāmi¹³ taṇ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn'ajjā 'ti tassa maṇṇe ajja āharāṇ alabhamānassa
sariraṇ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṇ viya nādhāti¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparaṇ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

6. Kiṇ vane rājaputtēna āturena karissasi
Sambule paricīṇṇena, ahaṇ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokattāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṇ rūpaṇ vijjate mama,
aṇṇaṇ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṇ mayā. 276.
25 8. Ehi maṇḍirim āruyha, bhariyā mayhaṇ catussatā²⁰,
tāsaṇ tvaṇ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhīni. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṇ kiṇci manas' icchasi
sabban taṇ pacuraṇ mayhaṇ, ramaṇsv-ajja²² mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck^s paggaṇh-. ³ Bā sampattaṇ? ⁴ Ck^s addhāma in the
place of ahanca. ⁵ Ck^s uñjāya, Bā uñcāya. ⁶ Ck^s nāvātīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸
Ck^s uṭṭhitā, Bā upaṭṭhihā. ⁹ Ck^s uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a.
¹² Bā adds ahaṇ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck^s omits taṇ. ¹⁵ Bā ātape. ¹⁶ Ck^s
nāva-, Bā nādhātīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck^s sokaṭṭhāya. ¹⁹ Ck^s durattāya.
²⁰ Ck^s matussatā, C^s catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakāvaṇṇābhe, B^s hārita-
vaṇṇābhe. ²³ Ck^s ramaṇsajja? C^s ramassajja, Bā rammasvajja.

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tuvaṃ³ pātārāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
12. Adhipannā⁶ pisācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281.
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II ¹²³/₁₅)
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283.

Tattha paricīṇṇenā 'ti tena āturena paricīṇṇena kiṃ karissasi, so-
kaṭṭāyā 'ti sokāturāyā¹¹, sokaṭṭhāyā ti pi pāṭho soke ṭhitāyā 'ti attho, du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapaṇabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi maṃ ti mā
tvaṃ duratt' amhīti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama girimhi dībbavimānaṃ ehi, imaṃ
giriṃ abhiruyha, catussatā ti tasmīṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharanādi-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbantaṃ taṃ nanu mayhaṃ pacuraṃ bahum sulabhaṃ, tasmā
kapaṇ' amhīti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyaṃ ti 20
bhaddo Sambule no ce me tvaṃ mahesibhavaṃ kāressasi pariyattā tvaṃ mama
pātārāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asanṇaṇanti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ cā 'ti evaṃ vatvā so sattahi
jaṭāhi²¹ samannāgato²² dāruṇo nikkhantadanto tasmīṃ vane kinci²³ attano
nāthaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthaṭā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evarūpānaṃ silavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevati. 30

1 Cks tvaṃ. 2 Bā -lā. 3 Cks taṃ. 4 Cks -a. 5 Bā -i. 6 Cks -am. 7 Ck
pannā, Bā satthā. 8 Ck Bā ca. 9 Ck Bā -ca. 10 Ck paṭime-, Ck paṭice-. 11 so-
kaṭṭāyā - - - turāya wanting in Cks. 12 Ck durattthāyā. 13 Cks -ppatta. 14
Ck -vā. 15 Bā durattimhīti. 16 Cks cittayī. 17 Bā omits me. 18 Bā -gaṃ.
19 Bā --kiṃ, 20 Cks -o. 21 Bā etāhi. 22 Bā adds luddako. 23 so all three
MSS. 24 Bā -pattā. 25 Ck ajjhotthaṭā, Ck ajjhotthathā, Bā ajhottaṭā. 26 Bā
-tīti. 27 Bā -kujjhā-.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambasilāsanam uṇhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam ṇatvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-thake thatvā itaram g. ā.:

- 5   15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
           santā samā aggi-r-iv' uggatejā,
           taṃ ce' tuvaṃ' rakkhasādesi kaññaṃ
           muddhā va' hi sattadhā te phaleyya,
           mā tvaṃ jahī' muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10   Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā nāṇasampannā, samā ti kā-yavisamādirahitā⁶, adesīti khādasi⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-haṭam bhijjetha, mā tvaṃ jahīti⁹ tvaṃ imaṃ patibbatam mā vāraya.

Taṃ sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi „so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
 15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare vissajjesi, rājadhītaram appamādena ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamaṃ pāpuni.

T. a. p. S. atṭha gāthā abbāsi:

- 20   16. Sā ca assamaṃ āgañchi pamuttā purisādakā
           niḷam¹³ phalinasakuṇiṇā¹⁴ gatasimḡam¹⁵ va ālayam. 285.
       17. Sā tattha paridevesi¹⁶ rājaputtī yasassinī
           Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
       18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacaraṇe ise,
 25   rājaputtam apassantī tumhaṃ hi saraṇam gatā. 287.
       19. Vande sīhe ca vyagghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
           rājaputtam etc. 288.
       20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁶ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
       21. Vande indivarīsāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹Ck aggi pi. ² Ck tace, Bđ bhance. ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bđ ca. ⁵ Cks -i, Bđ dihi.
⁶ Bđ -divira-. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bđ adds me. ⁹ Bđ dahiti. ¹⁰ Bđ omits so esa.
¹¹ Bđ atthañga-. ¹² Bđ āgacchi. ¹³ Bđ ninnam. ¹⁴ Ck palinasakuṇiṇā, C^s palīnasakuṇiṇā, Bđ palīnam sakuṇi ca. ¹⁵ so C^s; Bđ gavāsīṅga, Ck gatasimḡam.
¹⁶ Ck Bđ -vasi. ¹⁷ Cks canne. ¹⁸ Bđ -tā ca. ¹⁹ Ck osaddhye, C^s -ddhyo, Bđ osabyo. ²⁰ Ck indavaram-, C^s indisaram-, Bđ indipari. ²¹ Bđ nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathim gaṅgam¹ savantīnam paṭiggaham etc. 291.

23. Vande aham² [pabbata]rājaseṭṭham

Himavantam siluccayam etc. 292,

Tattha nīlam³ phalinasakuṇivā⁴ 'ti yathā sakunikā mukhatuṇḍa-
kena gocaram gahetvā kenaci upaddavena sakunapotakānam phalinattā⁵ 5
phalinasakuṇi⁶ nīlam⁷ āgaccheyya yathā vā gatasimṅgan ti⁸ nikkhanta-
vacchakam ālayam suññam⁹ vacchakasālam vacchagiddhīnī dhenū āgaccheyya
evam suññam assamam āgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Sotthiseno Sambulāya
cīrāyamanāya itthiyo nāma lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
parisāmkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaram pavisitvā nisīdi, tena 10
vuttam utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ uṇhātunā¹² mattalocanā¹³,
apassantīti tasmim vane nātham attano paṭiṭṭham apassantī ito c' ito ca
sandhēvamānā paridevati, tattha samāne brāhmaṇe ti samitapāpabāhita-pāpa-
samanabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlānam¹⁵ aṭṭhanam samāpattinam vasena¹⁶ sam-
pannacaranē ise vande ti, evam vatvā rājaputtam apassantī tumhākam sara- 15
nam gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnatṭhānam jānātha ācikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tiṇṇalatāni osadhyo¹⁷ ti anto-
pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imam gātham tiṇṇadisū
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarisāman ti indīvaripupphasamānavanṇam,
tumhamhīti rattiṇ sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathin²¹ ti 20
evampariyāyanāmikam gaṅgam, savantīnam ti aññāsām²² bahunnam nadīnam
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevatam²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Tam evam paridevamanam disvā Sotthiseno cintesi: „ayam
atīviya paridevati, na kho pan' assā bhāvam jānāmi, sace mayi 25
sinehena etaṃ²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva nan' ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā paṇṇasāladvāram gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhim gato si devā“ 'ti āha. Atha nam 'so „bhadde tvam

¹ Ck bhāgīrasigaṅgā, Cs bhāgīrasigaṅgā, Bđ bhagīrasīgaga. ² Cks ham; read vande 'ham pabbataseṭṭham? ³ Ck līnam, Cs līnam? Bđ nīḍḍam. ⁴ Ck pā-
līma-, Bđ palīma-. ⁵ Ck phalīnatthā, Cs phalīnatthā, Bđ palīnatthā? ⁶ Cks
phalīnasakunam, Bđ palīnasakuṇi, Cks add va gatasimṅgam vā. ⁷ Bđ nīḍḍam. ⁸
so Cks; Bđ yathā gavasiṅgavanti. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Bđ āgacchati. ¹¹ Bđ -vegena-
sañjātena. ¹² Bđ uṇhena-. ¹³ Bđ maṇḍa- or maṇḍa-. ¹⁴ Bđ -pāpe samāne
brahmaṇe dammnacaranati. ¹⁵ Bđ sīlāna. ¹⁶ Bđ adds ca. ¹⁷ Cks -ddhyo, Bđ
asabyo. ¹⁸ so Bđ; Cks antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ Bđ -ttā. ²⁰ Cks tampi
ahamabbhīti, Bđ tamhi amhīti. ²¹ Ck bhāgīrasan, Cs bhāgīrasan, Bđ bhagīrasan.
²² Cks aññāsām. ²³ Bđ -hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ Ck ekaṃ, Bđ evam.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaṇṇi yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi¹, ko te piyataro mayā ti³. 393.

5 Atha naṃ sā „ahaṃ⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavaṃ passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādissāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāya taṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idaṃ kho 'haṃ tadāvocaṃ gaṇhitā tena sattunā,

na me⁷ idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath' assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gaṇhitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse tthito dānavaṃ santajjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁰ deva-
saṃkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev' āhaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitaṃ labhin⁴ ti āha. Taṃ
sutvā Soṭthiseno „bhaddhe hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha:

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sutvā „ayyaṇṇa¹⁷ ahaṃ taṃ¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen' eva¹⁹ tikicchissāmiti“ udakalasaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇcanti

¹ Bā -gacchi. ² Cks nūnāja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā āha. ⁵ Cks -i, Bā gac-
chanti, Bā āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bā ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Ck tujjhāna-, Bā devakujjhāna. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bā add taṃ. ¹²
Bā adds hi. ¹³ Ck Bā -u. ¹⁴ Bā santi. ¹⁵ Ck Bā -inaṃ. ¹⁶ Ck -inaṃ, Bā
-vuddhinaṃ. ¹⁷ Cks -aṇṇa. ¹⁸ Cks maṃ. ¹⁹ Bā saccaṃ phaleneva.

27. Tathā mañ saccam pāletu pālayissati ce mām
yathāham nābhijānāmi aññam piyatarāṃ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mām ti iminā saddhiṃ yojetabbo, i. v. h.: yathā-
ham vadāmi tathā mama saccam, atha mañ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanam supa²: yathāham nābhijānāmiti³, potthakesu pana tathā
mañ saccam pāletiti likhitam tam⁴ Aṭṭhakathāyan n' atthi.

Evam tāya saccakiriyaṃ katvā uduke āsittamatte yeva
Sothhisenassa kuṭṭham ambiladhotam viya tambamalam tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāham tattha vasitvā araññato⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasim patvā uyyānam pavisiṃsu. Rājā tesam
āgatabhavam nātvā uyyānam gantvā tatth' eva Sothhisenassa
chattam ussāpetvā Sambulam aggamahesiṭṭhāne abhisiñcāpetvā
nagaram pavesetvā sayam isipabbajjam pabbajitvā uyyāne
vāsam kappesi, rājanivesane yeva nibaddham bhuñji. Sothhi- 15
seno pi Sambulāya aggamahesiṭṭhānamattam⁷ eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvam pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthi saddhiṃ abhirami. Sambulā sapattirosena¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikam gantvā tam katabhattakiccam vanditvā eka-
mantam nisidi. So tam milātindriyam¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānañ ca satāni soḷasa
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297. 25

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambakam sattasatā kuñjarā te va
khaggagātānam¹⁴ yodhānam ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bā supātha. ³ Ck Bā -miti. ⁴ so B; Ck likhitāya, Bā likhi-
tarū. ⁵ Bā -gacchi. ⁶ Bā araññā. ⁷ Bā -ṭhānam. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā pissā ni.
¹⁰ Bā yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagatagattā? Bā dhamanisapdatagattā.
¹² Bā milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bā uyyuttā-. ¹⁴ Bā tesañceva khandhagātānam,
Bā tesañca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bā yodhānavasena. ¹⁶ Bā uyyuttā-.

dhanuggabhasatāni rattindivam Bārāpasim rakkhanti, evam surakkhite nagare katham vidhe tvaṃ sattavo passasi¹, yassā tava sāsāmkā sappatibhayā araṇṇā āgatakāle² pabbāsampannam sarīram idāni pana milātapaṇḍupalāsavaṇṇā³ ativiya kilantindriyāsi, kassa nāma tvam bhāyāsīti⁴.

- 5 Sā tassa vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:
29. Alamkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati haṃsagaggārā,
tāsam suṇitvā mitagītavādinam⁵
10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.
30. Suvannaśāmkaccadharā⁷ suviggaḥā
alamkatā mānusi⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṇḍiyo
khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti⁹ nam¹⁰. 299.
- 15 31. Sace aham tāta tathā yathā pure
patitā uñchāya¹¹ punā vane bhare
sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye
ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.
- 20 32. Yam annapāne vipulasmi ohite
uārī vimaṭṭhābharanā alamkatā
sabbaṇḍupetā patino va¹³ appiyā
ābajja¹⁴ tassā maraṇam tato varam. 301.
- 25 33. Api ce daḷiddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kālādutiya¹⁷ patino ca sā piyā
sabbaṇḍupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsam sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarirā

¹ B^d add bhadde. ² B^d adds pi. ³ C^k -paṇḍusālavaṇṇā. ⁴ B^d add pucchi.
⁵ C^k suṇitvamhita-, B^d suṇitvā mitagitivādinam, B^e suṇitvāpita-. ⁶ C^k idāni.
⁷ B^d -saṇḍakāna-. ⁸ B^d seno-. ⁹ B^d -lo-. ¹⁰ C^s tam. ¹¹ C^k patitā uñchāya,
B^d patitam uccāya. ¹² B^d param. ¹³ B^d ca. ¹⁴ C^k ābajja, B^d abajja. ¹⁵
B^d dali-. ¹⁶ C^k anālhiyā, B^d adinālhiyā. ¹⁷ C^k -tiyā, B^d kaṭādutiya. ¹⁸
C^k piyā, B^d miyāyā, B^e piyāyā. ¹⁹ C^k B^d nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo passati, tāsan ti so tava putto tāsaṃ nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me tāta yathā pure tathā na vattatitī⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadharā ti suvaṇṇamayā⁵ ekaccālāṃkāradharā, alaṃkatā ti nānālaṃkārapatimaṇḍitā, mānusiyaaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷, 5 nan ti taṃ⁸ tava puttaṃ paṭilābhayanti⁹, sace ahaṃ ti tēta yathā pure sace ahaṃ puna pi taṃ patiṃ tath' eva kuṭṭharogena vanaṃ pavittṭhaṃ uñclāya tasmīṃ vane bhare puna pi maṃ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇaṃ eva varaṃ siyā ti sapattitiroseṇa¹² sussantiyā¹³ ti dīpeti, yamaṇṇapāne ti yaṃ anuapāne, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā 10 bahvaṇṇapānaṃ¹⁴ gharāṃ dasseti, ayaṃ kir' assa¹⁴ adhippāyo: yā nārī vipulaṇṇapāne pi ghare ekikā va asampattisamānā vimaṭṭhābharaṇā nānālaṃkārehi¹⁵ alaṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁶ gīvāya valliṃ vā rajjumaṃ vā¹⁷ bandhitvā tassa¹⁸ tato gharāvāsato maraṇaṃ eva varataruṃ ti, anāl'hikā ti na ālhikā¹⁹, kālādutiyā²⁰ ti nipaṇṇanakakaṭasārakadutiyā, 15 seyyā ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭthisena tayi kuṭṭharogaḃhibhūte²¹ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhiṃ pavisitvā taṃ upaṭṭhahanti attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā 20 te rajjapatiṭṭhānakāraṇaṃ²² akāsi tassa nāma tvaṃ n' eva ṭhitatṭhānaṃ na nisinnaṭṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ, mittadūbhikkamaṃ nāma etam pāpikaṃ²³“ ti vatvā puttaṃ ovaḍanto

24. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā, 25
bhata' itthiyā dullabho yo hito ca²⁴,
hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
janinda dhammaṃ cara Sambulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁵ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca bhata' itthiyā hito katagūṇaṃ jānāti ubho pi²⁶ te sudullabhā, ayaṃ ca Sambulā 30

¹ B^o haṃsā viya madhu-. ² B^o mihitādini, B^o mitagītā. ³ B^o suṇitvā. ⁴ B^o vaṭṭā-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^o seno-. ⁷ B^o soṭthisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^o naṃ. ⁹ B^o -lo-. ¹⁰ B^o adds na. ¹¹ B^o mānātimāneyyā, B^o nātimāneyya in the place of na vi-. ¹² B^o sapatidosena, B^o apatidosena. ¹³ B^o bahvaṇṇapānaṃ. ¹⁴ C^o tirassa. ¹⁵ B^o nānāla-. ¹⁶ B^o abajja. ¹⁷ B^o valliā vājjuā vā. ¹⁸ B^o tassa. ¹⁹ B^o na ālhāka, C^o na anāl'hikā, C^o na anāl'hakā. ²⁰ B^o kaṭadu-. ²¹ C^o -to. ²² B^o rajje-. ²³ B^o pāpa. ²⁴ C^o hitāya. ²⁵ C^o tayā. ²⁶ B^o pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etisā dhammaṃ cara, katagupāṃ jānitvā muduecitto hohi, cittam assā paritosehīti.

Evam so puttassa ovādaṃ datvā uṭṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālaṃ
5 mayā katadosaṃ khama¹, ito paṭṭhāya sabbissariyaṃ tuyham eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge

issāvatiṇṇā⁴ maraṇaṃ upesi

ahaṃ ca te bhadde imā ca kaññā⁵

10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṃ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisīṇ-citvā⁶ aggamahesiṭṭhānavasena vipulabhoge⁷ labhitvāpi issāya otiṇṇā maraṇaṃ upesi ahaṃ ca imā ca rājakaññāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṃ yathādhippāyaṃ imaṃ rajjaṃ vicārehīti sabbissariyam tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni puññāni katvā⁹ yathākammaṃ gamaṃsu. Tāpaso jhānābhīṇṇaṃ¹⁰ nibbattetvā Brahmaloṇṇapago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhiseno

20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā“ 'ti. Sambulajātakaṃ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādaṃ ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atīte pana Kampillaratṭhe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto rajjaṃ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīṭā ratṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā viya carimsu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ Bḍ khamatha. ² Ck^s tvaṃ. ³ Ck^s vipulama, C^s -lam? ⁴ Bḍ issācatiṇṇā. ⁵ Bḍ imā rājakaññā. ⁶ Bḍ -sittā. ⁷ Bḍ -le-. ⁸ Ck^s -kaññāso, Bḍ rājakaññā. ⁹ Bḍ karitvā. ¹⁰ Bḍ -āyo.

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavi-
santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibhatti, anusam-
vaccharaṃ raṇṇo santikā saḥassaggaṇakam⁴ balikammaṃ 5
labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
raṭṭhaṃ vinassati, tṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
nivesetum samatto nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
samvaccharaṃ saḥassabalinā pūjesi⁶, ovaḍisāmi nan“ ti so
rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaḥkappasse tṭhatvā 10
obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse aṭṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
jalamānaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇenāgato⁸“ ti pucchi.
So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
tuyhaṃ ovādaṃ dassamīti āgato mhīti“. „Kim ovādaṃ nāma
dassasīti“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā 15
rajjaṃ kāresi, tena te sakalaraṭṭhaṃ bhataviluttaṃ⁹ viya vi-
naṭṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
raṭṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṃ
patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban“ ti
vatvā dhammadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 31)
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ raṭṭhaṃ pamādinō
atho pi gāmīno gāmā anāgārā agārīno. 307.

¹ Bā adds pl. ² Bā adds khādanti. ³ Bā gaṇḍutiṇḍukarukkha. ⁴ Bā -nikam.
⁵ C* aṇṇe maṃ, C* aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjētva. ⁸ Bā -na idhā-
gato si. ⁹ Bā hataviluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² C* Bā -do. ¹³
C* -de-. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ C* -sabhaṃ. ¹⁶ C* pītā? Bā jīppā, B* jānā.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativeḷaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāniyaṃ,
ratthe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijñāṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jīṇṇaṃ va urago tacaṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluttāyāya atanditaṃ —
sabbe bhogaḃhivaddhanti¹² gāvo sausabhā-m-iva. 314.
11. Upassutim mahārāja ratthe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amata padana ti amatassa
nibbānassa padaṃ adhiḡamakāraṇaṃ¹³, maccuno padaṃ ti maraṇassa kāraṇaṃ,
pamatto hi vipassanaṃ avaddhetvā¹⁴ appaṭisandhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṃ
nāma, na mīyanti ti vipassanaṃ vaddhetvā appaṭisandhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccasādhanaṭṭhā tassāpi¹⁷
hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā paṭṭhaṇā¹⁹ vā pariyuṭṭhānaṃ vā n' atthi,
appattaviññāpattā²⁰ pamat'assāpi appamādaḃbhavā ti, tasmā ubbo p'ete ekadivasā
va²¹, madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadāsaṃkhātā tividdhā madā²² pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno pāpātipātādīni pāpakkammāni
karoti, aha naṃ rājāno chīḍāpenti vā hanāpenti vā sabbassa vā paṇ' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātidhanajīvitakkhaya jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pitaṃ, Bā pitaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Ck riyati, Cc jīyati, Bā jīyasi.

⁵ Ck -junnaṃ, Bc -jinnāṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyaṃ. ⁹ Bā -ro-. ¹⁰ Bā mantiyaṃ. ¹¹ Ck -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vaddhanti. ¹³ Bā -gamana-.

¹⁴ Ck vaddhetvā, Bā vaddhetvā. ¹⁵ Bā adds te. ¹⁶ Ck Bā kasmā. ¹⁷ so Ck;

Bā matassa pi. ¹⁸ Cc a-. ¹⁹ Ck paṭṭanā, Cc paṭṭatthana? Bā paṭṭanā. ²⁰ Bā

aparagata. ²¹ so Ck; Bā ekasadivasāva. ²² Ck dā, Bā omits madā. ²³ so Ck;

Bā sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Ck yo.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
 duccarītādini karoti, icc-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
 mado² bharatūsabha raṭṭhabharanaka³ jeṭṭha⁴ Bharatūsabha mā pamajja⁵, mā
 pamādīti⁶ attho, atthaṃ raṭṭhan ti janapadavāsinaṃ vuddhiṃ c' eva⁷ sakala-
 raṭṭhaṃ ca bahū pamādino⁸ jīnā⁹, tesaṃ āvibhāvattāya Khantivāḍijātaka-
 Mātaṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiyaḍjātakādini kathetabbāni, gā-
 mino ti gāmahojakāpi¹⁰ te te gāmino¹¹ bahupamādadosaṃ jīnā¹² parihīnā
 vīnatthā, anāgarā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
 vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā¹³ parihīnā ti vadati, taṃ vuccate
 aghaṇ ti mahārāja bhoga¹⁴ parihāni¹⁵ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga-
 bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayo mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
 pāpuṇāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porāṇakarājūnaṃ dhammo na hoti,
 iddhaṃ phītaṇ ti aṇṇapānādinaṃ hiraññasuvannādinaṃ phītaṃ pupphitaṃ, na
 te puttā¹⁶ ti mahārāja pavenipālakā¹⁷ te puttā na bhavissanti, raṭṭhavāsino
 hi adhammikarañño esa putto kim amhākaṃ vadḍhiṃ¹⁸ karissati nāssa chattaṃ
 dassamā¹⁹ ti chattaṃ na denti, evaṃ evaṃ²⁰ tesaṃ pavenipālakā²¹ puttā na
 honti nāma, pariḍḍhaṇ²² ti parihīnaṃ rājānaṃ, cāpīti²³ sace hi²⁴ so rājā
 hoti atha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṇ²⁵ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁶
 mānetabbaṃ katvā na maññanti, upajjivantaṃ ti upanissāya jivantaṃ ete
 ettakā janā garucittena maññitabbaṃ na maññanti, kimkāraṇa: adhammika-
 bhāvena, sirīti yasavibhāvo²⁷, tacan²⁸ ti yathā urago jīṇṇaṃ tacan
 jigucchamāno jahati²⁹ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
 saṃvihitakamantaṃ³⁰ ti kāyadvārādīhi pāpakammaṃ akarontaṃ³¹, abhi-
 vadḍhanti³² abhimukhaṃ gacchantaṃ³³ vadḍhanti, sausa³⁴ bhāmi³⁵ vā 'ti sa-
 usabhā iva, appamattassa hi usabhajeṭṭhako³⁶ gogaṇo viya bhoga³⁷ vadḍhanti,
 upassutin ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaraṭṭhe janapade ca
 cara, tatthā³⁸ 'ti tasmim raṭṭhe caranto daṭṭhabbaṃ disvā sotabbaṃ sutvā
 attano guṇāguṇaṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattiṃ paṭijaggissasi³⁹.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
 pañcaṃ akatvā parigaṇha raṭṭhaṃ, mā nāsayīti“ vatvā sa-
 katṭhānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
 vegappatto hutvā⁴⁰ punadivase rajjaṃ amacce paṭicchāpetvā⁴¹
 purohitena saddhiṃ kālāss' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bā pamādo. ³ Cks raṭṭhaṃ-. ⁴ Cks pajja. ⁵ Bā mā pamā-
 damāpajji. ⁶ Bā vuddhicēva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -ne, Bā padāmādino. ⁸
 Bā jīṇṇa. ⁹ Bā -bhojanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi. ¹¹ Bā yasabhoga-. ¹² Cks
 vuttā. ¹³ Cks pameñi-. ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pārijunna. ¹⁷ Bā
 vāpiti. ¹⁸ Bā pi. ¹⁹ Bā mantiyaṇ. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirini-
 yasavibhāvo, Ck siritiyasavibhāvo, Bā siriti-. ²² Cks tan. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
 -kamman. ²⁵ Bā -to. ²⁶ Cks -taṃ. ²⁷ Bā sa usabho jeṭṭhako. ²⁸ Bā
 -pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -detvā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 aṭavito kaṇṭhakaśākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanaṃ⁴
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmiṃ paṇa samaye rājā ca purohito ca āṇṇā-
 takavesena⁵ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jijṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kiṃ attha Brahmāḍattassa

yaṇ taṃ maggheyya⁶ kaṇṭako⁷ ti. 317.

Tattha maggheyyā⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h.: yadi tvaṃ attano ayyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmāḍattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādise bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan² ti. 320..

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kaṃsakaṇṭake magge¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmāḍattassa dosā²¹, tvaṃ ettakaṃ kālaṃ raṇṇo

¹ Bā kaṇḍakasākhaṃ. ² Bā kaṇḍa-. ³ Bā saramappito. ⁴ Cks -taṇ. ⁵ Bā
 -neva. ⁶ Bā yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bā maggeyyā. ⁸ Ck Bā vijjheyya. ⁹ Bā -o.
¹⁰ so C; Ck bhotta, Bā pahettha. ¹¹ Bā so. ¹² so Cks for magge? Bā magga.
¹³ Bā matā. ¹⁴ Bā kuṭa-, Bā kūṭa-. ¹⁵ Ck nāna, C tāta. ¹⁶ Bā āhantā. ¹⁷
 Bā pahvetthā. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bā -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādanānti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
piḷetvā adhammabalīsādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇṇo. adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitam ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillanakānti niliyanatṭhānāni, vane āhatvā⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāṃ chaḍḍetvā puttadāraṃ ādāya vanam pavi-
sitvā tasmim vane attano niliyanatṭhānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇṇo dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
evarūpassa raṇṇo upatthambho hobhiti.

Tam sutvā rājā purohitam āmantetvā „ācāriya mahallako 10
yuttam bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸ „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmā aññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir' ekā daḷidditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tāsam araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākāṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasam ekam gumbaṃ āruyha sākāṃ
gaṇhantī pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyam patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti. 20

17. Kadāssu nām' ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatītā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatītā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
syyum, pāparaṇṇo pana rajje abam dukkham anubhomī, kadā nu kho esa
marissatī evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkoṣī. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnaṃ
bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ B^d add tassa hi. ² B^d ku-. ³ C^k -sātakā, B^d adhammena balisādhakā.
⁴ B^d kuṭa-, B^e kūṭa-. ⁵ B^d adds pi. ⁶ C^s āgatva, B^d āgantvā, C^k āhatvā. ⁷
B^d -muñci-. ⁸ B^d gaṇtvā. ⁹ B^d -ggati. ¹⁰ B^d pavatta-. ¹¹ B^d raṭṭhamhi
jiyanti. ¹² B^d appatikā. ¹³ C^k B^d appatikā, C^s appatītikā corr. to appatikā.
¹⁴ B^d tasamsāmikā. ¹⁵ B^d -neva. ¹⁶ C^s -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
20. Rattimbi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
6 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāraṇapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ paṃsaṃsi, dujjīve ti dujjīve ratthe⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhītatasiṭesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantiti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahato¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 20 22. Adhammena tvaṃ¹⁴ jamma Brahmadattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
24. Rattimbi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s -a. ² B^d kuṭa-, B^s kūṭa-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇe. ⁵ C^s
adds rattham. ⁶ C^s -sse. ⁷ C^s omits ti. ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sālittassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^k tvaṃ. ¹⁵ C^k yapaṃsi, C^s paṃsaṃsi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^k omit so. ¹⁷ B^d kuṭa-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahāriṃ¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatīti saññāṃ mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattaṃ pacitvā āharantī adhammabalisādhakehi Brahmadattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayhaṃ bhattaṃ pakkāṃ bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattaṃ āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chātajjhanto ahaṃ taṃ bhattahāriṃ olokeno goṇaṃ aṭṭhāne patodena vijjhīṃ, ten' esa pādaṃ ukkhipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññāṃ mā kari, pāparañño yeva hato nāma³ esa, mā narassa⁴ avappaṇaṃ bhaṇīti. 10

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasiṃsu. Punadivase pāto va ekā kūṭadhenu godohakaṃ pādena paharitvā saddhiṃ khīrena⁵ pavaṭṭesi⁶, so Brahmadattaṃ akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā daḍḍhaṃ⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavaṭṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Taṃ sutvā⁹
27. Yaṃ pasu khīraṃ chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṇ ca himsati
kiṃ tattha Brahmadattassa yaṃ no garahato¹¹ bhavan ti 331.
brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20
28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmadattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.
29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.
30. Caṇḍā aṭanakagāvi¹⁴ yaṃ pure na duhāmase 25
taṃ dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ¹⁵ upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanakagāvitī¹⁵ palāyanasīlā, khīrakāmeḥ itti addhammikarañño purisehi bahun khīraṃ āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi dhammena rajjaṃ kāreyya na no evarūpaṃ bhayaṃ āgaccheyyā¹⁶ ti. 30

¹ C^s bhattagāriṃ, C^k -bhāriṃ. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^s sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^s pavaṭṭhi-, B^d pavatti. ⁹
B^d add purohito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^s for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^s aṭakanāgāvi, B^d akatanā-, B^s akaṭanā-. ¹⁵
C^s aṭakanāgāvitī, B^d akaṭanāti.

Te „yuttaṃ kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-maggaṃ āruyha nagarābhimukhā gamimsu. Ekasmiñ ca gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhimsu, vacchakamātā dhenu
5 puttāsokena tiṇaṃ na khādati pāṇīyaṃ³ na pivati parideva-mānā āhiṇḍati. Taṃ diṣvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandatu Pañcālo viputto vipphasukkhātu
yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvātīti g. ā. 335.

Tattha paridhāvātīti paridevamānā dhāvātīti.

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
ko n' idha aparādh' atthi Brahmaddattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā,
i. v. h.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tiṇaṃ
15 pi na khādati pāṇīyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsimsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmaddattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttāsokena paridevati,
25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosimsu yeva.

Te⁹ „kāraṇaṃ vadathā“ 'ti vatvā pakkamimsu. Ath'
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
jhivā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ thānaṃ sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Cks balisādhako. ² Bā -akam. ³ Cks pāni-, Bā pāni-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsim. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰ Cks kāka. ¹¹ Cks Bā -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi¹ araṇṇājo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehīti¹ gāmaṃvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5
36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke,
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṃtaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavisitvā raṇṇā
taṃ rakkhantena caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa, 15
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādiṃ⁷. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ ratṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassa⁹ 'ti
evarūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāyā⁹ ti vilumpamānāya¹⁰, ayam eva vā
pāṭho, puthuppajāyā 'ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹¹ pasaṃsi¹¹,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹² dasa rājadhamme akopentena¹³ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjaṃ¹⁴ bhaveyya, phītaṃ ti deve¹⁵ sammā
dhāraṃ¹⁶ anuppavacchanta¹⁷ sampannasassaṃ¹⁸, na mādisaṃ ti¹⁹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṃtaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu ṭhānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahoṣi.

¹ Bds -mi-. ² Bds -ehi. ³ Cks adheyya, Bds adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bds rājānaṃ. ⁷ Bds -daṃ. ⁸ Bds -to. ⁹ Bds viluppa-. ¹⁰ Cks
vilumpā-. ¹¹ Ck -sayānaṃ, Ck -sayiṃ. ¹² Bds āg-. ¹³ Bds adde raṇṇā. ¹⁴ Bds
-akāṃ. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bds -va-. ¹⁸ Bds -seisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Ck khādisaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde ʈhitā
dānādīni puṇṇāni karīmsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamaṇaṃ
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakam³. Tīm-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

---

¹ Cks vāsam-. ² Bđ gaṇḍutinduka-. ³ Bđ gaṇḍutindukajātakam niṭṭhitam. ⁴ Bđ
omits timsa - - tā.

XVII. CATTĀLĪSANIPĀTA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalaraṇṇo ovādasena¹ kathesi. Taṃ hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ S. āmantetvā „mahārāja raṇṇā nāma dhammena rajjaṃ kāretabbam, 5 yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmiṃ² samaye adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agatigamane ca agamane ca ādīnavaṇ ca ānisaṃsaṇ ca kathetvā supinakūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṇ vitthāretvā⁵ „mahārāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi laṇcaggāho na vijjati uddham n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā, tesam paralokaṃ gacchantānaṃ tthapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸ aṇṇā⁹ patitthā nāma n' atthi, evaṃ ittarapaccupatthānaṃ avassaṃ pahātabbam, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15 tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹² anuppanne pi Buddhe paṇḍitānaṃ ovāde tthavā dhammena r. kāretvā devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttam vā dhītaram vā na labhi¹³. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20 uyyānaṃ gantvā divasābhāgaṃ uyyāne kīlitvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabha. ² Bā adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bā -vuttanayena. ⁴ Ck -ku-, Bā -kupamā kāmā. ⁵ Bā vivaretvā. ⁶ Bā -saṇhi. ⁷ Bā saṅka-. ⁸ Bā katan-. ⁹ Cks amūm. ¹⁰ Cks vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck pārānakā. ¹³ Bā -ati.

- rukkhamūle sayanaṃ attharāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālārukkhaṃ olokento² tattha sakunaṭṭakulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev' assa sineho⁴ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā⁵ etasmiṃ⁶ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. [So abhirūhitvā⁴ tattha
 tīṇi aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁶ upari
 nāsāvātaṃ⁷ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgotake⁸ kappāsapicumaṃ
 attharivitvā „tatth⁹ etāni⁹ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁰“ 'ti
 otarāpetvā caṃgotakaṃ¹¹ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹² nāma¹² etānīti“ amacce pucchi. Te „mayāṃ na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadiṃsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹³, ekaṃ ulūkaṇḍaṃ¹⁴, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍaṃ, ekaṃ sukaṇḍaṃ¹⁵“ ti kathayīṃsu. „Kiṃ pana
 ekasmiṃ kulāvake tiṇṇaṃ sakunikaṇaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā¹⁶ „ime mayhaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuṇaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyātha“ 'ti āha. Te¹⁷ sādhuṇaṃ rakkhiṃsu. Paṭhamaṃ¹⁸
 20 ulūkaṇḍaṃ bhijji, amacco ekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahuṃ¹⁹ dhanāṃ datvā „putta-
 kaṃ²⁰ sādhuṇaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c' assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍaṃ bhijji, so pi amacco taṃ nesādena vī-
 mamsāpetvā „itthīti“ sutvā rañño santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi dhanāṃ²¹ datvā

¹ Bā attharivitvā. ² Bā -etvā. ³ Cks sneho. ⁴ Bā -ruyhitvā. ⁵ Bā ekasmiṃ. ⁶ Bā tesaṃ. ⁷ Bā nāsa-. ⁸ Bā caṃkotake. ⁹ Bā eva. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹ Bā caṃkotakaṃ. ¹² Cks -kā. ¹³ Bā adds tesu. ¹⁴ Bā -kaṇḍaṃ. ¹⁵ Bā suvaka-aṇḍaṃ. ¹⁶ Bā -detvā. ¹⁷ Bā adds tāni. ¹⁸ Bā tesu pa-. ¹⁹ Cks Bā -u. ²⁰ Bā adds me. ²¹ Bā bahudha-.

„dhītaraṃ me sādhukaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
sādena vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
„putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhanam³ datvā
„puttassa me mahantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
Te tayo pi sakunā tiṇṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
parihārena vadḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
voharati. Atha⁵ amaccā aññamaññaṃ avahasanti⁶: „pāssatha
rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁷ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
vicaratīti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ pamāṇaṃ⁸
paññāsampadaṃ na jānanti, pākataṃ nesaṃ karissāmīti“.
Ath' ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁹
pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti¹⁰“.
Amacco āgantvā¹¹ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsaṇaṃ ārocesi.
Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹² amaccaṃ pakkhositvā¹³
„mayhaṃ kira pitā maṃ¹⁴ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
gatassa sakkāro¹⁵ kātuṃ vaṭṭatīti¹⁶“, „kadā āgacchatīti¹⁷“.
pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ
sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
uyyojesi. So gantvā¹⁸ rañño ārocesi¹⁹. Rājā sattame divase
nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanaṃ²⁰ agamāsi.
Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
kammakarādīnaṃ²¹ pi sakkāraṃ kārāpesi²². Rājā Vessantara-
sassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
vesanaṃ āgantvā rājamaṅgane mahāmaṇḍapaṃ kāretvā²³ nagare
bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ Bā adds pi. ² Bā suvaṇḍaṃ. ³ Bā bahudha-. ⁴ Bā adds cassa. ⁵ Bā athassa.

⁶ Cks abbasanti. ⁷ Bā mama puttānaṃ in the place of pamāṇaṃ. ⁸ Bā
-hākaṃ. ⁹ Bā -tūti. ¹⁰ Bā gantvā. ¹¹ Bā -naṃ. ¹² Bā pakkosāpetvā. ¹³
Bā omits maṃ. ¹⁴ Bā -raṃ. ¹⁵ Cks vaṭṭati. ¹⁶ Bā rājā āgacchatūti. ¹⁷
Bā āg-. ¹⁸ Bā ācikkhi. ¹⁹ Bā omits vasana. ²⁰ Bā -kārānaṃ. ²¹ Bā
kāresi. ²² Bā kārāpetvā.

„Vessantaram ānetū“ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisidāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu amke nisiditvā pitarā saha kilītvā gantvā¹ tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaram taṃ pucchāmi², sakuṇa' bhaddam atthu te,
rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakuṇa' ti taṃ ālapati, kiṃsū, 'ti katarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalaṃ rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ⁴
10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassaṃ vata maṃ⁵ tato Kaṃso Bārāṇasiggaho
pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttaṃ acodayīti. 2.

Tattha tato 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārāṇasiggaho ti catūhi saṃgahavattūhi Bārāṇasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchanaṃ pamatto, appamattan ti silādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi tiracchānagate putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādaṃ āpajjitvā cirassaṃ
20 ajja codesi pañham pucchnti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tīsu“ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitathaṃ kodhaṃ hāsaṃ⁷ nivāraye,
25 tato kiccāni kāreyya, taṃ vataṃ⁸ āhu khattiya. 3.
4. Yaṃ tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
ratto duṭṭho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ⁹. 4.
5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana¹⁰
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravuṃ:
uṭṭhānaviriye¹¹ pose ram' āhaṃ¹² anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -ṇam. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmātisu. ⁷ Ck haṃsaṃ, Cs hasaṃ. ⁸ Bā vattaṃ. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaddhana. ¹¹ Bā uṭṭhāne-. ¹² Ck ramahaṃ, Bā ramāmahaṃ.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjani. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhisampanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anutitthanti devatā. 11.
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamassu ca⁶ kiccesu, nālaso vindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ nitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ. 15
nivāraye, musāvādino hi rañño raṭṭhaṃ nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇaṭṭhānato sattaratanamattam beṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhu-
phāpitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojāhārabhojino¹³ manussā bāvha-
bādha¹⁴ honti, raṭṭhe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmim anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevale saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokenti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṭetu pi
na¹⁵ katabbo, saccaṃ pana sādhuṭaraṃ¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggāhetabbaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
aviciparāyanaṃ karoti, imasmim pan' atthe 'dhammo have hato hantīti' Cetiya-
jātaṃ kathetabbaṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kuṇḍhanalakkha- 25
ṇaṃ kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khippaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma [vācāvudhā kuṇḍhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṃti, tasmā raññā aññehi manusseshi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbaṃ khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṃ viya lokaṃ
volokentena, tāta atikodhanaṃ hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' athassa dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāliajātakāni
kathetabbaṃ, Culladhammapāliajātakasmiṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttaṃ

¹ Hd sabbe. ² Cks -ī, Bd -i. ³ Bd -i, Bs -khyā. ⁴ Bd ca. ⁵ C^s -no. ⁶ Bds sa. ⁷
Bd va. ⁸ Cks vā. ⁹ Cks oja. ¹⁰ so C^s; Ck hassati, Bd bhavissati. ¹¹ C^s -ro,
Bds -re vā. ¹² Bd adds vā. ¹³ Bd -janā. ¹⁴ C^s bahmā, Bd bahvā. ¹⁵ Bd na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck sādhuṭasa, C^s sādurasāṃ. ¹⁷ Bd rājānaṃ. ¹⁸ Bd
mahātāpano, Jāt. III ¹⁷₁₉ mahāpatāpo.

ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devim anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesuṃ,
tasmā raññā paṭhamam eva musāvādam vajjetvā duttiyaṃ kodho vajjetabbo,
hāsan⁵ ti hassam⁶, ayam eva vā pāṭho, tesu tesu kiccesu ubbīlāvitacittatāya⁷
5 keḷisīlatam parihaṣam nivāreyya, tāta raññā nāma keḷisīlena na⁸ bhavitabbaṃ,
aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātabbāni, ubbīlā-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmim
pan' atthe Sarabhañṇajātaka purohitassa vacanam gahetvā rañño¹² kisavacche
aparajjhītvā saha raṭṭhena ucchijjītvā¹³ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁴ Mā-
10 taṅgajātaka Mejjharañño brāhmaṇānam katham gahetvā Mātāṅgataṭṭase aparaj-
jhītvā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjītvā¹³ niraye nibbattabhāvo¹⁴ Ghatajātaka dasa-
bhātikarājādārakānam lobhamūlhānam¹⁶ Kaṇhadipāyane aparajjhītvā Vāsudeva-
kulassa nāsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā¹⁷ 'ti evam tāta
paṭhamam musāvādam duttiyaṃ kodham tatiyaṃ adhammahāssam vajjetvā tato
15 pacchā rājā raṭṭhavāsīnam katabbakiccāni kāreyya¹⁷, tam vataṃ¹⁸ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yaṃ mayā vuttam etaṃ rañño vatasamādānam
ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yaṃ tayā rāgādīvasena
pacchātāpakaram kammam kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato¹⁹ puna tādīsam
kammam na kayirā²⁰ mā kāreyyāsi²¹ tāta 'ti, vuccate ti tam rañño aghan
20 ti vuccati, evam porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²² Vessantara-
sakune²³ pubbe Bārāṇasīyaṃ pavattitam kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
abravun ti Suci-parivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁴ ti
yo poso utṭhāne cā viriye cā paṭiṭṭhito na ca paresam sampattim disvā usuyyati²⁵
tasmim aham abhiramāmīti²⁶ evam²⁷ tāta Siri katesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā aham parasampattiusuyyake duccite²⁹ kalyāṇakammadussake,
yo³⁰ kalyāṇakammam dussento³¹ appiyyanto aṭṭiyanto³² na karoti tasmim
abhiramāmīti āha, evam sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpedasavāsādinō
kusalacakkassa bhaṇjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nuda³³ 'ti
nīhara³⁴, nivēsanam ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanam bhava paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāsiṇī so puriso paññāya c' eva
viriyena ca sampanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsaya, corānam paccayabhūte
gaṇhanto amittānam mūlam³⁸ core gaṇhanto amittānam³⁹ aggaṃ chindatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, Cs -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Cks keḷisīlam nāma. ⁹ Cks
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Cks
ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlhānam vacanam gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Cks katara in the place of kataṃ tato.
²⁰ Cks -ra. ²¹ Ck -rati, Cs -rāti. ²² Bā adds idam, Bā imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
ussuya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ Cs Bā dussanto. ³² Ck aṭṭhi-,
Bā aṭṭi-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -a, Cs lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā paṇam. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānam.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapati, uttāhāne ti uttāhanaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā uttāhanaviriye
manāṃ karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāṇe puññakammasmim űeva dhitiṃ
katvā appamatto uttāhāne manāṃ karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakaraṇa-
bhāvādassanattāṃ³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhīm Kaviṭṭhārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa űutabbhāvo Mahākaphajātake attano ānu-
bhāvena janāṃ tasetvā osakkantassa pavattitabbhāvo ti evaṃ ādini vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir⁵ ete⁶ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmagapadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādino ti tathāvidhassa kusalābhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājjivikā upajjivātabbā, tādissā hi rājāno dānādini
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattiṃ denti, tā¹² taṃ pattiṃ¹³ anumoditvā
sampaṭicchitvā dibbayasena vaḍḍhanti, anuttittānti¹⁴, tādissa¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajantassa devatā anuttittānti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkhaṃ saṃvidahanti, so ti so tvaṃ, vāyamaṃsu cā¹⁶ 'ti tēni ratthā- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakkammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiccaṃ kataṃ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
men²³ eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakotthāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, alān ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte űukhāpetuṃ amittānaṃ ca dukkhāya alāṃ pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evaṃ Vessantarasakunena ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutatittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttena Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ“ ti²⁸, „mahāsenaguttana²⁹ devā“
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttaṭṭhānaṃ²⁹ dammīti“ Vessantaraṃ
ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttaṭṭhāne²⁹ 30
ṭhito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajātaka. ⁴ Bā kapiṭhā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bs brāhmagapā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenaṅbhīratassa. ¹⁰ Bā adds tādissassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
pavattim. ¹⁴ Bā tādissassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, Cs paccakkayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Cks
omit mahāsenaguttana devā ti tena hīssa. ²⁹ Bā -senāgutta-. ³⁰ Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalinīti salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapiṭṭhesu kuṇḍalisanṭhānā⁶ dve lekḥā abhesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalinīti nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībhāvena nam [evaṃ] ālapati, kaṣmā pañ-
esa Vessantarasaṅgaṇaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchati itthibhāvena,
itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-
mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ ūva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā
nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-
dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

16. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbam patiṭṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhaṇā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yañ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgaḥītantajano¹⁷ sayam cittaṃ avekkhiya
nidhiñ ca inādānañ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayam āyavayaṃ¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaḥārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassālīn-gato. ⁶ Cks -nañ. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senāngutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ñā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ C -antajano? Ck Bā -atthajano. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā āyāvayaṃ, Cks āyavayaṃ.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam rattham ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katam kammaṃ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² mucca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulataṃ⁴ gatā. 22.
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattāya patārayi,
itthinaṃ purisānaṃ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tam vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kārānapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsū padesu sabbam attham jātam¹⁰ hitasukkam¹¹ patitthitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa
uppadanam nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasaṃ¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁶ uppādetvā pānātipātā-
dīni karoti malācoro hutvā rattham vilumpamāno cārati, atha nam rājāno
gāhāpetvā mahāvināsam pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgūṇesu pamatto 20
ayonisō dhanam nāsento sabbasāpateye¹⁸ khīṇe kapaṇo hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkāram
nibbattetvā pamatto hināya vattati, aparo paṭhamajjhānādīni nibbattetvāpi
muṭṭhassatitāya²² tathārūpe ārammaṇe bajjhivā jhānā²³ parihāyati, evam uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthum Mudulakkhaṇa-Lomasakassapa-Hārītajātaka-Saṃ-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāram uppādetvā appamāde
thatvā kalyāṇakammaṃ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasma mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiyā thatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasaṃ²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgarikakammādikārapattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Cks rattham, Bā janapade attam, Bc attham. ² Cks avisara, Bds adhisare. ³ Cks mucca. ⁴ Bā kusala akusalam. ⁵ Bā asi dukkhindriyo. ⁶ Bā va. ⁷ Bā silavāssu, Cks silavassa. ⁸ Bā -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cc atthajātam, Ck atthajāta. ¹¹ Bā hitam-. ¹² Cks va. ¹³ Bā omits na. ¹⁴ Bā -nam. ¹⁵ Bā sayam. ¹⁶ Bā pamādam. ¹⁷ Bā uppanna. ¹⁸ Cks -patiyye. ¹⁹ Bā pilotika-vasano. ²⁰ Bā kapalam? ²¹ Bā omits vā. ²² Bā muṭṭhassatitāya, Cks muṭṭha-satitā. ²³ Bā -nam. ²⁴ Bā omits pana. ²⁵ Bā adds tvaṃ. ²⁶ Ck sayam. ²⁷ Bds ajuta-, Cks adūta-.

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabdhāvarabite, avināsake ti tava
santakānaṃ dhanadhaññādināṃ anāsake¹, yo ti yo amacco taṃ c' eva² yañ ca
te gharē dhanāṃ siyā taṃ rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
sārathi visamamagganivāraṇatthaṃ⁴ asse⁵ saṃgaṇhanto rathāṃ saṃgaṇheyya
5 evaṃ yo saha bhogehi taṃ rakkhituṃ sakkoti so te amacco nāma, fādisaṃ gahe tvā
bhaṇḍāgarikakiccāni⁶ kāreya⁷, susaṃgaḥitantaṭṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
attano antojano antoḷaṇḍajanaṅkarijano⁹ ca dānādīhi asaṃgaḥito hoti tassa
antonivesane suvaṇṇabhiraññādinī tesāṃ¹⁰ asaṃgaḥitamanussānaṃ vasena nassanti,
antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvam¹² suttūgahitaantojano¹³ hutvā etta-
10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanāṃ avekkhitvā asukaṭṭhāne
nāma uddhiṃ nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idaṃ ubbhayaṃ pi, na kare
parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbāṃ¹⁸ attapaccakkhen'
eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyāvayaṃ²⁰ ti tato uppajjanakaṃ²¹ āyaṇ ca²² tesāṃ
tesāṃ dātaḍḍavayaṇ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatāṃ ti saṃgāme vā
15 navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idaṃ nāma mayhaṃ kataṃ iminā na
katan ti evaṃ²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakaṃ niggaḥārahaṃ ānetvā
dassitaṃ upaparikkhitvā sodhetvā porāṇakarājūhi tṭhapitadāṇaṃ oloketvā
dosānurūpaṃ niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaḥārāho hoti abhinnaṃ
20 vā parabalassa bhettā²⁷ bhiṇṇassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitaṃ dinnāṃ
hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evaṃ hi
'ssa kiccesu aññesu³¹ pi uraṃ datvā kattabbaṃ karissanti, jānapadaṃ ti
janapadavāsīnaṃ atthaṃ yasaṃ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
25 yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālaṃ ca gahe tvā vinicchayaṃ
bhindantaṃ tava dhanāṃ ca raṭṭhaṃ ca mā nāsayaṃ, iminā kāraṇena appamatto
hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegasā ti
atuletvā chandādivasena sahasā kataṃ kammaṃ³² na hi sādhukaṃ³³ na
sundaraṃ, kimkāraṇā: tādisaṃ hi katvā mando pacchā vippaṭisāravasena
30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, yaṃ pan'
attho³⁷ 'isīnaṃ antaraṃ katvā Bharurajā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañceva. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kareyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attahajano, C -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, C rañño anne antoḷaṇḍaj-, Bd -antojano valaṇḍ-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchanā. ¹² Bd taṃ. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, C -patthiyādhitvā, Bd -patthiyāpitvā. ¹⁸ Bd tabbaṃ. ¹⁹ Ck -paccavekkheneva, C antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰ Cks āya-, Bd ayam. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayaṇca. ²³ Bd etaṃ. ²⁴ Bd omits vā. ²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰ Bds paggaṇhārakaṃ paggaḥetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³² Bd kappāṇhi. ³³ C sādhukaṃ. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati. ³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II $\frac{172}{18}$. ³⁹ Bd garurājāt-.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitaṇ ti tāta tava
 hadayaṃ² kusalaṃ avisaritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālham⁶ adhikodhitaṃ kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayātū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye t̥hitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suṭṭhu kodhitaṃ¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁸ apariggahetvā mā daṇḍāṃ panesi¹⁵, kiṃ-
 kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhivā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ nātvā paveniyā t̥hapitadāṇavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sītaṃ akatvā kammaṃ nā katabbaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kā-
 tabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkaṭṭhite²⁰ udake mukhanimittāṃ viya kāraṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhīti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulabhāvaṃ²³ gatāni, mahāvīnāsaṃ eva pattānīti, imassa paṇ' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātaḥ²⁴ Nāḷikerarājassa vatthuraṃ sahasabāhu-Ajjuṇavattu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni, patārayīti tāta ahaṃ paṭhavissaro ti mā mahājanaṃ
 kāyaduccaritādianatthāya patārayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anattaṃ samādāya
 vattati mā evaṃ akāśīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchāṇajātikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhadrayo²⁹ dukkhupatti
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṃ rājūnaṃ vijite manussa kāyaduccaritādīni karitvā³¹ 30
 niraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohīti
 attho, a petalomahamsāssā 'ti attānuvādādhayehi nibbhayassa, iminā
 idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsaṃkaṃ j̥akatvā attano kammam³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissatthayaṭṭhi viya
 andho niraṃkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhoga vinassanti, tassa 25
 taṃ bhogavyasaṇaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 purimaṇe' eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anusa-
 sanin³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karaṇeṇa puññakaro surādi-
 parihaṇeṇa asoṇḍo diṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsaṇeṇa avinā-
 sako bhavēyyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitṭhāya r. kārehi³⁹, dussilo vinipātiko ti dussilo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ niraye vinipātento vinipātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bā adds dukkhaṃ. ³ Bā adhi-. ⁴ Bā
 āviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bā suṭhu-. ⁷ Cks kujjha-, Bā kujjhāmitaṃ. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bā patitṭha. ¹⁰ Bā -sena. ¹¹ Bā chinnaṃ. ¹² Bā iti. ¹³ Bā
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cā pape-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bā -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cā pakkaṭṭhate, Bā pakkutike, Bā paku-
 tṭhiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahunīpita ti, Cā bahūni, Bā bahūhi pi
 tāni. ²³ Bā akusala-. ²⁴ Cks -vādajātaḥ, Bā -dijātaḥ. ²⁵ Bā -aṇcuna-.
²⁶ Cā adds mā, Bā ha. ²⁷ Bā āsiti. ²⁸ Bā adds ahaṃ paṭhavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhadrayo? Bā dukkhindriyo. ³⁰ Bā dukkhupattamakāsi. ³¹ Bā -tāni katvā.
³² Bā kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bā yojetabbaṃ. ³⁶ Bā -naṃ.
³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bā adds attā. ⁴¹ Bā -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuttho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccaṃ katan“
 ti. „Bhaṇḍāgārikaena devā“ 'ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 katthānam dāmmīti“ Kuṇḍaliniṃ² thānantare thapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatthāne thātvā pitu kamman akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 pīthe⁴ nisīdāpetvā pīṭhaṃ sīsenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kilītvā gantvā kañcanapīthe yeva nisīdi. Atha
 nam rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchambhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
 Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhātaraṃ kosiyagottaṃ Vessantaraṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchimi¹¹, te attano balena kathe-
 sum, yathā pana te¹² pucchimi¹³ tath' eva idāni puttaṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-am paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabban te kathesāmmīti“ pasārīta-
 hatthe sahasatthavikaṃ thapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmiṃ mahaggate,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
 30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ B^d bhonto. ² B^d -niyāva. ³ B^d pacchā-. ⁴ B^d -bandha-. ⁵ B^d āgacchi. ⁶ B^d aṅge. ⁷ C^k -hāsi, B^d apucchimha. ⁸ B^d kosiyagottaṃ. ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ B^d apucchimhi, C^k pucchi, C^s pucchīn. ¹² B^d panete. ¹³ B^d pucchitā. ¹⁴ B^d suṇāhi. ¹⁵ B^d -hu-. ¹⁶ C^k ahimajjaccabalaṃ, C^s abhimajjabalaṃ, B^d abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Taṃ balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalaṃ² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharāṇiṃ³ uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ⁴ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsiṇi sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchini paññā [kitti] silokavaddhaṇi,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
33. Paññā ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgamma dhammaṭṭhaṃ avinibbhujāṃ⁶. 33. 10
34. Yo dhammaṃ ca vibhāgaññū kāluttāyī atandito
anuttahati kālāna kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanaṣiṇassa⁷ nānāyatanaṣevino⁸
na nibbindiyakāriṇassa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanaṣevino
anibbindiyakāriṇassa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasaṃkhātaṃ sambhatassānurakkhaṇaṃ⁹
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi¹⁰,
akammanā¹¹ hi dummedho naḷāgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmim̐ sattaloḥ mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇi ti taṃ atī-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabālabbhāvena¹¹, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹² balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalāṃ pana andhabālabbhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹² attano nāpakusalaṭāya vāraṇaṃ jīvitaḥkhaṇaṃ pāpēṣīti¹⁴, 25
imasmim̐ pan' atthe na h' eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālāssa
vadhāya hotīti' suttam̐ āharitabbān, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbam̐¹⁵ hiraññasuvannādiupabhogajātaṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūrasa suhadassa¹⁶ amacca-
maṇḍalassa atthitā¹⁷, taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahaṇṭa- 30
taraṃ¹⁸, abhijaccabalaṃ¹⁹ ti tīṇi kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balaṃbala. ² Bđ dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bđ akāmapakā-
sayhaṃ, Bs akāmassa paseyhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bđs -ijjaṇi. ⁶ Bds anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs samhakassā-, Bđ sambhūta-. ⁸ Bđ raddhayi, Cks ru-.
⁹ Bds -unā. ¹⁰ Bđ -hu-. ¹¹ Bđ andabāla. ¹² Bđ le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bđ -si.
¹⁵ Cks sabbā. ¹⁶ Bds -dayassa. ¹⁷ Bds -tāya. ¹⁸ Bđ Cs mahantaraṃ. ¹⁹
Bđ abhijja-.

jātisampatti, taṃ itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetanāti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-bhāvena³ adhigaṇhāti⁴ abhibhavati taṃ sabbabalānaṃ paññābalāni seṭṭhan ti ca aggan ti ca⁵ vuccati, kiṃkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito atthaṃ
 5 vindati vaddhiṃ pāpuṇāti, tadatthajotanatthaṃ 'puṇṇaṃ nadiṃ yena ca peyya-māhū' 'ti Puṇṇanadijātakam Sirikālakappaṇiṇho⁶ Pañcapaṇḍitapaṇḍho⁶ Sattu-bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabhaṅga-jātakādīni kathetabbāni, mando ti mandapaṇḍo bālo, phītan⁷ ti tāta mandapaṇḍo puggalo sattaratanapūṇaṃ ce pi⁸ uttamaṃ dharanīṃ labhi⁹ tassa aniccamānass' eva pasayhakāraṃ¹⁰ vā
 10 pana katvā añño paññāsampanno taṃ paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasaṃ rakkhituṃ kulasantakam vā pana paveniagatam pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanatthaṃ 'addhā Pādañjaliṃ sabbe paññāya atirocatiti' Pādañjali-jātakaṃ¹³ kathetabbam, laddhānā¹⁴ 'ti jātisampattiṃ nissāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁵ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
 15 kusalatāya duggato va hotiti, evaṃ M. ettake thāne apaṇḍitassa aḡuṇaṃ kathetvā idāni paññāṃ¹⁶ pasamīsanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁷, taṃ hi paññāvā¹⁸ vinicchinati¹⁹, kittisilokavaddhanāti kittighosassa ca lābhasakkāraṃ ca vaddhanā, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
 20 natthaṃ 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava²⁰, 'alam etehi jambūhi²⁰ ambehi²¹ panasehi cā²² 'ti ādini jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asuṇanto, dhammaṭṭhan ti sabhāvākāraṇe thitam, bahussutam' anāgama tassa²³ asaddahanto, avinibbhujan²⁴ ti atthānatthaṃ kāraṇākāraṇaṃ anogāhanto atirento na koci paññāṃ²⁵ adhigacchati tāte²⁶, dhamma vibhāgaññū²⁷ ti dasakusalakammavibhāgakusalo, kā-
 25 lutthāyīti viriyaṃ kāmū yuttakāle viriyassa²⁸ kāraṇa, anuttahatīti tasmīṃ tasmīṃ kāle taṃ taṃ kiccaṃ karoti, tassā 'ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalaṃ samijjhati nippajjati, anāyatanasīlassā 'ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhāṇaṃ anākaro³⁰ dussīlyakammaṃ³¹ taṃsīlassa tena dussīlyakammena sa-
 30 mannāgatassa anāyatanabhūtaṃ dussīlapuggalaṃ sevantassa, kusallassa kammassa karaṇakāle nibbindiyakārisā 'ti³² nibbinditvā ukkaṇṭhitvā³³ karontassa, evarūpassa³⁴ puggalassa kammānaṃ³⁵ attho sammā na vipaccati na sam-pajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṭṭi³⁸ attho, ajjhataṇ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asaṃgaṇhāti. ⁵ Cks omit ea. ⁶ Bā -am. ⁷ Cks jīvan. ⁸ Cks cetipi, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāraṃ. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariatti. ¹⁷ Bā paññāvā. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā taṃ. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Ck -ā. ²⁶ Ck nāni or tāti. ²⁷ so Ck Bā; asussūsan ti - - - nñū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṇṭhi-, Bā ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omits na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Ck tīni, Bā kiṇi. ³⁸ Bā upaneyyati.

'ti attano niyakajjhattaṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-sevino ti tath' eva sīlavante puggala sevamānassa, vipaccatīti¹ sampajjati, mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātan ti yogayuñjitabbayuttake² kāraṇe payogakoṭṭhāsabbhūtaṃ paññaṃ³, sambhatassā⁴ 'ti rāsikatassa anurakkhamaṃ⁵, tāni tvan ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhanam rakṣha, 'mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhanam mā jhāpayi mā nāsayi, kimkāraṇā: akammaṇā⁹ hīti ayuttakammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbam¹¹ dhanam nāsetvā pacchā dug-gatō naḷāgāraṃ va sīdatīti¹² yathā naḷāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10 appaṭiṭṭhaṃ patati evaṃ akāraṇena dhanam nāsetvā apāyesu nibbattaṭi.

Evam pi Bo. ettakena thānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.
39. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
40. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
41. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
42. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
43. Dhammañ cara mahārāja ratṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
44. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
45. Dhammañ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.
46. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25
47. Dhammañ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhamman ti mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ, dhammaṃ kālāss' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantakaṭṭhadānaṃ ādim katvā sabbam sarīrapariharaṇam²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta- 30 dāresū 'ti puttadhitaro tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivevento²² sippaṃ.

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga -- ko, Bā yoga -- tabbake, omitting yutta, B^s yoge-.
³ Cks pañña. ⁴ B^s sambhū-. ⁵ Bā^s -ṇam. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds nam.
⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bā^s sakam. ¹² Cks sīdati. ¹³ Bā^s -laṃ. ¹⁴ Bā^s samha-. ¹⁵ Bā ratṭhesu. ¹⁶ Bā suciṇṇo. ¹⁷ Bā sukhāmāvahā.
¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarīrapaṭijagga-haraṇam. ²¹ Bā va. ²² Bā nivevanto.

uggaṇhāpento veyyapattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavivāhaṃ karonto samaṇ-
vasena² dhanam dento puttesu dhammaṃ carati nāma, bhariyaṃ samānento³
anaticaranto issariyaṃ⁴ vossajjanto alamkāraṃ anuppādento dāresu dhammaṃ
carati nāma, mittāmaccesū⁵ 'ti mittāmacce catūhi saṅghavaṭṭhūhi saṅgaṇ-
5 hanto⁶ aṇṇāpento⁷ tesu⁸ dhammaṃ carati nāma, vāhanesu balesu
cā⁹ 'ti hatthiassādīnaṃ vāhanānaṃ balakāyassa¹⁰ dātābbyuttakaṃ dento sakkā-
raṃ karonto¹¹ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹² ayojento tesu dhammaṃ
carati nāma, gāmesu nigamesu cā¹³ 'ti gāmanigamavāsīno daṇḍabalihi apī-
lento va tesu dhammaṃ carati nāma, raṭṭhe¹⁴ janapadesu cā¹⁵ 'ti raṭṭhaṃ
10 ca jñāpadaṇ ca akāraṇa kilamanto hitacittaṃ accupatṭhapento¹⁶ tattha adham-
maṃ carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹⁷ tattha dhammaṃ carati
nāma, samaṇabrahmaṇesu cā¹⁸ 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammaṃ carati nāma, migapakkhisū¹⁹ 'ti sabbacattuppadasakuṇānaṃ abhayaṃ
dento tesu dhammaṃ carati nāma. dhammo ciṇṇo²⁰ 'ti samacariyadhammo
15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo²¹, sukhāvaho²² 'ti tisu kusalasampadāsu²³
chaso kāmasaggesu sukhaṃ ārabati²⁴, sucinṇena²⁵ 'ti idha cinnena kāyasu-
caritādīnaṃ sucinṇena, divaṃ pattā²⁶ 'ti devalokabrahmalokasamkhātāṃ divaṃ
gatā, tattha dibbayasapaṭṭābhīno jātā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti
tasmā tvaṃ mahārāja jīvitaṃ jehanto pi dhammaṃ mā pamajjīti.

20 Evaṃ dasa dhammacariyagāthā²⁷ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²⁸ vattapadā esā ca anusāsani
sappaṇṇe²⁹ sevi³⁰ kalyāṇi³¹ samattaṃ sāmataṃ³² vidū ti. 48.

Tattha tatthevete³³ vattapadā ti idaṃ purimanayan' eva yojetabaṇṇaṃ,
25 sappaṇṇe sevi³⁴ kalyāṇi³⁵ samattaṃ³⁶ sāmataṃ³⁷ vidū ti mahārāja
taṃ mayā vuttam ovādaṃ tvaṃ niccakkāle sappaṇṇo³⁸ puggalasevi kalyāṇagūṇa-
samannāgato hutvā samattaṃ paripunnāṃ sāmam vidū attapaccakkhato va
jānitvā yathānusiṭṭhaṃ³⁹ paṭipajjā⁴⁰ 'ti.

Evaṃ M. ākāsagāmaṃ otārento viya Buddhalīhāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāraṃ akāsi sādhu-kārasahassāni adāsi.
Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ B^d -kusala-. ² so C^ks for samena? B^ds samaye. ³ B^d adds anavamānento.
⁴ C^ks -rāyaṃ. ⁵ B^d omits saṃ. ⁶ B^d omits avi-. ⁷ B^d etesu. ⁸ B^d adds ca.
⁹ B^d omits s. k. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ B^d -esu. ¹² C^ks apaccupa-. ¹³ C^k pa-, B^d
ramanto. ¹⁴ B^ds suc-. ¹⁵ B^d sucaritadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.
¹⁶ C^ks sukhāvahati, B^d sukhāmāvahati. ¹⁷ B^d adds ca. ¹⁸ B^d -tīti. ¹⁹ B^d
-āyo. ²⁰ B^ds tattheva te, C^ks tatthete. ²¹ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sabbāṇṇu?
²² so all three MSS. ²³ B^d samanttaṃ corr. to sāmam, B^s sāntam. ²⁴ C^k
tatthete, B^d tattheva te. ²⁵ B^d adds ti. ²⁶ P^d sāmattam. ²⁷ P^d sāmam tam.
²⁸ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sappaṇṇu-. ²⁹ B^d -sethaṃ.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā³ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti⁴ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya⁵ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakupaṇaṃ mahanto sakkāro
 ahoṣi, tayo pi janā⁶ atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass⁷ ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puñṇāni katvā sagga-
 parāyano ahoṣi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁸ sakupa-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti⁹ vadiṃsu. M. „na mayhaṃ rajjen¹⁰
 attho, tumhe appamattā r. kārethā¹¹ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā¹² 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvīsi. Tass¹³
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti¹⁴.

S. rañño ovādavasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā
 Anando ahoṣi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo aham evā¹⁵ 'ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veluvane
 v. Mahāmoggallānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹⁶
 T-taṃ¹⁷ J. viharantaṃ¹⁸ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jāto varake¹⁹ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veluvane vihaṣi. Tadā thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena²⁰ koṭippattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussadacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakaṇaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca²¹ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattim
 anubhavanti²² titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca²³ nirayādisu

¹ Ck -pala -- tuccena, Cs -pala -- tudhena. ² Bd adds tuṭho. ³ Bd adds rañño.

⁴ Bd katvā. ⁵ Bd -ttayi. ⁶ Bd adds hi. ⁷ Bd -tena. ⁸ Cs -vārake. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bd asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vati. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

- asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro mahanto ahoṣi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā „imasmiṃ jīvante ambhākaṃ upatthākaṃ bhijjanti, sakkāro parihāyati,
- 5 mārāpessāma nan“ ti therassa māraṇattham samānaguttakassa⁵ nāma corassa sahaṣṣaṃ adāmsu. So „theram māressāmiti“ mahantena parivārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero tam āgacchantam disvā iddhiyā uppatitvā pakkāmi. Coro tam divasaṃ theram adisvā nivattitvā punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath’
- 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-pariyavedaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya vacanaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
- 15 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttāṃ asaṇṇānantaṃ „corā evā⁸“ ti saṇṇāya „tāta asukā⁹ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰“ ti etass’ eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹² mayhaṃ nēva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karomīti¹³“, atha ne assāsetvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano geham eva
- 20 ānesi. Tam kammaṃ ettakaṃ kālaṃ okāsaṃ alabhitvā bhasmā-paṭicchanno aggirāsi¹⁵ viya thatvā¹⁶ imaṃ antimasarīraṃ upadhāvitvā ganhi, thero tassa nissandena ākāse uppatitum nāsakkhi, Nandopananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamattā¹⁸ pi ssa iddhi kammabalena dubbalattāṃ pattā¹⁹. Coro therassa atthhīni saṇcunṇetvā
- 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹ pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavethanena²⁴ sarīraṃ vethetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhānte āyusamkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti“ parinibbānaṃ anujānāpetvā tatth’ eva parinibbāyi. Tam khaṇaṃ nēva chadevalokā ekakolāhalaṃ
- 30 ahesum²⁶, „ambhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-vāsadhūpe²⁸ c’ eva²⁹ nānādārūni³⁰ c’ eva gahetvā āgamimsu, ekūnā-

¹ Bā -niraye. ² Bā nippatto. ³ Bā -si. ⁴ Bā -vajjanti. ⁵ so Cks; Bā -rattassa.

⁶ Bā -ati. ⁷ Cks -tāya. ⁸ Bā -etā. ⁹ Cks -ka. ¹⁰ Cks -mī, Bā pakkamā corr. to pakkamā. ¹¹ Cks ca, Bā omits va. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā a. me katan ti. ¹⁴ Bā -etvā. ¹⁵ Bā āṅgārāsi. ¹⁶ Bā adds sinerurājaṃ vijhitvā pathavi nimmuṇṇitvā.

¹⁷ Cks Bā -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, Cks pattaṃ. ²⁰ Bā -pitakaraṇaṃ.

²¹ Bā adds yasaparivāro. ²² Bā omits pi. ²³ Bā patila-. ²⁴ Bā -vedhanena.

²⁵ Bā vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bā kira ā-. ²⁸ Bā gandha - - dhumehi,

omitting dibba. ²⁹ Bā adds manussā. ³⁰ Ck -dāru, Bā -dārūni.

sataratanacandanacitakā ahosi, S. therassa santike thatvā sarīra-nikkhepaṃ kāresi, ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassāṃ vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹, sattadivasāni sādhuḷāṃ kiḷṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā Veḷuvanadvāraḷṭṭhake cetiyāṃ kārapesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmogallānatthero pana³ samipe parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave Mogallāno idān' eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10 pi labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭi-sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-chimbā nikkhami. Tasmim khane dvādasayojanike Bārāṇasi-nagare sabbāvudhāni pajjalimsu. Purohito puttassa jātakkhane 15 bah nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ disvā⁶ „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dhanuggahānaṃ aggo bhavissatīti“ natvā kālass' eva rājakulaṃ gantvā rājānaṃ sukkasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya sukhaṃ⁷, ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“ vutte „mā 20 bhāyi deva, na tumhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁸ pajjalimsu yeva, ajja⁹ ambhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad ahoṣīti“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissatīti“. „Na kiñci mahārāja¹⁰, so pana sakala-Jambudīpe agga-dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹¹ 25 paṭijaggitvā vayappattakāle ambhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā khīramūlaṃ¹² sahasaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhane āvudhāni¹³ pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁴ mahantena parivārena vaddhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. 30 Ath' assa pitā sarīrasampattiṃ olokento¹⁵ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ B^d ahesuṃ. ² B^d -assa. ³ B^d omits pana. ⁴ B^d labhatīti. ⁵ B^d labhati.

⁶ B^d oloketvā. ⁷ B^d omits su-. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d omits a-. ¹⁰ B^d -jāti.

¹¹ B^d taṃ. ¹² B^d adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ B^d adds

pana. ¹⁵ B^d -etvā.

gantvā disāpāmokkassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹“
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṃsaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakaṃ khaggaratanāṃ sandhiyuttamenḍakasiṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhiraṃ⁴ attano sannāhakaṇḍukaṃ⁵
 unḥisaṃ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvaṃ
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṃ vanditvā ṭhitāṃ pitā
 avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ ‘ti. „Āma tātā“ ‘ti. So
 tassa vacanaṃ sutvā rājakulaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ
 sikkhitvā⁶ āgato, kiṃ karotīti“ āha. „Ācariya amhākaṃ⁷
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbayaṃ assa jānātha’ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikaṃ⁸ sahaṃsaṃ labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampa-
 ticchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṃsaṃ
 labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi⁹. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹⁰:
 „mayāṃ Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikaṃ sa-
 20 haṃsaṃ gaṇhati¹¹, mayāṃ assa sippaṃ passitukāma¹²“ ‘ti.
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹³. Saṭṭhi-
 sahaṃsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesāṃ sannipātita-
 bhāvaṃ ñatvā va¹⁴ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“
 ‘ti¹⁵ bheriṃ carāpetvā rājāṇaṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇhāhi. ² C^s -ap-, Bā upaṭṭha-. ³ Bā sandhimenḍika-. ⁴ C^k -tumhī-
 raṃ, Bā -yuttaṃ tunḍilaṃ or tunḥilaṃ. ⁵ C^k -hamukhaṃ, Bā -hakaccukaṃ.
⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti. ⁸ Bā^s amhe. ⁹ so Bā; C^k jānāpa, C^s jāna.
¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² C^k upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā
 -mamhā. ¹⁵ Bā -pātesi. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā^s add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakaṇcukaṇhīsāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhā-petvā pakativesen' eva⁴ rañño santikaṃ gantvā⁵ ekamantaṃ atṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁶ pana āgatattā amhākaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁷ dassāmā“⁸ 'ti katikaṃ kariṃsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassehīti“ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sātakaṃ apanetvā sannāhaṃ sannayha kaṇcukaṃ pavisitvā⁹ unhīsaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavaṇṇaṃ jiyaṃ āropetvā tunhīraṃ¹⁰ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapitṭhe parivattento¹¹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ bhinditvā alamkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹² rañño apacitiṃ ,dassetvā atṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹³. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, caturō dhanuggahe pakkosāpehīti“. Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁴ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-dāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍalamajje ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁵ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁶, etehi khittakaṇḍāni vāressā-mīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁷ 'ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayāṃ 25 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-dārako, na mayāṃ vijjhissāmā“¹⁸ 'ti. M. „sace sakkotha vijjhatha man“ ti āha. Te „sādhū“¹⁹ 'ti²⁰ ekappahārena²¹ kaṇḍāni khipiṃsu. M.²² tāni nārācena paharitvā paharitvāna²³ yathā vā .

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā -tunhīsarasanāhakaṇcukaṇhīsādini. ³ Bā -na. ⁴ Bā āg-.
⁵ C^s āg-. ⁶ Bā -tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavasetvā. ⁸ Bā tunhīsaraṃ. ⁹ Bā
parivatte galitvā. ¹⁰ Bā add āgantvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹²
Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā -neva. ¹⁴ Bā add ahaṃ. ¹⁵ Bā add sampañcchitvā.
¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so C^s; Bā omits paharitvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena² tālaṃ³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājaṃ anatikkamanto⁴ khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni, so tesāṃ khīṇabhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsentō va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vagganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharaṇāni khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahosi. Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ¹¹ etaṃ Jotipālā“¹² 'ti. „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“¹³ 'ti. „Aññe p' etaṃ jānantā¹⁴
 10 atthīti“¹⁵. „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n' atthi devā“¹⁶ 'ti. „Aparaṃ dassehi tātā“¹⁷ 'ti¹⁸. „Deva“¹⁹, ete tāva catusu kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu, ahaṃ pana te catūsu²⁰ kaṇṇesu ṭhite²¹ eken' eva sarena vijjhissāmīti“²². Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaḥhiṃsu²³. M. catūsu
 15 kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā²⁴ nārācapuṃkhake²⁵ ratta-suttakaṃ²⁶ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²⁷ khipi, nārāco taṃ²⁸ vijjhi²⁹ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato paṭhamam³⁰ viddham³¹ eva vijjhitvā puna hatthe yeva paṭiṭṭhahi³², kadaliyo suttaparikkhittā³³ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 20 nādasahassāni³⁴ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ³⁵ etaṃ³⁶ tātā“³⁷ 'ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“³⁸ 'ti. „Aparaṃ pi dassehi³⁹“⁴⁰. M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveṇiṃ⁴¹ nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ⁴² saraso-pānaṃ nāma sarapokkharāṇiṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck bodhi koṭṭhakaṃ. ² Ck ta-. ³ Bā adds vālena vālaṃ. ⁴ Bā ati-.
⁵ Bā repeats khi-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gaṇṭvā. ⁸ Ck omits va-. ⁹ Bā
 -ento seḷento accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto.
¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck pana te catusu, C' pana te casu. ¹⁵ Bā
 panetesu catūsu kaṇṇesu ṭhitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ C' ṭhapāpetvā. ¹⁸ Bā
 nārācapokhe. ¹⁹ Ck rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikbandhaṃ. ²¹ Bā adds kadali.
²² Ck vijjhitvā. ²³ Ck Bā pattha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā paṭiṭṭhati. ²⁶ Bā suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ Bā unṇāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippam. ²⁹ Bā dassehi tātā ti.
³⁰ so Ck; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, udae catuusabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ thānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatitṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyitum 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkāṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 pitṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 ,mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogho pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pāṇātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatitṭhānaṃ dinnaṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccajaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araññaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adda saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhaṭṭhānaṃ. ⁷ Cks kaṇḍaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭisaṅkhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adda uṭṭhāya. ¹⁴ Cā ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adda va. ¹⁷ Cā paramā-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adda param-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena.

pabbajjāṃ pabbajitūṃ yuttaṃ mayhaṃ¹ ti M. sayanato¹ uṭ-
 ṭhāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇaṃ pavisitvā Godhāvaritīre³ tiyojanikaṃ
 Kaviṭṭhavanāṃ⁴ sandhāya pāyāsi⁵. Tassa nikkhantabhāvaṃ
 5 nātvā Sakko Vissakammaṃ⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavanā⁸ assamaṃ māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti“ āha. So tathā akāsi. M. taṃ ṭhānaṃ
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban“ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvaṃ⁹ aññāsi, maññe¹⁰“ ti cintetvā
 sātakaṃ apanetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹¹ ca
 ajinacammaṃ ekamsagataṃ¹² akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikājaṃ aṃse katvā kattaradaṇḍaṃ gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹³ aparāparaṃ
 caṃkami¹⁴. Pabbajjāsiriya vanaṃ upasobhayamāno so kaṣiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁵ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁶ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro¹⁷ eko¹⁸ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vaggio¹⁹ pi 'ssa taṃ apassanto rodanto carati²⁰. Ath' eko
 vanacarako²¹ Kaviṭṭhaka-assamapade²² M-aṃ disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnaṃ ārocesi, te rañño ārocayimsu. Rājā „etha,
 naṃ passissāmā“ 'ti mātāpitaro tassa²³ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁴ Godhāvaritīraṃ pāpuṇi.
 Bo. naditīraṃ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bā mahāsatto sayanato, Ck^s mahāsayanapitṭhaṃ. ² Bā kiñci. ³ Bā -rinadi-
 tire. ⁴ Ck^s kapittha-, Bā kapīṭhanavanaṃ. ⁵ Bā vāsivapāvisi, B^s pāvāsi. ⁶ Bā
 visu-. ⁷ Ck^s nikkhamanto. ⁸ Bā kapīṭha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bā nikkhanta-
¹⁰ Bā omits maññe. ¹¹ Bā pārump-. ¹² Bā ekamsaṃ. ¹³ Bā -pāye-. ¹⁴ Bā
 -itvā. ¹⁵ Bā pappaji tato. ¹⁶ Bā -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bā omits vana. ¹⁸
 Bā ekako. ¹⁹ Bā -jjā - - vaggā. ²⁰ Bā -tā rodantā paridevantā vivaranti. ²¹
 Bā adds araṇṇaṃ pavisitvā. ²² Bā kapīṭhaka - - de nisinnaṃ. ²³ Bā omits ta-
²⁴ Bā vanacarikena maggadesakena.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesaṃ ākāse nisinnō va kāmesu
 ādinavaṃ pakāsetvā dh. d. Rājānaṃ ādiṃ katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 raṭṭhavāsihi saddhiṃ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṃ vā⁵ vyāpādavittakkaṃ vā⁵ vihiṃsāvitakkaṃ vā⁵
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁶,
 kasiṇaparikkammaṃ ācikkhati. Tass' ovāde tathā samāpattim⁷
 uppādetvā nipphattim patta Sālisso Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kālādevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesuṃ. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo⁸ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi⁹. Atha M. Sālisso āmantetvā „Sālisso,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇaṃ¹⁰
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹² vijite Lambacūlakaṃ¹³ ni- 15
 gamaṃ upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṃ sampatichchitvā anekasahassaṃ isigaṇaṃ gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vasaṃ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaraṃ āmantetvā¹⁷
 „imaṃ isigaṇaṃ ādāya Surattḥajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṃ „mahāataviyaṃ²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kālādevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantiraṭṭhe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kaviṭṭhassamo pūri²³, pañcasu tḥānesu anekasahasso²⁴
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṃ āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Cks -setvā. ² Bā aññepi rā-. ³ Bā -jimsu. ⁴ Bā anekasatasahassa. ⁵ Bā omits vā. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā -iyo. ⁸ Bā kapiṭṭhakassa ārāmo. ⁹ Bā nappahoti. ¹⁰ Bā omits isi. ¹¹ Bā -tvā. ¹² Bā tattha gantvā Mejjhakarāṇṇo. ¹³ Bā ka-lamba-. ¹⁴ Bā vasissāhi. ¹⁵ Cē -tvāna. ¹⁶ Bā paripūri. ¹⁷ Bā adda meṇḍis-sara tvaṃ. ¹⁸ Bā suratta-. ¹⁹ Cks se-, Bā sātodakā. ²⁰ Bā vasāhi. ²¹ Bā adda puna kapiṭṭhaassamo paripūri. ²² Bā pappatamāha aṭṭa-, Bā pabbataṃ māha aṭṭa-. ²³ Bā kapiṭṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ Bā -a.

rañño vijite Kumbhavatinagare senāpatim upanissāya uyyāne
 vihāsi, Nārado Majjhimadese¹ Arañjaragirināmake² pabbata-
 jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahosi. Tas-
 mim kāle Daṇḍakirājā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam ṭhānā
 5 cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakaṇṇī bhavissati, imassa
 sarīre⁴ kaliṃ pavāhetvā nahātvā gamissāmiti“ dantakaṭṭham⁵
 khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ bahalakheḷam niṭṭhubhanti
 Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭham⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gātā⁹, rājāpi
 taṃ saritvā¹⁰ pākaticam eva akāsi, sā mohamūlha hutvā „kāla-
 kaṇṇisarīre kaliṃ pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
 akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam ṭhānato cāvesi, so
 tassā santikam gantvā „tvaṃ kena kāraṇena puna ṭhānaṃ
 15 labhīti¹¹“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
 kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva
 tassa sarīre kaliṃ pavāhesi, tam pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi.
 Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹², so senaṅgaparivuto
 yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan',
 ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
 kaliṃ¹³ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁴ gahetvā „mayā
 saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kaliṃ pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā dantakaṭṭham¹⁶ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelaṇ ca dantakaṭṭhaṇ
 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmim
 pakkante senāpati¹⁷ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nī-
 haritvā sādhuṃ nahāpetvā¹⁸ „rañño kiṃ¹⁹ bhavissatīti“
 pucchi²⁰. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵
 Bā daṇḍakoṭham. ⁶ Bds tassupari. ⁷ Bā omits si-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds
 puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴
 Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tim. ¹⁶ Bā nhāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.
¹⁸ Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ sihaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhītatasi to
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhितvā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmiṃ āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharāṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharāṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhaṇḍikaṃ chijjiṃsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patiṃsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesāṃ upari satṭhihatthatṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ araṭ-
 thaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kalīṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayīṃsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsīrājā Khantivāditāpase aparajjhितvā paṭhaviṃ
 pavittṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahasabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhितvā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhितvā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattatṭhānaṃ
 mayaṃ na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ u' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ B^d adds āha. ² so C^{ks}; B^d nagaṇhi. ³ B^d ānehitī ānāpesi. ⁴ B^d apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ B^d sampajjalikaṃ. ⁶ B^d -ṇaṃ. ⁷ B^d
 bhijjiṃsu. ⁸ B^d omits tassa. ⁹ B^d omits na. ¹⁰ B^d -yati. ¹¹ B^d ka-. ¹²
 B^d bhīmaratho. ¹³ B^d -pu. ¹⁴ B^d nālikeraṇājā. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d
 adds nāma. ¹⁷ B^d adds ime paṇhe.

pucchissāmā¹ “ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamimsu. Te² pana³ „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarito avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otarivā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvaritīram sampāpuṇimsu. Tasmim khaṇe Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinnu satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loka kathetum
 samattho nāma n’ atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varitīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitaḥam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturi-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nām’ eso¹¹“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā
 veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
 25 rathesabhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,
 katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamaṇi c’ eva
 muttolambakehi¹³ ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā
 ’ti ekasmim rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū ’ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānantiti.

¹ Cs tesam. ² Ck omits te pana. ³ Cks omit ti, but add tesam pana. ⁴ Cks
 jānāti. ⁵ Bđ tam ime pañhe. ⁶ Bđ adds issayo tattheva gaṃtvā pañcasu ṭhā-
 nesu maṇḍappaṃ kāretvā anekasahassā. ⁷ Cks omit ṭhāne. ⁸ Bđ -rāpetvā. ⁹
 Bđ -re. ¹⁰ Cks -am, Bđ adds mahā. ¹¹ Bđ kiṃ nāmeso saddo. ¹² Cks ko.
¹³ Bđ muttā.

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otarivā vanditvā atṭhaṃsu.
Tesu Atṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Atṭhako, Bhīmaratho paṇāyaṃ,

Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,

susaññatān² isinaṃ³ dassanāya

5

idhāgatā pucchitāyēma pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇa-
tānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante na mayāṃ⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā,
atha kho kāyādihi susaṇṇatānaṃ silasampannānaṃ isinaṃ dassanattāya idhā-
gatā, pucchitāyēma pañhe ti Sarabhaṅgasattthāraṃ pañhe pucchitum emha 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ nēva
āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisi-
tvā isigaṇaṃ vanditvā satthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā“ 'ti tehi
saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ
devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā
tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

3. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe

pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{304}{20}$)

20

pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:

kathaṃ naṃ jānanti maṇussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato,
addhapathe gaganamajjhe ṭhito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV $\frac{403}{27}$)

Maghavā ti naṃ¹³ āhu maṇussaloke,

sa devarājā idam ajja¹⁴ patto

susaññatān¹⁵ isinaṃ¹⁵ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Ck^s -te, Bā^s -tānaṃ. ³ C^s isinaṃ. ⁴ C^s -te. ⁵ Ck^s isī-. ⁶ Bā
adds idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so Ck^s; C^s udaccheve, Bā uda-
katheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adds abbhuggamtvā. ¹² Bā adds ākāse tiṭṭhasi.
¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Ck^s idhamajja. ¹⁵ Ck^s -te isinaṃ, C^s -te isinaṃ.

Tattha sa devarājā ti so ahaṃ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānaṃ ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanattāyā vandanattāyā Sarabhaṇṇasattāraṇ ca paṇhaṃ pucchanattāyā 'ti āha.

Atha naṃ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā² 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tinnāṃ rājānaṃ devarājassa ca
 paṇhe³ pucchanattāyā āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇaṃ upasaṃkamitvā añjaliṃ pagayha⁶ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapannā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasettā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamāyanto evam āha, i. v. l.: ime idha samāgatā ambhakaṃ isayo
 dūre sutā yāva Brahmaloḷā vissutā pākātā ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhiguṇūpapannā¹⁰ ti pañcavidhena iddhigūṇena samannāgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasettā.

Evam isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ sahasσανetta
 gandho isīnaṃ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciradakkhitānaṃ ti cirapabbajitānaṃ, parakkammā¹⁴ 'ti
 parakkama¹³ apehi, sahasσανetta 'ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
 30 sahassehi¹⁵ cintitaṃ atthaṃ¹⁶ ekako¹⁷ va passati, tasmā sahasσανetto ti

¹ C^s idhammajja. ² B^d pacchā āg-. ³ B^d -aṃ. ⁴ B^d -lake. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d
 adds thito. ⁷ B^d ayyare. ⁸ C^s sutam. ⁹ C^k omits ti. ¹⁰ B^d -guṇo-.
¹¹ C^s ayyā, B^d ayyākā. ¹² C^s yo, omitting ti. ¹³ B^d paṭikkamma. ¹⁴ B^d
 paṭikkammā. ¹⁵ B^d -ssena. ¹⁶ B^d omits atthaṃ. ¹⁷ B^d ekameko.

vuccati, asucīti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāma, tena vo esa gandho khādattī¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapuppham² surabhiṃ va mālam

gandham etam pāṭikamkhāma bhante,

na h' ettha devā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāma 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā 10 jeguechasaṇṇino³ na honti, dussīle⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti.

Evañ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohīti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsana isigapaṃ okāsam karonto gāthadvayam āha:

15

8. Purindado bhūtapati yasassī

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁸ idha paṇḍitānam

20

pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākarissati,

tiṇṇam ca raññaṃ manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī¹¹, 25 paramissaratāya devānam indo, sattannaṃ vatasamādānānam suṭṭhukatattā Sakko, purimajātivaseṇa Maghavā, Sujāya¹² patibhāveṇa Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṇhasukhumapañhe¹⁴, raññaṃ ti rājūnam, imesaṃ catunnam janānam¹⁵ manam gahetvā ko imesaṃ paṇḍitānam isi-nam pañham kathessati, pañhe¹⁶ nesaṃ kathetum samattham jānāthā 'ti vadati. 30

¹ C^s khādha-? B^d bādha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -lino. ⁵ B^d asūrānappa-. ⁶ C^k -si. ⁷ C^s -he, B^d pañam. ⁸ C^s novimesaṃ, B^d neva-tesaṃ. ⁹ C^k puṭṭho. ¹⁰ C^k santesu. ¹¹ C^k -dāya ssi, C^s -resampadāya sassi, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukaṇṇāya. ¹³ C^k rañjantāya. ¹⁴ C^k -hañ. ¹⁵ B^d rājūnam. ¹⁶ B^d -ham.

Tam sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
ṭhatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isi Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasmā
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khipitvā ākāse sarapāsādādīni³ katvā puna
ekena sarena te sare pātentō bhaggavibhagge⁴ akāsīti Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evañ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaṭicchitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādthurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddham⁸ purisaṃ esa pañham⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṃ¹² utṭhā-
pento viya pākaṭaṃ katvā devarañño pañham kathehīti.

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañham manasābhipatthitaṃ,
aham hi taṃ taṃ vo viyākarissaṃ
ñatvā sayam lokaṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādīni. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddham. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro. ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevalaṃ tumhākaṃ eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ vā paralokanissitaṃ vā² sabbapaṇhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokam sayam abhiññāya sacchikatvā kathessāmiti sabbaññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam paṇhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhitvā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthan ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti attho, etan ti etaṃ mayā pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ paṇhaṃ vyākaraṇto

15. Kodhaṃ vadhitvā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṃ vadhitvā ti socanto hi paṭighacitten'eva¹⁰ socati, kodhā-
bhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano katagunamakkhanassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkaṭṭhānaṃ¹⁰ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍitā evaṃ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnaṃ¹¹ vacanaṃ titikkhituṃ
sadisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹². 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹³ pana sādissassa¹⁴,

¹ Bā adds vo. ² Cks omit para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Cks para. ⁵ Bā sampa-.
⁶ Bā -nā. ⁷ Bā kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ Bā tatoparam. ¹⁰
Bā -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ Cā Bā
sārabbha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khaṇṭim uttamam āhu santo ti 65.

evamādinam gāthānam vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittam me² na gaṇhāti katham sakkā attano³ hīnatarassa vacanam adhiṇāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khaṇṭim ti yam p' etaṃ jātigottādihi
hīnassa vacanam khama nam, etaṃ khaṇṭim uttaman ti porāpakapaṇḍitā va-
danti, yam pan' etaṃ jātiādihi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārambhe ādinavadassanena khamanam n' esā adhiṇāsanakhaṇṭi nāmā
'ti attho.

Evam vutte Sakko M-am āha⁴: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesam vuttam pharusam khametha etaṃ khaṇṭim uttamam
āhū' ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khaṇṭim uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimam
sametīti“. Atha nam M. „Sakka, pacchimam mayā ayaṃ
hīno ti nātvā pharusavacanam adhiṇāsentassa vasena vuttam,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānam seṭṭhādi-
bhāvo nātum tasmā purimam⁵ vuttan“ ti vatvā sattānam aññatra
20 samvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyatam
pakāsento

18. Katham vijaññā catumatṭharūpaṃ
seṭṭham sarikkham athavāpi hīnam,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesam vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumatṭharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabbhāvam,
virūparūpenā 'ti virūpānam lāmakapuggalānam rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmim pan' atthe Majjhantikatherassa vatthum kathetabbam.

Tam sutvā Sakko nikkamkho hutvā „bhante etāya no
30 khaṇṭiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yāci. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ attham mahatī pi senā
sarājīkā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bā -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bā adds santo. ⁶
Bā -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṁ khantimā sappuriso labhetha,
khantibalass' ūpasamanti' verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṁ veravūpasamanāṁ nippaṭighabhāvasaṁ-
khātaṁ atthaṁ.

Evam M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṁ' pucchati, amhākaṁ pucchanokāsaṁ
na dassatīti“. Atha nesaṁ ajjhāsayaṁ viditvā⁵ attanābhisaṁ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesaṁ kaṁkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aññaṁ taṁ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesaṁ gatim brūhi supāpakammināṁ
katth' ūpapannā isinaṁ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṁ ti idaṁ mayā puṭṭhānaṁ tiṇṇaṁ pañhānaṁ 15
vissajjanasamkhātaṁ tava subhāsitaṁ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu cā 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisam pi¹⁰ Vacchaṁ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saratṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
22. Yo saññate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṁ bhaṇante samaṇe adūsake
taṁ Nālikīraṁ sunakhā parattha 25
saṁgamma khādanti viphandamānaṁ. 70.
23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṁsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bđ upamanti. ² Bđ -e. ³ Bđ adds sakko. ⁴ Bđ attano abhisaṁkhāte. ⁵ Bđ -am. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bđ cattāro janā ca ahesuṁ in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bđ visajja-. ¹⁰ Bđ kissaṁhi? Cks kisaṁvi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck puli-, Bđ phulli-. ¹³ so Cks; Bđ acchedayi. ¹⁴ Bđ satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khantiṃ tapassim ciraabrahmacārim. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khantiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vicim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayaṇakaṃ. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamaṇisaḥohitattā kisasarīraṃ, avakiriya¹ 'ti avakiritvā
nuthubhanadantakaṭṭhapātanena² tassa sarīre kalim pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajano ti sapariso, Kukkulanāme³ nira-
yamhīti yojanasatappamāṇe kappena saṇṭhite uṇhachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁴ vitaccikaṃgārā⁵ tassa kira tattha uṇhakukkule nimuggassa navahi vaṇa-
mukhehi uṇhachārikā pavisanti⁶. sīse mahanta mahantā aṃgārā patanti yesaṃ⁷
patanakāle sarīraṃ⁸ dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ⁹ adhi-
vāsetuṃ asakkonto mahāravaṃ ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhavim bhinditvā taṃ
tathā¹⁰ paccamānaṃ dassesi, mahājano bhayasantaṣaṃ āpajji, tassa atīta-
20 bhāvaṃ¹¹ nātvā M. taṃ nirayaṃ antaradhāpesi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammappathadhammaṃ bhāsaṇte, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃnāmakarājānaṃ, paratthā¹² 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ, saṃgammā¹³ 'ti ito c' ito ca saṃgāntvā¹⁴ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmim kira Kālīṅgaratthe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjaṃ kārayamāṇe
25 eko mahātāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āgamma rājuyyāne vāsaṃ
kappetvā mahājānaṃ dhammaṃ desesi, dhammikātāpaso uyyāṇe vasaṭīti rañño
ārocayimsu, rājā pana adhammiko adhammena rajjaṃ kāreti, so amaccesu
pasaṃsantesu aham pi dhammaṃ suṇissāmi¹⁵ti uyyāṇaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā
nisīdi, tāpaso rañña saddhim paṭisanthāraṃ karonto kim mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kāresi janaṃ¹⁶ na¹⁷ pīsesīti āha, so tassa kujjhitvā ayaṃ kūṭajaṭilo
ettakaṃ kālāṃ nāgarānaṃ santike mamaṃ nēva agūṇaṃ kathesi maññe hotu
jānissāmi¹⁸ti cintetvā sve amhākaṃ gharadvāraṃ āgaccheyyāthā¹⁹ 'ti nimantetvā
punadvase purāṇagūthassa cāṭiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesāṃ bhikkhā-
bhājanāni gūthassa pūrāpetvā dvāraṃ pidahāpetvā musalāni ca lohadaṇḍe ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuthabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks puli-, Bā phullī-.

⁵ Bā vitaccikaṃgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bā tesāṃ. ⁸ Bā sakalasari. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so Ck for atibhīta-? Bā ativiyaḥhitabhāvaṃ, Cā anibhīta-
bhāvaṃ. ¹² Bā adds chinditvā. ¹³ Cks jana. ¹⁴ Bā na raṭṭhaṃ in the place
of janana.

gāhāpetvāna isīnaṃ sīsāni bhindāpetvā jaṃghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
 khehi khādāpetvā bhinnaṃ paṭhaviṃ pavisitvā Sunakhamahāniraye nibbatti, tat-
 tassa tigāvutikaṃ sarīraṃ ahoṣi, atha naṃ mahantā hatthikucchiṇṇapamāṇā pañca-
 vaṇṇasunakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhaviyaṃ pādetvā
 mukhapūraṃ³ luñcantā vipphandamānaṃ khādīṃsu, M. paṭhaviṃ dvidhā⁴ 5
 bhetvā⁵ taṃ nirayaṃ dassetvā mahājanassa bhūtabbhāvaṃ ṇatvā puna antara-
 dhāpesi; atha ajjuno ti sahasabāhurājā, Aṅgīrasaṃ ti aṅgehi raṃsīnaṃ
 niccharaṇato evaṃ laddhanāmaṃ, heṭṭhayitvā ti viheṭṭhetvā visapīṭakaṇḍena
 vijjhāpetvā jīvitaṃ khaṇḍaṃ pāpetvā, so kira⁶ Mahimsakaratṭhe Kekarājadhāniyaṃ⁷
 rajjaṃ karento migavaṃ gantvā mige vadhitvā aṅgāramaṃsaṃ⁸ khādanto vicari, 10
 ath' ekadivasaṃ migānaṃ āgamaṇatṭhāne koṭṭhakaṃ katvā mige olokayamāno
 aṭṭhāsi, tadā so tāpaso tassa raṇṇo avidūre ekaṃ kāraruṃkhaṃ abhirūhitvā
 phalāni ocinanto ocitaphalaṃ⁹ sākhaṃ muñci, tassā viṣaṭṭhāya¹⁰ taṃ ṭhānaṃ
 pāṭṭā migā palāyīṃsu, rājā kujjhāpetvā tāpasam viṣena sallena vijjhi, so patitvā
 gaḷanto¹¹ matthakena khadirakhāṇuṃ¹² āsādetvā sūlagge yeva kālam akāsi, rājā 15
 taṃ khaṇḍaṃ ṇeva dvidhābhinnaṃ paṭhaviṃ pavisitvā Sattisūlaniraye nibbatti,
 tigāvutappamāṇaṃ sarīraṃ ahoṣi, tatra taṃ¹³ nirayapālā jalitehi āvudhehi
 koṭṭetvā¹⁴ jalitaṃ ayapabbataṃ āropenti, pabbatamatthake ṭhitakāle¹⁵ vāto
 paharati, so vātappahārena patitvā paṭigālati¹⁶, tasmīṃ khaṇe heṭṭhā nava-
 yojanāya jalitaayapaṭhavitto¹⁷ mahātālakkhandhappamāṇaṃ¹⁸ jalantaṃ¹⁹ aya- 20
 sūlaṃ utṭhahati, so sūlaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tiṭṭhati, tasmīṃ
 khaṇe paṭhavi jalati, sūlaṃ jalati²⁰, sarīraṃ²¹ jalati, so tattha mahāraṇaṃ
 ravanto paccati, M. paṭhaviṃ dvidhā katvā nirayaṃ²² dassetvā mahājanassa
 bhūtabbhāvaṃ ṇatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²³ cattāro hatthapāde
 kaṇṇasāsaṃ ca khaṇḍākhāṇaṃ katvā, adūsakaṃ ti niraparādhāṃ, tathā che- 25
 dāpetvā dvīhi kasāpahārasahasasehi²⁴ tālāpetvā jaṭṭasu gahitaṃ²⁵ ākaḍḍhāpetvā
 paṭīkujjaṃ nīpajjāpetvā piṭṭhiyaṃ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitaṃ
 akāsi, Kalābūvicin ti Kalābūvicin, kaṭṭukaṃ ti tikhiṇavedanaṃ, evaṃ²⁶
 nirayaṃ upapajjitvā chaṇṇaṃ jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābū-
 raṇṇo vatthum Khantivādajātaka kathitaṃ eva, pāpiṭṭhatarāni cetthā²⁷ ti 30
 ete hi nirayehi pāpiṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sutvā, dhammaṃ care ti
 Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṃ ete²⁸ cattāro nirayā ete yeva ca
 rājāno nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rājāno nirayesu upapannā ti
 viditvā catupaccayadānadharmikarakkhāvāraṇasaṃvidhānaṃ khātāṃ samaṇa-
 brāhmaṇesu dhammaṃ careyya. 35

¹ Bds -ghādisu. ² Bd -ṇṇā-. ³ Ck repeats mukha-, Cs mukhapuraṃmuka. ⁴ Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds ajjuno nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds aṅgārapakkamaṃsaṃ. ⁸ Cs ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰ Bd paṭig- ¹¹ Bds khadirakhāṇuke, Cks khārakhāṇuṃ. ¹² Cks tatrāyaṃ. ¹³ Ck koṭṭhe-, Bd koṭe-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ Cks -ḷeti. ¹⁶ Bd -pathaviyā. ¹⁷ Ck -ṇā, Ck -ṇa ¹⁸ Ck jaḷ-, Cs jalintaṃ, Bd jalitaṃ. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰ Bd tassa sa-. ²¹ Bd taṃ ni-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-. ²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṃ. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam taṃ pucchāmi, tad imha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paññāvantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
- 10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidhan nu
purisaṃ paṭiladdhasiri² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ
15 na attahetu⁵ alikaṃ bhaṇāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhicintayaṃ⁶
nāccāhitaṃ kamma⁷ karoti luddaṃ (IV $\frac{46}{24}$)
kālabhataṃ⁸ atthapadaṃ na riñcati
20 tathāvidham paññāvantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitaṃ¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilaṃ¹⁴ saṇhāvācam (IV $\frac{116}{19}$)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ B^d nu. ² B^d -siri, C^k -siriṃ. ³ C^s so. ⁴ B^d s dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ B^d -tiyaṃ. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -gataṃ. ⁹ all three MSS. -u.
¹⁰ C^k -bhanti, B^d -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² B^d dukkhi-,
C^k dukkhī- corr. to dukhī-. ¹³ C^k -hipeto. ¹⁴ C^k sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādini ti vidhasucaritadvārasena vuttāni, na attahetū
 ti¹ desanāsisam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na kathetūti attho, kāmaṃ c' esa² attho vācāsaññato ti iminā va
 siddho, musāvādino pana akattabbaṃ pāpakammaṃ nāma n' atthīti garuka-
 bhāvadīpanatthaṃ puna evam āhā 'ti veditabbo³, gambhīrapañhan ti⁴ 5
 atthato ca pālito ca gambhīraṃ gūlhaṃ paṭicchannaṃ Sattubhastajātaka-
 Ummagga-jātakesu āgatasadisam pañhaṃ, manasābhicintayan ti manasābhi-
 cintento atthapadaṃ⁵ paṭivijjhivā candasaḥassaṃ utthāpento viya pakaṭaṃ
 katvā yo kathetuṃ sakkotīti attho, nācāhitaṃ ti na atiahitam⁶ hitātikkaṃtaṃ
 luddaṃ pharusaṃ sāhasikakammaṃ ca yo na karotīti attho, imassa ca paṇ' 10
 atthassa vibhāvanatthaṃ

Na paṇḍitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti⁷,

dukkhena phuṭṭhā khalitāpi santā⁸

chandā ca dosā na jahanti dhanimaṃ ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kālābhataṃ⁹ ti tattha dānaṃ dātabbakāle silāṃ
 rakkanakāle¹⁰ uposathavāsakāle saraṇesu paṭiṭṭhāpabbajjakāle¹¹ samaṇa-
 dhammakaraṇakāle vipassanācārasmiṃ yuñjanakāle¹² ca imāni¹³ dānādini sam-
 pādento¹⁴ kālābhataṃ⁹ atthapadaṃ na riñcati na gaḷāpeti nāma, tathā-
 vidhaṃ ti sabbaññū Buddhā ca Paccekabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṃ 20
 kathentā evarūpaṃ puggalaṃ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
 guṇaṃ jānātīti kataññū evaṃ ñatvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṃ
 paṭikaronto katavedi nāma, dukkhitaṃ¹⁵ 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa
 dukkhaṃ attani āropetvā yo tassa uppannaṃ kiccaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhādayo evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññū 25
 katavedo hontīti Satapattajātaka-Cullahaṃsa-Mahāhaṃsajātakādini¹⁶ katha-
 tabbāni¹⁷, etehi sabbehi Sakka yo etehi beṭṭhāvuttehi silādīhi sabbehi pi
 guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ saṃvibhāgā-
 bhiraṭatā saṃvibhāgī yācakānaṃ vacanaṃ ñatvā²⁰ dānavasena vadaññū catūhi
 saṃgahavatthūhi tesam tesam saṃgaṇhanato²¹ saṃgāhakaṃ madhuravacanatāya 30
 sakkhilaṃ maṭṭavacanatāya saṃhavācaṃ tathāvidhaṃ no puggalaṃ²² adhigata-
 yasaṃbhaggasaṃkhātā siri no jahāti, nāssa siri vinassatīti.

¹ mitto dalha - - na attahetū ti wanting in C^s. ² B^d ceva. ³ B^d adds taṃ
 puggalaṃ silavantaṃ vadanti. ⁴ B^d adds bho sakka yo gambhīrapañhaṃ. ⁵
 B^d atthaṃ. ⁶ C^s atihitaṃ. ⁷ C^k samāha-, B^d sammāca-. ⁸ B^d pilitāpi-, C^k
 khalinantañisannā? C^s balitattāñisanta? ⁹ B^d kālāga-. ¹⁰ C^k B^d -na-. ¹¹
 B^d paṭiṭṭhānakāle pabbajitakāle. ¹² C^k puñjana-, B^d yujjana-. ¹³ C^s idāni.
¹⁴ B^d samādento. ¹⁵ C^k B^d dukkhi-. ¹⁶ C^s -dīhi. ¹⁷ C^s -bbaṃ. ¹⁸ B^d
 mudu ti. ¹⁹ B^d adds saṃvibhāgi ti silasaṃvibhāgādāna. ²⁰ B^d sutvā. ²¹
 B^d -gaṇhato. ²² B^d tathāvidhanti tathāvidhaṃ mudupuggalaṃ.

Evam M. gaganatale candaṃ uṭṭhāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparaṃ sesapañhānaṃ pucchā ca¹ vissaj-janaṃ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 5 añaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlaṃ sirī² cāpi sataṃ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kaṃ seṭṭhataraṃ vadanti. 79.
32. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III $\frac{348}{18}$)
 10 nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ,
 sīlaṃ sirī⁵ cāpi sataṃ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 añaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 15 kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācaraṃ (IV $\frac{339}{25}$)
 kiṃ sevamāno labhatīdha paññaṃ,
 paññāya dāni paṭipadaṃ vadehi,
 kathaṃkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 20 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evaṃkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 25 evaṃvipassī pajahāti chandaṃ
 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītaraṅgo pavineyya⁹ dosaṃ,
 mettaṃ¹⁰ cittaṃ bhāvaye¹¹ appamāṇaṃ,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ (IV $\frac{452}{23}$)
 anindito Brahmaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim, Cs Bđ sirin. ³ Bđ -am. ⁴ Cks paññā vā, Bđ paññāca. ⁵ Cks -rim, Bđ -rin. ⁶ Bđ -o. ⁷ Bđ buddhe. ⁸ Bđ -hato ca. ⁹ Bđ savineyya. ¹⁰ Bđ -a. ¹¹ Bđ -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlaṃ vā issariyasīlaṃ¹ vā sappurisdhammaṃ vā paññaṃ vā ti imessaṃ dhammānaṃ kataradhammaṃ seṭṭhataṃ vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sā² va seṭṭhā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlaṃ siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvā-
yikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā
hontīti attho, kathaṃkaro ti ādini aññamaññavevacanān' eva⁹, kathaṃ
karonto¹⁰ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹
idhaloke paññaṃ¹² labhati, paññāyam eva paṭipadaṃ vadehi, jānitukāmo 'mhi,
kathaṃkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vud-
dhippatte paṇḍite nipuṇe sukhumakāraṇajānaṇasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo
puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pālīṃ uggaṇhāti
punappuna atthaṃ pucchati pāsāne lekhaṃ khaṇanto viya kañcananāliya siha-
vasaṃ paṭicchanto¹⁵ viya ohitasoto sakkaccaṃ subhāsītāni sunāti ayaṃ evaṃ-
karo macco paññavā hotīti evaṃ M. pācīnalokadhātuto suriyaṃ utthāpento viya
paññāya paṭipadaṃ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṃ kathaṃ sa paññavā
ti ādīm āha, tattha kāmaguṇe ti kāmakotṭhāse hutvā abbhavāṭṭhena¹⁶ aniccato
diṭṭhadhammikasamparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato attha-
navutiyā rogamukhānaṃ kāme nissāya uppattisambhavena rogato avekkhati¹⁷
oloketi, so evaṃvipassī¹⁸ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccāditaṃ passanto kāme
nissāya uppajjanakadukkhānaṃ¹⁹ anto n' atthi kāmānaṃ pahānaṃ eva sukhaṃ
ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṃ pajahati, sa vītaraḃo ti
Sakka so puggalo evaṃ vītaraḃo navaāghātavattuvasena uppajjanakabbhāvaṃ²⁰
dosaṃ vinetvā²¹ mettacittāni bhāveyya, appamāṇasattā rammaṇattā appamāṇaṃ
taṃ²² bhāvetvā aparihīnājjhēno agarahito Brahma-loke uppajjatīti.

Evaṃ M-e kāmānaṃ dose²³ kathente yeva tesāṃ tiṇṇaṃ
pi rājūnaṃ²⁴ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmaguṇarāgo²⁵
pahīno. Taṃ ñatvā M. tesāṃ pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atṭhakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggaṭassa,

sabbesaṃ vo kāmarāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ Bā -yasīri. ² Bā nāmesā. ³ Cks tathā. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ Cks -ko. ⁸ Bā omits paññā - - - gacchanti. ⁹ Ck aññamaññamevamānāneva.

¹⁰ Bā -karoti. ¹¹ Bā omits bha-. ¹² Cks -ā. ¹³ Bā vuddhe. ¹⁴ Cks omit ti.

¹⁵ Ck -channo, Cs vaṭicchanto, Bds sampaṭicchanto ¹⁶ Bā -tthena ¹⁷ Ck ape-,

Cs āve-, Bā avekkhatīti. ¹⁸ Bā -ssati. ¹⁹ Cs uppajjanadu-, Bā uppajjamaṇaka-.

²⁰ Bds -kasabbhāvaṃ. ²¹ Bā viditvā. ²² Bā -naṃ, omitting taṃ. ²³ Bā -am.

²⁴ Cks -nampi. ²⁵ Bā paṇcākā-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahatthaṃ mahāvipphāraṃ mahājutikaṃ, tava-
maṭṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadaṅgapahānena pahīno.

Taṃ sutvā mahārājāno M-assa thutiṃ karontā²

38. Evam etaṃ³ paracittavedi:

5 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya
yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjattāyā no okāsaṃ karohi yathā mayaṃ
pabbajitvā tava gatiṃ nipphattiṃ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddhaṃ⁵ gūṇaṃ paṭivijjheyamā⁶ 'ti vadiṃsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

39. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁶ kāyaṃ vipulāya pītiyā
15 yathā gatiṃ me⁷ abhisambhavethā⁸ 'ti. 87.

Tattha pharāthā⁶ 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā⁸ 'ti.

Taṃ sutvā te⁹ saṃpaṭicchanta⁹.

40. Sabbhaṃ karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁰ vakkhasi bhūripaṇṇa,
20 pharāma kāyaṃ vipulāya pītiyā
yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹¹ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹¹ M. pabbajjaṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹² sādthurūpā,
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā ratī¹³ pabbajitassa seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū 'ti attano attano vasaṇaṭṭhānāni gacchantu.

¹ Ck -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ Bđ paṭividdha. ⁵ Bđ -viddhe-. ⁶ Bđ phara-. ⁷ Ck gatimeva, Bđ gati me.

⁸ Bđ omits te. ⁹ Bđ taṃ- corr. to saṃ-. ¹⁰ Ck yaṃ tvaṃ. ¹¹ Bđ sabbaba-

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck -tiṃ, C Bđ -ti.

Isayo tassa¹ vacanam sirasā sampatiṇṇhitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamimsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanaṃ M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyam na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapariso pakkāmi.

- Etaṃ atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴: 5
43. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵
subhāsitaṃ isinā paṇḍitena
te vedajātā anumodamānā
pakkāmu devā⁶ devapuram yasassino. 90.
43. Gāthā imā atthavatī suvañjanā 10
subhāsitaṃ isinā paṇḍitena,
yo koc' imā atṭhikatvā suṇeyya
labhetha pubbāpariyāṃ viṣesaṃ,
laddhāna pubbāpariyāṃ viṣesaṃ
adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91. 15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādīni dīpanena nibbānanissitā,
gāthā imā ti idaṃ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vaṇṇento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyaskatthena paramatthanissitā, su-
vañjanā ti superisuddhavañjanā⁹, subhāsitaṃ ti sukathitā, atṭhikatvā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ 20
ti paṭhamajjhānaṃ pubbaviṣeso dutiyajjhānaṃ aparaviṣeso tatiyajjhānaṃ aparaviṣeso
ti evaṃ atṭhasamāpatticatummaggavasena pubbāparabhāvena tṭhitā¹⁰
viṣesaṃ, adassanaṃ ti pariyoṣāne aparaviṣesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ
pāpuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hotīti.

Evaṃ S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idān' 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassaṃ vassīti“ vatvā
s. p. j. samodhānento

44. Sāliṣsaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo
Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo
Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹² 30
Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅga-jātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paṭiṇṇhitvā. ³ Bds sakāni vasanaṭṭhānāni. ⁴ Bds gāthāyo abhāsi. ⁵ Bds -saññitā. ⁶ so Ck Bds for te? ⁷ Ck -mattham-, Bds -saññitā. ⁸ subhāsitaṃ -- ti wanting in C. ⁹ Bds omits su. ¹⁰ Bds tam. ¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobha-
nam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana tam
bhikkhum „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
5 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“³ purāṇadūtiyikāyā 'ti
vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etaṃ nissāya
jhānam nāsetvā tīpi samvaccharāmi mūlho visaṇṇī“⁴ nipajjitvā uppan-
nāya saṇṇāya mahāparidevaṃ parideviti“ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
10 titvā vayappatto sabbasipesu⁵ nipphattiṃ patvā isipabbajjam
pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā
migi⁶ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakam tiṇam khādi⁷
udakam pivi, ettaken' eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbham
paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā⁸ assamasāmanante⁹
15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇam aṇṇāsi. Sā aparā-
bhāge manussadārakam vijāyi, M. tam puttasinghena paṭijaggi,
Isisiṅgo ti 'ssa nāman ahoṣi. Atha nam viññūbhāvaṃ pattam¹⁰
pabbājetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivaṇam nāma
gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
20 nāma honti, tā“¹¹ attano vasagata mahāvināsaṃ pāpenti, tasmaṃ
vasam nāma gantum na vaṭṭatīti“ ovaḍitvā aparabhāge Brahma-
lokaparāyano ahoṣi. Isisiṅgo pi jhānakīlam kilanto Himavanta-
padese vāsam kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahoṣi. Ath'
assa silatejena Sakkabhavanam kampi. Sakko āvajjanto tam
25 kāraṇam ṇatvā „ayam mam Sakkattā cāveyyā“¹² 'ti „ekam
accharam pesetvā silam assa bhindāpessāmīti“ sakaladevalokam
upaparikkhanto attano aḍḍhateyyakoṭṭisaṃkhānam¹³ paricārikā-
nam majjhe ekam Alambusam nāma accharam ṭhapetvā aṇṇam
tassa silam bhinditum samattham adisvā tam pakkosāpetvā
30 tassa silabhedaṃ katum āṇāpesi.

¹ Bā ukkaṇṭhitabhikkhum. ² Bā sīti. ³ Ck sī. ⁴ Bā -o. ⁵ Ck -e. ⁶ Bā
-ā. ⁷ Bā -itvā. ⁸ Bā katthaci āgantvā, adding tattheva tiṇam khādi. ⁹ Bā
assamassa-. ¹⁰ Bā viññūtapattam. ¹¹ Ck tam. ¹² Ck cāpe-. ¹³ Ck -sam-
khātātam, Ck -samkānam, Bā -saṃkhātānam.

Etam¹ atthaṃ āvikaronto S. imaṃ² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññāṃ parābhetvā Sudhammāyaṃ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānaṃ sesānaṃ tettiṃsāya devaputtānaṃ piti- 5
kiccasādhana⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā oloken⁵to viya taṃ
paṭibala⁶ ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyan ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambalasilāsane nisinno taṃ Alambusaṃ pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā taṃ⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isiṃ palobhike gaccha Isisiṅgaṃ Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti taṃ ālapati, idan⁶ tassā nāmaṃ, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissaṇa⁸ missa⁹no missā ti vuccanti, tena sādharmaṇa nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isiṃ palobhike ti isiṇaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgaṃ ti tassa kira matthake migasiṅgākāreṇa dve cūlā utṭahimsu, tasmā 15
evam vuccati.

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgaṃ upasaṃkamitvā attano vasaṃ
ānetvā silam assa bhindā“ ti Alambusaṃ ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanaṃ ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pan' esa dīghāyukātāya nibbāna¹⁴samkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imambhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā 25
idha nāgacchati evaṃ karohīti attho.

Taṃ sutvā Alambusā gāthadvayaṃ āha:

4. Devarāja kim eva tvam, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isiṃ palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bās pathamaṃ. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Cks pīti-, Bā pitukiccaṃsā-. ⁵ Cks naṃ. ⁶ Bā idaṇca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmena-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bās āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cks tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bā -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāma¹ etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tuvaṃ² sikkhasīti³ imasmiṃ sakaladevaloke maṃ eva tuvaṃ ikkhasi⁴ aññāmaṃ na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁵ pan' ettha vyanjanasandhikaro, isiṃ palobhike gacchā 'ti kimkāraṇā mañ ñeva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā⁶ cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarabite, nandane ti nandijanahe, pariyāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvaṃ eva gaccha kalyāṇi, itthīnaṃ pavarā c' asi,
taṃ eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasaṃkantā samānā purisapalobhanī-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravāṇṇeṃ eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁷ taṃ tāpasam attano vasam ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsādum, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isiṃ āsādiya⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āsādum ti āsā-
ditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isiṃ
sīlabhedanattāyā alliyitum¹² bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiya¹³ ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isiṃ palobbetvā saṃsāraṃ
āpannā¹⁵ vaṭṭadukkhe patiṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena
kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni utṭhāpemi, tassa kirāhaṃ sīlaṃ
bhindissāmīti cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
30 missā missetum icchantī Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bđ -ṇe. ⁶ Bđ ānayissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bđ viromi.
⁹ Bđ -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bđ viromiti. ¹² Bđ api cāhan in the place of na
vāhaṃ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bđ -a, C^s -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitam
bimbijālakasañchannaṃ samantā aḍḍhayojanaṃ 104.
13. Pāto va pātaraśamhi udaṇhasamayam² pati
aggiṭṭham parimajjantaṃ Isisiṅgaṃ upāgamīti 105.
imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmīti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavisitvā alamkaritvā Isisiṅgaṃ kilesena missetum icchantī pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamaṃ gatā ti³, bimbijālakasañchannan ti
rattakuravakavānena⁴ sañchannaṃ. pāto va pātaraśambhīti bhikkhave pātara-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udaṇhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yuggamanavelāyam eva, aggiṭṭhan ti aggisālam rattipadhānam⁸ anuyuñjītvā
pāto va nahātvā udakakiccaṃ katvā pannaśālāya thokaṃ jhānasukkhena vītina-
metvā nikkhamitvā aggisālam sammajjantaṃ⁹ isim sā upāgami, itthivilāsaṃ
dassenti¹⁰ tassa purato aṭṭhāsi.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā¹¹ āmuttamanikuṇḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasaṃkāsā hemacandanagandhani
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā, 20
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāśasamūpamā,
vimaṭṭhā tuyhaṃ sussoṇī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiñjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avaṇṭā¹⁶ sādhipaccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bā tam. ² Bā uṇhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vaṇṇena. ⁵ Bā atipage. ⁶ Bā udaṇhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ C^s rattim-, Bā rattipatanam. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰ all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, Cks -tiṃ. ¹⁴ Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avaṇṭā? ¹⁷ Cks paṇḍu-. ¹⁸ Bā aḍḍhālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatṭhā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṃ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānaṃ ca yā gati
isīnaṃ ca parakkantaṃ saññatānaṃ tapassinaṃ — 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānenu taṃ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahattābharaṇā⁶ ti vicitrehi⁶ hattābharaṇehi samanū-
gatā, hemaṇḍanagandhinīti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhavilepanā, saññā-
tūrū ti suvaṇṇitaḥḥanaūru sampannaūrulakkhaṇā⁷, vilākā ti saṃkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumalā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitṭhitā ti samaṃ
15 paṭhavim phussantā suttu patitṭhitā, Kamanā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamanīyā
ti kantā kāmētabbayuttakā, harauti¹² űeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsenā caṃkamantiyā tava pādā mama cittaṃ haranti yeva,
vimaṭṭhā ti visālā, sussoṇīti sundarasoṇī, akkhassā¹⁴ ti suvaṇṇaphalakaṃ¹⁴
viya visālā te soṇīti vadati, uppalasseva kiṇṇakkhā¹⁵ ti nūluppalakapaṇṇikā
20 viya, kaṇḥaṇṇjanassevā¹⁶ ti sukhumaṇḥalomācitattā evaṃ āha, duvidhā
ti gāthā thane vaṇṇaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṭassa abhāvā
avaṇṭā ure laggā eva hutvā suttu nikkhantattā sādhuṇaccudā¹⁸ payassādha-
ranato¹⁹ payodharā, appatītā ti na-ppatītā amilātātā²⁰ vā anabbhūnatātā²¹
vā na anto²² pavitṭhā ti appatītā, suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇamayavaṇṭā-
25 lābuno²³ addhena sadisātāya addhalābusamānā thanā, eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vaṇṭā ca gīvā sobhati evaṃ tava gīvā²⁵ thokaṃ dīghā
kambutalābhāsā²⁶ suvaṇṇālīṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaraṇā
ti dantāvaraṇā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivhā, abhirattabhāvena jivhāsadisaṇ te oṭṭhapiyosānaṇ ti vadati,
30 uddhaggā ti heṭṭhimadantā, adhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīmṇūka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bd susamapaṭhā. ³ Bds -kabyā?

⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavi-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Cks -ṇe. ⁸ Cks -majjhe, Bd -majjhā.

⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantim.

¹³ Bd -pena. ¹⁴ Bd sundaravaṇṇassasuvaṇṇassapalakam. ¹⁵ Bd kiṇṇikkhā. ¹⁶

Ck kaṇḥāja-, Cs kaṇṭabhāja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṃ-, Bd kathaṃ thane

vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Cks amiyāmanātāya. ²¹ Cs

-tatayā, Bd anubbhānatātāya. ²² Cks add na. ²³ Cks -mayācabundo. ²⁴ Cks

omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ Cs catutthabhūtā, Bd catuttha-

manavatthubhūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasam-
bhūtā ti niddosesu hanumaṁsapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇhā,
lohitantā² ti rattapariyantā, jiṇṇukaphalasannibhā ti rattatṭṭhāne jhṇjuka-
phalasadisā, sudassanā ti passantānaṁ atittakarā³ pañcappasādasamannāgatā,
nātidighā ti pamāṇayuttā, susammatṭhā ti suṭṭhu sammatṭhā, kana- 5
kaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphaṇikā tāya⁵ gandbatelaṁ⁶
ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kaṁgorakkhā ti iminā kaṁṇ⁹ ca gorakkhaṇ ca
nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatīti¹¹ yattikā¹² nippatti, parakkantaṁ
ti yattakaṁ isīnaṁ parakkantaṁ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmīm Himavante yattakā
isayo vasantīti attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10
vilāsādisamatāya¹⁵ taya¹⁶ samaṁ na passāmi, ko vā tvaṁ ti idaṁ tassā itthi-
bhāvaṁ na jānanto pi purisavohāravasena pucchi.

Evam pādato patṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṁ bhāsante
tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṁ
gatāya tassa sammūlhabhāvaṁ ñatvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṁ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho ambhākaṁ assame,
ehi¹⁷ taṁ upagūhissāṁ ratīnaṁ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṁ gate satīti Kassapagotta evaṁ¹⁸ tava citte
pavatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa¹⁹, ratīnaṁ ti pañca- 20
kāmaguṇaratīnaṁ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṁ mama ṭhitāya²⁰
hatthapassaṁ²¹ āgamissati, gacchanti viya bhavissāmīti²²“ sā
itthimāyāya kusalatāya tāpasāṁ kampetvā āgatamaggābhi-
mukhī²³ pāyāsi. 25

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā:

27. Idaṁ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisiṅgaṁ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaṭṭhapari-. ² Bā lohitaṁ. ³ Bā atittī-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Ck -phaṇi-
kāya, Bā -palikātāya. ⁶ Ck -tela, C -kelam, Bā -tesam. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
sucarītā. ⁹ Ck -i, C -ī. ¹⁰ Bā jīvanakasatte. ¹¹ Ck gati, C ganī. ¹² Bā
yattā. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bā -līlā-. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ C
adds ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - evaṁ wanting in Bā. ¹⁹ Ck cayassa,
Bā piyavacanaṁ mā lapanametam. ²⁰ Ck ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
-pāsam. ²² Bā gamissāmīti. ²³ Bā -kham.

Atha nañ tāpaso gacchantiñ disvā „ayañ gacchatīti“
attano dandhaparakkamañ¹ mandagamanañ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5   28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamañ²
tam uttamāsu veñisu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇī palissaji³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā tañ atha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indaṃ vasantañ Nandane vane,
10   tassā saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
pallamkañ pahīṇi khippam sovaṇṇam sopavāhanañ 122.
31. Sauttaracchadapaṇṇāsam⁸ sahasapaṭiyatthatañ⁹,
tañ enaṃ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttañ va tīṇi vassāni dhārayi
15   vimado tīhi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harīrukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanañ
navapattavanañ phullañ kokilaganaghositam¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudañ assūni vattayi,
na juhe na jape mante, aggiḥuttañ a hāpitañ. 126.
20   35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittañ palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatañ¹⁵
nānāratana-paripūrañ nāvañ va gaṇhi aṇṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattam¹⁶ kalyāṇīti tañ
kese parāmasitvā ṭhitam isin udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25   sobhanā, palissajīti āliṅgi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tañ
atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānañ antaradhāyi, tasmīñ
tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā tañ Sakkena patṭhitam¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvañ¹⁹ viditvā sā devakaṇṇā tositā,
tassa tena brahmacariyāvināsenā²⁰ sañjanitapīti pāmojjakatā²¹ ti attho, manasā
30   āgamā ti sā tañ āliṅgitvā ṭhitā aho vata Sakko pallamkañ peseyyā 'ti eva²²
pavattena manasā Indaṃ āgamā, Nandane ti nandijananasamatthatāya
Nandanavanasaṃkhāte Tāvatiṃsabhavane vasantañ, devakuñjaro ti Deva-

¹ B^d daddhu-. ² B^d daddha-. ³ C^k palissapī, B^d palissaji. ⁴ B^d susobhani.

⁵ B^d tehi. ⁶ C^k -yāya. ⁷ C^k sā ma-. ⁸ B^d -sa. ⁹ C^k -sattatam, C^s -yatta-

tañ, B^d yattakam. ¹⁰ B^d parivijhitvāna. ¹¹ B^d haritaru-. ¹² B^d samannā.

¹³ C^k -lā-. ¹⁴ C^k paṭi-. ¹⁵ so C^k; C^s tejābhasam-, B^d tejāhasambhū-. ¹⁶

all three MSS. -tta. ¹⁷ B^d tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B^d -nāyasami-.

²⁰ B^d -yāvanāsane. ²¹ B^d -mejjā, omitting katā. ²² C^k eva.

seṭṭho, pahīṇīti¹ pesesi, pāhīṇīti² pi pāṭho, sopavāhanan ti sapari-
vāraṃ, sauttaracchadapaṇṇāsaṃ ti paṇṇāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṃ,
sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṃ³, tamenam tatthā 'ti
taṃ Isisiṅgaṃ tattha dibbapallamaṃke nisinnā sā ure⁴ katvā dhāresi, tīṇi
vassānīti⁵ ekaṃ⁶ muhuttaṃ viya manussagaṇanāya tīṇi vassāni taṃ ure 5
nīpajjāpetvā tattha nisinnaṃ⁷ dhāresi, vimado ti nimaddo vigatavisaṇṇābhavo,
so hi tīṇi saṃvaccharāni visaṇṇo sayitvā pacchā paṭiladdhasaṇṇo pabujjhi⁸,
tasmiṃ pabujjhamāne hatthādhiphandanaṃ disvā va Alambusā tassa pabujjhana-
bhāvaṃ ṇātvā pallamaṃke antaradhāpetvā sayam pi antarahitā⁹ aṭṭhāsi,
addasāsīti¹⁰ assamapadaṃ olovento kena nu kho 'mhi sīlavināsaṇaṃ¹¹ 10
pāpito ti cintetvā mahantaṃ saddena paridevamāno addasa¹², harīrukke¹³
ti aggiyāyatanasamkhātā¹⁴ aggisālaṃ samantā parivāretvā ṭhite haritapatte¹⁵
rukkhe, navapattavananaṃ ti taruṇehi navapattehi saṃchannaṃ vanaṃ,
rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁶ mante¹⁷ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahāpitan ti hāpitaṃ, akāro¹⁸ upasaggamattaṃ, pāricariyāyā 15
'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṃ palobhayitī paridevati,
yo¹⁹ me tejāhasambhataṃ²⁰ ti hakāro²¹ nīpātammattaṃ yo mama samaṇa-
tejena sambhataṃ²² jhānagaṇaṃ nānāratanaṇṇaṃ²³ mahāṇṇave nāvaṃ viya
gaṇhi vināsaṃ pāpesi ko nāmaṃ eso ti paridevi²⁴.

Taṃ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṃ na kathessāmi 20
ayam me abhisapissati, hand' assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁵ kāyena ṭhatvā

36. Ahan te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁶ cittaṃ cittena, pamādā tvam na bujjasīti g. ā. 128.

So tassā kathaṃ sutvā pitarā dinnaovādaṃ²⁷ saritvā 25
„pitu vacanaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto 'mhīti“ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate²⁸:

kamalāsaris' itthiyo²⁹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

icc-ānusāsi man tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ Bā pā-, Cks pahīṇīti. ² Ck pahīṇīti, Cs pahīṇīti. Bā pahīṇīti. ³ Bā -kaṃ.
⁴ Bā uttare. ⁵ Cks omit vassānīti. ⁶ Bā eka. ⁷ Bā -nnā. ⁸ Bā -itvā adda-
sāsīti. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā adds so. ¹¹ Bā -nāsaṃ. ¹² Bā -sāsi. ¹³ Bā
haritaru-. ¹⁴ Cks aggiyāyana-. ¹⁵ Bā -tta. ¹⁶ Bā jappe. ¹⁷ Cks -to. ¹⁸
Bā ā-. ¹⁹ Cks ye. ²⁰ Cks -bhasamahatan, Bā -hasambhutan. ²¹ Cs bhākāro.
²² Bā -bhūtaṃ. ²³ Bā -pari puṇṇaṃ mahantaṃ. ²⁴ Bā -vati. ²⁵ Ck disasa-,
mānena, Ck disassamānena, Bā disamānena. ²⁶ so Cs for -dhiṃ? Ck Bā -dhi.
²⁷ Bā dinnaṃ-. ²⁸ Bā -ti. ²⁹ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiso.

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanaṃ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvitenā me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānīti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nāri phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesīti⁷ māṇava
tāyo jāneyyāsi, ñatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, ure gaṇḍāyo ti
10 uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi samannāgatāyo, tāyo bujjhesīti¹² tāyo attano
vasagate¹³ viṇāsaṃ pāpentīti jāneyyāsi¹⁴, nākaṃ ti nākarim, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīvitenā me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīvitenā me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vītarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.

15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samaṇatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṃ ñatvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsi:

41. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhiṭṭiṃ ca ñatvā avatthitaṃ
20 sirasā aggahi pāde Isisiṅgaṃ Alambusā. 133.

42. Mā me kujjhi²³ mahāvira, mā me kujjhi²³ mahāisi²⁴,
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānaṃ yasassinaṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā“
25 'ti vissajjento

43. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.

Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bā vuḍh-. ² Bā svajjajhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiyo.

⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bā phullatātāsaṃ. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā ā-. ⁹ Bā malāpeyyāsiṭi. ¹⁰ Bā tāni. ¹¹ Bā omits one dvīhi. ¹² Bā bujhasiti māṇava.

¹³ Bā vasam-. ¹⁴ Bā omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bā has sajjhā-. ¹⁶ Cks omits jī-. ¹⁷ Bā adds vā. ¹⁸ Bā natthajjhā-. ¹⁹ Bā adds vā. ²⁰ Cks -gaṃ.

²¹ Bā adds puna. ²² Bā -āyo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e.

Tam attham pakāśento S. tisso gāthā abhāsi:

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggahetvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.
45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhana³
sauttaracchadapaṇṇāso⁴ saḥassapaṭiyatthato⁵
taṃ eva pallaṃkam āruyha agā devāna santike. 137.
46. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
patīto sumano vitto devindo⁷ adadā varaṃ ti. 138.

5

Tattha okkamivā 'ti dipam⁸ viya, patīto ti ādīhi pi tuṭṭhākāro va
dassito⁹, adadā varaṃ ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuṭṭho varaṃ adāsi.

10

Sā tassa santikā¹⁰ varaṃ gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtaṇam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varaṃ vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varaṃ ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā maṃ etadatthāya paḥiṇeyyāsi etaṃ varaṃ varemīti.

15

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isisiṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāsi aham evā“ 'ti. Alam-
busajātakam.

4. Saṃkhaṇḍajātaka.

20

Ariyāvakaśo sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatiṃ¹³ nāgasampattiṃ¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā“ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamaheṣiyā kucchinuhi nibbatti, Duyyo dhaṇo ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁵ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaraṃ addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisiṅcivā isi-

25

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ C^s -ṇṇāso-, Bā -ṇṇoso-. ⁴ Bā saṃ-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bā dipakam. ⁹ C^{ks} va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā -itaṃ. ¹² C^{ks} evaṃ. ¹³ Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^{ks} -tī, Bā -ti. ¹⁵ C^k -ī, Bā -i. ¹⁶ Bā -yaṃ. ¹⁷ Bā sabbasippāni.

pabbajjaṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattuṃ
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātuṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imaṃ jaṭaṃ bhindituṃ, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapālādahato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapeṇṇāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ paṇṇasālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhīṇṇaṃ⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kaṇṇapeṇṇanadito¹⁰ nikkhamitvā antarantarā upa-
 saṃkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gataṭṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ ñatvā tassa dassanatthāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhiṃ assamapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmiṃ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 suṇanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantāṃ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utthāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma' esa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma' eso“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhavane lobhaṃ
 katvā katipāhaṃ vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁶ attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānasālaṃ¹⁷
 kāretvā¹⁸ sakala-Jambudīpaṃ khobhento²⁰ dānaṃ datvā sīlaṃ
 rakkhitvā uposathakammaṃ²⁰ katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhavane nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bđ divase divase. ² Bđ ā-. ³ Bđ teneva. ⁴ Bđ kiñci. ⁵ Cks mahiseka-. ⁶
 Bđ kaṇṇavannāya. ⁷ Cs Bđ upani-. ⁸ Cks omit tattha. ⁹ Bđ -ññā. ¹⁰ Bđ
 kaṇṇavannā-. ¹¹ Bđ -si. ¹² Cks -vijjhā-, Bđ anuvicārapetvā. ¹³ Bđ -taṃ. ¹⁴
 Bđ nivā-. ¹⁵ Bđ utthāyāsanā. ¹⁶ Ck nibaddhāpetvā, Cs nioddhāpetvā, Bđ
 nibandhaṃ dā-. ¹⁷ Bđ -lāyo. ¹⁸ Bđ kārapetvā. ¹⁹ Bđ saṅkhobhanto. ²⁰
 Bđ -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiya² vipphaṇṇasāri hutvā
tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
sīlavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
mitvā Kaṇṇapennāya³ avidūre mahāmaggassa ca ekapadika- 5
maggassa ca antare ekaṃ vammikaṃ parikkhipitvā uposathaṃ
adhiṭṭhāya samādinnaṃ silo „mama cammena atthikā⁴ camma-
maṃsādīhi⁵ atthikā maṃsādīni⁶ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
mukhe vissajjetvā vammikamatthake nipanno samaṇadhammaṃ
karonto cātuddase⁷ pannarase vasitvā paṭipade⁸ nāgabhāvanaṃ 10
gacchati. Tasmim ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
panne⁹ paccantagāmaṃvāsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāma“
'ti āvudhabatthā araṇṇe carantā¹⁰ kiñci alabhitvā nivattā¹¹ tam
vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayam ajja godhapotakaṃ
pi na labhimha, imam nāgārājānaṃ vadhitvā khādisāma“ 'ti 15
cintetvā „mahā kho pan' esa, gayhamāno palāpeyyāpi¹², yathā
nipannaṃ eva tam¹³ bhogesu sūlehi vijjhितvā dubbalaṃ katvā
gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamiṃsu. B-assāpi
sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikanāvappamaṇaṃ vattetvā¹⁴ ṭhapita-
sumanapupphadāmaṃ viya jīṇjukaphalasannibhehi akkhihi 20
jayasumanapupphasadisena sīsenā samannāgataṃ¹⁵ ativiya so-
bhati, so tesam soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
āgacchante disvā cintesi: „ajja mayham manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, aham attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ 25
adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁶
chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
olokessāmi¹⁷“ attano sīlabhedabhayena dāhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -pinnāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamamaṃsā-. ⁶ C^k -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipade.

⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranta. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāpeyyāte. ¹²

C^k evaṃ nam. ¹³ C^s vaṭṭe-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmiti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhitthāya sīsaṃ bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 naṃ te upagantvā naṅguṭṭhe gaḥetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikkhiṇasūlehi¹ aṭṭhasu ṭhānesu vijjhātvā sakaṇṭakā²
 kāḷavettayaṭṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu
 5 kāceḥ³ ādāya⁴ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni ummiletvā te na
 olokesi, tassa aṭṭhahi kāceḥ³ ādāya⁵ niyyamānassa sīsaṃ olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha naṃ „sīsaṃ assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁶ vijjhātvā
 10 rajjukāṃ pavesetvā sīsaṃ ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁷ laggetvā
 puna⁸ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim̐ khaṇe Vide-
 haraṭṭhe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-aṃ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesāṃ soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagaṇehi saddhim̐ pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesaṃ nivāsanapārurapaṇi bhariyānaṃ pi tesāṃ
 vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanāṃ gantvā
 tattha papañcaṃ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāraṃ upasaṃkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇaṃ kathetvā taṃ
 20 ādāya nāgabhavanāṃ gantvā tīhi⁹ nāgakaṇṭhāsatehi saddhim̐
 mahantam̐ assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹⁰ vassaṃ vasitvā dibbe¹¹ kāme
 paribhuñjitvā „icchāṃ¹² ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gaḥetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapādesaṃ gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim̐ patvā¹³ rājuyyāne va-
 sitvā punadvase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
 māsi¹³. Atha naṃ Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṃ

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ C^s kācehā ādāya, Bā^s kājenādaya. ⁴ C^s -e. ⁵
 Bā kājehi ā-. ⁶ Bā nāsaputaṃ. ⁷ Bā kājako. ⁸ Bā adda pi. ⁹ C^s tīhi.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bā^s gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmiṃ nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvākāso si pasannanetto
maññe bhavaṃ pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapañña³ 'ti. 140. 5

Tattha ariyāvākāso sīti niddosāsundarasarīravākāso abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
maṇakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam katvā dhanaṃ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 16
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānaṃ sambandho veditabbo:

2. Sayam vimānaṃ naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa 15
disvāna puññānaṃ mahāvīpākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham, 20
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁶. 142.
4. Vanijja⁶ raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsīm hi milācaputte⁷
pavaṭṭakāyaṃ⁸ uragam mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143. 25
5. So 'ham samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmī¹¹ bhīto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ B^d ci-. ² C^ks pabbajja ³ B^d -o. ⁴ B^d -o ti ⁵ C^k mehi jāyihiti-, B^d me
jāyiti. ⁶ B^d vanijjam. ⁷ C^s bhīlāca- corr. to calāca, B^d bhojana pu-. ⁸ B^d
pavaḍha-. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^ds pah-. ¹¹ B^d avacasi, C^ks avacasmīṃ.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
pavattakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanaṃ²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ thokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
10 pavattakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁴,
15 karoma te taṃ vacanaṃ Aḷāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchiṃ
dasaṅgulim aṇjaliṃ paggahehvā. 150.
- 25 12. Gacch' eva⁶ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesuṃ,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vippasannaṃ
30 nīlobhāsaṃ ramaṇīyaṃ sutitthaṃ

¹ B^d pavaḍḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^k -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^{ks} gaccheca. ⁷ C^s B^d -naṃ, C^k -naṃna.

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittiṇṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto 5
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.
15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pāṇadado sahāyo,
sakaṃ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni 10
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṃkhopālanāgarāṇṇo anekasatanāṭakasampatisam-
pannaṃ kaṇṇamanāvivimānaṃ, puññānaṃ ti tena katānaṃ puññānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bbante tumhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmiti gac-
chanto, pathe addasāsin ti paṇcannaṃ sakaṭasatānaṃ purato sukhayānake
nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹ 20
ti vadḍhitakāyaṃ, ādāyā 'ti atṭhahi kācehi¹² gahetvā, avacasmin¹³ ti abhāsīṃ,
bhīmākāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
pati, Vedeḥaputtā¹⁴ 'ti Videharaṭṭhavāsītāya¹⁵ Alāraṃ¹⁶ ālapīṃsu, viko pa-
yitvā ti chinditvā, mayam hi vo sattavo ti mayam pannagānaṃ verino
nāma, bhojanatthā ti¹⁷ khādanatthāya, mittāṇca no hobhī tvaṃ ambhakaṃ 25
mitto hohi, katagūṇaṃ jāna, tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesaṃ soḷasavāhaḡe¹⁸ nivāsanapārūpanāni pasatam pasataṃ su-
vaṇṇamāsake bhariyānaṃ ca tesaṃ¹⁹ vatthālamkāraṃ [adāsīṃ, aha Saṃkhopāla-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalaṭāya kaṇṭakācītā kālavetta-
latā¹⁸ koṭiyaṃ gahetvā ākaḍḍhituṃ ārabhiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
disvā akillamanto va asinā tā latā [chinditvā dārakānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭiṇi-
haraṇaniyāmena²⁰ adukkhāpento saṅkhaṃ niharīṃ, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse paṭimokkhaṃ tasmā bandhanaṃ

¹ Bā sammonataṃ. ² Ck^s ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck^s -yā, C^s -ye. ⁴ Ck^s -issam,
Bā -issati. ⁵ Ck^s -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-
sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihīti, Ck^s jāyihīti,
C^s jāyihīti. ¹¹ Bā pavaḍḍha --. ¹² Bā kācehi. ¹³ so all three MSS. = avacasi
asmin? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya.
¹⁸ Ck^s -goṇena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Ck^s; Bā sakaṇḍakacitakālavettalatāya. ²¹
Bā atthihāra.

taṃ uraṃ mocayimṣu, tassa nāsato saha pāsena naṃ rajjukam nīharimṣū 'ti
 dīpeti, iti te uraṃ vissajjtvā thokaṃ gantvā ayaṃ urago dubbalo matakalē
 naṃ¹ gahetvā va gacchissāma² 'ti niliyimṣu, puṇṇehīti so pi muhuttaṃ pā-
 cīnamukho³ gantvā assupunṇehi nettehi maṃ palokayi, tadassahan⁴ ti tadā
 5 assa ahaṃ, gacchevā 'ti evaṃ taṃ avacaṇ ti vadati, rahadaṇ ti Kappa-
 penṇadahaṃ⁵, samotatan⁶ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁷ ota-
 taṃ⁸ vitataṃ⁹, nittiṇṇabhayo paṭṭo ti so kira taṃ rahadaṃ¹⁰ pavisaṇto
 Alārassa¹¹ nipaccākāraṃ dassetvā yāva naṅguṭṭhā otari, udatte pavitṭhapa-
 vitṭhaṭṭhānaṃ¹² ev' assa nibbaṇaṃ¹³ ahoṣi, tasmā nittiṇṇabhayo paṭito haṭṭha-
 10 tuṭṭho pāvekkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhaveṇa pa-
 mādaṃ anāpajjitvā mayi Kappapennatīraṃ¹⁵ anatikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivāreṇa mama purato pāturi ahoṣi, upaṭṭhaṇṇaṃ upāgami, abbhantaro ti
 hadayamaṃsasadiṣo, passa me ti tvaṃ mama bahūpakāro sakkāraṃ te karis-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁷ mama nāgabhaveṇaṃ passa, Masakkasāraṇi
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkaparisaṇṇasāraṇābhāveṇa ghanasārātāya¹⁸ ca
 Sinerupabbatarājā, ayaṃ pana tattha māpitaṃ Tāvātimsabbhaveṇaṃ sandhāy'
 evaṃ āha.

Mahārāja evaṃ vatvā so nāgarājā uttariṃ attano bha-
 vanam vaṇṇento gāthadvayam āha:

- 20 16. Taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātiṇā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155.
- 25 17. Anāvakuḷā²³ veḷuriyūpanilā,
 catuddisaṃ ambavanaṃ surammaṃ,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayanti phalānīti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāṇasakkhararahitā²⁷, mudu
 30 subhā kaṇṇanarajataṃnimayā sattaratanaṃvālikākiṇṇā, nīcātiṇā²⁸ ti indago-
 pakapiṭṭhisadisavaṇṇehi nīcātiṇehi²⁹ samannāgatā, apparajā ti paṃsurahitā,
 yattha jahanti sokaṃ ti yattha pavitṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā phamsaṃ. ² Bā gami-. ³ Bā pācīnābhi-. ⁴ Cks tassahan, Bā tadassāhan.
⁵ Bā -veṇṇudahaṃ. ⁶ Bā -natan. ⁷ Ck -rukkheve-, Cs -rukkhece-, Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Cks -ta, Bā onatam. ⁹ Bā vinatam. ¹⁰ Bā dahan.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavitṭha. ¹³ Bā nippaṇam. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vanṇa-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -nam, Bā nicca-. ²¹ Cks -jam. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks kesī, Bā pesī. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds paṃsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kulā ti na avakulā¹ akhanimā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yūpanilā ti veḷuriyena upanilā, tasmim nāgabharane veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppasasāñchaṇṇā pokkharapiti attho, catuddi-
san ti tassā pokkharapiyā catūsu disāsu, pakkā cā 'ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca taruṇaphalā ca phullitā yevā⁵
'ti attho, niccotukā⁷ ti channam pi utūnaṃ anurūpehi pupphaphalehi
samannāgatā ti.

18. Tesam vanānaṃ naradeva majjhe
nivesanaṃ bhassarasannikāsaṃ
rajataggaḷaṃ sovaṇṇamayam ulāraṃ 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁸ ulārā⁸
anekacittā⁸ satataṃ sunimmitā⁸
paripūra⁹ kaññāhi alaṃkatāhi
suvaṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṃkhaṇḍo taramānarūpo
pāsādam āruya¹⁰ anomavaṇṇo
sahassathambhaṃ atulānubhāvaṃ
yatth' assa bhariyā mahesī ahoṣi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayaṃ mahagghaṃ
subhaṃ maṇim jātimantūpapannaṃ
acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato maṃ urago hatthe gahetvā¹¹
nisīdayī pamukhaṃ āsanasmiṃ¹²: 25
idam¹³ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
bhavaṃ hi me¹⁴ aññataro garūnaṃ. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vāriṃ upasaṃkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁵ me janinda 30
bhariyā ca¹⁶ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so Cs; Ck akkhamā, Bđ akhānuni. ³ Bds ukkulavikkula-. ⁴ Bds
vā. ⁵ Bđ apparukkā. ⁶ Bđ aḍha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi. ¹³ Bđ
imam. ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ va.

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanaṃ
upanāmayī bhatta manuññarūpaṃ. 163.

5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
upaṭṭhahumaṃ bhattu mano viditvā
tatuttariṃ maṃ nipatī mahantaṃ
dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanan ti pāsādo, bhassarasannikāsan ti pabhassara-
10 dassanaṃ, rajataggaḷaṇ ti rajatadvārakavāṭaṃ, maṇimayā ti evarūpā tattha
kūṭāgarā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampuṇṇaṃ³, so Saṃkhapālo ti mahā-
rāja ahaṃ evaṃ tasmiṃ nāgabhavanaṃ vaṇṇente taṃ datṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhapālo hatthe gabetvā taramāno veluriyathambhehi
sahassathambhaṃ pāsādaṃ āruya⁵ yasmiṃ thāne assa mahesī ahoṣi taṃ thānaṃ
15 iṣīti⁶ dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhirūḷhe ekā itthi aññehi pi⁷ maṇihi
jātimantehi upetaṃ sabbam veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
sīti⁸ abbhīhari, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmaṃ ti pamukhā-
sanasmaṃ, uttamāsane nisīdāpesīti attho. garūṇaṃ ti mātāpitunnāṃ me tvaṃ
aññataro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhaviyañjanaṃ,
20 bhattamanuññarūpan ti bhattaṃ manuññarūpaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
ālapatī, bhuttavantaṃ ti bhuttāvaṃ¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumānā upaṭṭhahiṃsu, bhattumano viditvā ti
attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakaraṇato uttariṃ,
maṃ nipatīti so nāgarājā maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehi¹²
25 mahantehi ulārehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṃ' etā tisaṭā Alāra
sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
Alāra etā su te kāmakāro¹⁴

30 dadāmi te tā paricārayassū¹⁵ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁶, pāpinā gahitappa-
māṇamajjhā ti attho, atṭhakathāyaṃ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bds -tha. ³ Bā sappannā. ⁴ Cks omit maṃ. ⁵ Bā abhirūyha.
⁶ so Cks; Bā netīti. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Cks abbhīhāsīti, Bā mabbhiyāsīti.
⁹ Bds -thā. ¹⁰ Bā gantabbā. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Cks add mahantaṃ dibbehi. ¹³
Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Cks -karo. ¹⁵
Bā -cāri-, Cks -vāra-. ¹⁶ Bā atta-

rābhā ti padumavaṇṇanuttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū² ti² pādaparićārikā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhiṃ mahāsa-
pattim³ mayham adāsi.

So āha⁴:

27. Saṃvaccharam dibbaras' ānubhuvā 5
tadass' aham⁵ uttarim paccabhāsim⁶:
nāgass' idam kinti⁷ kathaṃ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānaseṭṭham. 166.
28. Adhicca⁸ laddham pariṇāmajan te
sayamkatarim udāhu⁹ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹⁰ nāgarāja¹¹ tam attham,
kath' ajjhagamāsi¹² vimānaseṭṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguṇarase¹³ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁴ ti tadāssa¹⁵ aham, nāgassidan ti bhādrāmukhassa Saṃkha- 15
pālanāgassa idam sampattijātam, kin ti kim nāma kammam katvā laddham
katham etam vimānaseṭṭham tvam¹⁶ ajjhagamāsi¹⁷, iti nam aham pucchim,
adhicca laddham ti ahetunā laddham, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātam, sayamkatarim ti kārake pakkositvā
ratanāni datvā kārītan ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na pariṇāmajam me
na sayamkatarim na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idam vimānam. 168. 25
30. Kin te vatam¹⁸ kim pana brahmacariyam
kissa suciṇṇassa ayam vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan nu te laddham idam vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bā -iko. ² Bā add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Ck aham. ⁵ Bā tadā-
suteham. ⁶ Ck paccabhāsim, Bā pajhabhāsi. ⁷ Ck kiñei. ⁸ Bā avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bā tam. ¹¹ Bā -je. ¹² Ck tadajjha-. ¹³ Bā
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bā tadāsuhan, Bā tadassuhan. ¹⁵ Bā tadāsu, Bā tadāssu. ¹⁶
Ck tam. ¹⁷ Bā pajha-. ¹⁸ Bā vattam.

- so¹ ittaraṃ jīvitaṃ saṃviditvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten⁵ eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁶ bahuannapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat⁸ āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
tejassināṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayan nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesam āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahetvāna dāhaṇ ca pāsaṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -ṇā brā-? ³ Bds add mālañca gandhañca vilepanañca pacipayaṃ yānanuṇassayañca acchādanaṃ sayanamathanna-pānaṃ sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ Bđ vattaṃ. ⁵ Bđ bahūta. ⁶ so Bds; Cs -tiṃkā, Ck -tikā. ⁷ Cks va. ⁸ Cks kimmeva-, Bđ kimmeva dhāvudha. ⁹ Bđ āgacchi. ¹⁰ Cs kameva, Bđ kiṃ meva. ¹¹ Bđ dhāvudha. ¹² Cks anvaga-maṃ. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bđ cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjuṃ
nayaṃsu maṃ sampaṭiggayha² luddā,
etādisaṃ³ dukkham aban titikkhiṃ
uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV $\frac{466}{11}$)
na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
manussayoniṃ abhipatthayāno
tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso
alamkato kappitakesamassu
surosito⁶ lohitacandanena 15
gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samāṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje tam atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
suddhī ca⁹ saṃvijjati saññāmo vā,
ahaṇ ca laddhāna manussayoniṃ
kāhāmi jātīmarapaṇassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
annena pānena upatṭhito 'smi,
āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca
niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṃ, 30

¹ Bā anti-. ² Bā samparipaggayha. ³ Cks -im. ⁴ Bā addasaṃsu. ⁵ Cks -yāya, Bā siriya, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bā surohi-. ⁷ Ck -sasim, Cs pabhassi, Bā -asi. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, Cs -imñca, Bā suddhivā. ¹⁰ Bā -ro va me vasato. ¹¹ Cks pha-, Bā pale-. ¹² Cks ca anu-, Bā ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh³ Aḷāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre⁴
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayi pasannaṃ. 185.

47. Maṇi mama⁵ vijjati lohitaṃko⁶
dhanāhāro⁶ maṇiratanāṃ ulāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ
10 laddhā dhanāṃ taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kiṃ tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
seṭṭhacariyaṃ, opānabhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharāṇi⁸ viya dham-
mikasamaṇabrāhmaṇānaṃ yathāsukhaṃ paribbuñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
tāyaṃ ti ciraṭṭhitikaṃ samānaṃ pi kataṃ⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
15 katesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu ṭhānesu
sūlehi vijjhantā kiṃkāraṇā haniṃsu, kiṃ p'āṭicā¹⁰ 'ti kiṃ sandhāya tvaṃ tadā
tesaṃ hatthattaṃ¹⁰ āgañchi¹¹ vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputtā
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantaṃ mūlaṃ ti kin nu tava
te¹² bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvāgataṃ¹³ udāhu visaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvāgataṃ¹³, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santike, bhojaputte niseāyā¹⁴ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abbihaṇṭum pi na sakkā, satan ti
Buddhādinaṃ dhammānīti silasamādhīpaññākhantianuddayaṃ mettābhāvanāsaṃ-
khātadhammā¹⁴, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁵, tāni hi¹⁶ tehi samuddavelā viya¹⁷ sappurisehi jīvikatthaṃ¹⁸ pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā ahaṃ silabhedabbhayaṃ khantimettāsaṃmaṇāgato hutvā
mama kopassa¹⁹ silavelaṃ²⁰ atikkamituṃ nādāsin ti āha, imissā pana Saṃkha-
pāladdhammadesanāya dasa pāraṃsiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapāraṃsī nāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejasa silassa abhinnaṭṭā
30 silapāraṃsī, nāgabhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaraṇaṃ²¹ nekkhamma-
pāraṃsī²², idaṃ c' idaṃ ca kātuṃ vaṭṭatīti saṃvidhanaṃ paññāpāraṃsī, adhivā-
sanaviriyaṃ viriyāpāraṃsī, adhivāsanakhanti khantipāraṃsī, saccasamādānaṃ
saccapāraṃsī, mama silaṃ na bhindissāmīti adhiṭṭhānaṃ²³ adhiṭṭhānapāraṃsī,

¹ Bā kiñci. ² Cks -sidha, Bā -saṃbhittha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayhaṃ, Cks mama. ⁵ Bā -taṅgo. ⁶ so all three MSS. for -haro? ⁷ C^s maṇimusa-, Bā maṇimāssa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetam. ¹⁰ Bā -ttaṃ? ¹¹ Bā -acchi. ¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā samuddavelaṃ, C^s - - velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Cks samuddena velāya-. ¹⁸ so Bā; Cks jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, B^s gopayasa? ²⁰ Bā -lantaṃ. ²¹ Cks -dhammaṃ-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omits adhi.

anuddayabbhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhatabbhāvo upekkhāpāramī, atha-
 gamun ti ath' ekadivasaṃ vammikamatthake nipannaṃ disvā soḷasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dāhapāsāṇ ca sūlāni ca gahetvā mama santikaṃ āgatā, bhet-
 vānā 'ti mama sarīraṃ aṭṭhasu thānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nā-
 saṃ atikassa¹ rajjun [ti thokaṃ gantvā sīsaṃ² olambantaṃ disvā mahā-
 magge nipajjāpetvā puna nāsaṃ pi me bhinditvā rajjuṃ³ atikassa¹ kācakoṭi-
 yaṃ⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṃ nayimsu, addasaṃsū 'ti samma
 Saṃkhapāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṃghapadikamagge taṃ balena⁶
 vaṇṇena⁶ upetarūpaṃ passiṃsu, tvaṃ pana issariyasobhaggasiriyā ca paṇṇāya ca
 bhāvito vadḍhito, so tvaṃ evarūpo samāno⁷ kimatthaṃ tapaṃ karosi⁸, kiṃ icchanto
 uposathāvāsaṃ vasaṃ⁹, sīlaṃ rakkhāsīti¹⁰ pi pāṭho, ahaṃ ekāyane mahāmagge
 taṃ addasaṃ ti attho, abhipatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayoniṃ patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṃ karomīti,
 surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imabhā nāgabhanā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaphalanibbānaṃ¹³ visuddhi, saṃ-
 yamo ti sīlaṃ, idaṃ so manussaloko va¹⁴ Buddhapaccekaḥ¹⁵ buddhānaṃ uppattim
 sandhāyāha, kāhāmīti attano appaṭṭisandhikabhāvaṃ¹⁶ karonto jātimaraṇassa
 antaṃ¹⁷ karissāmi¹⁷, evaṃ mahārāja so Saṃkhapālo manussalokaṃ vaṇṇe-
 sīti¹⁸, saṃvaḷccharo me ti evaṃ mahārāja tasmim manussalokaṃ vaṇṇente
 ahaṃ pabbajjāya sinehaṃ katvā etad avocaṃ, tattha upaṭṭhito 'smiti¹⁹
 annapānehi²⁰ c' evaḷ dibbehi ca kāmagnehi paricīṇṇo mānito²¹, paḷemīti²²
 paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smiti²³ ahaṃ manussalokato cirappavuttho.
 nābhisaṃsitthā²⁴ 'ti kaccī²⁵ nu²⁶ mama puttādīsu koci taṃ nu akkosi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṃjethā²⁸ 'ti pāṭho, na kopesīti attho, paṭivi-
 hito ti paṭijaggito, maṇi maman ti sace samma²⁹ Alāra³⁰ gacchasi yeva
 evaṃ sante mama lohitaṃko³¹ dhanāharaṇo³² sabbakāmadado maṇi saṃvijjati,
 taṃ ulāraṃ maṇiratanāṃ ādāya tava gehaṃ gaccha, tattha imassānubhāvena
 yāvadicchakaṃ laddhā dhanāṃ puna imaṃ maṇim ossajassu³³ ossajanto³³ ca
 aññattha anussajjivā³⁴ attano udakacāṭiyaṃ ossajeyyāsīti³⁵ vatvā mayhaṃ
 maṇiratanāṃ upanesīti vadati.

Evaṃ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṃ mahārāja taṃ³⁵ nāgarā-
 jānaṃ³⁶ 'samma nāhaṃ dhanen' atthiko, pabbajitum pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siramme. ³ Bā vaṭṭarajjuṃ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 eka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Ck vassī, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsinti. ¹¹ Bā suṭhu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -laṃnibbānana-
 Ck -laṃ nibbānaṃ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Ck -ṭikasaṃ-. ¹⁶ Bā jāti-jāmarāṇassaṃ-
 taṃ. ¹⁷ Ck -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smimīti, Bā -sminti. ²⁰ Bā -nena. ²¹
 Ck mānato, Bā hanito. ²² Ck phale-. ²³ -sminti. ²⁴ Ck nāhisasītibba, Ck
 nābhisaṃsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchi. ²⁸ Ck abhiya-
 jethā, Ck -tā, Bā nābhisaṃjethā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā manussajjivā. ³⁵ Bā omits taṃ. ³⁶ Bā adds
 etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhiṃ nāga-
bhavanā nikkhamitvā taṃ¹ nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito² ti vatvā raṇṇo dhammakatham kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5   48. Diṭṭhā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādinavaṃ kāmagaṇesu disvā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.
10   49. Dumapphalān' eva² patanti mānavā³
daharā ca vuddhā⁴ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁵ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā 'ti kammaṇ ca phalaṇ ca nibbānaṇ ca saddahitvā, du-
mapphalānevā 'ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddham niyyānikam, sā-
aṇṇameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya guṇam disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā 'ti.

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

- 20   50. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kāraṇāni⁸ jānanti,
nāgaṇ⁹ ti tathā appamādevihārim¹⁰ nāgarājānaṇ ca tava ca¹¹ vacanaṃ sutvā.

- 25   Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
karoḥi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omit taṃ. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bđ vuḍḍhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi taṃ? ⁶ Bds kāhāmi. ⁷ Ck va, Bđ omits ca. ⁸
Ck kāraṇakāraṇāni, Ck karaṇākāraṇāni. ⁹ Bđ nāgaṇcā. ¹⁰ Bđ -rinam. ¹¹
Cks tava, Bđ taṃ, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajivam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷkūpago ahoṣi. Saṃkhaḷālo
pi yāvajivam uposathavāsaṃ vasi², rājā ca dānādini puññāni
karitvā yathākamman gata.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Ānando, Aḷāro Sāriputto, Saṃkhaḷālo aham eva“³ ti. Saṃkha-
ḷālo jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Āmantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramiṃ 10
ā. k. Paccuppannavatthum Mahānāradaḷakassapa jātakaṣadisam eva.

A. pana Bārāṇasī³ Sudassanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ puṇṇacandasassirikaṃ⁶ mukhaṃ
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṃ karimṃsu. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ savanasīlo ahoṣi, tena naṃ Sutasoma
ti sañjānimṃsu. So vayappatto Takkaṣilāya⁹ sippaṃ¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattaṃ labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyaṃ ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisaḷassaṇi ahesuṃ. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araṇṇaṃ pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
So ekadivasaṃ kappakaṃ āmantetvā „yadā me samma siras-
siṃ phaliṃ¹¹ passeyyāsi aṭha me āroceyyāsi“ āha. Kap-
pako tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā aparabhāge phaliṃ¹¹
disvā ārocetvā „tena hi naṃ samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe paṭiṭṭhāpehīti“ vutto¹² suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīraṃ
abhibhūtaṃ“ ti bhīto tam phaliṃ gahetvā va¹³ pāsādā otaritvā

¹ Bḍ pavisetvā. ² Bḍ -itvā. ³ Cks -siyaṃ. ⁴ Bḍ omits ca. ⁵ Bḍ adds pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bḍ -tappatto. ⁸ Ck -citto? ⁹ Bḍ -yaṃ. ¹⁰ Bḍ sabba-
sippāni. ¹¹ Bḍ pa-. ¹² Bḍ -e. ¹³ Bḍ pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallaṃke¹ nisīditvā
senāpatipamukkhāni asītiamaṇṇasahassāni purohitapamukkhāni
saṭṭhibrāhmaṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamaḍayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā“ 'ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parisaje⁵:
sirasmim phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc' ahaṃ⁶ ti. 191.

Tattha āmantayāmi ti jānāpemi, roc' ahaṃ⁶ ti rocemi ahaṃ, tassa me
bhonto pabbajanabhāvaṃ⁴ jānāthā 'ti.

10 Tam sutvā tesu ekeko visādappatto⁷ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhaṇasi
sallam me deva urasi kampesi,
sattasatā te bhariyā
kathan nu te tā bhavissantīti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaḍḍhim⁸, urasikampesi ti urasmim nisitaṃ⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakañña sandhā' etaṃ vuttaṃ,
kathan nu te tā bhavissantīti tāta tava bhariyāyo¹¹ tayi pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissanti¹², etā anāthā katvā tumhākaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,
dahaṛā, aññaṃ pi tā gamissanti,
saggaṇ ca¹⁴ paṭṭhayaṇo¹⁵
tena-m-ahaṃ¹⁶ pabbajissāmi. 193.

25 Tattha paññāyihinti ti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsaṃ kim
homi, sabbā p' etā dahaṛāyo, añña¹⁷ rājā bhavissati, taṃ etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātum asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam attham ārocesum. Sā turitaturitā

¹ C^s -ttaṃ-, B^d -tte-. ² C^s añña. omitting ca. ³ B^d adds ahaṃ. ⁴ B^d
pappajita-. ⁵ C^s pārisajje ca, B^d parisajje ⁶ B^d rocāhan. ⁷ B^d visārapatto.
⁸ C^s -ī, B^d avuḍḍhi. ⁹ B^d sunissitatetaṃ. ¹⁰ C^s vā-. ¹¹ B^d -riyā. ¹² B^d -tīti.
¹³ B^d nayuttā. ¹⁴ B^d cassa. ¹⁵ B^d paṭṭhayaṇaṃ. ¹⁶ B^d tena ahaṃ. ¹⁷ C^s B^d
-e. ¹⁸ B^d -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccaṃ kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

5

anapekho pabbajasi deva. 194.

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdhan ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiyā puttaṃ jammaṃ laddhan ti dulladdhaṃ, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vilapantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanaṃ mama⁷ dulladdhaṃ nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātārā⁸ saddhiṃ kiñci na 15 kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahoṣi. Ath' assa pitu ārocesum. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

6. Ko nāṃ' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jinne¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ ambhakaṃ putto samāno amhe¹² jinne paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavattento viya chaḍḍetvā anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāṃ' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahoṣi. Atha naṃ pitā „tāta Suta- 25 soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁴ n' atthi puttadhītarō te bahū taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesam vuddhippattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo. ² Cs Bā asi. ³ Bā homahaṃ. ⁴ Bā asi, Cs ādī. ⁵ Cks adds taṃ etaṃ. ⁶ Bā -raṇaṃ. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Cks -rāya. ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵ Bā omits ne. ¹⁶ Bā vuḍhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikadukkhaṃ paṭilabbissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha :

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehīti tāta na kevalaṃ⁴ puttehi⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁶ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁷ va niyato, sakalasmin pi⁸ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahoṣi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā goppakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā¹³ ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹⁴ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karuṇāya abhāvena kāruṇīyaṃ vā n' atthi yaṃ no evam kandantiyo¹⁵ pabhāya
pabbajasīti.

M. tasmaṃ pādamūle pavatṭetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁶
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā. :

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināśabhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hive. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS. goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddaṃ.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggañcā 'ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pab-⁵
bajjā nāma Buddhādīhi vaṇṇitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamaheṣiyā ārocesuṃ, sā garubhārā pari-
punnagabbhāpi samānā āgantvā M-aṃ vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santim⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yaume ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santikā aggamaheṣiṭṭhānaṃ laddhaṃ taṃ dulladdhaṃ me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ pahāya anapekko pabba-²⁵
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva ahaṃ¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tava adhvāsehitī.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayhaṃ, Bā tena ahaṃ. ³ Bā paṭhayanto. ⁴
Bā ayaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭi-
sandhi. ⁹ so Ck; Bā -kathāya? ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana
vijāyānānaṃ puttaṃ vijāyissasi na dhītaraṃ, sā tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ tayā taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthīti“ ubhohi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Cande rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekho ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Cande rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikaṇṇikasamānanette⁶, Pāliyaṃ pana
koviḷāratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ koviḷārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātīnaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akāsi,
25 pekkhasi⁸ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁰ kimkāraṇā rodasīti adhippāyo,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹ ti aghātetabbaṃ pi kaṃ attano ñātīnaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² nēva akkhāhi me ti pucchati.

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantūṃ
30 jīvitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, B -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -ṇṇakapuppasa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siñ, Cs -sī. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-.
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tāta.

pitā te mañ tāta avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tāta yo mañ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopañ ca sokañ ca pavesesi so tayā hantuñ na sakkā, mañ hi tāta tava pitā ahañ rajjasirīñ ca tañ ca pahāya araññañ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idañ me rodanakāraṇaṇ ti.

So tassā vacanañ sutvā va¹ „amma, kin nāma tvañ kathesi, nanu evañ sante mayañ anāthā² bhavissāmā“ 'ti paridevanto

18. Yo 'hañ pubbe niyyāmi 10
 uyyānañ mattakuñjare³ ca yodhemi
 Sutasome pabbajite
 kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass' attho: yo ahañ pubbe caturājaññayuttan⁴ sabbalañkārāpatimañḍi-taṇ rathañ abhiruyha uyyānañ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca 15 assakīlādīhi kīlāmi sv-āhañ idāni Sutasome pabbajite kathañ karissāmīti.

Ath' assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātarañ upasañkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā“ 'ti pucchitvā tam atthañ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ tāt' assa⁸ pabbajituñ na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhiñ pāsādā oruyha pitu santikañ gantvā „tāta tvañ kira amhe akāmake pahāya 'pabbajāmīti' vadasi, ahañ te pabbajituñ na dassāmīti“ pitarañ gīvāya daḥhañ gahetvā

19. Mātuc ca⁹ me rudatyā¹⁰
 jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa 25
 hatthe pi te gahessañ,
 na hi gañchisi¹¹ no akāmānañ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayañ me paripanthakaro ti, kena nu kho nañ upāyena paṭikkamāpeyya“ ti, tato dhātiñ oloketvā „amma dhāti hand' imañ mañikkhandhapālandhanañ¹² tav' eso 30

¹ Ck ca, Bđ omits va. ² Bđ adds nāma. ³ Cks omit matta. ⁴ Cks -ā, Bđs catuāj-. ⁵ Cks mi. ⁶ Cs -a, Bđ amhe. ⁷ Bđs add tumhe. ⁸ Bđ tāpassa, Bs tāvassa. ⁹ Bđ -tuñca. ¹⁰ Ck rudamītyā, Bđ rudatyāsi. ¹¹ Bđ gacchasi, Cks gañjisi. ¹² Cks -aṇpil-.

hoti¹, puttaṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttaṃ
hatthe gahetvā apanetuṃ asakkonto tassā lañcaṃ paṭṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,
imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,
5 mā me paripantham akā
saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumāraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumāraṃ
apanetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi.

- Sā lañcaṃ labhivā³ kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ⁴
pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁵,
Sutasoma pabbajite
kin nu me naṃ karissāmi⁶ ti g. ā. 211.

- 15 Tass' attho: yan nūna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ³, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁵ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti.

- Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanam'
20 mandan' ti saññāṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,
koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,
paṭhavī ca tuyhaṃ vijitā¹²,
25 raṃassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,
koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ,
paṭhavī ca mayhaṃ vijitā,
30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmi¹⁵ ti. 213.

¹ Bđ -tu. ² Bđ gahetvā. ³ Bđ dadeyyaṃ. ⁴ so Cks for me ten' attho? Bđ
me iminā attho, Bđ -iminattho. ⁵ Bđ -me-. ⁶ Cs naṃ, Bđ na. ⁷ Bđ -mīti.
⁸ Cks add na. ⁹ Bđ vana? Cs danaṃ. ¹⁰ Bđ bahutāpassa. ¹¹ Cks add saṃ.
¹² Cks -ta, Bđ -tāvi. ¹³ Bđs -ji. ¹⁴ Cs. Bđ taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
utṭhāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahūtaṃ
saṃkhātum no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbaṃ¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā⁵ 'ti. 214.

5

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahūtaṃ
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggaṇ ca patthayāno
tena aham³ pabbajissāmīti. 215.

10

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattaṃ nāma
kaniṭṭhabhātaraṃ āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkuṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj⁷ eva pabbajissāmi⁸, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁹ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj⁷ ev' aham¹² pabbajissāmīti g. ā. 216.

20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dipento itaraṃ g. ā.

27. Idaṇ ca tuyham rucitaṃ
Sutasoma ajj⁷ evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217.

25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

- 28^a. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ B^d -mpl. ² B^d -ji. ³ C^{ks} mayham ⁴ B^d adds mahāsatto. ⁵ B^d -pak-
khitto. ⁶ B^d anabhirati. ⁷ C^{ks} -mīti. ⁸ B^d paṭiccādihi. ⁹ B^d āgissati, B^s vis-
sati. ¹⁰ B^d add me. ¹¹ C^{ks} -ya. ¹² B^d āham. ¹³ C^{ks} -kāmaṃ. ¹⁴ C^{ks}
omit tvaṃ. ¹⁵ C^{ks} pabbajjam, B^d pabbajja ¹⁶ B^d kātun. ¹⁷ B^d cā.

Tattha na hi paccatīti idaṃ n' eva tāva¹ mama pabbajjādhīppāyaṃ
 sutva va imasmim dasayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
 parcati, kori uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anāthā
 ca raṭṭhavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmīti.

Taṃ sutvā mahājano M-assa pādamūle pavatṭitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathau nu dāni karissāmā 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alaṃ, mā socittha, ahaṃ ciram pi ṭhatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁵

29. Upanīyat' idaṃ maññe (IV $\frac{284}{9}$)

15 parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,
 evaṃ superittake jīvite
 na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upanīyat' idaṃ maññe

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,
 evaṃ superittake jīvite
 20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti⁸ nirayaṃ

tiracchānayaniṃ ca pettivisayaṃ ca,
 taṇhābandhanabaddhā⁹
 vaḍḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatīdaṃ maññe ti tāta idaṃ jīvitam upanīyatīti ahaṃ
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharanatto upanayanatto¹⁰ idha pana pari-
 yādānatto, tasmā yathā parittaṃ udakaṃ rajakānaṃ khāracaṅgavāro¹¹ pak-
 khittaṃ sīghaṃ pariyādiyati tathā jīvitam pi, evaṃ superittake jīvite taṃ
 parittakaṃ āyusamkhāraṃ gahetvā vicarantānaṃ sattānaṃ na puññakiriyāya
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātuni vaṭṭatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjantīti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapaṃke

¹ so B_d; C_k idaṃ nevatava. ² B_d dvādasa-. ³ B_d jālehi, C_k jāleti. ⁴ B_d
 pavattetvā. ⁵ B_d kathento. ⁶ B_d caṃka-. ⁷ B_d na ca papajjitu-. ⁸ B_d
 vaḍḍhanti. ⁹ B_d taṇhāyabandhanam-. ¹⁰ B_d -niyya-. ¹¹ B_d -caṃka-. ¹² B_d
 papajj-. ¹³ B_d ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyaṇ ti² kālakañjakaasurayoniṇ ca³ vadḍhen-
tīti⁴ attho.

Evaṃ M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā t̥hito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ
gaṇhathā“⁵ 'ti savethanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento⁶ vippavatṭento⁷ pari-
devi, tasmim̐ t̥hāne mahantaṃ rajaggaṃ ut̥thahi, paṭikkamitvā
t̥hitajano taṃ oloketvā „raññā“⁸ cūlaṃ chinditvā savethanacūlā⁹
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavaṭṭi uggatā“ ti paridevanto

32. Ūhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi¹⁰ pāsāde,

maññe no kesā¹¹ chinnā

yasassino dhammarājassā 'ti g. ā. 222.

15

Tattha ūhaññate ti ut̥thahati, rajaggaṇ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito ambhakaṃ t̥hitat̥thānato avidūre, Pupphakamhi¹² Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti ambhakaṃ dhammarājassa kesā chinnā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakaṃ¹³ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpeivā alaṃkāraṃ sāyana-
piṭṭhe pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹⁴ dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹⁵ vāmaṃsakūṭe¹⁶ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravīthim̐ paṭipajji, gacchantaṃ pana taṃ¹⁷ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharapaṇḍam̐ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthīnaṃ santikaṃ gantvā „tumhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁸ bahi nikkhamimsu. Tasmim̐ khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vadḍhanti-, Bā
vadḍhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -ikaṃ. ¹² Ck -t̥tha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
amsa-. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaraṃ saṃ-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsādā-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5   33. Ayam assa pāsādo
           suvaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10   34. Ayam assa pāsādo
           sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15   35. Idam assa kūṭāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20   36. Idam assa kūṭāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
- 25   37. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālikā rammā
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 30   38. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālikā rammā
           yamhi-m-anuvaricari rājā
           parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 30   39. Idam assa uyyānaṃ
           supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ

¹ B^d adds tadā. ² Ck -e, B^d -a. ³ C^e -e, B^d -a.

- yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 5
parikīṇṇo nātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāraṇaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 10
parikīṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāraṇaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivaṇaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 233.
44. Idam assa pāṭalivaṇaṃ 20
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo nātisaṃghena. 234.
45. Idam assa ambavaṇaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ 25
yamhi-m-anuvarī rājā
parikīṇṇo itthāgārehi. 235.
46. Idam assa ambavaṇaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 30
parikīṇṇo nātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharāṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

48. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo nātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikiṇṇo ti sovaṇṇapupphehi ca nānāmalyehi ca samokiṇṇo,
parikiṇṇo ti parivārito, itthāgārehi¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, nātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha nātiyo eva, kūṭāgāraṇa ti sattara-
raṇavicitto sayanakūtāgāragabbho, asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānaṇa ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisāṇa uyyānaṇa, sabbakālikā ti tīsu² pi utūsu up-
pajjanakapupphapbalasampannaṇa kaṇikāraṇaṇādisu sabbakālikā ti sabbakāle
15 pupphitaphalitā eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ suttu
sañchannā, aṇḍajehi vītikiṇṇā ti saṇḍasaṃghhehi okiṇṇā.

Evaṇ tesu tesu ṭhānesu paridevitvā mahājano puna rājāṇ-
gaṇaṇa āgantvā

49. Rājā kho pabbajito
20 Sutasoma rajjaṇa imaṇa pahatvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gāthaṇa vatvā attano gharavibhavaṇa pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṇa aga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāṭa-
kitthiyo ti sakalanagaraṇa tucchaṇa viya ahosi, janapadavāsino
pi tesāṇa pacchato⁵ agamaṇsu. B. dvādasayojanikaṇa⁶ parisāṇa
gahetvā himavantaḥhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manaṇa nātva Sakko Vissakammaṇa⁷ āmantetvā 'tāta Vissa-
30 kamma', Sutasomaraṇā abhinikkhamanaṇa nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku-. ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyaṇa. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

naṭṭhānaṃ laddhuṃ¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmim assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ niharitvā devalokam eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamam sayam pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikaṭṭhānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ pan' assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ samvidahananiyāmo⁸ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātake āgatanayen' eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva⁹ kāmavitakkādīmicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasamkamitvā ākāse pallamkena nisīditvā oবাদanto¹¹ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu⁸ pubbe ratikīlītāni¹⁵
 hasitāni anussarittho⁹,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṇ ca cittaṇ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,²⁰
 atha gañchittha¹⁰ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puññakammānaṃ¹¹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaratiyo ca kāyavācākīlāvasena¹² pavatta-
 kīlītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū 'ti mā tumhe vatthukāmakilesakāmā
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassanaṃ nagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-²⁵
 rittha, mettan ti idaṃ desanāmattam eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gacchitthā 'ti gamissa-
 tha¹³, devapuraṃ ti Brahmalokeyaṃ.

¹ B^d adds ca. ² B^d adds gamitvā. ³ B^d -mapadaṃ. ⁴ B^d -kam thā-, C^k
 -kaṭhā-. ⁵ B^d visu-. ⁶ B^d -dahita-. ⁷ B^d ovāde-. ⁸ B^d māsu. ⁹ B^d
 -ittha. ¹⁰ C^k gañji-, B^d gacchi-. ¹¹ B^d -minan. ¹² B^d -khiḍā-. ¹³
 C^k -issam.

So pi isiṅaṇo tassa ovāde t̥hatvā Brahmaloḥa-parāyano
aḥosīti sabbam̐ Hatthipālajātakanayen' eva kathetabbam̐.

S. i. d. ā, „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkham-
mam̐ nikkhami yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
5 kulāni ahesum̐. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaṇiṭṭha-
putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahā-
senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Anando, Sutasomarājā aham
evā“ 'ti. Cullasutasomajātakam̐. Cattālisānipātavaṇṇanā
niṭṭhitā.

XVIII. PAṆṆĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiya-kāyā“ 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsaṃ patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udiccabrāhmaṇamahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññaṃ¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsaṃ kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttaṃ vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmaṃ
ahosi. Atha naṃ pitā vayappattaṃ pabbājetvā kaṣiṇapari-
kammaṃ² ugganḥāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññaṃ nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kīḷi⁵, ghoratapo 15
parimāritiṇḍriyo ahosi, tassa sīlatejena Sakkabhāvanaṃ kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇaṃ ūtvā „upāyen' assa sīlaṃ
bhindissāmīti“ tīṇi saṃvaccharāṇi sakala-Kāsiratṭhe vuṭṭhiṃ
vāresi, ratṭhaṃ aggidaḍḍhaṃ viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīḷitā manussā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne ṭhito „kim etaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bā -ā. ² Bā adds vatvā. ³ Bā -ā uppādetvā. ⁴ Bā omits hi. ⁵ Bā adds so.

tiṇi saṁvaccharāni devassa avassantassa sakalaratṭham¹ uḍ-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṁ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 sīlaṁ samādiyivā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nāsakkhī.
 Tasmim kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko
 si tvan“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje⁴ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇan“ ti. „Na jānā-
 miti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante
 kujjhivā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṁ kātabban“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁵ samatthā, taṁ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṁ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṁ bhindā' 'ti pesehīti“. Evaṁ so
 rājānaṁ anusāsivā sakatṭhānaṁ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhim mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā
 paṭhamāṁ g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado ratṭhañ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, tam me brāhmaṇaṁ ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anattakāriṁ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ
 ānehi, kilasarativasen' assa sīlaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nāhaṁ dukkhakkhamā rāja, nāhaṁ addhānakovidā,
 25 kathaṁ aḥaṁ gamissāmi vanaṁ kuṇjarasevitan ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi,
 addhānaṁ pi na jānāmi, sāhaṁ kathaṁ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṁ janapadaṁ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṁghātayānena evaṁ gaccha Naḷīniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassaṁ. ³ Bā rathe. ⁴ Bā milikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva' vaṇṇarūpena vasaṃ taṃ ānayissasīti. 4.

Tattha dārusaṃghāṭayānenā 'ti amma Naḷinike tvaṃ padasā na gamissasi, phitaṃ pana subhikkhaṃ khemaṃ attano janapadaṃ batthivāhanehi² gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādina udakatṭhāne nāvāsaṃ-
ghāṭena³ dārusaṃghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṃ akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vaṇṇena c' eva rūpasampadāya ca taṃ⁶ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
ānayissasīti.

Evam so dhītarā saddhiṃ akathetabbam pi raṭṭhapari-
pālaṇaṃ nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampatiṇchi. Ath' 10
assā sabbaṃ dātabbayuttakaṃ datvā amaccehi saddhiṃ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṃ gantvā tattha khandhāvāraṃ nivā-
setvā rājadhītaraṃ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁷
pāpuṇimsu. Tasmīṃ khaṇe Bo. puttaṃ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalatthāya araṇṇaṃ pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṃ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Naḷinikāya taṃ dassetvā⁸ dve gāthā vadiṃsu:

- a. Kadalidhajapaṇṇāno ābhujiparivāraṇo⁹
eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20
e. Eso aggi 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṃ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇānaṃ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāno,
ābhujiparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa nānena¹³ saṃkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggiṃ ti 25
na aggiṃ hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṃ pavitṭhavelāyam eva assa-
maṃ parivāretvā ārakkhaṃ ṭhapetvā rājadhītaraṃ isivesaṃ

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca raṭṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.
⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹
Cks -jīm-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -nā. ¹² Bd ābhūjaparivārito,
Cks ābhūjipariharāno. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatīti. ¹⁵
Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atṭham⁵su.
Sā tena bheṇḍukena⁶ kilantī camkamanakoṭim⁷ otari. Tasmim
5 khāṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁸ nisinnō hoti,
so tam āgacchantim⁹ disvā bhītatāsito utthāya paṇṇasālam
pavisitvā atṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kilī yeva.

S. tañ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Tañ ca disvāna āyantim āmuttamanikupḍalam¹⁰
10 Isisiṅgo pāvīsi bhīto assamam paṇṇachādanam. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken¹¹ assa kilati
vidamsayanti āngāni guyham pakāsītāni¹² ca. 8.
9. Tañ ca disvāna kilantim paṇṇasālam gato jaṭi,
assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.
15 Tattha bheṇḍukenassā 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
kilati, vidamsayanti¹³ dassenti, guyham pakāsītāni¹⁴ cā 'ti guyhañ ca
rahassāṅgam pakāsītāni¹⁵ ca pakāṭāni mukhabatthādīni, abravīti¹⁶ so kira
paṇṇasālāya (tatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya paṇṇasālam pavisitvā
mam¹⁷ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁸ yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹⁹
20 nikkhamitvā pucchissāmi nan ti vatvā gātham²⁰ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkhō yassa tēvaṅgataṃ phalaṃ,
dūre pi khittam²¹ pacceti, na tam ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṅgatan ti yassa tava rukkhassa evaṅgataṃ
manoramam phalaṃ ko nāma so rukkhō ti citrabheṇḍukena aditṭhapubbattā
25 rukkhaphalen²² etena bhavitabbau ti maññamāno evam pucchi.

Ath' assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²³ brahme samīpe Gandhamādane
bahavo²⁴ tādisā rukkhā yassa tēvaṅgataṃ phalaṃ,
dūre pi khittam²⁵ pacceti, na mam²⁶ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā -kena. ² Ck -nam, C^s -pāpuranam, Bā nivāsena pārūpanam. ³ Bā
-bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā ge- throughout. ⁶ Bā -ṭiyam. ⁷ Bā pāsānapha-
⁸ Bā -līm. ⁹ Ck^s -kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nanti, B^s pucchissāmi nanti
gāthamāha. ¹¹ Ck^s tam. ¹² Ck^s nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā. ¹⁴
Ck^s omit pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁵ C^s ca mam, Ck^s ca, omitting mam.
¹⁶ Ck^s -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na mam.

Tattha samīpe Gandhamāḍane ti Gandhamāḍanapabbate mama assa-
masamīpe, yassa tevaṃgatan ti yassa evaṃgataṃ, takāro sandhikaro ¹.

Iti sā musā' abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ' imaṃ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū 'ti g. ā. 12.

Tattha assamimaṃ ti assamaṃ imaṃ bhavaṃ pavisatu, adetu 'ti yathā-
sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatu. pajjan ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṃ, paṭicchā 'ti paṭigaṇha. idaṃ āsanaṃ ti pavitṭhakāle
evaṃ āha.

„Kin te idan“ ti tassā' paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare'
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate² sarīraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
supicchitaṃ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kose³ nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan⁷ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṃ ti dvinnāṃ ūrunaṃ samāgamakāle⁶ suphassitaṃ⁹
sippimukhasaṇṭhānaṃ¹⁰ subhalakkhaṇena hi¹¹ asamannāgatāya taṃ ṭhānaṃ
āvāṭadhātukaṃ hoti samannāgatāya abbhunnataṃ¹² sippipuṭamukhasaṇṭhānaṃ.
kaṇharivappakāsati¹³ ubhosu passesu kālakaṃ¹⁴ viya khāyati, ko'se⁶
nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan ti tava uttamaṅgaṃ liṅgasāṇṭhānaṃ na 25
paññāyati, kin nu taṃ tava sarīrasaṃkhāte kose pavitṭhan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayam āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ¹⁵,

¹ Ck -karena, Cs -karona, Bḍ byañjana sandhikāro. ² Bḍ musāvādaṃ. ³ Ck Bḍ
tassa. ⁴ Bḍ kaṭṭhatthare. ⁵ Bḍ -kate. ⁶ Cks -so. ⁷ Cks -ṭṭho. ⁸ Bḍ -gamana-.
⁹ Bḍ -phu-. ¹⁰ Bḍ sippipuṭamukha-, Bḍ sippibalamukha-. ¹¹ Bḍ -ṇe ti. ¹²
so Cks; Bḍ abbhantaraṃ. ¹³ Cks -kāsi, Bḍ -kāsaniti. ¹⁴ Ck kālakaṃ. ¹⁵
Cks omit su.

so maṃ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālaṃ na labhāmi sātāṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetum,
kurute² bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesiṃ³, āgacchantaṃ disvā leḍḍunā paharin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujjā 'ti atha maṃ pātetvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luṇcivā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṃ ṭhāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayheṃ vaṇo khajjati c' eva kaṇḍuṃ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālaṃ kāyikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti pahū⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idam¹⁰ brāhmaṇassa
attham karotu idam me dukkhaṃ harā¹¹ 'ti vadati.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmīti“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹³ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimamsarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecikecirukka-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ Bd -bu-. ² Bds karutaṃ. ³ Bd ghāte-. ⁴ Cks -ran-. ⁵ Bd adds mamam. ⁶
Cks avyāhīti, Bds abbuhīti. ⁷ Bd khoḥam. ⁸ Cks -ū. ⁹ Bd -o. ¹⁰ Bd imaṃ.
¹¹ Bd -āhi, Bs -rāpehi. ¹² Bd te. ¹³ so Cks; Bd vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
Cks kā-. ¹⁵ Cks -yyan. ¹⁶ Bd vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ Cks kā-. ¹⁸ so Cks;
Bd keciruk-. ¹⁹ Bd ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmim mama vaṇe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamanti, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgejātaṃ
tena ghaṭṭiyamānassa¹ eva² tassa kaṇḍu na hoti, tasmāssa tena vinehi³
kaṇḍun ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa aditṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi⁴, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁵ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁶ bhavaṃ abhiramasī⁷ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,

kacci⁷ bhavantaṃ na vihiṃsanti vāḷā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁸ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantā pabhāti,

tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ¹⁰ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁶⁶/₆)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mētha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bḍ ghaṭṭay-. ² Bḍ tasmā vi- ³ Bḍ paṭisevati. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Bḍ kiūci.

⁶ Bḍ -misaṃ. ⁷ Bḍ kicci. ⁸ Cks ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ Cḥ Bḍ -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasena' upetā,
āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁴ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇaṃ ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantaṃ pavattati, aho ti patthanatthe nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisaṃbhigītaṃ ti sabbadā⁴ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca tesam yeva vaṇṇādīhi⁵ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁶ pahūtamettā 'ti nānārukkha-
phalāphalā⁷ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā ṭhapitaṃ
15 bahūṃ madhurasasaṃ mūlaphalaṃ⁸ atthi, te mayi cirāyante mūlaphalāphalaṃ
hareyyuṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhiṃ āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi⁹ āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā⁹ adhivāsāpetuṃ g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁰ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ¹¹ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ¹² disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya¹³ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmiṃ anāgate yeva mayā gantuṃ vaṭṭati,
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ¹⁴ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ Bā -am. ² Ck -tamatta, Cā Bā -tamatthe corr. to -tāmetha. ³ so all three
MSS. for cā. ⁴ Bā samantato. ⁵ Bā vaṇṇagandhādi. ⁶ Bā phalā ca, Bā
mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - - -. ⁷ Bā only one phalā. ⁸
Bā bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ Bā adds tāva. ¹⁰ so all three MSS. for
-lāto? ¹¹ Ck maṃ. ¹² Ck mama. ¹³ Ck -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādthurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
abhaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantīti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam' eva „tvaṃ nivattā“ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasīṃ saṃpāpuṇṇisu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi². Isisīṅgatāpasassāpi³ tāya pakkantamattāya sarīre⁴
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhiṃ nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁵ nipannakam disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kiṃ nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca⁷ aggi
tapani pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaaggi si⁸ asiddhabhojano⁹
na me tvaṃ ālapasi mam' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te saṃ. ² Bās taṃ olokentaṃ. ³ Bā -ti. ⁴ Cks -go-. ⁵ Bās evaṃkāye.
⁶ Bā adds taṃ. ⁷ Bā va. ⁸ Bā ahositaggi pi. ⁹ Cā asiṭṭha-, Bā asiṭṭha. ¹⁰ so
Cks for -kaṃ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānīti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānīti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggī ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggīṭṭhasamkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ samvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṃ hi⁷ ito puratthā seṭṭhabhūto imasmiṃ araṇṇe abhiramasi, abhinnakaṭṭho sīti so dāni ajja anuddhaṭakaṭṭho⁸, asiddha-bhojano⁹ ti na te kiñci ambhāsaṃ kandaṃulāni vā paṇṇaṃ vā seditaṃ, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṃ ālapasi, naṭṭhannu kin ti kin
 10 te naṭṭhaṃ, kiṃ cetasikadukkhaṃ, akkhāhi me nīpannakāraṇaṃ ti pucchati.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidiggho na punātirasso
 15 sukaṇḥakaṇḥacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apuraṇavannaṃ,
 ādhāraruṇaṃ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṃ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato māṇavassa
 suttaṇ ca yaṃ saṃyamaṇaṃ jaṭanaṃ. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṃnāmanī catasso
 nīlāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā piṃsare¹⁸ carato māṇavassa
 cirīṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃhi. 31.
32. Na mekhalaṃ muñjamayaṃ dhareti,
 na santacaṃ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca. ² B^s jahāti. ³ Cks -nīyā ti. ⁴ B^d visībbana aggī saṃkhātā. ⁵ B^d adds sayameva. ⁶ B^d upaṭṭhāpi-. ⁷ B^d tuvaṃpi. ⁸ C^k anuṭṭhava-, C^s anuddhava-. ⁹ B^d asiṭha-. ¹⁰ C^s B^d omit one kaṇḥa. ¹¹ C^s -o, B^d -kaṇṭhe. ¹² read: duv' āssa gaṇḍā urato? B^d dveyaṃāgandhā-. ¹³ B^d suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ B^d bhūsaṃ-, Cks bhuja-. ¹⁶ Cks -osu, B^d -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks siṃsare, B^d piṃsare. ¹⁹ C^k virīṭi-, C^s elpīṭi, B^d tiriṭi-. ²⁰ so C^s; C^k santamaṃ, B^s saṇḥare, B^d saṇḥare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
heṭṭhā nabhyā kaṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccam kilim⁴ karonti, 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsiro sādhu vibhatarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritam va
tath' eva saṃkhāti⁷ vanassamo ayaṃ. 35. -
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁸ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyati erito mālutena
vanaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ 20
khittaṇ ca nassa⁹ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
suddhā samā saṃkhavarūpapannā
mano pasādenti vivariyamānā, 25
na ha¹⁰ nūna so sākaṃ akhāci tehi¹¹. 38.
39. Akakkasaṃ agalitaṃ¹² muhuṃ muduṃ¹³
[ujuṃ] anuddhataṃ¹⁴ acapalam assa bhāsitaṃ,

¹ C^s sā. ² B^d jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? ³ C^s abila-, B^d akhila-.
⁴ B^d kilim. ⁵ B^d bhusam-, C^s bhuja-. ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d saṃvāyati
corr. to -vāti, B^s -vāti. ⁸ so B^d; C^s suci-. ⁹ B^d ta-. ¹⁰ C^s bha, B^d hi. ¹¹
C^k kehi. ¹² C^k agala, C^s agala, B^d aggaṭitaṃ. ¹³ C^s mubum. ¹⁴ B^d -taṃ.

- rudam manuññam karavīkasussaram
hadayaṅgamaṃ rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto,
icchāmi kho tam punar eva datṭhum
mittam¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham —
ten' eva mam uttariyāna³ māṇavo
vivariya ūrum⁴ jaghanena piḷayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocara va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upaṭṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā⁹ pabbassarā¹¹
suvannakambūtalavattasucchavi
hatthā mudū, tehi mam samphusitvā¹²
ito gato, te mam dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹³ nūna so khārividham ahāsi¹⁴,
na nūna¹⁵ kaṭṭhāni sayam abhañji¹⁶,
na nūna so hanti dume kuṭṭhāriyā¹⁷,
na pi 'ssa¹⁸ hatthesu khilāni¹⁹ atthi. 45.
46. Accho ca²⁰ kho tassa vaṇam akāsi,
so mam bravi: sukhitaṃ mam karoḥi,

¹ Bā -o, Bā -ā. ² Cks -ū, Bā -u. ³ Cks -yāya. ⁴ Cks ūru. ⁵ Cks āhanti.
⁶ Bā -ri-. ⁷ Cks va. ⁸ Cks nagh-, Bā nakhassa. ⁹ Bā palissajjanto. Cks
pajalissajanto. ¹⁰ Cks marayaṃ, Bā ramayaṃ, Bā ramayaṃ? ¹¹ Cks pabbā-
sarā. ¹² Cks mamaṃphu-. ¹³ Bā omits ha. ¹⁴ Cks abhāsi, Bā ahosi. ¹⁵
Bā adds so. ¹⁶ Bā abhu-. ¹⁷ Bā kumā-. ¹⁸ Bā hissa. ¹⁹ Bā khilāni, Cks
khiṇāni. ²⁰ Cks ajjeva.

- t' āham¹ karim², tena mamāpi³ sokhyaṃ,
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te mālupapannasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭim vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃñā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacārim. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanaṃ sutam mayā
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasamghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50. 15

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti sutṭhu dassaneyyo, sutanū ti sutṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarīrappabhāya assamapadaṃ ekobbhāsaṃ viya pūreti, sukaṇṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇṇhasisaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavaṇṇīti acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhājanāṭhapanapannadhārasadisāṃ⁹ pilandhanaṃ atthīti muttābharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thane sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obbhāsantīti attho, bhūsadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sīhakunḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttaṇcā 'ti yaṃ tassa jaṭā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁵ tam pi jotati¹⁶ pabhañ ca muṇcati, saññāmaṇi¹⁷
catasso ti iminā maṇisuvannaṇapavālarajataṃmayāni pi cattāri pilandhanāni

¹ Cks nāham, Bđ tāmahaṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bđ -si. ⁴ Cks -hanti.
⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bđ -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanaṃ. ⁸ Bđ idam. ⁹
Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttāhāraṃ. ¹¹ Bđ kaṇhā. ¹² Cks bhuja-, Bđ bhusaṃ-.
¹³ Bđ kiñci-. ¹⁴ Bđ -laṃ. ¹⁵ Cks -amsu-. ¹⁶ Bđ -teti-. ¹⁷ Bđ ayamāni.

dasseti, tā pimsare¹ ti tāni pilandhanāni pāvusena va vaṭṭe² deve cirīṭi-
 saṃghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalam, ayam eva vā pāṭho;
 idam⁶ nivatthakaññanacīram⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
 tāta yathā mayam tiṇamayaṃ vā vākamayaṃ vā vākacīram¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇacīram dhāretīti, akhīlakānīti¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kaṇṭhakāni¹⁵, kaṭṭisamohitānīti kaṭṭiyaṃ nibaddhāni¹⁶, niccam kilim¹⁷
 karontīti aghaṭṭitāni pi niccam kilikilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
 kim rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² mānavassa²³ suttārūḷhāni kaṭṭiyaṃ
 baddhāni katararukkhaphalāni nāmā 'ti maṇisaṃghāni²⁴ sandhāyāha, jaṭā ti
 10 jaṭamaṇḍalākārena²⁵ baddhā ratanamissakakesavaṭṭīyo sandhāyāha, vellitaggā ti
 kuñcitaggā²⁶, dvedhāsiro ti tassa sīsam dvedhā katvā baddhānam jaṭānam
 vasena²⁷ suṭṭhu vibbatarūpaṃ, tathā ti yathā tassa mānavassa jaṭā tathā
 tumhehi mama na baddhā²⁸, aho vata mamāpi tathā assū 'ti patthento²⁹,
 upetarūpā ti upetasabhāva, vātasameritam vā ti yathā nāma nīluppalam
 15 vātena samīritam tath' eva ayam īnasmiṃ vanasaṇḍe assamo samvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama³⁰ kāye paṃko n' etādiso tassa, so hi dassaniyo c'
 eva sugandho ca, aggagimhesū 'ti vasantasamaye, nihantīti paharati, kim
 rukkhaphalam nu kho tan ti katararukkhassa nu kho tam phalam, saṃ-
 khavarūpapaṇṇā³¹ ti sudhotasamkhapaṭibhāgā, sākamakhādīti³² nūna so
 20 mānavo mayam viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
 khādī, amhākam hi tāni khādantānam³³ sākapaṇṇavaṇṇadantā³⁴ ti dipeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇṇaṃ agāṭitaṃ, punappuna vadan-
 tassāpi madhuratāya muhum mudum³⁵ amammanatāya³⁶ ujuṃ ācikkhittatāya³⁷
 anuddhataṃ³⁸ patīṭṭhitatāya acapalam³⁹, rudan ti bhāsamanassa pan' assa⁴⁰
 25 sarasamkhātāṃ rudam pi manoharam karavikassa viya sussaram sumadhuram,
 rañjayatevā 'ti mama mano rañjeti⁴¹ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
 mānavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittam⁴² ahū, susandhi sab-
 battha vimaṭṭhimaṃ vaṇan ti tāta tassa mānavassa ūṇam antare ekaṃ
 vaṇam atthi, tam susandhim suphussitam⁴³ sippipūṭamukhasadisam sabbattha vi-
 30 maṭṭham samantato maṭṭham, pūthun⁴⁴ ti mahantam, sujātan ti susaṇṭhitam,

¹ Cks tā pimsare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuṭṭhe. ³ Ck cīri-, Bā tiritisaṃkhāghā,
 B° tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, B° makhalan. ⁶ Cks
 idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā saṇhare? B° sandhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ C° cīram.
¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abīla-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni,
 Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bā nippaṇṇāni, C° nibaṇṭa-. ¹⁶ Bā bandhāni.
¹⁷ Bā kilām. ¹⁸ Bā nicca kalam kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks amhe. ²¹ Cks
 -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck pamāṇamassa, C° -ṇacassa. ²⁴ so Ck; C° -ṇi, Bā -ṭi.
²⁵ Ck kuñḍinaggā. ²⁶ Bā bandhānam vasena, omittam jaṭānam. ²⁷ Bā maṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti patthento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
 yādiso maṇḍa. ³⁰ Bā saṃkhā-. ³¹ Bā -maṃkhāditehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
 sapaṇṇavaṇṇadantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, B°
 āpamussatāya. ³⁶ so Cks; B° āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tam. ³⁸ all
 three MSS. -phalam ³⁹ Bā omits panassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
 -phuppassitam, Cks -passitam. ⁴³ Cks -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā² 'ti uttaritvā avattharitvā, piḷayīti pīlesi³, tapantīti tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavannā⁴ ramsiyo jalanti⁵ obhāsenti⁶ virocenti⁶ ca, bāhā ti bāhā pi⁷ 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadisēhi⁷ romēhi⁷ samannāgatā, vicitravattāṅgulikāssa⁸ sobhare⁹ ti hatthāpi⁹ 'ssa dhuvalakkhapa-
 vicitrāhi⁴ pavālamkurasadisāhi⁵ vattāṅgulihi samaunnāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kacchupilakādirahitaṅgapaccaṅgo, ramāyaṁ upaṭṭhahīti maṁ ramayanto¹¹ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vaṇṇakambutalavattāsuucchavi¹⁰ ti suvaṇṇamayam ādāsatalam viya vattā ca succhavi
 ca parimaṇḍalā¹⁰ c' eva sundaracchavi cā 'ti attho, samphussitvā ti suṭṭhu
 phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharāpetvā¹², ito gato ti
 mama olokontass' eva ito gato, te maṁ dahantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 uṭṭhito, ten' amhi domanassappatto nipaṇno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so mānavo na khārībharāṁ ukkhipitvā vicari, khilānīti¹⁴ khiṇāni¹⁵, ayam 15
 eva vā pātho, sokhyan ti sukham, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpāvā
 'ti tāta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññam
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamcassā¹⁶ 'ti tāta ahañ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakam pavisitvā ramitvā vinītadarathā¹⁷ punappuna imam 20
 eva kuṭiyam¹⁸ pavisāmā¹⁹ 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²⁰ na²¹ upaṭṭhahantīti²¹ na ruccanti, na
 agghittam na pi yaṁnam tatrā 'ti²² mahābrahmuno ārādhanaṭṭhāya
 kattabham havyadhūmādiyaññakiriyāpi²⁴ me na paṭibhātī²⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyan²⁷ 25
 yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamam parivāretvā ṭhitavauam.

Tass' evam vilapantassa taṁ vippalāpaṁ sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa silam bhinnam bhavissatīti“²⁹ ñatvā taṁ ovadanto
 cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṁ jotirase vanamhi
 gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Cks khura-. ² Bds paṭīpi-. ³ Cs Bā -a. ⁴ Bā -tā. ⁵ Bā -anti. ⁶ Bā lo-.
⁷ Ck -kassa, Bā -tassa. ⁸ Bā -ṇe. ⁹ Cks -paṁvicitrāhi. ¹⁰ Cks -sehi. ¹¹
 Cks add maṁ. ¹² Bā parāmasitvā. ¹³ Bā omits ni-. ¹⁴ Cks khiṇā-, Bā
 khiṇā-. ¹⁵ so Cs; Bā khiṇāni, Ck omits khiṇāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bā -i. ¹⁹ Bā namajjamantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks nam. ²² Bā -anti.
²³ Cks piyaññatantranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bā kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bā
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bā yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bā
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmā?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
 n' etādisaṃ aratīṃ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
 ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,
 5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivīṭṭho¹
 yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṃvāseṇa hi mittāni sandhīyanti punappunam,
 sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāseṇa jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacārīṃ
 10 sace tuvaṃ sallape brahmacārīṇā
 sampannasassaṃ va mahodakena
 tapoguṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacārīṃ
 punap-pi ce sallape brahmacārīṇā
 15 sampannasasssṃ va mahodakena
 usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
 virūparūpena manussaloke,
 na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
 20 āsajjanaṃ⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattaṃ, jotīrase ti hūya-
 mānessa jotino raṃsiobhāsīte¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇake, pāpuṇethā¹²
 'ti pāpuṇeyya, i. v. h.: tāta evarūpe vane vasanto yaṃ aratīṃ¹³ tvaṃ patto
 etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattuṃ¹⁴ na arahatīti attho, bha-
 25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṃ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
 sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
 ñātīsu ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
 viṭṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kārāṇena tasmīṃ mātuḡāme mittasaññāya nivīṭṭho,
 so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgataṭṭhā-

¹ Bā kissavānīnivīṭṭho, Ck^s kissarivānīvivīṭṭho. ² Ck^s yā ca menti asaggantūṃ, Bā
 sveva mitto asaṅgantu. ³ Ck^s pabha-, Bā hessasi? B^s pahissasi. ⁴ Bā^s puna pi.
⁵ Bā pahissasi, Ck^s pabha-. ⁶ Ck^s na tādiso cetha. ⁷ Bā āsajja naṃ corr. to
 āpa-. ⁸ Bā^s na-. ⁹ so all three MSS. for imasmi? ¹⁰ Ck^s -tena. ¹¹ Ck^s
 sanantanambhīti, Bā sanantanambhīti corr. to -tanambhīti. ¹² Bā -pitthā. ¹³ Bā
 anabhīratīṃ. ¹⁴ Bā puttūṃ corr. to pattuṃ, Ck^s vattuṃ. ¹⁵ Bā ayaññetha.
¹⁶ Ck^s kissarini-. ¹⁷ Ck^s omit ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātimitte ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāsena samsevanena sandhīyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantu⁷ asamāgacchantaṣṣa purisassa tena asamāgamanasaṁ-
 khātena samvāsena jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 taṁ dakkhasi tena vā sallapissasi atha yathā nāma sunipphaṇṇaṁ sassaṁ maho- 5
 ghena harīyati evaṁ imaṁ attano tapogūṇaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samanatejaṁ, virūparūpenā 'ti vividharūpena, i. v. h.: tāta
 manussalokasmīm hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicehan-
 nena¹⁰ attano rūpena attano vasaṁgate khādītum caranti, tāni sapañño naro na
 sevetha, tādisaṁ hi bhūtāṁ āsajjanaṁ¹¹ patvā nassati brahmacārī, diṭṭho ei 10
 tāya¹² yakkhiniyā na khādito ti evaṁ puttaṁ ovadi¹³.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ mānava, mettaṁ
 bhāvehi karuṇaṁ¹⁴ muditaṁ¹⁵ upekkhaṇa“ ti brahmavihārabhāva- 15
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbattesī¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale paṭiṭṭhaḥ): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyikā¹⁷ ahosi, Isisīṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā aham evā“ ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhum ā. k. So kir' ekadivasaṁ Sāvattiyaṁ piṇ-
 ḍāya caranto ekaṁ alaṁkatapaṭiyattaṁ uttamarūpadharaṁ itthiṁ olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ asakkonto vihāraṁ eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallavidhho viya rāgāturo bhantamigapaṭi- 25
 bhāgo¹⁹ kiso dhamanisanthataगतto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittaśādaṁ alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesapari-
 pucchākammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²¹, vippasannamukhavaṇṇo idāni, na²² tathā,

¹ Bā attano gatathā-. ² Bā hi. ³ Bās tāta. ⁴ Bās add ghaṭṭiyanti. ⁵ Bā sveda mitto ti. ⁶ Bā sova mitto. ⁷ Bā asagantu, Cks asaṅgantum. ⁸ Cks omit ti. ⁹ Cks pabha-, B° pahi-. ¹⁰ Cks add ca. ¹¹ Bās āsajjasam. ¹² Cks Bā tā. ¹³ Bā -diti. ¹⁴ Bā kāruṇṇaṁ corr. to karuṇaṁ, Cks karuṇā. ¹⁵ Cks -tā. ¹⁶ Bā jhānābhīṇṇā-, Cks jhānaṁ pabha-. ¹⁷ Cks -ti-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ 2. cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl. der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig. Sprachen IV. ²⁰ Bā bhanda-. ²¹ Bā -yobhikkhuhi. ²² Bā no-.

kin nu kho kāraṇaṃ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti" āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābhaṃ
 labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajitvā kimkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā nāma³
 ete gaṇḍupādapaṇaṃ⁴ upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo
 ettha bhiyyo, atṭhikaṃkalūpamā kāmā, māmsapesūpamā kāmā⁴, tiṇukkū-
 pamā kāmā⁴, aṅārakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakū-
 10 pamā⁵ rukkhaphalūpamā⁵ sattisūlūpamā⁵ sappasirūpamā⁶ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anattakāraṇānaṃ⁷ kilesānaṃ
 vasaṃ gato⁸ ti⁸ ovaditvā attano kathaṃ⁹ gāhāpetuṃ asakkontā Satthu
 santikaṃ dhammasabhaṃ attvā „kiṃ bhikkhave anicchamāṇakāṃ bhik-
 khuṃ ānāyitthā¹⁰ ti vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito¹¹ ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 cam kirā¹² ti pucchitvā „saccam bhante¹³ ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū¹⁴ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamaheṣiyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁵ vijāyi, Ahi-
 pārako¹¹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā
 abhivaddhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmaṃ yeva
 25 nagare Tirītavacchassa¹² nāma¹³ asītikoṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā¹⁴ ahoṣi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena¹⁵ saṇṭhātum¹⁶ na

¹ Cks -ṇenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -ṇa, Bā -ṇakam. ⁴ Bā tiṇikkupamā kāmā, cfr. M. N. 1,130; Cks omit tiṇu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā vīsaasappabhīrū-. ⁷ Cks -raṇikānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātāṃ. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ. ¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bhā-. ¹⁶ Bā sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirīṭavaccho² rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā taṃ vīmaṃsāpetvā yathāruciṃ karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te setṭhigehaṃ
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsaṃ paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitā tesam santikaṃ
 agamāsi. Te taṃ disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadammattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṃ na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇaṃ vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubbhūtā rājanivesanaṃ gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākaṃ anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kira“ 'ti taṃ na ānā-
 pesi⁹. Sā taṃ pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi taṃ rājānaṃ passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātaṃ 20
 bandhi. Atha naṃ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evaṃ abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyaṃ
 daliddakule nibbattitvā ussavadvase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavatthaṃ nivāsetvā alaṃkatā kilantiyo disvā 25
 tādisaṃ vatthaṃ nivāsetvā kilītukāmā hutvā mātāpitunnaṃ
 ārocetvā tehi „amma mayaṃ daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasmiṃ aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇaṃ ṇatvā dassantīti“ vatvā

¹ Cks omit surā. ² Bd titiṭi-. ³ Bd adds brahmaṇe. ⁴ C^s -jamā, Bd bhuñjaha, R^s bhuñjamānā. ⁵ Bd adds bhattam. ⁶ C^s -i, Bd bhittiyādisu. ⁷ Bd -sissanti, R^s -sissantikim. ⁸ Bds kuddhā. ⁹ Bd ānā- ¹⁰ Bds add na. ¹¹ Bd adds sā. ¹² Bds add nissandena.

- tehi anuññātā ekaṃ kulāṃ upasāṃkamitvā „kusumbharattavattena bhatim karomīti“ āha. Atha naṃ te „tīni saṃvaccharāṇi kamme kate tava guṇāguṇaṃ¹ nātvā dassāma“² 'ti vadimsu. Sā „sādhū“³ 'ti paṭisunivā kammaṃ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇaṃ nātvā aparipunṇesu yeva tīsu saṃvaccharesu tassā ghanakusumbharattavattena⁴ saddhim aññaṃ pi vatthaṃ datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyivā nivāsehitī“ taṃ pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattaṃ tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khāṇe eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacīvaro sākhabhaṅgaṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca taṃ padesaṃ pāpuṇi. Sā taṃ disvā „ayaṃ bhadanto acchinnacīvaro bhavati“⁵, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabhaṃ jātan 'ti⁶ vatthaṃ dvidhā phāletvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmi⁷“ cintetvā uttaritvā attano nivāsanaṃ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“⁸ ti vatvā therāṃ vanditvā
- 15 vatthaṃ phāletvā tass' ekakoṭṭhāsaṃ⁹ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāṇe ṭhatvā sākhabhaṅgaṃ chaḍḍetvā tass' ekaṃ kaṇṇaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāseṇa sakalasarīraṃ taruṇasuriyo viya ekobhāsaṃ ahoṣi.
- 20 Sā taṃ disvā „ayaṃ¹⁰ ayyo paṭhamaṃ na sobhi¹¹ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva¹² dassāmi¹³“ duttiyaṃ pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante ahaṃ bhava caranti uttamarūpa-dharā bhaveyyaṃ, maṃ disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātum¹⁴ mā asakkhi¹⁵, mayā abhirūpatarā nāma añña mā hotū“
- 25 'ti patthanaṃ ṭhapesi. Thero anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcaranti¹⁶ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahoṣi. — Atha tasmim nagare kattikachanaṃ gho-sayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaraṃ sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhaṭṭhānaṃ gacchanto taṃ āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bd ghaṇaku-. ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds taṃ. ⁵ Bd sā taṃ koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds mayhaṃ. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasveva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -īti. ¹¹ Bds saṃsaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upaṭṭhāpetum na sakkhissatīti“ āha. Sā gacchantam² „aham jānissāmīti“. Tasmim gate dāsim³ āṇāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5 kāle mayham āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate punṇacande⁴ devanagare⁵ viya alamkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu⁶ rājā sabbālamkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccagaṇaparivuto mahantena yasena nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10 agamāsi, taṃ pana geham manosiḷavaṇṇapākāraparikkhittam alamkataṃ dvāraṭṭālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikam. Tasmim khaṇe dāsī Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ gāhāpetvā kinnarilīlāyā⁷ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño pupphāni khipi. So taṃ ulloketvā⁸ kilesamadamatto satim 15 paccuppaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehan“ ti sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva⁹ putṭho: 25
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā ’ti rattitṭhi-kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ C^s kattikarattikacchaṇo, B^d -ratti gāro chaṇo. ² B^ds gaccha tvaṃ sāmi. ³ C^s -am. ⁴ C^s -o. ⁵ B^ds -raṇ. ⁶ B^d jalitesu. ⁷ B^d līlāyā. ⁸ B^d disvā olo-. ⁹ C^s idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^s omit nu. ¹¹ B^ds rattitṭhakapākāramayena. ¹² C^s aggaṭi, B^d acchīti. ¹³ C^s naḷajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṃ, avāvaṭā ti apētābharanā² apariggahitā³,
bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṃ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāl'hiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda,
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca taṃ jānāmīti vadati,
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'assā jānāmīti vadati, iddho ti samiddho,
phīto⁷ ti vatthālaṃkārehi phullito¹⁰, subāl'hiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena, ayaṃ hi¹² yo naṃ passati taṃ ummādeti satim assa
paccupaṭṭhāpetuṃ na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmaṃ assā thomento anantaraṃ g. ā.:

3. Ambho ambho¹³ nāmaṃ idaṃ imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayantī
ummattakaṃ Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātaraṃ ca pitarā ca, mayhaṃ ti upa-
yogatthe sampadānaṃ, apalokayantīti mayā apalokitā sayāṃ maṃ apaloka-
yantī maṃ ummattakaṃ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ nātva vātapānaṃ thaketvā siri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayaṃ

¹ Bā adds kā. ² Bā -varaṇā. ³ Bā -ggahā. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Cks tassā. ⁶
Bā taveva. ⁷ Ck pī-, Ck thī-, Bā phī-. ⁸ Bā suvaḍḍhito, Bā suvaddhito. ⁹
Bā ummadantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ Bā puppito. ¹¹
Bā suvaḍḍhito. ¹² Bā ayaṃhi, Cks ahaṃhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
Bā tadā. ¹⁵ Bā tassā. ¹⁶ Cks -naṃka-, Bā -ṇakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipāraḥasenāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ¹ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā' puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī,
dve puṇṇamāyo tadahū amaññāmaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Aḷārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayantī⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇñissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹². 67.
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadantī¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahaṃsaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā   ² B^d tadahumaññāhaṃ, B^e akhaññātāṃ.   ⁴ C^k sa-, C^e sā-.   ⁵ B^d brahmāhi.   ⁶ C^e samāse migamandā.   ⁷ B^d phandā.   ⁸ B^d -dhira-.   ⁹ B^d -jālura-.   ¹⁰ C^k -dissati   ¹¹ C^k phu-, C^e pu-.   ¹² C^k phā-.   ¹³ B^d yadadda-santaṃ.   ¹⁴ C^k -tiṃ, B^d -ti.   ¹⁵ B^e -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varam dajjā, so ca labbhetha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyam Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāseṇa palāyitvā vanantare tbatvā luddam oloketiyā migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavapṇena karata-
lena pupphāni khipitvā maṃ oloketi vātapāne nisīdi, puṇḍarīkattacaṅgīti
rattapadumapattavapṇasarīrā, dve puṇṇamāso ti ahaṃ tadā tasmim chapa-
divase taṃ pārapatapādasamānavapṇam rattavatthanivattam disvā tassā mu-
10 kham⁴ oloketo ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasēnāpatino nive-
sane ti dvinnam puṇṇacandānam uggaṭattā dve puṇṇamāso amāññim, alāra-
pambehīti visālapakhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmim khaṇe oloketi, pabbate ti
yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇam ādāya tantissareṇa attano saram
15 saṃsārenti⁷ kimpurisā kimpurisassa manam haratī⁸ evam harateva me
mano ti vippalapati, brahatīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccakavasanā, ekapaṭṭanivattā ti attho, bhantā vudikkhatīti
saṃhakeṣā¹⁰ puthunālāṭā āyatabbamū visālakkhī tuṇṇanāsā rattoṭṭhī¹¹ setadantā
tikhiṇadāthā suvatṭagīvā tanubāhu susaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 soṇī¹² suvaṇṇakadalisaṃnārūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khaṇe maṃ udik-
khanī bhayena vanam pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhanī bhanta-
migīva¹⁵ maṃ udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttīyā¹⁶ ti suphassitachekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati man ti sā subhā nārī
kadā nu maṃ tehi tambhanakhehi sisato paṭṭhāya sannatena vīreṇa¹⁸ karaṇena
25 paritosessatīti patthento vilapati, kañcanamāluraṇṇadā¹⁹ ti kañcanamāya-
uracchadālamkāra, vilākamajjhā ti vilaggasarīrā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti hatthapādātalaagganakhaoṭṭhamānsesu lākhārasaratta-
samānavapṇā, bindutthanīti udakabubbulaṇṇaparimaṇḍalatthanī, tato ti yadā
taṃ tiṭṭhantim addasaṃ tato paṭṭhāya, sakassa citassā²⁰ ti attano cittassa
30 anissaro jāto mhitī adhippāyo, kiñcanan²¹ ti kiñci, ayam²² asukā nāmā
'ti na jānāmi, ummattako jāto mhitī vadati, diṭṭhā ti disvāna²³, supāmiti
n' eva rattimdivam²⁴ niddam labhāmi, so ca labbhethā²⁵ ti yam me Sakko
varam dadeyya so ca me varo labheyya²⁶, labheyyaṃ c' āhaṃ varan ti attho.

Atha te amaccā²⁵ Ahipārakassāpi ārocayāmsu: „sāmi rājā
35 nagaram padakkhinam karonto tumhākaṃ gharadvāram gantvā²⁶

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukham. ⁵ Cks -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Cks haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
kaṇha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattāti. ¹² Ck -soṇi, Ck -yoni, Bā -yoni. ¹³ Cks
-noruyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Cks supā-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā dhīreṇa. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
so Cks; ditthāti disvāna wanting in Bā. ²³ so Cks; Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Cks omit atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho“ ti¹. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dassesīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭhiko rathe thatvā āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁵ vutto⁶, vātapāne thatvā pupphāni khipim⁷, 5 so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṃ sutvā „nāsito ‘mhi tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruyha siri-gabbhadvāre thatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, rañño ca mamaṃ ca agūṇaṃ mocetvā imassa mayā 10 jīvitam dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dālhamantaṃ⁸ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukattḥāne susiracetiyarukkho atthi, tvaṃ kañci⁹ ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva- 15 rāja, amhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akīḷitvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāraṇaṃ na jānāma, rājā¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ sahasaṃ viṣajjetvā balikammaṃ karoti¹¹, idaṃ¹² nāma nissāya rājā vippalapatīti ācikkha¹³, rañño no jīvitadānaṃ dethā²⁰ ‘ti yācissāmi, tvaṃ tasmim khāṇe saraṃ parivattetvā¹⁴ ‘senāpati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n’ atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁵ labhissati jīviṣṣati noce marissati, sace tassa jīvitam icchasi Ummadantiṃ assa dehīti¹⁶‘ katheyyāsīti¹⁶“ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi. 25 So gantvā tasmim rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācite¹⁷ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ ‘ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruyha sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ Bā - rūyhatīti. ² Bā kiñci. ³ Bā adds ti. ⁴ Bā rājapurisoti, Cā rājako. ⁵ Cā omit pana. ⁶ Cā -e. ⁷ Bā -i. ⁸ Bā -mittam, Bā duṭṭhamantaṃ. ⁹ Bā ki-. ¹⁰ Cā omit rājā. ¹¹ Bā kareti. ¹² Cā Bā imaṃ. ¹³ Bā -atha. ¹⁴ Bā paṭivattitvātā. ¹⁵ Bā naṃ. ¹⁶ Bā vadeyyāsīti. ¹⁷ Bā -to.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā nivittṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhakaṃ vilāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikammaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhakaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmiti.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji, dhamme paṭittṭhāya anantaraṃ g. ā.:

15. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adittṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mabājano ca me idaṃ⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ raññā
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datvā pacchā piyabhariyaṃ adittṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attṭho.

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññatī: mā-y-idha maññiṃsu aññe¹²,

¹ Cks -ahetvā. ² so all three MSS. for rājā dvāraṃ? ³ Bā idametad. ⁴ Bā
-cāra- ⁵ Cks puññāñ. ⁶ Bā me. ⁷ Ck adittṭhā. ⁸ Bā imaṃ. ⁹ Ck adittṭhā,
Cs adittṭhe, Bā adittṭhā. ¹⁰ Bā adds rājā āha. ¹¹ Bā kammaṃ. ¹² so all three
MSS. for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75. 5
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ
bhattā patī posako devatā ca,
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karohi kāmaṃ. 78. 15
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79. 20
24. Aññātaṃ⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tthitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80. 25
25. Añño nu te ko 'dha'¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ Bā aññe te koci. ² Bā name sā. ³ Ck adhi-. ⁴ Ck² ūpehi. ⁵ Bā siva, B^c sivi. ⁶ Bā na. ⁷ Bā -uṃ. ⁸ Bā adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ Ck² aññākataṃ. ¹⁰ Bā vāpi, Ck² cāpi. ¹¹ Bā adds rājā āha. ¹² Bā koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yan te mayā Ummadanti padinnā,
 bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
 sukkena vā attasukhaṃ dahāti
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim' janinda
 20 na kāmayaṃsi naraviriyasetṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhaṃesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmaṃ. 89.

¹ Ck adhi-, adding abhipārako āha. ² Cks -āti. ³ Cks idā, Bđ idhaṃ. ⁴ Bđ yo. ⁵ Cks -ā. ⁶ Bđ koci. ⁷ Bđ so nūnāhaṃ. ⁸ Cks vyādhi. ⁹ Bđ asibyā, B sibyā. ¹⁰ C pavuttaṃ. ¹¹ Bđ -haṃ ca. ¹² Bđ sivi.

84. Yo n' eva nindam na puna-ppasamsam
ādiyati garaham no pi pūjam
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvutthī va¹ yathā thalamhā. 90.
85. Yam kiñci dukkham ca sukhañ ca etto² 5
dhammātisāram va³ manovighātam
urasā aham paccupadissāmi⁴ sabham
pathavī yathā thāvarānam tasānam. 91.
86. Dhammātisāram va³ manovighātam
dukkhañ ca n' icchāmi aham paresam, 10
eko p' imam hārayissāmi⁵ bhāram
dhamme tthito kañci na tāpayanto⁶. 92.
87. Saggūpagam puññakammam janinda,
mā me tuvam antarāyam akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno 15
rājā va yaññe dhanam brāhmaṇānam. 93.
88. Addhā tuvam katte hitesi mayham,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvañ ca,
nindeyyum devā pitaro ca sabbe,
pāpañ ca passa⁷ abhisamparāyam. 94. 20
89. Na h' et' adhammam⁸ Sivirāja vajjum⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanatham sajāhi. 95.
90. Addhā tuvam katte hitesi mayham 25
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvañ ca,
satañ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
91. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā, vidhātā c' asi kāmapālo, 30

¹ Ck -tthi va, Bā -tthivi. ² Bā ettho. ³ Bā -rañ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bā accuttariissāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bā kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bā na hetaridh-. ⁹ Bā vajje. ¹⁰ Ck āhu-, C' ahū-, Bā āhuṇeyyo.

- tayī butā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṃ¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvaṃ dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciraṃ eva jīva,
16 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitāṃ ahaṃ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhu paññānavā⁵ naro,
sādhu mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite t̥hitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītacchāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocaṃyāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhū⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayāṃ karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III ¹¹¹/₁₇)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbaṃ raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḡavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam. ² all three MSS. -ka. ³ Cks -o. ⁴ Cks tav. ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhūṃ asamekkha kammaṃ? ⁹ Ck yoyavāpi, Cs yo vāpi. ¹⁰ Bā -atigate. ¹¹ read hot'. ¹² Bā ujuni-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhaviṃ sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraññaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanam 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikañca
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya,
majjhe Sivīnaṃ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato raṭṭhapālo
dhammaṃ Sivīnaṃ apacāyamāno
so dhammam evānuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niccaṃ avyasanam³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paññā hi tava tādisī. 112.
57. Etaṃ te⁴ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi,
dhammaṃ pamajja khattiyo raṭṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggaṃ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bā vattiya. ³ Cks avyasanin, Bā abyāsannam. ⁴ Cks me. ⁵ Bā rājā. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bā dhammañ cara mahārāja iudo devā sabrahmakā.

Tattha sabbāpīti janinda aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā añessāmi
 tasmā ṭhapetvā taṃ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammassa katassa
 ākaramattam pi na jāññā na jāniṣṣanti², bhusehīti tāya saddhiṃ abhiramanto
 attano taṇhāvanathaṃ bhusaṃ karohi vaḍḍhehi, manorathaṃ pūrehīti, saajāhīti
 5 manorathaṃ pana pūretvā sace te na ruccati ṭatha naṃ saajāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññimsu mā jānantū 'ti
 maññe ti cinteti, duccintitam⁵ etaṃ tassa, kimkāraṇā: karontam eva hi naṃ
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te ko ci⁷
 idha imasmim sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadanti piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, sīho va selassa guhaṇ ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā sīho kilesaparilāhe uppanne sīhapotikāya vasanaṭṭhānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasanaṭṭhānaṃ gaccha, gantvā tattha attano patthanam¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalam ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipākādāyakammaṃ pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohena mūlha sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukham Sibba¹⁴ karohi kāman ti sāmi Sivirāja, attano dāsiṃ pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvaṃ yathāsukham yathājñhāsayaṃ kāmaṃ
 20 karohi, attano iccham pūrehīti, na tena so jīvattīti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhiṭi pāpaṃ karoti katvā ca kim¹⁶ maṃ devamanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammena dīgham kālam jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca naṃ kim imassa pāparañño rajjena varam assa vālukāghaṭam
 gale bandhitvā maraṇam ti lāmakena cakkhunā oloketi, aññāta kan ti mahārāja
 25 aññesaṃ santaṃ tehi sāmikehi padinnadānaṃ ye attano dhamme ṭhitā paṭi-
 cchanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyaka ca sabbe pi sukhapphalam eva kamam
 karonti, paṭiggāhake hi paṭigaṇhante taṃ dānaṃ dāyakassa mahantaṃ vipākaṃ¹⁹
 dettīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena²⁰ 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena piḷito taṃ dukkham parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukham dahati taṃ parassa
 sukham gahetvā attani pakkhipati attano dukkham harissāmiti param dukkhitam
 karoti attānaṃ sukhessāmiti parasukham nāseti na so dhammaṃ jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'ev' idaṃ mayham sukhadukkhāṃ tathā paresan ti sa vedi
 dhammaṃ so dhammaṃ jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyaṃ phalaṃ patthento dammīti attho, piyaṃ
 labhantīti saṃsāre saṃsarantā piyam eva labhanti, kāma hetukan ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Ck^s aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Ck^s -cchādehi, Bā paṭidehi. ⁴ all three MSS. -am. ⁵ Bā duci-
 Ck^s ducaritam. ⁶ Ck^s va. ⁷ Ck^s konu. ⁸ Ck^s yā, C^s viyā. ⁹ Ck^s etaṃ. ¹⁰
 Ck^s -hessati. ¹¹ Bā manam. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴
 Bā sivi. ¹⁵ C^s Bā -cā-. ¹⁶ Bā^s kam. ¹⁷ Bā ra-, B^s da-. ¹⁸ Bā nattha. ¹⁹
 Bā^s vipphāram. ²⁰ Ck^s omit vā.

Abipāraka kāmahetukam ayuttakam katvā¹ attānam² vadhiṣṣāmīti³ me pariv-
 itakko uppajjissati⁴, mayham satin ti mama santakam, mama santi⁵ pi
 pāṭho, mama santikāyā⁶ ti evam maññamāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho,
 sabbajanassā⁷ 'ti sabbe⁸ seniye⁹ sannipātetvā tassa sabbajanassā¹⁰ 'ti⁹ ayam
 mayham ahitā ti paricceṭṭissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggahattā¹⁰ 5
 ānapeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādham, katte ti tam eva aparena nāmena
 ālapati, so hi rañño hitam karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā
 'ti evam akiccekārīti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na
 kevalam upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasamsissati vā
 dosam vā pana āropento garahissati tan p' aham nindam pasamsam garahañ 10
 ca sabbam sahiṣṣāmi, sabbam etaṃ mamāgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete
 nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasamkhātā sirī ca paññāsamkhātā
 lakkhī ca thalaṭṭhānato suvuttisamkhātā āpo viya apeti na patiṭṭhāti, etto ti
 ito mama tassā paricattakāraṇato, dhammāṭisāram vā ti dhammam atikka-
 mitvā pavattam¹³ akusalam vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15
 paṭicchissāmi¹⁴, thāvarānam tasānan ti yathā mahāpāṭhavī khināsavānaṃ ca
 puthujjanānaṃ ca na kiñci na paṭicchati sabbam adhivāseti tath' evāham pi
 sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhivāsessāmīti dīpeti, eko pi man ti aham eko¹⁵
 va imaṃ attano dukkhabhāraṃ hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme tṭhito ti
 vinicchayadhamme pavēnidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme tṭhito hutvā, saggū- 20
 pagan ti devapuññakammaṃ nāma etaṃ saggūpagaṃ hoti, yaññe¹⁹ dhanan
 ti yaññadhanam, ayam eva vā pāṭho, Ummadantīti Ummadantī pi mama
 sahāyikā tvam pi sahāyako, pitaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalam
 devabrahmuno²¹ sabbe raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā
 sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyum, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25
 adhammikam, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyham dinnā²⁴ tasmā etaṃ
 adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānam Buddhādīnam khantimettā-
 bhāvanāsīlācārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā va durac-
 cayāni, tasmā yathā samuddo velam nātikkamati evam aham pi sīlavelam²⁷
 nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30
 pāhuna sakkarassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca³⁰ kāmāpālo ti tvaṃ
 deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Cks akatvā, Bā ayuttam katvā. ² Bā adds na. ³ Bā pavissāmīti. ⁴ Bā uppa-
 jati. ⁵ so Cks for santiṃ? Bā mayham pasinti, Bā mayham seti. ⁶ so Cks; Bā
 santakāsāyā. ⁷ Bā -ā. ⁸ Ck Bā -yo, Cā seniyo. ⁹ Bā -nassa, omitting ti.
¹⁰ Bā -hitattā. ¹¹ Bā āneyyāsi, Ck anapeyyāsi, Bā aneyyāsi. ¹² Cks kaccā. ¹³
 Cks -ā. ¹⁴ Cā sampatissacchissāmi, Bā paccuttarissāmīti sampaticchissami dhāra-
 yissāni, Bā paccuparissāmīti sampaticchā dhāressāmi. ¹⁵ Bā ekako. ¹⁶ Cks kār-,
 Bā tār-? ¹⁷ Cks ehiss-, Bā vah or gah-, Bā pah-. ¹⁸ Bā -niyadh-. ¹⁹ Cks -ā.
²⁰ Ck brahmaṇo, Cā brāhmaṇo. ²¹ so Cks for -māno; Bā brahmaṇo, omitting
 deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Cks omit sā. ²⁴ Cks -am. ²⁵ Bā ne-
 vadissati. ²⁶ Bā omits tāni. ²⁷ Cks sīlam-. ²⁸ Bā -missāmīti. ²⁹ Bā omits
 pāhuna. ³⁰ Bā vasi. ³¹ Bā -sukhassāpi.

patthitānaṃ kāmānaṃ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhaṃ dinnā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paṭicchā⁴ 'ti; evaṃ Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭikkhipati, gūthapatitā⁵ sākuṇikaṃ⁶
 pacchimiṃ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyaṃ khipantā viya ubho pi naṃ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṃ santajjento addhā hīti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbaṃ dhammaṃ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahum¹² kathesi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṃ kattā¹³, sace hi ahaṃ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto aruṇe yeva tava sīsaṃ chindā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahaṃ pana akusalabhayaṇ' eva na karomi,
 tuṇhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ ñeva sakala-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṃ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesaṃ¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammaṃ gopesi
 ten' eva gutto, cīraṃ jīva dhammaṃ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rājā pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadinṃghā 'ti ādim ā., tattha imṃghā
 'ti codanathe nipāto, yasmā maṃ tvaṃ codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāṃ, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitaṃ jahanto pi akiccaṃ na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti nāpasampanno, mittānaṃ adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, tṭhitadhammassā 'ti paṭiṭṭhitatividhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisīdeyyum, desanāsīsaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khaṃ kappeyyun ti yaṃ pan' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadārāñāti-
 mittānaṃ sītacchāyāya, saṃghare ti saṃghare attano gehe adhammabalidaṇḍā-
 dīhi anupaddutasukhaṃ passeyyun²³ ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahi-
 pāraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhitvā kataṃ asādhukammaṃ etaṃ ahaṃ na roca-
 yāmi, ye vāpi ñatvāna ti ye vā pana rājāno ñatvā tulayitvā tīretvāosayaṃ
 30 karonti tes' āhaṃ kammaṃ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṃ pan'
 atthe tvaṃ mayhaṃ imā dve upamā supohi, jīmhaṃ ti vaṃkaṃ, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁵ tasmim jeṭṭhakaṃsabhe, pagevā 'ti tasmim adhammaṃ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karoti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pabāya dhammena r. kāreti²⁶, amarattan ti devattaṃ,
 35 ratanaṃ ti saviññāpakarātanaṃ²⁷, vatthiyaṃ ti kāsikavattham eva, as-
 sitthiyo ti vātasamaragatiṃ pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanaṃ
 maṇikaṇḍā 'ti sattavidharātanaṃ ca māṇikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ B^s kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ B^s bhūmiyaṃ pa-. ⁶ Cks
 -ka, B^d -ñīnaṃ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck kattā va, B^d
 kattā ca. ¹⁰ B^d adds vadhimeva. ¹¹ B^d idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 B^d ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ B^d -paveniya-. ¹⁷ Cks -guttosaṃ. ¹⁸ B^d adds so.
¹⁹ Ck carā, Cs pacarā, B^s javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² B^d eva cetan.
²³ Cks vase-. ²⁴ B^d yathā taṃ. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ B^d -ento. ²⁷ B^s saviññāpa-
 kāviññāpakarātanaṃ. ²⁸ Ck māni-, B^s mahagghabhaṇḍakaṇca.

yaṇṭi ti alaṃkarontā¹ rakkhanti, na tassā 'ti tassa cakkavattirajassāpi hetu
na visamaṃ careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivīnaṃ majjhe jeṭṭhakarājā
hutvā jāto tasmā cakkavattirajakaraṇaṃ³ pi visamaṃ na carāmiti attho, netā
ti mahārājānaṃ⁴ kusalesu paṭiṭṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena
raṭṭhaṃ pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnaṃ porāṇakarājūnaṃ
pavepidhanaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vase na vattāmi;
evaṃ M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutiṃ karonto addhā hīti
ādīm ā., na pamajjasīti attanā¹⁰ kathitadhammaṃ¹¹ na-ppamajjasi tattha¹²
eva vatteṣi, dhammaṃ pamajjā 'ti¹³ dhammaṃ pammussitvā¹⁴ aga'ivaseva
gantvā¹⁵; evaṃ so tattha¹⁶ thutiṃ katvā dhammacariyāya niyojento¹⁷ uttarim
dasagāthā¹⁸ abhāsi, tā¹⁹ heṭṭhā Tesakūṇātake vaṇṇitā va.

Evaṃ Ahipārakasenāpatinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṃ vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi ānando ahoṣi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇā, sesapariṣā Buddhapariṣā, Sivirājā ahaṃ evā“
'ti. Ummadanti-jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinno daṇḍaṃ kimājīnaṃ ti. Idam S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoṭivibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṃ pavisitvā paribbājapabbajjāṃ

¹ Bds ālokaṃkarontā. ² Cks mareyyuṃ. ³ Bd -kār-. ⁴ Bds mahājanaṃ. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bd raṭṭhapālayanaṭāya. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yaṃ.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-samaye Himavantā oruḥa cārikaṃ caranto anupubbena Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājaka-sāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.
- 5 Tam enaṃ sīhapañjare t̥hito rājā disvā tassa upasame paśīditvā taṃ attano bhavanaṃ pavesetvā rājapallaṃke nisīdāpetvā katapaṭisaṇthāro thokaṃ dhāmmakathaṃ sutvā nānaggarasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gahetvā cintesi: „idaṃ rājakulaṃ nāma bahudosāṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho
- 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitaṃ rājavallabhaṃ ekaṃ piṇḍasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhatta-piṇḍaṃ gahetvā tassa dātukāmatākāraṃ⁶ dassesi. Rājā nātvā sunakhassa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nitthāpesi. Rājāpi tassa⁷
- 15 paṭiññaṃ gahetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c’ assa dve tayo vāre upatthānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M. niccaṃ rājapallaṃke yeva nisīdati, rājabhojanaṃ eva bhuñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca
- 20 amaccā atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsanti, tesu eko ahetnāvādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
- 25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³ pubbekaten’ eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā¹⁴ nāma n’ atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹⁵ „mātāpitaro pi māretvā attano va attho kāmatabbo¹⁶“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Ckṣ iyaṃ. ² Ckṣ -mittā honti. ³ Ck nitta-. ⁴ Bḍ siṅgāla-. ⁵ Bḍ mahāsatto.

⁶ Ckṣ -makākāraṃ. ⁷ Bḍ ssa. ⁸ Ckṣ attano nagare. ⁹ Bḍ tasmiṃ vāsāpesi.

¹⁰ Ck he-, Bḍ ahetukavādi. ¹¹ Ckṣ -ṇamittavādi. ¹² Bḍ khetta-. ¹³ Bḍ -nānaṃ.

¹⁴ C’ -kaṃgatā, Bḍ -kaṃgato. ¹⁵ Bḍ kātābbo.

lañcakhādakā hutvā assāmikaṃ sāmikaṃ¹ karonti. Ath' eka-divasaṃ eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-aṃ bhikkhāya rājagehaṃ pavisaṃtaṃ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-mānā vinicchayaṃ macce lañcaṃ gahetvā lokaṃ vināsente kasmā ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa 5 hatthato lañcaṃ gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“ ti paridevi. So tasmim̐ kārūṇṇavasena vinicchayaṃ gantvā dhammena vinicchinitvā sāmikaṃ ñeva sāmikaṃ akāsi, mahājano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāraṃ adāsi. Rājā taṃ saddaṃ sutvā „kimsaddo nāmāyaṃ“ ti pucchitvā tam 10 atthaṃ sutvā katabhattakiccaṃ M-aṃ upanisiḍitvā pucchi: „bhante ajja kira vo' atṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“ 'ti. „Bhante tumhesu vinicchinentesu mahājanassa vaḍḍhi³ bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahārāja, mayaṃ pabbajitā nāma, n' etaṃ amhākaṃ kammaṃ“ ti. 15 „Bhante mahājane kārūṇṇena kātum vaṭṭati, tumhe sakala-divasaṃ mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵ vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā pāto va cattāro atṭe vinicchinatha, bhutvā uyyānaṃ gacchantā cattāro, evaṃ mahājanassa vaḍḍhi³ bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20 sampatiṇṇhitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā okāsaṃ⁶ na⁷ labhiṃsu, te pi amaccā lañcaṃ alabhanta dug-gatā hutvā cintayāsiṃsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-kālato⁸ paṭṭhāya mayaṃ kiñci na labhāma, handa naṃ rāja-veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā mārāpema⁹“ 'ti te 25 rājānaṃ upasāṃkamtivā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākaṃ anattakāmo“ ti asaddhahantena rañña¹⁰ „silavā esa ñāṇa-sampanno, na evaṃ karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalaṃ amhe yeva

¹ Bā adds sāmikaṃ assāmikaṃ. ² Bā te. ³ Bā vuḍhi. ⁴ Bā -ssati. ⁵ Bā -o
⁶ Cks lañcaṃ. ⁷ Cks alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -ccchinakā-, Pā
 -ccchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Cks -tenaṃ rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Ck
 kathā. Bā katvā.

pañca jane kātum na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahatha
tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
„sādhū“ 'ti sihapañjare t̥hito taṃ āgacchantam olokento
parivāram disvā attano aññāpena aṭṭakārakamanusse tassa
5 parivāro ti maññamāno bhijjitvā te amacce pakkosāpetvā
„kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
„Oḷārikaṃ aparādham apassantā naṃ³ katham gaṇhāpessāmā⁴“
'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṃ
parihāyantam disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
10 sayam eva palāyissatīti“⁵. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
pallamke yeva nisidāpesum, so pallamkaṃ disvā va rañño pari-
bhinnabhāvaṃ nātvā uyyānam gantvā taṃ divasam eva
pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁶ nātvā pakkamissāmīti“⁷ na
15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
rañño pakkabhattaṃ ca aññāṇ ca gahetvā missakabhattam
adaṃsu, tatiyadivase mahātalam pavisitum [adatvā sopānasīse
yeva t̥hapetvā missakabhattam adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
nam gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
20 t̥hapetvā kaṇḍājakabhattam adaṃsu⁸, tam pi gahetvā uyyānam
gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁹ pi na pakkamati, kin
ti¹⁰ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya-carati chattatthāya
pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
naṃ mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sisam
chinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
30 „sādhū“ 'ti sampatichhitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ B^d sakkā. ² B^d omits naṃ. ³ B^d -hāmā. ⁴ so C^k for ekaṇisena? B^d pi-
kantena. ⁵ C^k -missatīti. ⁶ B^d adds so. ⁷ C^k -to. ⁸ B^d add naṃ. ⁹ B^d
-sam. ¹⁰ B^d ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparaṃ parivatti.
 Atha naṃ aggamaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karoṭha, api nu³ me koci aparādhō
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahuṃ dh. d., ekāparādhō pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho ānatto, tena kāraṇena socāmīti“. Atha naṃ sā⁵, „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va soṭṭhibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁶ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmīṃ khane koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā punadvase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olovento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvaṃ nalāṭena maccuṃ
 gahetvā āgami¹², sīghaṃ¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya taṃ atthaṃ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bā -aṃsu. ² Bā muṇc-. ³ Bās add kho. ⁴ Bās te pana naṃ māritvā. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā siṅgāla-. ⁸ Ck -mattaṃ. ⁹ so Cks for antara-
 dvāre? Bās ānantare. ¹⁰ Cā āgañchi, Bās agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bās
 egamāsi. ¹³ Bā siṅgaṃ.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipātetvā kammaṣajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanaṣajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmīti“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu daṇḍaṃ kiṃ ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ aṃkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhākaṃ gharaṃ āgacchantaṃ daṇḍādīni
 gaṇhāsi, ajja pana kena kāraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chattupāhanaṃ ca
 mattikapasibbakolambanaṃ² aṃkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghāṭiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarā nu disaṃ patthesi, kattha gantu-
 kāmo aṭṭi pucchi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsi:

1. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
 3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭhaṃ vīdasayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakhena evaṃ mahāvīravena
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassa¹¹ 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹² amaccānaṃ āṇattabhāvaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹³ aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹⁴ te vadho āṇatto
 idha māgacchīti¹⁵ ditto⁵ va naddāti, vītasaddhassa¹⁶ mampatīti mam'
 antare vigatasaddhassa¹⁷ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampatichitvā¹⁷ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd siṅgā-. ⁴ Cks abhinikūjitaṃ
 for nikūjitaṃ? Bd -nābhīnikūjitaṃ. ⁵ Bd diṭho. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cs bhītasaddhassa? Bd vigatisaddhassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bd dippa-,
 Bs dammi-. ¹¹ Cks -ānaṃ. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck viyasaddhasaddhassa, Cs vīnasaddhassa, Bd vigatasaddhassa. ¹⁶ Bd -sad-
 dassa. ¹⁷ Bds add taṃ.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā' ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āpattaṃ ayaṃ me doso esa paṇā-
haṃ idāni adbhikataṃ tava² pasīdāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārinā saddhiṃ na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāsento ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajām' ahaṃ. 129.
7. Vitasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁶ migo sākhassito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV ²¹⁷/₁₈)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamāṃ eva tava nivesane mama
odano⁸ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi taṃ eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññāpassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaraṃ ti paṭhamāṃ mama 30

¹ Bḍ saccaṃ mayā evaṃ. ² Cks va. ³ Bḍ -ī. ⁴ Cks vi. ⁵ Bḍ dahadaṃ. ⁶
Cks -ssā-. ⁷ Bḍs jīyyare. ⁸ Cks -ne. ⁹ Bḍ adds pi sabalo. ¹⁰ Bḍs agupañ-
ñussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkatamahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
 man' nisidāpesum, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gahetvā nikkadḍhanā³ na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṁ
 udapānaṁ patto puriso udakaṁ apassanto kalalam viyūhitvā anukhaṇeyya tathāpi
 5 taṁ vāri kaddamagandhiyaṁ bhavēyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhaṁ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṁ, rahadan⁶
 ti gambhīraṁ mahārahadaṁ, bhajantan ti attānaṁ bhajantam eva bhajeyya⁷,
 abhajantan ti paccatthikaṁ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṁ bhajantaṁ hitacittaṁ puggalaṁ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakako patikiṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sākhasito ti makkaṭo, accābhikkhaṇasaṁsaggā ti ativiya
 abhiṇhasaṁsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṁ yācanāya
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāseṇa mayi mettīm bhīndi, tasmā ti
 15 yasmā accābhikkhaṇasaṁsaggena asamosaraṇeṇa ca mittā jīranti tasmā, cira-
 ciraṇ ti cirakālaṁ vitināmetvā ciraṁ⁹ na gaccheyya na upasaṁkameyya¹⁰,
 yācan ti yācītabbabhaṇḍakaṁ yuttakāleṇa yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṁ mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa tāva¹² āmantetvā
 evaṁ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṁ añjaliṁ nāvabujjhasi
 parivārakānaṁ sattānaṁ vacanaṁ na karosi no
 evan taṁ abhiyācāma puna kayirāsi pariyāyan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṁ¹⁴ yācentena mayā kata-
 25 añjaliṁ na jānāsi, na patigaṇhāsīti attho, pariyāyan ti puna idhāgamanāya
 ekaṁ vāraṁ kāreyyāsīti yācati.

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṁ antarāyo na hessati
 tuyhaṁ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ raṭṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānaṁ accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṁ nānā hutvā viharantānaṁ am-
 hākaṁ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṁ vā mayhaṁ vā²¹
 jīvitaṁ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bā āsanam. ² Ck -thalam, Bā -talamhi. ³ Bā nikkadhamāno. ⁴ Ck
 -pāsa, C -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapipaccayā. ⁶ Bā dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
 Bā -kuṭṭho. ⁹ Cks cira. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bā jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bā
 evaṁ te. ¹⁴ Bā evaṁ. ¹⁵ Bā vāpi. ¹⁶ Bā mayhaṁ vā. ¹⁷ Bā -ḍhana. ¹⁸
 Cks -āma. ¹⁹ Cks -yam. ²⁰ Bā -mā. ²¹ Cks omit vā, Bā omits mayhaṁ vā.

Evañ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi ma-
 hārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiñ sabhāgaṭṭhāne
 bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Hima-
 vantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā
 ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya arañhe vihāsi¹. Tassa pana 5
 gatakālato paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisiditvā vilo-
 paṃ karontā cintayimsu: „sace Mahābodhiparibbājako punā-
 gamissati jīvitam no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-
 kāraṇaṃ kareyyamā“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahosi: „ime sattā
 paṭibaddhaṭṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10
 assa³ idha paṭibaddhaṭṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“
 ṇatvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya
 āgaccheyya, paṭigacc' eva⁴ naṃ mārāpessamā“ 'ti te rājānaṃ
 etad avocum: „deva ime divase nagare ekā⁵ kathā suyyatīti“.
 „Kimkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁶ devī ca 15
 aññamaññaṃ sāsanapaṭisaṇaṃ pesessantīti“⁶. „Kin ti
 katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkaḥasi⁷ nu kho
 attano balena rājānaṃ mārāpētvā mama setacchattaṃ dātun'
 ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño mārāṇaṃ nāma mama bhāro,
 khippaṃ āgacchatu' 'ti“. Rājā tesam punappuna kathamānaṃ 20
 saddahitvā „idāni kiṃ katabban“ ti pucchitvā „deviṃ māre-
 tum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi taṃ tumhe
 māretvā khaṇḍākhāṇḍiyaṃ⁹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
 'ti ā. Te tathā karimsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pā-
 kaṭo ahosi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25
 mātā mārītā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahā-
 bhayappatto ahosi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā
 cintesi: „ṭhāpetvā maṃ añño kumāre saññāpetvā pitaraṃ
 khamāpetum samatto nāma n' atthi, rañño ca jīvitam das-
 sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30
 gāmaṃ pavisitvā manussehi dinnaṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bḍ vasi. ² Bḍ khassa. ³ Bḍs -kacceva. ⁴ Cks -am. ⁵ Bḍ adds kira. ⁶ Bḍs
 pesentīti. ⁷ Bḍ sakkā. ⁸ Cks -ttā. ⁹ Bḍ -kaṃ.

- tassa cammāṃ yācitvā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandham katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanattāya. So tam cammāṃ ādāya anupubbena Bārāṇasim gantvā kumāre upasāṃkamitvā „pitu
- 5 ghātakammam nāma dāruṇam, tam vo na kātabban ti, ajarāmaro satto nāma n' atthi, aham tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmīti c' eva āgato, tumhe mayā⁵ pahita-sāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti kumāre ovaditvā antonagare uyyānaṃ pavisitvā makkaṭacammam attharitvā silāpatte nisīdi.
- 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁶ te amacce ādāya tattha gantvā M-am vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi. M. tena saddhim asammoditvā makkaṭacammam eva parimajji. Atha naṃ evam āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁷
- 15 makkaṭacammam eva parimajjatha, kim vo idaṃ mayā⁸ bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, aham imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari vasanattāhanam sammajji⁹ abhisamācārikavattapaṭivattaṃ me akāsi, aham pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
- 20 khāditvā cammāṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesāṃ vādabhindanattāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā tam pariyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹ nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin“¹¹ ti ā., tam amse
- 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā., tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanattāhanam sammajjatīti“ ā., nipannakāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-kāle pādānaṃ puttṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁴ me akāsīti“ ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „aham

¹ Bā adds gahetvā. ² Bā -pesīti. ³ Bā add cammāṃ. ⁴ Bā -īam. ⁵ Ck mayam. ⁶ Bā adds hutvā. ⁷ Bā akathetvā. ⁸ Ck mahā. ⁹ C Bā tasca. ¹⁰ Ck nivatta-, Bā nivuttha-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -ṭassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṁsaṁ khādin¹⁴ ti ā.
 Taṁ sutvā te amaccā „pānātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṁ: makkaṭaṁ kira māretvā
 maṁsaṁ khāditvā cammaṁ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṁ paharitvā
 parihaṁsaṁ¹⁵ akaṁsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattāya mama cammaṁ gahetvā¹⁶ āgatabhāvaṁ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṁ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṁ kasmā paribhāsaṁ¹⁷“ „Mitta-
 dūbhikammaṁ c' eva pānātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṁ
 kareyya tena¹⁸ kiṁ dukkatan“ ti tassa vādaṁ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce⁶ saṁgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṁ vā karaṇīyaṁ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṁ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.
17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 140.
18. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
 na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṁgatyā 'ti saṁgatiyā, channaṁ abhijā-
 tīnaṁ taṁ taṁ abhijātīṁ upagamanena, bhāvāyamanuvattatīti bhāvena anu- 20
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṁ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṁ
 vā karaṇīyaṁ vā ti akattabbaṁ pāpaṁ vā kattabbaṁ kusalaṁ vā, kubbatīti
 karoti, kuvidhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṁ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṁ saṁkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṁ loko saṁgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattatī pariṇamati tattha sukhaṁ dukkhaṁ paṭisaṁvedeti 25
 akāmako pāpakaṁ vā puññaṁ vā karotīti vadaṁ, ayaṁ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṁ sante akāmakaraṇīyasmiṁ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā saṁ- 30
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṁ paṭisaṁvediyantīti idaṁ bhoto vaca-

¹ B^d -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ B^d ādāya. ⁴ C^k pariha-, B^d
 -hāsatīti. ⁵ B^d adds saddhiṁ. ⁶ B^d te. ⁷ C^{ks} -gacca. ⁸ B^d kvacidha? ⁹
 C^{ks} -e for -eva? ¹⁰ C^{ks} ve. ¹¹ C^k sāṭe, C^s sāce. ¹² B^d -no. ¹³ C^{ks} papako.
¹⁴ B^d -no. ¹⁵ B^d akate pāpe na lippati. ¹⁶ C^k hā-. ¹⁷ B^d ca. ¹⁸ B^d
 ahetuka-. ¹⁹ B^d -ti. ²⁰ so B^s; C^{ks} codayantīti, B^d omits vo-.

naṃ saccaṃ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāniyā 'ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhaṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kiṃ-kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-saṃseyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ garahatīti².

5 Evaṃ M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ³ akāsi. So pi rājā parisati⁴ maṃkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvam āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁶ sārato paccesi⁷“ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam
niddeśakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-siṃ jīva tvaṃ gorakkheṇā 'ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁸ saṃvidahati⁹ vicāreti¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³ kappeti¹⁴ karoti, niddeśakārīti yadi tassa niddeśaṃ āpattim eva¹⁵ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpeṇa lippati, sesaṃ purīmanayen' eva vedittabbaṃ, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

- 25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahetvā ambaṃ pāteṇo
viya issarakāraṇen' eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-
katavādiṃ āmantetvā „tvam āvuso maṃ kiṃ paribhāsasi
yadi pubbekatavādaṃ saccaṃ maññasīti“ vatvā ā.:
- 30 22. Sace pubbekatahetu¹⁸ sukhadukkhāṃ nigacchati
porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpeṇa lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bđ -ṇam. ⁴ Bđ paribhāsati. ⁵ Cks omit āmantetvā.

⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omit jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bđ vitar-.

¹¹ Cks -ṇam. ¹² Bđs add sabbam. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bđ adds seso.

¹⁶ Bđ ca. ¹⁷ Cks -ṇam-. ¹⁸ (ks -tam)hetu. ¹⁹ Bđ kvainciva, B² kocidha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁸ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhavē katakammaṃ² 5
kāraṇen' eva, tameso muccate iṇan ti yo vadhabandhanādīhi dukkhaṃ pā-
puṇāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ taṃ idāni iṇaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakapaṇamokkha³, anena hi makkaṭṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭṭo samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, ev-āyaṃ idha
makkaṭṭattaṃ patto mayā⁵ paribbājakattaṃ pattaṃ māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthīti
maññaṃāno kasmā maṃ paribhāsasīti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti pāṇinam
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakakhandho, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumabābhūṭiko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamaṃti āsandipaṇcamā purisā mataṃ
ādāya gacchanti yāva ālāhanā pādāni paṇḍāyanti kāpotakāni atthīni bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha iṇato mokkha. ⁴ Bā
add māretvā. ⁵ Cks mayā. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -aṃ. ¹¹ Cks -tāyaṃ. ¹² Bā kvacidha, Bs kocidha. ¹³
Ck -ṇe. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bā anupag-. ¹⁶ Bā -nātassa. ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattaṃ² yadidaṃ dānaṃ tesāṃ tucchā musāvīlāpo³
 ye keci atthikavādaṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bheda ucchijjanti
 vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ diṭṭhiṃ patiṭṭhapeti, idhevā⁷ 'ti
 imasmiṃ yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth' eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ
 ucchijjamāne lokasmiṃ ko idha pāpena lippati.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjavādiṃ
 āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitāro māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁹ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

30. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā
 mayāṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsema¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹⁴ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbāṃ haneyya vā¹⁵ 'ti vadanti, tvam pi tesāṃ aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patiṭṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbhī hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā¹⁹, ambhakaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇaṃ vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tucchā-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.

⁴ Cks -e. ⁵ Bā adds ucchajjati. ⁶ Cks -aṃ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks me. ¹⁰ Bā -vijā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴ Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bā -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me, Cks ve. ¹⁹ Bā -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kimkāranā: mittadūbho hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-
uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca' pātheyyena attho aho si, tasmā sace
p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-
bhesu' nippaṭibhānesu⁸ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ 5
ime pañca ratṭhaviḷopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si'⁹
bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikam pi
samparāyikam pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño
dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10
pubbekatī⁷ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.
35. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa⁹ vacanaṃ suṇāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhīm saṃsaggo idhaloke pi¹⁰ para-
loke pi dukkhanto⁸ kaṭukudrayo va hoti, imassa pan' atthassa pakāsanatthaṃ
'yāni kāñci bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato' ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajāta-ka-Saṅjivajāta-Akittijātakādīhi¹¹ pi cāyam attho dīpetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaddhento ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe
asaṃkito ajayūthaṃ upeti,
hantvā urāṇim¹² ajiyaṃ ajañ ca
citrāsayingvā¹³ yenakāmaṃ paleti. 159. 25
37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴
chadanaṃ katvā¹⁵ vañcayanti¹⁵ manusse
anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,
rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.
⁶ Ck -ā. ⁷ Ck hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
yväyaṃ, omitting cassa. ¹¹ Ck -loka, omitting pi. ¹² Ck -kañ-kañ-, Bā
-ākatti-. ¹³ Bā urani, Bā uraui. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Ck -ye, ¹⁵ all
three MSS. -i.

- pariyāyabhattañ ca apānakattaṃ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṃ⁶ attakāraṃ [ca]
ye tucchaṃ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṃ nāssa⁷ kammaṃ kalyāṇapāpakam
na bhare vaḍḍhakiṃ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṃ atthi kammaṃ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vaḍḍhakiṃ. 165.
43. Yadi vassasataṃ devo na vasse na himaṃ pate
ucchiḍḍeyya ayaṃ loko vinasseyya ayaṃ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himaṃ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti raṭṭhañ ca pallate ciraṃ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḍavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhassa phalino āmaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṃ c' assa na jānāti bijaṃ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Cks -e ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Cks; Bā ahetuñca avindiye. ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck -seyyasi, Ck -siyyasi, Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā pāleti ciraṃ. ¹¹ Cks omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bijaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati 5
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175.
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhihi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame hiṃsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalikare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaṇṇū saṃgāme katanissame³
ussite hiṃsayāṃ⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo hiṃsaṃ⁵ saṇṇate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammaṭṭho bhariyāṃ hanti adūsikaṃ 15
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṃseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
j. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa naṅguṭṭhamattaṃ
eva diḡhaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāṇikaṇ¹² ca aḷikaṇ ca aḷaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chadanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmā viya
hutvā lokaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesaṃ chādanaṃ dassanattaṃ vuttaṃ,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharema 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ thaṇḍilaseyyakā ti, aṇṇesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aṇṇesaṃ ukkuṭi-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aṇṇesaṃ sattaḥa- 30

¹ Ck bhisam, Cs bhimeam. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS. hisayam. ⁵ Cs Bd hisam. ⁶ Bd samiyame. ⁷ Bd -riyo. ⁸ Ck pavane, Cs pavasate. ⁹ Bd -assu ¹⁰ Bd assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² Bd ura-. ¹³ Cks omit ta-. ¹⁴ Bd -nādihi. ¹⁵ Bd -anti. ¹⁶ Cks kañci.

- dasśhādivārabhojanasamkhātān¹ pariyaṇṇabhaddhān chadanān, apare apānakattā honti, mayān pāṇiyan na pivāmā 'ti vadanti, arahanto vadānā 'ti pāpācarā² hutvāpi mayān arahanto ti vadantā vicaranti, ete³ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁴ ditṭhigatikā nāma sabbe pi ete asappurissā,
- 5 yāhū⁵ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyaṇ nāssā⁶ 'ti mahārāja sace nāṇasampannān⁷ kāyikacetasikān viriyaṇ na bhavēyya, nabhare ti evān sante vadḍhakiṇ vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantāniti na pi tehi sattabhūmikapāsādādini yantāni kareyya⁸. kimkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abhāvā, ucchijjeyyā 'ti mahārāja yadi ettakān kālān n' eva⁹
- 10 devo vasseyya na himān pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayaṇ loko ucchijjeyyā, ucchedavādīnā kathitanīyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate¹⁰ ti pālayati¹¹, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkhaṇā¹² 'ti ādikā, tathā mahārukkhaṇā¹³ 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasaṇ ca na jānātīti adhammiko
- 15 rājā ratṭhassa rasaṇ ojaṇ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññān hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṇ pabbatavisamaṇ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapupphaphalādīhi¹⁴ c' eva sappinavanitādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa¹⁵ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi paṭhavi nirojā hoti, tassā
- 20 nirojatāya osadhānaṇ viriyaṇ¹⁶ na hoti, tāni rogaṇ vūpasametum na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁷ nigamavāsikuṭimbike, himsan¹⁸ ti himsanto¹⁹ piḷanto²⁰, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpaṇamukhathala-pathavānījā²¹ te himsanto, ojaḍānabalikare²² ti tato tato²³ bhaḍḍāharāṇa-sumkāḍānavasena ojaḍānaṇ c' eva²⁴ chabbhāgadasabhāgādibhedān balim ca
- 25 karonte, sa kosenā 'ti so ete himsanto adhammikaṇ rājā dhanadhaññā parihāyanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmim imasmim²⁵ thāne vijjhituṇ vaṭṭatīti evān pahāravaraṇaṇ khettaṇ jānante²⁶ dhanuggahe, saṃgāme katanissame²⁷ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte²⁸ mahāmatte, himsan²⁹ ti evarūpe sayān vā himsanto parehi
- 30 vā himsapento³⁰, balenā 'ti balakāyena³¹, tathāvidham hi rājānaṇ ayaṇ bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṇa pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tatheva isayo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitaḡe³² pabbajite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāhaṇ - tā, Bḍ sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bḍ pāpācarā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bḍ yamāhu. ⁶ Bḍ nassā. ⁷ Bḍ sampayuttaṇ ⁸ Bḍ kā-. ⁹ Cks na. ¹⁰ Cks pallato, Bḍ pālīte, Bḍ pālayate. ¹¹ Cks pālayati. ¹² Cks mūlenaca-, Bḍ mūlakacapatta-. ¹³ Bḍ nassa. ¹⁴ Bḍ oja. ¹⁵ Cks omit ti, Bḍ reads negamehīti ¹⁶ Ck Bḍ hisan ¹⁷ Ck Bḍ his-. ¹⁸ Bḍ piḷento. ¹⁹ Bḍ āyānaṇ mukhānaṇthalajala-. ²⁰ Bḍ -kāre. ²¹ Cks only one tato. ²² Bḍ ojaṇameva. ²³ Bḍ omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bḍ -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bḍ hisayan. ²⁸ Ck himsapanto, Ck himsanto. ²⁹ Bḍ add taṇ. ³⁰ Ck isita-.

dīhi hīmesanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyam eva upeti, sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūsikan ti attano bhāhuchāyā vadḍhitam puttadhītāhi ca² samvaddham³ silavatibhariyaṃ mittapatirūpakānaṃ corānaṃ vacanaṃ gahetvā māreti, luddam pasavate tñānan ti so attano nīrayūpapattiṃ pasavati nipphādeti, puttehi cā 'ti imasmim yeva attabhāve attano puttehi saddhiṃ virujjhatīti; evaṃ 5
assa so tesam pañcannaṃ janānaṃ kathaṃ gahetvā deviyā maritabhāvaṃ puttānaṃ viruddhabhāvaṃ⁴ sandhimukhe⁵ coraṃ cūlaya gaphanto viya kathesi, M-assa hi tesam amaccānaṃ niggaṇhanaṃ ca dhammaadesanaṃ ca deviyā tehi⁶ maritabhāvassa ca⁷ āvikaṇṇatthaṃ ca tattha⁸ anupubbena kathaṃ āharitvā 10
okāsaṃ katvā etaṃ atthaṃ kathesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādham jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpānaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpam akāseti vatvā ovadanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikenā balinā apīlento jauapade dh. careyya, sāmīke assāmīke akaronto negamesu dh. careyya, 15
atṭhāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihimseyya. dhītaro yuttaṭṭhāne¹² patitṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyaṃ issariya-vossaggaalamkāradānasammānanādīhi anuggaṇhanto¹³ puttadāre samaṇ¹⁴ careyyā 'ti, sa tādīso ti so tādīso rājā pavenim abhinitvā dhammena 20
samena r. kārento rājāyā rājatejasa sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caleti¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttaṃ, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā¹⁷ tñitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti saṃkkaṃ gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampetīti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko- 25
sāpetvā ovaḍitvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletva paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante 30
tumhesu²¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Cks Bā hisanto ² Cks va, Bā omits ca. ³ Bā samvaddham, Cks savaddham.

⁴ Cks virujjha-. ⁵ Ck -o. ⁶ Ck teme, Cs te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ Cs tasmā, C tassamā. ⁹ Cks -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Cks putta-. ¹³ Cks anuga-. ¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck samanassamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhibhavi-. ¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck sampatibhūto, Cs sammatibhūto, B sampattabhūte sineruto. ²⁰ Cks -ti. ²¹ Cks -he. ²² Cks -esam. ²³ Bā omits e-.

²⁴ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam¹ hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe² katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ avamānetvā ratṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā „appamatto hohīti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhīññaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-kū-pago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ⁵ eva pubbe pi T. paññāvā yeva paravādappamaddano yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁷- Makkhaligosa- Pakudhakaccāna⁸- Ajitakesakambali- Nigaṇṭhanāthaputtā ahesum, piṅgalasunakho⁹ Ānando, Mahābodhiparibbājako aham evā“¹⁰ 'ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Paṇṇāsa-ni-pāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Cks nam. ² so Ck; Cs Bā sabbassaharaṇe. ³ so Cks; Bā -gomayāsitañcanehi.

⁴ Bā -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S. 1888, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ Bā siṅgāla-.

XIX. CHATṬHINIPĀṬA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhammapāramiṃ² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramiṃ² vaṇṇetānaṃ³ bhikkhūnaṃ majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān’ eva 5
pubbe pi T. mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchismiṃ nibbatti, nāmagahaṇadivase c’ assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti ’ssa nāmaṃ kariṃsu. 10
Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayasippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“
’ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Taṃ divasaṇ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ ’ti pāyāsaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññattāsane suddhavatthaṃ atthaṭaṃ ahoṣi Sonakassa ratta-
kambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1 Cfr. IV p. 37. III p. 238. ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -e-. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patiṭṭhānam dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānam eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasī-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānam gantvā uyyānavāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 aṭṭhāsi. Bo.maṅgalasilāpaṭṭe sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayam⁵ rājā hutvā mama
 senāpatiṭṭhānam dassati, na kho pana mayham issariyen⁶ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjssāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne aṭṭhāsi. Purohito uyyānam pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁷, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utṭhāya silāpaṭṭe pallamkena nisīdi,
 atha nam purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evam devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha nam te⁸ tatth⁹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹⁰ mahantena parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsadam abhiruyha¹¹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmim
 nagaram pavitṭhe¹² āgantvā silāpaṭṭe nisīdi, ath¹³ assa purato
 bandhanā¹⁴ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath¹⁵ ev¹⁶ etam tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanam paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam ñev¹⁷ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajjitaliṅgam pātur ahosi, so „n¹⁸ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānam samvaccharānam accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sabhāyo Sonako“ ti¹⁹ punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ C^k turiyam
 nigg-. ⁷ Bā omits te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adds pacchā.
¹¹ Bā vaṇḍā for vaṇṭā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhitvā alamkatamahātale
rājapallamke nisinno gandhabbanāṭanaccakāḍiparivuto¹ sam-
pattim anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukaṭṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahasan“ ti ekaṃ udānaṃ 5
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamam g. ā.:

Kassa⁴ sutvā sataṃ dammi sahasam daṭṭhu⁵ Sonakam,
ko me Sonakam akkhāti⁶ sahāyam paṃsukīlitan ti⁷.

Ath’ assa mukhato luñcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi tam
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītan“ ti 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁸ pi tam eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna tam eva
gītaṃ⁹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena
tassa¹⁰ bahū¹¹ puttadhītarō ahesum, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹² nāma ahosi. Tadā¹³ Sonakapaccekabuddho „Arinda- 15
mārajā maṃ daṭṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādinavaṃ’¹⁴
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁵ uyyāne nisidi. Tadā¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkosivā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyivā ekam
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²². „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ tam sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath’ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā -bhavanto. ³ Bā dassāmi. ⁴ Bā ta-.
⁵ Bā diṭṭhi. ⁶ Bā -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks. ⁸ Bā -dā. ⁹
Bā omits gī-. ¹⁰ Bā panassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā
kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāsenāgantvā. ¹⁶ Ck adds rājā, Cs rāja. ¹⁷ Bā
-nap-. ¹⁸ Bā adds tam. ¹⁹ Bā adds katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add
naṃ. ²² Cks omit ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ raññā
saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhīti². So „sādhū“ ’ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh’ eva
5 hothā“ ’ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, ajja taṃ daḷiddabhāvato mo-
cessāmīti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, ‘eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ⁴ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito’ ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ ’ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ⁵ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ ’ti. „Deva na imasmiṃ ṭhāne gāyāmi, nagare⁶
pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti“⁷. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ ’ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“⁸. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

1. Kassa⁹ sutvā sataṃ dammi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁶, daṭṭhū ’ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṣsaṃ dammīti.

Evam raññā paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī māṇavako daharo pañcacūlako¹⁰:
mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,
aham¹¹ Sonakam akkhissaṃ sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³, taṃ pi mayham eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara. Bds -rotu. ³ Bds gītapāṭigītaṃ. ⁴ Bds -ramajhe.

⁵ Bds ta-. ⁶ Bds diṭṭha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bds -īti. ⁹ Bds diṭṭhanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bds ahante. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bds -ti.

sahassam dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, aham te tam piyasahāyam idān' eva paccakkhato va ayañ so ti ācikkhissan ti, itoparam suviññeyyam, sambandhagāthā pālinayen' eva vedittabbā.

3. Katarasmim [so²] janapade ratthesu nigamesu ca kattha te³ Sonako dittho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā ujuvaṃsā⁵ mahāsālā nilobhāsā manoramā 4.
5. Tittthanti meghasamonā rammā aññonñānissitā, tesam mūlasmim Sonako jhāyati anupādāno⁶ upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā, kārāpetvā samam maggam agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmim gantvāna vicaranto brahāvane āsinam Sonakam dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā ti nilameghasadiśā, rammā ti ramaṇiyā, aññonñānissitā ti
sākhāhi sākham mūlehi ca mūlam saṃsibbitvā⁸ thitā, tesan ti evarūpanam tava
uyyānavane sālānam heṭṭhā⁹, jhāyatīti lakkhaṇūpaniijjhānārammaṇūpaniijjhāna-
sāṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū 'ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sitalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkkhamūle silāpatte
nisinno esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetitī, tato cā
'ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanam sutvā Sonakapacceka-
buddham pasissāmīti caturaṅginiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmim mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikam 25
gantvā tam āsinam addakkhi, so tam avanditvā¹¹ ekamantaṃ nisīditvā attano¹²
kilesābhīratattā¹³ tam kapaṇo ti maññamāno imam g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyam bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto amātiko apītiko rukkkhamūlasmim jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmātāpītiko kārūñṇappatto jhāyatīti¹⁴.

30

9. Imam vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammam¹⁶ kāyena phassayam¹⁷. 9.

¹ B^d -ti. ² C^k yo. ³ C^k tattha so. ⁴ C^k tam. ⁵ C^k ujuṃvasā. ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in C^k; and has been added in B^d. ⁸ C^k simbitvā, C^s sibbitvā, B^d saṃsibbetvā. ⁹ B^d adds sandhāya. ¹⁰ B^d nādi-vira-. ¹¹ B^d va-. ¹² B^d -nā. ¹³ C^k -rattā, C^s -ratta. ¹⁴ C^k -sīti. ¹⁵ B^d -je. ¹⁶ C^k -a. ¹⁷ C^k pa-, B^d pu-, B^s phu-

10. Yo ca dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imān ti tassa kilesābhiratassa pabbajjāṃ arocentassa¹ imaṃ
pabbajjāgarahanavacanāṃ² sutvā, etadābravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāśento
5 etaṃ abravī, phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kapaṇo nāma na hotīti dassento evam ā.. niraṃkatvā ti attabhāvato
nīharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānaṃ kapaṇena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṃ⁶ patiṭṭhābhāvena pāpaparāyano.

Evam so B-aṃ garahi, so attano garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ, Kāsirājā ti maṃ vidū.
kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā 'ti g. ā. 11.

Tattha kaccīti⁷ amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmiṃ uyyāne vasato sukhavihāro ti pucchī.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti“
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

13. Sadāpi⁸ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paraniṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa raṭṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṃ¹⁴ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi ḍayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Cks ā-, Bā ā- corr. to ar-. ² Bā -jjaṃgarahava-. ³ Cks pa-, Bā phu-.
⁴ Bds phussayanto. Cks passanto. ⁵ Bds add pāpa parāyano ti. ⁶ Bā ka-. ⁷
Bds kiñci. ⁸ Ck bhadra pi, read bhadram api adhanassa throughout? ⁹ Bā C
op-. ¹⁰ Ck natumhenekālo-, C² natumhenakālo-, Bds -kumbhi-. ¹¹ Bā -a. ¹²
Cks bhutt-. ¹³ C² Bā -ampi. ¹⁴ Bā adds pi.

17. Chatṭham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
raṭṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.
18. Sattamañ¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitañ maggañ ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthiñ gacchanti subbatā. 18. 5
19. Atṭthamañ¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yañ yañ disañ pakkamati anapekho va gacchatīti. 19.

Tattha anāgārassā¹ ti mahārāja gharāvāsañ pabāya anāgāriyabbhāvañ
pattassa adhanassa ahiñcanassa bhikkhuno sabbakālañ bhadram eva, na tesan
ti mahārāja tesañ adhanānañ bhikkhūnañ na koṭṭhāgāre dhanadhaññāni upenti² 10
na kumbhiyañ na pacchiyañ, te pana subbatā parinīṭṭhitāñ paresañ ghare
pakkāñ āhārañ saṅghātipārutā kapālam ādāya gharapaṭipāṭiyā esantā³ pari-
yesantā⁴ tena tato laddhena⁵ tañ āhārañ navannañ pāṭikulyānañ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā⁶ yāpenti, anavajjo⁷ piṇḍo⁸ bhot-
tabbo⁹ ti vejjakammādikāya anesanāya vā kuhañālapanānemittikatānippesi- 15
katālābhena lābhañ nijigimsanātā¹⁰ ti evarūpena micchājīvena vā¹¹ uppādītā-
pi¹² cattāro paccayā dhammena samena uppādītāpi apaccavekkhitvā paribhutta¹³
vā¹⁴ sāvajjapiṇḍo nāma, anesanañ pabāya micchājīvañ vajjetvā dhammena
samena uppādītā paṭisaṃkhā yoniso cīvaram paṭisevāmīti vutte nayena paccavekkhitvā¹⁵
anavajjo¹⁶ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo 20
paribhuñjitabbo yañ ca evarūpañ anavajjañ¹⁷ piṇḍañ bhuñjamānañ paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesa na uparodhati na pīletti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapīṇḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kimkāraṇa: so hi 25
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti imesu ca-
tūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena¹⁸ bhuñjati tañhādāsavyatāñ¹⁹ atīto
sāmi hutvā paribhuñjati na tañ tappaccayā koci appamattako pi
kilesa uparodhatīti, muttassa raṭṭhe carato ti upatṭhākakulādisu alagga-
mānassa²⁰ chinnavalāhakassa viya Rāhumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²¹ saṃsaṭṭho viharati sahasokī sahanandi²² ekacco mātāpītusu
alaggaṃānaso vicarati eko nagaravāsīdaharo²³ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ B^d adds pi. ² C^ks abhī-, B^d ahi-. ³ B^d parigaṇhikā. ⁴ C^ks op-. ⁵ C^k etassa, B^d esanā. ⁶ B^d -sanā. ⁷ B^ds add piṇḍena. ⁸ C^ks -im. ⁹ B^ds -a. ¹⁰ C^k pa, C^s pi. ¹¹ B^d bhettabbo, C^ks bhuttabbo. ¹² so C^s; C^k -nakatā, B^d jigisanatā. ¹³ C^ks omit vā. ¹⁴ C^ks -tāhi, B^d -tāya pi. ¹⁵ B^ds -tto ¹⁶ B^d omits vā. ¹⁷ B^ds add paribhutto va. ¹⁸ B^d -a. ¹⁹ B^d adds tañ. ²⁰ B^d tañhāyadāsabya. ²¹ B^ds -nasassa. ²² B^d -esu. ²³ C^k -ki nandi, C^s -sokī sañ-
ganandi, B^d sahasoki sahanandi, B^s -sokim honandi. ²⁴ B^d nagaragāmavāsi.

- bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakule nikkhipati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggi uṭṭhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadraṃ nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakūṇavattam pūreti
- 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānamhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci abīratha
- 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu thānesu sumkagahaṇaṭṭhāya ṭhapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaraṇ' ti corānam anupakāram sumkikānam asumkārahān mattikapattam c' eva katadaḷhikammaaparibhaṇḍam¹⁰ paṃsukūlacīvaraṇ ca appagghāni kāyabandhanaparissāvanasūcivāsīsatthakāni cā 'ti sabbe pi aṭṭha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṃ paṭipanno kenaci aviheṭṭhiyāmo¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vihāre paṭisāmitassa
- 20 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanaṭṭhānam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disam gantukāmo hoti tam gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvinnam kulaputtānam vuḍḍhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekebuddho aṭṭha samaṇabhadrakāni¹⁷ ka-
thesi, tato uttarim pana satam pi sahasam pi aparimāṇāni

25 samaṇabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhīratattā tam¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samaṇabhadrakehi 'attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitān²¹ pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṃ bhikkhu pasamsasi,
30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
21. Piyā me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
atha kena nu vaṇṇena ubho loke labhāmase ti. 21.

¹ Cks so. ² Bā adds coro. ³ Bā adbhikāni. ⁴ Bā pi. ⁵ Bā ahinda-. ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigañhikā ¹⁰ Bā -dalha-, Ck -dalhīcevaḥḍam. Bā -dalhīkammaaparibhaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Cā -rā. ¹² Bā -hedha-. ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -titi. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadra-gāthani. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Cā Bā pacchi. ²¹ Bā -muttataṃ. ²² Bā bahūni samaṇabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā.

Tattha vaṇṇena 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhaya
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipaṃ Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṣsaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṇṇamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇi⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ 15
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28.
29. So ca bhakkhaparikkhiṇo udāpatvā¹⁰ vihaṇṇamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi¹² dakkhiṇaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁵. 31.
32. Evam eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā, 25
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33.

¹ Cks -ccitā. ² Ck pahi-, Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe-. ⁴ Ck pipasāhāgīrayodakaṃ, Bđ pivaṇṇikarasodakaṃ, Bs pivāṃ gaṅgīra-, read: -tho-dakaṃ? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bds tañca-, Cks ohāriyī. ⁸ Bđ ajjagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tiṃ. ¹⁰ so Ck; Cs udapatvā, Bds udam patvā; read udapattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² C/s -ṇā. ¹³ Bđ najjhāgā-gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itaṃ, Bđ -iṇaṃ, Bs -ikaṃ. ¹⁶ Ck Bđ -jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho narā ca¹ kāme nissāya
kāyadurcaritādīni pāpāni katvā yattha supīnake pi dibbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² taṃ duggatīm upapajjanti attho, pahatvānā 'ti khelapiṇḍam
viya pahāya, akutobhayā ti rāgādīsu kutoci anāgetabhayā, ekodibhāvādhi-
gatā ti ekodibhāvaṃ ekavihārikaṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
5 duggatīm na gacchanti, upamante ti mahārāja dibbamānusakā kāme patthen-
tassa hatthikūṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ karissāmi, taṃ
suṇhīti attho, kūṇapaṇu ti hatthikaḷebaram³, mahāṇṇave ti gambhīra-
puthule⁴ uduke eko kira mahāvāraṇo Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā utta-
10 ritum asakkonto tatth' eva mato Gaṅgāya vuyhi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttam,
vāyaso ti ākāsena gacchanto eko kāko, yānañca vatidan ti so evaṃ cintetvā
tattha niliyitvā idam mayā hatthiyānam laddham ettha nilīno sukham carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum, na
vaṭṭatīti sannitṭhānam akāsi, tattha rattin ti tassa⁵ rattin ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato ahoṣi, na paṭitthā⁶ 'ti na uddetva⁷ pakkāmi, otaraṇīti⁸
samuddābhimukhī otaramānā, ohāraṇīti pi pātho, sā samuddābhimukhī ava-
haramānā⁹ ti attho, agatī yatthā 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha-parikkhīno ti parikkhīnabhakkho, udapatvā¹⁰ ti khīne camme ca māṇse
ca aṭṭhisamghāte ūmivegena bhinno uduke nimujji, aha so kāko uduke patitṭhā-
20 tum asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agatī yattha pakkhinan
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhinam agatī tattha so evaṃ uppatito, pacchimam
disam gantvā tattha patitṭham alabhivā tato puratthimam tato uttaram tato
dakkhinan ti catasso pi disā gantvā attano patitṭhānam na ajjha-gacchīti¹¹
adhigaṇchīti¹² attho, aha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹³ ekekaṃ
25 disam agaṇchi, dīpaṃ pana na ajjha-gamā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo.
pāpatthā 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva
patito, susū ti susunāmaka¹⁴ caṇḍamacchā, pasayhakārā ti anicchamānakam
yeva balakkārena, vipakkhinan¹⁵ ti viddhamasitapakkhakam¹⁶, giddhā ce
vamissantīti¹⁷ yadi gijjhā hutvā kāme na vamissantīti¹⁷ na chaḍḍessanti
30 kākapaṇṇāya te samānapaṇṇā¹⁸ ti⁹, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho²⁰, atthasandassanīti atthapakāsikā²¹, tvañca paṇṇāyase 'ti
paṇṇāyassasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṃke nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varām. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck palittā, C° paṭitvā, Bd paṭetvā, B° phaletthā.
⁷ Bd uppatetvā, B° uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, C° ohāraṇīti. ⁹ Bd avaharaṇi.
¹⁰ so Cks; Bd udakam patvā corr. to udam-? ¹¹ Ck ajjhabhāgacchatīti, C°
ajjhabhāgaṇchīti, Bd ajjha-gacchati altered to -gānāgacchati. ¹² Bd nādhigac-
chati. ¹³ Bd mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeke, C° -kā. ¹⁵ Cks pakkhan, Bd vi-
pakkhakau. ¹⁶ Bd viddhamasitapakkhatam. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ Bds -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ Bd omits ti. ²⁰ Cks omits a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā niraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena naḍi dassitā, tīya
vuyhamānaṃ haṭṭhikuṇapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
paṃ khāditvā pāṇīyam pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassanakālo das-
sito, kuṇapassa naḍiyā vuyhamānaṃ⁶ samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa haṭṭhikuṇape paṭiṭṭhaṃ alabbhitvā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, naḍiyā vuyhamānaṃ haṭṭhikuṇapaṃ viya
saṃsāre pañcakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khāditvā
pāṇīyam pīvanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
kālo⁷, kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ⁸ viya puthuj-
janassa kāmaguṇe laggass' eva savanavasena aṭṭhatirisaārammaṇadassanaṃ, ku-
ṇape samuddaṃ pavitṭhe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhituṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhitvā mahāniraye mahāvināsaṃ pattaṃ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam¹² pi dvevācam¹³ bhaṇeyya anukampako
taduttariṃ¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ agaṇhantassa hi tato¹⁴ uttariṃ bhā-
samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idam¹⁵ vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyan ti 35.
abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam¹⁵ vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idam¹⁵ vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva dinno te mayā ovādo appamatto bhōti evam
anusāsivāna khattiyam¹⁶ pakkāmi.

Bo. pi tam¹⁷ ākāseṇa gacchantam¹⁸ yāva dassanapathā¹⁵
olokento ṭhatvā tasmim¹⁹ cakkhupathe atīte¹⁶ samvegam²⁰ paṭi-
labhitvā cintesi: „ayam²¹ brāhmaṇo hīnājacco¹⁷ samāno asam-
bhinnakhattiyavamse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabhi-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck picana-, Cs pi
paua-. ⁶ Bd -ne. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds pattitidaṭṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇājacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā',
 5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
 37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro ti ye rājārahaṃ⁴ abhi-siñcitvā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
 10 veyyattabbhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānituṃ samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
 15 taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
 Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādiṃ katvā uttānasam-bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
 39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
 taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
 20 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
 taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
 41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
 te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
 42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
 43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
 44. Ārūḥā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
 te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta-. ² Ck mahāṃ, Bds nāhaṃ. ³ Bđ anvagā. ⁴ Bđ rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks sutā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -vaḍḍhano. ¹¹ Bđ uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -dayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṇḡavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahathābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā ahaṃ tāta jivitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānam dhanesinaṃ 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro mamaṃ¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanaṃ. 60.

¹ Ck dīghavāyano, Cs sīghavāhito, Bđ sīṅgavāhaṇā, B^s sīghavāhaṇā. ² Bđ in-
driyācāpa-, Cks illiyocāpa-. ³ Bđ -e. ⁴ Cks -haṇṇā. ⁵ Bđ vicittavathā-. ⁶
Ck Bđ mātā. ⁷ Bds pu-. ⁸ Bđ byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyūm.
¹⁰ Cks -līm. ¹¹ Bđ mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramesanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacum⁴ kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayāṃ⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi vo.
10 Taṃ tattha avacum kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patiṭṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sīhassēva giribbajāṃ,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ sīghaṃ ānetha, ālapīti saṭṭhi gāmasa-
hassānīti ādini vadanto ālapi, sabbālaṃkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsupagādīhi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena paṭicchannasarirā, gāmaṇīyehīti hatthācariyehi, ajāṇīyā vā 'ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā va¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītīre jāta, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi, dīpā aho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵, gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaṇṇā ti rattavaṇṇā, puṇḡavūsabhā ti usabhasaṃ-
khātena jeṭṭhakapuṇḡavena samannāgatā, daharasseva me ti atha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'haṃ
tayā vinā jīvituṃ na sakkhissāmi ti ā., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanāṃ
pariyesaṇṭānaṃ, vohāro ti tasmīṃ ohārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanaṃ vālamaccho

¹ Bḍ kammusa-, B^o kammussa-. ² Bḍ^s -issanti. ³ C^s Bḍ ceso. ⁴ C^s ālapuṃ.

⁵ Bḍ adds kumārōāha. ⁶ Bḍ maṃ maṃ, B^o mamaṃ. ⁷ Bḍ tattha. ⁸ Bḍ svā-.

⁹ C^s so. ¹⁰ Bḍ -ṇaṃ. ¹¹ Bḍ vijānanakā ca, C^s -ko va. ¹² Bḍ jātiyā sin-

dhuraṭṭhe. ¹³ Bḍ^s indriyā-. ¹⁴ Bḍ^s indriyāvu-. ¹⁵ C^s -pārā. ¹⁶ Bḍ cariyehi

vannoibhiti, C^s cammīhīti. ¹⁷ C^s -cammehi. ¹⁸ Bḍ adds tāta mama. ¹⁹ Bḍ

adds me. ²⁰ Bḍ mātā. ²¹ Bḍ vicitravohāro in the place of tasmīṃ --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmim samudde, vāṇijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyū¹ ti vā pāṭho.
 puttakalīti puttālāmako puttakālakaṇṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahi²,
 atha rājā amacce āṇāpento iman ti ādim ā., tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccatī suvaṇṇam, suvaṇṇābharaṇabhūsitahatthāyo ti attho, yathā
 ti yathā icchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abhisīcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā rama-
 ṇīye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumāram Bārāṇasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 ṇam katvā pāsādam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam
 disvā avacum kaṇṇā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nāṭakittiyo avocum, mama⁵ bharathā 'ti mam
 icchatha, paṃkan ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgakaṇṭakādirahitaṃ, teh' eva gahanehi agahanaṃ, mahāpathan ti sagga-
 moggahāminam mahāmaggaṃ paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga-
 tim gacchanti tam aham paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva ambe
 pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhiramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramanākāram assa karissāma 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhamso, tattha giribbajan ti sīhapotikānam⁷ vasa-
 naṭṭhānam kañcanaguham, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā-
 gataṃ⁸, tvanno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmīti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhimso, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimso⁹, yaso mahā ahosi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaram na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammarā gato, Bo. pi jhānābhīṇṇam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo-
 kūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manam nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Arindamarājā aham evā" 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattaṃ nissāya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bās add karonti. ⁴ Bās -ruyi. ⁵ Bās mamaṃ.
⁶ so Cks; Bās virattacittarūpo. ⁷ Cks -ikam. ⁸ Cks omit su-. ⁹ Bās pavattimso.
¹⁰ Bā yasasampatto. ¹¹ Bās omit pana. ¹² Bās ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne bhinnaparisaṣsa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmiti“¹ māñcasīvīkāya Sāvattihī² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhavīm pavitṭhabhāvāṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhavīm
 5 pavisitvā avicīparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhavīm pavississāmiti“ bhūto rajjasiriyā cittassādaṃ alabhi³, „thokaṃ niddāyissāmiti“ niddaṃ upa-
 gatamatto navayojanabahalāya⁴ ayapaṭhavīyaṃ⁵ pādetvā ayasūlehi kottīyamāno⁶ viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena
 10 viravanto⁷ utṭhāsi, ath' ekadivasāṃ komudiyā cātumāsiniyā amacca-
 gaṇaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pitu yaso ito⁸ mahanta-
 taro, tathārūpaṃ⁹ nāmāhaṃ dhammarājāṃ¹⁰ Devadattaṃ nissāya ghātesin“ ti cintesi, tass' evaṃ cintentass' eva kāye dāho uppajji, sakalasarīraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
 15 vinodetīti“ cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ aṇño n' atthīti“ cintetvā¹¹
 „ahaṃ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṃ¹² netvā dassessatīti“
 cinto „na aṇño koci aṇṇatra Jīvaka“ ti sallakkhetvā tassa gaḥetvā
 gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyā vata bho dosinā rattīti“ udānaṃ
 udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
 20 seyyamā“¹³ 'ti vatvā purāṇasāvakaḍḍhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesāṃ
 vacanaṃ anādiyitvā Jīvakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā
 „taṃ devo¹⁴ Bhagavantaṃ¹⁵ payirupāsātū“ 'ti vutte hatthiyānāni kappā-
 petvā¹⁶ Jīvakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena
 katapaṭisaṇthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāṇṇaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
 25 dhurasāmāṇṇaphaladhammadesanaṃ¹⁷ sutvā suttapariyosāne upāsa-
 kattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya
 dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhiṃ saṃsaggaṃ katvā
 madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo
 vigatalomahaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi¹⁸, sukhena¹⁹ cattāro
 30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasāṃ dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu
 pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasirīm nissāya cittassā-
 daṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ
 āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anu-
 bhotīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā

¹ Bā -mati. ² Ck -iyaṃ. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā
 ayamahāpaṭhavīyaṃ, Cks paṭhavīm. ⁶ Bā koṭi-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca.
⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā ṇatvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ.
¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, C' kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṃ-.
¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi,
jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññamaññasahāyakā²
hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamimṃsu. Atha rājā puttassa uparajjāṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasaṃ uparājā pitu
uyyānakīlaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmim 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisadiso³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti“⁵ cintetvā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma,
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15
etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsimṃsu. Bo. tam
pavattim ṇatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitara anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmim gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira
isipabbajjāṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajimṃsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto
viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññamsa-. ³ Bds bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
gaṇhissāmīti. ⁶ Cks omit rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -ino.

¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
 bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac² assa³ va-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā⁴ 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass⁵ eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saraṭīti, mayā tattha gantvā⁶ dh. desetvā taṃ⁷
 nibbhayaṃ katvā āgantūṃ vattatīti⁸ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nāṃ⁹ uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā¹⁰“ 'ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā¹¹“ 'ti ca¹² sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh¹³ eva hotha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁴ ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā¹⁵ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
 ath¹ assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc² āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi³. khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūḷho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vāḷavijjanim uṇhīsaṃ khaggaṃ⁴ chattaṃ upāhanaṃ⁵ 72.
5. Oruya rājā yānambā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccam upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
 taṃ kathaṃ vitisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnō va yathā⁶ kālāṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isim pucchāmi Saṃkiccam isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bd sacetassa. ³ Bd adds tassa. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd omits ca. ⁶ C* āg-, C ag-. ⁷ Bd niyyāti. ⁸ Bd -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bd atha.

9. Kaṃ gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammācārino,
aticicṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. diṣvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnam diṣvā, athassā 'ti evaṃ nisinnam diṣvā atha tassa paṭivedesi yassāsīti vadanto, ārocesīti attho, yassāsīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi³ 5
yassa abhiñhaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkicco isīnaṃ antare sādhu laṭṭhako⁴ ti sammato anuppatto tava uyyāne sīlāpatte isigaṇaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinna, taramānarūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁵ pakkameyyuṃ⁶ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ sīlādiguṇānaṃ esitattā⁷ gavesitattā⁸ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so mañcittasuvannaṇḍaṇḍaṃ vālavijānīṃ kañcanamayaṃ uñhisapaṭṭaṃ supari-
khittaṃ maṇḍalakaggaraṃ setacchattaṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā 'ti, paṭicchadanti tad⁹ eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññiathā 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁰, Pāliyaṃ pana yathā¹² kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālanurūpena pañhapucchanaṃ¹² amaññiathā 'ti attho, paccapajjathā 'ti 20
paṭipajji, pecca 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāma etaṃ¹³, tasmā paraloke¹⁴
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo¹⁵ atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me¹⁶ akkhāhīti tasmā me¹⁷ akkhāhi¹⁸: kaṃ gatiṃ¹⁹ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tāva adāsi. 25

S. tam atthaṃ āvikaṇṭo āha:

10. Isi avaca Saṃkicco Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppathena 'ti corehi pariyuṭṭhitamaggena, maggaṃ anusāsati ti
khemaṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bd ahoṣi. ⁴ Bd laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bd tam ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cc nāmatametam, Bd nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bc yamme. ¹⁷ Ck ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bd na-. ²¹ Cks -tiṃ, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
 dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedam duggatiṃ na gaccheyya,
 uppathasadi so hi mahārāja adhammo maggasadi so sucaritadhammo, tvaṃ pana
 pubbe pītaṃ ghātetvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito, mama
 5 vacanaṃ akatvā pītaṃ māretvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akarontā
 nāma coramaggaṃ² paṭipannā viya mahāvyaśanaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
 adhammo nirayaṃ neti
- 10 dhammo pāpeti suggatiṃ. 81. (IV ⁴⁹⁶/₁₈).
14. Adhammacārino rāja narā visamajīvino
 yaṃ gatiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
 athāparo Mahāvīci Tapano ca Patāpano. 83.
16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
 ākiṇṇā luddakammehi paccekā soḷas' ussādā 84.
17. Kadariyātapanaṃ ghorā accimantā mahabbhayaṃ
 lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayaṃ dukkhā 85.
18. Catukkappaṇā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
- 20 ayopākārapariyantaṃ ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesam ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
 samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamāsirā
 isīnaṃ ativattāro⁵ saññātānaṃ tapassinaṃ. 88.
- 25 21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhilā⁸ katā yathā
 samvacchare asamkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattera niccaṃ santarabāhiraṃ
 nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
 30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
 yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātetvā. ² Bā -a. ³ Cs Bā pantho. ⁴ Bās bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhila, Cks -bila. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakaṃ. 92
25. Āsivisaṃ va kupitaṃ tejasim³ duratikkamaṃ
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññatānaṃ tapassināṃ. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo 5
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamaṃ. 94.
27. Arajam⁶ rajasā Vaccharū Kisam avakiriya Daṇḍaki
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavaṃ gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjho¹⁰
Mātāṅgasmim yasassine¹¹ (IV $\frac{389}{27}$) 10
sapārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹² tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan¹³ āsajja isim Andhakaveṇhuyo¹⁴
aññaññaṃ¹⁵ musale hantvā sampattā Yamasādanam¹⁶. 97.
30. Athāyaṃ isinā satto¹⁷ antalikkhacaro¹⁸ pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyam¹⁹. 98. 15
31. Tasmā hi chandāgamanam na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduṭṭhacitto bhāseyya giram saccupasamhitam, 99. (III $\frac{460}{3}$)
32. Manasā ce paduṭṭhena yo naro pekkhate²⁰ muniṃ
vijjācaranasampannam gantā²¹ so nirayaṃ adho. 100.
33. Ye vaddhe²² paribhāsenti²³ pharusūpakkamā janā 20
anapaccā adāyādā tālavatthu²⁴ bhavanti te. 101.
34. Yo ca pabbajitam hanti katakiccaṃ mahesinaṃ
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammatṭho raṭṭhavidhamsano mago
tāpayitvā janapadam Tapane²⁵ pecca paccati. 103. 25
36. So²⁶ ca vassasahassāni satam divyāni paccati²⁷
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanam. 104.

¹ Cks sataśahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bd -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bd nāsīde. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bd samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bd mā-. ¹⁰ Bd ma-. ¹¹ Ck Bd -no. ¹² Bds -vindayo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññamañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva pariyayam. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bd gantvā. ²⁰ Bd vudhe, Bs buddhe. ²¹ Bd -santi. ²² Bd tāla-. ²³ Bd tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bd pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiram
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaram hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca sattīhi hananti nittacam
andham karitvā muttakarīsabhakkham,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidham naram. 108.
41. Tattam pakatṭhitam⁶ ayogulañ ca
dighe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe samsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgamma khādanti vipphandamānaṃ
jivham vibhajja vighāsam¹¹ salohitam¹². 110.
43. Tam daddhakolaṃ¹³ paribhinnagattam
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesam¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṃ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaram hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṃ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāram janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ pīlayanti punappunam. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yam. ⁵ Ck na -, Bā nisi- corr. to nisū-. ⁶ Bā pakkatthitam, Ck jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck; Bā vivate, Bā vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sa-balā? Ck giddhā. ¹¹ Ck vigha-. ¹² Ck vilobhi-. ¹³ so C; Bā vadhakālam, Ck dandakolaṃ. ¹⁴ Ck nippoṭa-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck yo koci. ¹⁷ Bā pittī-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck āsajjate. ²⁰ Ck pā-, Bā vā-.

46. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaṇṇaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsāṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Taṃ enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtīnaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpi hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati,
etādisaṃ Brahmadata mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ nadiṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
āditṭā jātavedena uddhaṃ yojanam uggaṭā. 121.
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo¹⁷ narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jagganti saṃvarīṃ¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārūtā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ atimaṇṇati 25
sassurū vā sasuraṃ vāpi jeṭṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bā taṃ passavaṃ pakkā gattā. ² Bā pāyanti. ³ Bā jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna. ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-viddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti. ¹¹ so C¹; C² Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho. ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhāpātiniyo. ¹⁵ Ck duhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bā etaṃ te. ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks setṭhaṃ. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāmamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetuṃ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattihi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāraṇadiṃ³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākolā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārīnaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appaṭi-
bhayo sugatimaggo, visamajjivino ti adhammena kappitajjivikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi, suṇohi me ti M. raññā pitughātaka-
naṃ nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi paṭhamam taṃ adassetvā¹⁷ aṭṭha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetuṃ evam ā., kiṃkāraṇā: paṭhamamhi tas-
miṃ dassiyamāne rājā phalītena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatiko hutvā ahaṃ viya aṇṇe pi bahupāpa-
20 kammino atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmīti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. paṭhamam iddhibalena paṭhaviṃ dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesam vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇḍikam chiṇṇā²¹ nerayikasattā puṇappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparam anubandhitvā paharītvā jalitapaṭha-
viyaṃ patite jalitaṃ kālasuttaṃ pādetvā jalitapharasuṃ gahetvā sayam unna-
dantā mahantena aṭṭhasearena²³ viravante aṭṭhamse soḷasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghātenti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapaṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, Cs apanevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cks ṭamkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, Cs -nā. ⁷ Bđ -kārakam. ⁸ Bds rajjuyā. ⁹ Bds chandā. ¹⁰ Bđ gatā. ¹¹ Cks ayo, Bds nirayussadan. ¹² Bđ paṇho, Cs patho. ¹³ Bđ -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, Bđ nippatta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ Bđ mahāni-. ¹⁹ Cs Bđ a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ Bđ chindāchindam. ²² Bđ adds satte. ²³ Ck aṭṭha-. ²⁴ Cks -to, Bđ -to corr. to -tā. ²⁵ Bđ -a. ²⁶ Cks ghātenti, Bđ saṃghātenti. ²⁷ Cks sante.

kaṭṭo pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuṭṭhāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakarāṇi⁴ tilaṃ⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ ucchukhaṇ-
 dāni⁷ viya pīḷenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 saṇṭhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vaṇamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁶ vaṇamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīṭhaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁷ paccantā sattā mahāviraṇaṃ viravanti dve pi¹⁸
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁹ pana sattānaṃ vā²⁰ tesāṃ dukkhassa vā²¹ vīci-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīci Mahāvīci, ta.²² hi pu-
 ratthimādīhi bhittīhi jālā utṭhahitvā pacchimādīsū paṭihaṇṇati tā ca bhittiyo
 viṇivijjhivā²³ parato²⁴ yojanasataṃ gaṇhāti, heṭṭhā utṭhitāpi²⁵ upari paṭihaṇṇati
 upari utṭhitā heṭṭhā paṭihaṇṇati, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vīci nāma n' atthi,
 tassa pana anto yojanasataṃ ṭhānaṃ khīravallipīṭṭhassa pūritanāli viya sattehi
 nīrantaraṃ pūr²⁶taṃ, catūhi triyāpathehi paccantānaṃ pamāṇaṃ n' atthi, na ca
 aṇṇamaṇṇaṃ²⁷ bādhenti²⁸ sakasakaṭṭhāne²⁹ yeva paccanti³⁰, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vīci nāma n' atthi, yathā pana jīvhaḡe cha madhubindūni sattamaṣṣa tam-
 balohabīnduno anuḍaṇaṇabalaṇṭayā³¹ abboharikāni honti tathā ta. anuḍaṇa-
 ṇabalaṇṭayā³² sesā cha akusalaṇṭipākupekḡā abboharikā³³ honti, dukkhaṃ eva
 nīrantaraṃ paṇṇāyati, evaṃ ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhattihi³⁴ vikkhambhato³⁵ aṭṭhārasādhikayojanasato³⁶ āvaṭṭato catupanna-
 sādhikeyojanasato³⁷ saha ussadehi dasayojanasahasso ti³⁸ evaṃ assa mahantatā
 veditabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁹, ativiya tāpetīti Patāpano⁴⁰, ta.
 Tapanasmim⁴¹ tāva satte⁴² tālakkhandhappamāṇe⁴³ jalitaayasūle nisīdāpenti,
 tato heṭṭhā paṭhavi jalati sūlaṃ⁴⁴ jalati, evaṃ so nīrayo⁴⁵ niccale⁴⁶ satte tapati,
 itarasmim⁴⁷ pana sabbasatte⁴⁸ jalantehi āvudhehi paharitvā jalitaṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthake ṭhitakāle kammappaccayo vāto paharati, te ta.
 saṇṭhātum asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā paṭhaviyā⁴⁹
 jalitāni ayaṣūlāni utṭhahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu viṇividdha-

¹ Ck -lo, Bā -laṃ. ² Bā adds jalito. ³ Bā vivaranto. ⁴ Cks -ya, Bā saṇṭhā-?
⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante. ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohirajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bā paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tatra. ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā
 purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ṇṇehi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittihi. ³⁰ Bā
 -bhanato. ³¹ Bā -katiyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanevayo-. ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -ṇo. ³⁹ Bā sulāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta. ⁴³ Bā ayapathavīto pappataṃ.

sarirā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetiti, B. pana ete niraye dassento
 paṭhamam Saṅgijvam dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa
 mahābhaye uppanne tam antaradhāpetvā puna paṭhaviṃ dvidhā katvā Kāla-
 suttam dassesi, ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesīti, evam paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānam āmantetvā mahā-
 rāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādam kātum
 vaṭṭatīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānam kiccam kathetum iccete ti
 ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyham kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva,
 ākiṇṇā ti paripuṇṇā³, paccakā soḷasussadā ti etesam nirayānam ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti
 sabbe pi sataṃ⁴ aṭṭhavīsati⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-
 nirayassataṃ, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānam tapanā⁷, balava-
 dukkhatāya ghorā, kappanibbattānam⁸ accīnam atthitāya accimanto, bha-
 yassa mahantatāya⁹ mahabbhayā, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsentiti¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhimsanatāya bhesmā¹⁴, bhayajanana-
 tāya paṭibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkakaṇṇā ti sabbe pi caturassa¹⁵
 mañjūsasadiśā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasō mitā ti dvāra-
 vīthīnam vasena koṭṭhāse¹⁶ ṭhapetvā mitā, ayaśa paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸
 pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhanti ti sabbe pi
 20 ettakam thānam anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā
 punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā
 vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-
 parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isīnam ativattāro
 attano vaḍḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇeyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-
 kārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanam esautāpi gavesantāpi nikkha-
 manadvāraṃ nādhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā tam dvāraṃ apārutaṃ
 hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādini jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷
 pattānam pi²⁸ etesam²⁹ tam pithiyati³⁰, paccimam apārutaṃ viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādthurūpe ti vuttappakāraṃ sappam viya sādhu-
 rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-
 gaccheyya, kiṃkāraṇā: saṇṇatānam tapassīnam āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu
 mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā tam dukkham
 pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etam. ² Bā adds ca. ³ Bā parikiṇṇā. ⁴ Cks yaṃtam. ⁵ Bā adds ca. ⁶
 Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omit vā. ¹¹
 Cks pā. ¹² Bā haṃsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhaṃmā. ¹⁵ Bā -ram. ¹⁶ Bā adds
 gahetvā. ¹⁷ Cks omit pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bā phuṭā. ²⁰ Bā uddham-
 pādā avarisīrā ti evam for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bā -parādhāva.
²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸
 Bā -nañca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena.
³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāsō ti mahādhanuggaho, sahasśabāhū 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena¹ āropetabbam dhanum āropanasamatthabāhu, Kekādhīpo² ti
 Kekarattīhādhipati³, vibhavam gato ti vināsappatto, vatthūni Sarabhañgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan⁴ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthum Mātaṅgajātaka vappitaṃ, Kaṇhadīpāyanāsajjā 'ti⁵
 Kaṇhadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁶, vatthum Ghaṭajātaka⁵
 vitthāritam, isinā ti Kapilātāpasena, pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihīnat'abhāvo antarahitaddhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyan maraṇakālam patvā, vatthum Cetiyaājātaka kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhitvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan-
 dāgamanam ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhena, gantā⁶ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho
 nirayaṃ eva gacchati, Pāliyam pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatīti a., vaddhe⁷ ti vayo vaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavantare pi apaccam vā dāyādāṃ vā na labhanti ti a., tālavatthū⁸ ti diṭṭha-
 dhamme pi chinuamūlatālo viya mahāvināsam patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cirarattāyā 'ti ciram, evam M. isivihet'hakānam paccananiraye dassetvā
 upari adhammikarājūnam paccananiraye dassento yo cā 'ti ādim ā., ta. ratṭha-
 viddham sano ti chandādivasena gantvā ratṭhassa viddham sano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃghaparikkhito, tejobbhakkhassā 'ti aggim eva khādan-
 tassa, gattāntīti tigāvute¹⁰ sarīre sabbaṅgapaccāṇāni lomehi ca nakhehi cā 'ti
 etehi saddhim sabbāni ekajālān' eva honti, tuttaḍḍito¹⁰ ti ānañjakarapaṇaṃ¹¹
 kāriyamāno tuttehi¹² viddho nāgo yathā nadati, idāni pitugṭhātikādīnam paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹³ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, doṣā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkam
 nīharitvā tigāvutam assa sarīram nittacam katvā jalitāya lohapaṭhaviya¹⁴ pāṭetva
 tikkhiṇehi¹⁵ ayasūlehi koṭṭetvā¹⁶ cuppavicuppaṃ karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitugṭhātakam nirayapālā lohapaṭhaviyaṃ uttānam pāṭetvā jalitehi
 ayasūlehi akkhīni bhinditva¹⁷ andham karitvā mukhe uṇham muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīṭham viya¹⁸ samvattetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam¹⁹ ayogulān cā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūṭhakalalān²⁰ c' eva jalitaayogulān ca khādāpenti, so pana tam āhariyamānam
 diṣvā mukham pidheti²¹, ath' assa diḅhe ciratāpīte²² jalamāne phāle²³ ādāya
 mukham vikkhambhetvā²⁴ vivaritvā rajjubaddham ayaballisaṃ khipitvā jivham

¹ B^d -ehi. ² B^d ketak-. ³ C^k upahacca manau, B^d upahacca mānan. ⁴ B^d
 nirayapālakarājānam. ⁵ C^k ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ B^d vuḍhe.
⁸ C^k nālā-, B^d tālavatthun. ⁹ C^k gāvasarīre, C^g gāvute-, B^d tigāvutte. ¹⁰ B^d
 tuṇḍattito, B^g tuṇḍadḍito? ¹¹ B^d ānañcanakā-. ¹² B^d tuṇḍ-. ¹³ C^k ye. ¹⁴
 B^d -yam. ¹⁵ B^d tikkhehi. ¹⁶ B^d -entā. ¹⁷ C^k -dantā. ¹⁸ B^d add nam. ¹⁹
 B^d pakkudhitam, C^k chakamkathim. ²⁰ C^k pakkatṭhigūṭhakalalā, B^d pakkadhitam
 gudhakalalān, B^g pakkutṭhitamgūṭhakalalam. ²¹ C^k pideti. ²² C^k cirarattāpīte.
²³ B^d hale, C^k thāle. ²⁴ B^d -itva.

nīharitvā tasmiṃ vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkhassā ti nirayapālā, sāmā cā² 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ³ balisena nikkaḍḍhitvā ayasamkūhi⁴ paṭhavīyaṃ vitataṃ⁵ jivhaṃ sāmasonā sabalavannā sunakkhā ca lohatuṇḍā⁶ gijjhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandamānaṃ vissandamānaṃ⁷ salohitaṃ⁸ vighāsaṃ⁹ khādanti¹⁰ vighasantā¹¹ bhakkhayanānti¹² attho, taṃ daḍḍhakoḷan¹³ ti taṃ pitughātakaṃ jhāyamānaṃ tālaṃ¹⁴ viya jalitasariraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnaḡattān¹⁵, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesaṃ
 10 ti tesaṃ nirayapālānaṃ sā ratī kīlā hoti, dukkhino paṇitāre ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, peṭṭighātino ti pitughātikā¹⁶, iti imaṃ pitughātikānaṃ paccananirayaṃ diṡvā rājā bhītatasito ahoṡi, atha naṃ M. samassāsetvā mātughātikānaṃ paccananirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamaniveṡanaṃ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
 15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikāṃ, vālehi¹⁷ ayamakacivālehi¹⁸ veṭhetvā ayayantena pīḡenti, taṃ ti taṃ mātughātikāṃ pāyenti¹⁹ tassa pīḡyamānassa ruhiraṃ gaḡitvā ayakapallaṃ pūreti, atha naṃ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sariraṃ pakatikaṃ hoti, taṃ paṭhavīyaṃ uttānaṃ nipajjāpetvā vilīnaṃ tambaloḡaṃ viya pakkaṭṭhitaṃ²⁰ lohitaṃ
 20 pāyenti²¹, oḡayha tiṭṭhatīti bahūni vassasabassāni ayayantena²² pīḡetvā jegucchaduggandhapapaṭṭikkūle mahante gūthakaddamaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ oḡayha oḡayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadoṡikanāvappamāṇasariṡā²³, ayomukkhā ti ayasūcimukkhā, chaviṃ chetvānā²⁴ ti chaviṃ ādiṃ katvā yāvaṭṭhiṃ pi bhetvā²⁵ aṭṭhiṃiṡjāṃ khādanti, paḡiddhā²⁶ ti gaḡhitā²⁷ mucchitā, na kevalaṃ
 25 ca khādant' eva adhomaggādiḡi²⁸ pana pavisitvā mukkhādiḡi nikkhamanti, vāma-passādiḡi pavisitvā dakkhiṇapassādiḡi nikkhamanti, sakalasariṡaṃ²⁹ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccatī socatī, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṃ ca kuṇapaṃ³⁰ samantā yojanasataṃ pūti³¹ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
 30 Khuradhāraṃ manukkamā³² 'ti Khuradhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³³ nirayapālā mahantaṃ mahante khure uparidhāre katvā³⁴ santharanti³⁵, tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayaṃ saṃkūhi, Cs ayaṃ saṃnāhi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṭa. ⁵ Ck -taṇḍi, Cs -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits vis-. ⁷ Cks omit sa. ⁸ Cks vighaṃsaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatte. ¹¹ Bā -tālan. ¹² so Cks; Bā kālaṃ. ¹³ Bā paribhi-. ¹⁴ Ck adda viya. ¹⁵ so Bā; Cks vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck Bā; Cs avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Cks pakkaṇṭhantaṃ, Bā pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Cks -ṇikaṃ nā-. ²² Bā bhetvāna. ²³ Ck yāva vaṭṭhiṃhi hetvā, Cs yāvaṭṭhiṃmahetvā, Bā yāva aṭṭhi vibhetvā, Bā yāva aṭṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā saṃgi-. ²⁵ Cs gaṭhitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā -mukkhādiḡi. ²⁷ Cks -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, Bā vaccakūpaṃ in the place of taṇca -. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck urasārekatvā, Bā upadhāritvā, Bā uparidhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck tattharatti.

bhapaṭanāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātītā³ gabbhapātiniyo itthiyo
jalithehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikhipakhuradhārā sukhaṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikkā-
mantīyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimiḍātaka āvibhaviṣsatī, evaṃ gabbha- 5
pātiniṇaṃ nirayaṃ dassetvā yattha paraḍārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādim ā., ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīresu tāsaṃ simbalinaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarīrā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesam⁸ sarīrato uṭṭhitaḍālāya pana saddhīm te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajaṇṭitī te paraḍārīkā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbaliniraye abhirūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkhā-
vīṭapesu lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattitvā adhosīsakā patanti, puthū ti bahū, vinividdhaṇḍā ti tesam tato
patanakāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭhahitvā tesam matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesam adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravantā¹³
sayanti, dīghan ti supine pi niddaṃ alabbhantā dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vivasane ti rattinaṃ accayena, ciraḱālātikkamena¹⁵ 'ti a., pavajjantīti
saṭṭhiyojanikaṃ jalitaṃ lobakumbhīm kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasa-
puppaṃ lobakumbhīm nirayapālehi khittā¹⁶ pavasanti¹⁷, dussilā ti paraḍārīkā, 20
itoparaṃ¹⁸ sāmikavattassavattādīni¹⁹ apūrentīnaṃ²⁰ paccanaṭṭhānaṃ pakā-
sento yā cā²¹ 'ti ādim ā., ta. atimaññatīti Bhisaḍātaka kathitaṃ²² sāmika-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maññatī, jeṭṭhan ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṇa²³ ti sāmikassa bhaginīm, etesaṃ pi aṇṇatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇāpanabhojanādiḍbhedam vattaṃ apūrentī tesu hirottappaṃ 25
anupaṭṭhapentī te atimaññatī nāma, sāpi nīraye nibbattatī, vaṃkenā 'ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsivā
nīraye nibbattāya lohaṭṭhaviyaṃ nīpajjāpetvā ayasaṃkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbhanti rajjubandhanena saṃbandhanaṃ²⁴
ākaḍḍhanti, kīminā ti kīmiḅharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkāḍḍhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁵ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitatṭṭhāne²⁶ sañjātehi mahādoṇippamāṇehi²⁷ kīmiḅhi²⁸ bharitaṃ
passatī viññāpetuṃ na sakkotīti nīrayapāle yācitukāmo /pi kīnci vattuṃ
na sakkoti. Tapaṇe²⁹ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahānīraye³⁰ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccananīraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bd kha-. ³ Ck -pa-, Bd adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bd -bandhantā.
⁵ Bd dukkhamam. ⁶ C^s koṭa-, Bd kaṇhakamsippali-. ⁷ Ck -tomhila-, C^s toma-
hila-. ⁸ Cks add sarīraṃ. ⁹ Bd omits te ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bd -dhe gabetvā.
¹² Cks -e. ¹³ Bd cirarattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Cks khittam. ¹⁶ Bd paccanti.
¹⁷ Bd tatopa-. ¹⁸ Ck -vattassuravanta-, C^s -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰
Cks vā. ²¹ Bd vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Cks; Bd sab-. ²⁴ Ck -mettā, C^s
-mattā. ²⁵ Bd koṭi-. ²⁶ Bd -nika-. ²⁷ Bd omits ki-. ²⁸ Bd tā-.

So M-ssa dhammakatham sutvā tato paṭṭhāya assāsam
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānam
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isigano Buddha- 5
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā" 'ti. Saṃkiccajātakam.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajāṭaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhum
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uram datvā pabbajito,
5 ekadivasaṃ Sāvattthiyaṃ piṇḍāya caranto ekaṃ alaṃkātāthim su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanako kisasarīro kiliṭṭhacivaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthataḡatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ
pañca pubbanimittāni paññāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyaṃ okkamati ubbohi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhiramati evaṃ evaṃ sāsana cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni² paññāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṃkubhāvātāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyaṃ okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suññāgāresu nābhiramanti, tassa pi tāni³ paññāyimsu. Atha naṃ
Satthu santikaṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccaṃ „kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko ahosi, mātugāmo nāṃ esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittatāṃ vinehi⁵, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṃ pāpuṇimsū“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatīrājadhāniyaṃ⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭ-

¹ Bā muñc-. ² Bā omits pubba. ³ Bā tassapitānimittāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bā vinodehi. ⁶ Bā -yā.

1. *ĉhikā* *Sīlavatī* *nāma* *aggamaheśī* *ahosi*, *sā* *n'* *eva* *puttaṃ* *na*
dhītaraṃ *labhati*, *nāgarā* *c'* *eva* *raṭṭhavāsino* *ca* *rājanive-*
*sanadvāre*¹ *sannipatitvā* „*raṭṭhaṃ*² *nassissati* *vinassissatīti*“
upakkosiṃsu. *Rājā* *sīhapañjaraṃ* *ugghāṭetvā* „*mayi* *r. kārente*
adhammakāro *nāma* *n'* *atthi*, *kasmā* *upakkosatha*“ *'ti* *pucchi*. 5
 „*Saccaṃ* *deva* *adhammakāro*³ *n'* *atthi*⁴, *vaṃsānurakkhako* *pana*⁵
vo *putto* *na* *vijjati*, *añño* *r. gahetvā* *raṭṭhaṃ* *nāsessati*, *tasmā*
dhammena *r. kāretuṃ* *saṃatthaṃ* *puttaṃ* *patthethā*“ *'ti*. „*Put-*
taṃ *patthento* *kiṃ* *karomīti*“. „*Paṭhamaṃ* *tāva* *ekaṃ*⁶ *sattā-*
haṃ *cullanāṭakaṃ* *dhammanāṭakaṃ* *katvā* *vissajjetha*, *sace* 10
*taṃ*⁶ *puttaṃ* *labhissati*⁷ *sādhū*, *noce* *atha* *majjhimanāṭakaṃ*
vissajjetha, *tato* *jeṭṭhanāṭakaṃ* *vissajjetha*, *avassaṃ* *ettikāsu*
itthisu *ekā* *puññavatī* *puttaṃ* *labhissatīti*“. *Rājā* *tesaṃ* *va-*
*canena*⁸ *tathā* *katva* *sattame* *sattame* *divase* *yathāsukhaṃ*
abhiramitvā *āgatāgatā*⁹ *pucchi*: „*kacci*¹⁰ *vo* *putto* *laddho*“ *ti*. 15
Sabbā „*na* *labhāma* *devā*“ *'ti* *āhaṃsu*. *Rājā* „*na* *me* *putto*
upapajjissatīti“ *anattamano* *ahosi*. *Nāgarā* *puna* *tath'* *eva*
upakkosiṃsu. *Rājā* „*kiṃ* *upakkosatha*, *mayā* *tumhākaṃ* *va-*
canena *nāṭakāni* *vissatṭhāni*, *ekāpi* *puttaṃ* *na* *labhi*, *idāni* *kiṃ*
karomīti“ *ā*. „*Deva* *etā* *dussilā* *bhavissanti* *nippuññā*, *n'* *atthi* 20
*etāsaṃ*¹¹ *puttalābhāya* *puññaṃ*¹², *tumhe* *etāsu* *puttaṃ* *alabhan-*
tisu *mā* *appossukkataṃ* *āpajjatha*, *aggamaheśī* *vo*¹³ *Sīlavatī*
devī *silasampannā*, *taṃ* *vissajjetha*, *tassā* *putto* *upapajjissatīti*“. *So*
 „*sādhū*“ *'ti* *sampañcchitvā* „*ito* *kira* *sattame* *divase* *rājā*
Sīlavatīm *devīm* *dhammanāṭakaṃ* *katvā* *vissajjessati*, *purisā* 25
sannipatantū“ *'ti* *bheriṇ* *carāpetvā* *sattame* *divase* *devīm* *alaṃ-*
kārāpetvā *rājanivesanā* *otāretvā* *vissajjesi*. *Tassā* *silatejena*
Sakkabhavanaṃ *uṇhākāraṃ* *dassesī*. *Sakko* „*kin* *nu* *kho*“ *ti*
*āvajjanto*¹⁴ *deviyā* *puttapatthanabhāvaṃ*¹⁵ *ñatvā* „*etissā* *mayā*

1 *Cks* omit *rāja*. 2 *Bds* add *te*. 3 *Bd* adds *nāma*. 4 *Bd* adds *api* *ca*. 5 *Ck*
etaṃ. 6 *Ck* *tā* *sace* *naṃ*, *Cs* *sace* *tha*, *Bd* *sace* *tā*. 7 all three MSS. -*nti*. 8
Bd *vacanaṃ* *sutvā*. 9 *Bd* -*tānaṃ*. 10 *Bd* *kiñci*. 11 *Bd* -*su*. 12 *Cks* -*ā*. 13
Bd *te*. 14 *Cks* -*ento*. 15 *Cks* *puttaṃ*-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānucchaviko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tāvatiṃsabhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴ ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
 5 „mārisa⁴ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁵ aggamahe-
 hesiyā kucchismiṃ⁶ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁷ sam-
 paṭicchāpetvā aparam pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁷
 putto bhavissasīti⁸“ vatvā „mā kho pan’ assā⁹ koci sīlaṃ
 bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
 10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „aham devīṃ gaṇhissā-
 mīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā
 āgato sīti¹²“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹¹ garahatha,
 sace pi me sarīraṃ jiṇṇaṃ rāgo pana na jirati, sace Silavatīṃ
 labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato ’mhīti¹³“ vatvā attano
 15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato
 bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹² nive-
 sanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ
 ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo
 evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
 20 jānātīti¹⁴. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁵“ aṭṭi-
 yati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu
 kho devīṃ gahetvā gacchatīti¹⁶“ olokento taṃ disvā anattamanano
 ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
 samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paṇṇattakapṭhat-
 25 tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷ nivesanan¹⁷“ ti pucchi.
 So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni ’mhā dve janā,
 ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā
 kaṭṭhattharikāya nipajjā¹⁸“ ’ti vatvā¹⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭati. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bā uk-.
⁶ Bā -imhi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bā -da-
 tuhi. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na aṭṭiyati na. ¹⁴ Bā
 omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs mauesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te. ¹⁸ Bā
 -āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññāṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisabhaṇaṃ netvā alaṃkatavimāṇe dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattim disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
 aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 ṭakaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Atha naṃ Sakko „varan
 te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamāṃ kataraṃ icchāsīti“. „Paññavantaṃ
 devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vattaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma vīṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken'⁸ assā
 nābhim parāmasi, tasmim khaṇe B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patitṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti“⁹. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gahetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti“¹⁰.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“ ti pucchi. „Laddho mahāraja, gabbho me patitṭhito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhāparihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² Ck phā-. ³ taṇḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā
 dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesāṃ. ⁸ Bā pādaṅg-. ⁹ Bā adds
 na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - -. ¹¹ Bā -ti.

tiṇanāmam eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle
 itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, tassa
 Jayampatīti nāmaṃ karīmsu. Te mahantena yasena vaḍḍhimsu.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 nāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa solasavassa-
 kāle rājā r. dātukāmo devim āmantetvā „bhadde puttassa te
 r. datvā nātakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje
 patiṭṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 rañño dhītaraṃ icchasi tam assa³ ānetvā aggamaheṣim karissāma,
 10 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“
 'ti sampatichchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim āroctvā cit-
 tam jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ
 pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ
 me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitāro upatṭhahitvā tesam
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva
 rajjen' attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
 jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanam pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkkhabhāvo⁶ na
 yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajettṭhakaṃ pak-
 kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇam datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇam gahetvā
 sayam itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰.
 Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahoṣi. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-
 jettṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹⁰ taṃ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹¹ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippam. ² B^d has added mayaṃ. ³ B^d tassetam. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adds nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^s ṭa-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^s ābhate rūpake, C^k ahaṃte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adds gantvā.

paviṭṭho taṃ disvā „kumārena saddhiṃ abhiramituṃ ekā devaccharā āgatā bhavissatīti“ hatthaṃ pasāretuṃ avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā¹, upagantuṃ na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“² 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ³ 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā⁴ attanā⁵ kataṃ ālaṃkārapetvā rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 'gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahipi. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁶ labhissati, tumhe⁷ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁷ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass' etaṃ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhiṃ āvāhaṃ karissatīti' divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā⁹ 'ti ā. Te „sādhū“ 'ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ⁹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālaṃkārehi¹⁰ ālaṃkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹¹ sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpan“ ti saññaṃ¹² akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n' atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya 'asukā¹⁵ rājadhītā viya asukā¹⁵ amaccadhītā¹⁶ viyā' ti vadeyyuṃ¹⁶, addhā idha evarūpā n' atthīti“ taṃ ādāya aññaṃ nagaraṃ gacchanti. 25 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpuṇṇisu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītarō uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetṭhikā Pabhāvatī nāma, tassā

¹ Bā ekikā devadhītā, Cks ekikā va ṭhitā. ² Ck rūpaṃ. ³ Bā nikkhi- corr. to nikkhi-. ⁴ Bā -no. ⁵ Bā omits ku-. ⁶ Bā adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bā ṭhape-. ⁸ Cks ṭha-. ⁹ Bā only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, C^o vatta-, Bā vatthālaṅk-. ¹¹ Bā adds amaccā. ¹² Cks saññāya. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bā -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bā ete. ¹⁹ Ck sāgalam.

sarīrato bālasuriyassa viya pabbhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabbhāvatim
 bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanatthaṃ aṭṭhahi vaṇṇadāsīhi aṭṭha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge ṭhitaṃ taṃ rūpakaṃ disvā „Pabbhāvātīti“ saññāya
 „ayaṃ dubbinīta 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge ṭhitā“ ti kujihitvā
 „are kulalajjāpanike“, purimataram āgantvā idhā ṭhitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā² hatthena gaṇḍapasse⁴
 pahari, hatthatalaṃ bhijjanappamāṇaṃ⁵ jātaṃ, tato „suvanna-
 rūpakaṃ“ ti nātvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchantī
 „passatha⁷ me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁸ saññāya⁹ pahāraṃ
 adāsiṃ, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalaṃ mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gahetvā „tvam
 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kaṃ¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaraṃ Pabbhāvatim¹¹, idaṃ rūpaṃ¹²
 tassā soḷasaṃ pi kalaṃ nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāraṃ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre ṭhitā“ ti rañño
 20 paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya ṭhitako va „pakkosathā¹⁴“
 'ti ā. Te pavisitvā rājānaṃ vanditvā „mahārāja amhākaṃ rājā
 tumhākaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimatthaṃ āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākaṃ rañño putto sīhas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṃ
 25 santikaṃ paṇiṇi, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Pabbhāvatim tassa
 detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti taṃ rūpakaṃ tassa adāmsu. So pi „evarūpena
 mahārājena saddhiṃ vivāhamāṅgalaṃ bhavissatīti“, tuṭṭhacitto

¹ B^d adds anto gabbhe. ² B^d adds amhehi. ³ B^d gaṇtvā. ⁴ C^k gaddha-,
 B^d gaṇḍa- corr. to kaṇṇa. ⁵ B^d -ṇaṃ corr. to -naṃ viya. ⁶ B^d adds tāsaṃ.
⁷ B^d -thetam. ⁸ B^d ya. ⁹ B^d saññātī. ¹⁰ C^k kiṃ. ¹¹ B^d -tīti. ¹² B^d
 -pakaṃ. ¹³ B^d na ag- ¹⁴ B^d -sāpethā. ¹⁵ B^d -tatthā. ¹⁶ C^k idaṇca.
¹⁷ C^k s -rūpaṃ.

sampaṭicchī. Atha naṃ dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“ ’ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³. Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Sīlavatī devī paṇḍitatā⁴, „ko jānāti kim bhavissatīti“ ekāhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja sunisaṃ datṭhukāṃ⁶ amhā⁷“ ’ti. So „sādhū“ ’ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-parivutā āgantvā sassum⁸ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi: „ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissāmīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho paṇḍitā amhākaṃ kule paveṇiyā⁹ āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmiṃ cāritte vattissati nessāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ vaṃse yāva ekassa gabbhassa paṭiṭṭhānā divā sāmikaṃ passitum na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kiṃ amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ pucchi. Sā „āma tātā“ ’ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño bahum vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim gantvā nagaraṃ alaṃkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabhāvatim aggamaheṣiṃ kāretvā¹⁴ „Kusarājassa āpā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṇimsu yesaṃ

¹ C° ppañcetum, B° papañcam katum, C° vañcetum. ² B° adds naṃ. ³ B° pāpuṇi. ⁴ C° -ḍittā, B° paṇḍipattā. ⁵ B° -hi. ⁶ B° sassuraṃ. ⁷ C° pame-, C° pavame-, B° kulapave-. ⁸ B° paṭiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labbhati. ⁹ B° dhanam. ¹⁰ C° omits datvā taṃ, C° omits taṃ. ¹¹ B° -kaṃ abhisañci rajjaṃ datvā. ¹² B° adds nagare.

puttā¹ atthi te ten² eva saddhiṃ mittabhāvaṃ akaṃkhaṇṭā
 putte upatṭhāke katvā paṇiṃsu. B-assa nātakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim³ pana divā
 passitum na labhati, sāpi taṃ divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te⁴ rucci, yāv⁵ ekaṃ puttaṃ labhi⁶
 tāva āgamehīti⁷“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 naṃ⁸ ā.: „tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ taṃ ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁹. So „sādhū“ ‘ti sampaṭicchitvā
 hatthisālaṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā¹⁰“ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ ‘ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim¹¹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹² te hatthaṃ
 chindāpessāmīti“ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath¹³ eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sassū saññāpesi. Pun¹⁴ ekadivasam
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṃ
 te mā¹⁵ ruccīti“ paṭikkhittāpi¹⁶ punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹⁷, tvaṃ sihapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁸ ādāya sihapañjare ṭhatvā
 „passa¹⁹ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ²⁰“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck -ati. ⁵ Bā -māhīti. ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hīti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Tam divasaṃ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisiditvā yathādhippāyena Pabhāvatim oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kīlaṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatim pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma 5
 ayye, pacchimāsane' pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbiniṭo mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane³ nisidāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na 10
 maññati, kacci⁴ nu kho eso va⁵ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassenti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota- 15
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamam M-am otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokento khujjaṃ disvā „iminā⁷ kāraṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ natvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹
 mā kathehīti“ dāhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā- 20
 sane nisinno paṭhamam otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹
 saddahi. Puna rājā¹² datṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkonti „tena hi aññatakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sisam chādetvā 25
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharivā¹⁴ atṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatim uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakuṇe passa, mige passā“ 'ti palobhayamānā pokkharani-
 tīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā keḷim. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesuṃ nībarāpehinam. ⁵
 Ck paēca, Bā kiṃ. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā adds
 pabhāvatīyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahī M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārīkāhi saddhiṃ pokkharāṇiṃ
 otarītvā kīḷanti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apantvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaññitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabbhītvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakkaṇakena pahaṭā, ayaṃ c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇdesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvaṃtī aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmi⁷“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjam karoṭha, aji' eva gamissā-
 mi⁸“ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayaṃ assā⁹ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmi¹⁰“¹¹. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasen' eva¹² virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹³, kaniṭṭho ādārāharaṇe¹⁴ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasaṃ tasmim ghare atirasakapūve pacīṃsu, B.
 araññaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹⁵ bhājetvā
 25 khādīṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹⁶, B-assa bhātujāyā¹⁷ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 pacissāmi¹⁸“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araññato āgacchi¹⁹, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bđ vicjñitu-. ² C^s Bđ -resi ³ Bđ gaṇhiti. ⁴ Bđ vāhaṃ. ⁵ Bđ ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bđ evarūpena. ⁷ C^s assa. ⁸ Bđ adda cintetvā. ⁹ C^s pubbe-
¹⁰ Bđ jeṭṭhakassa adāṃsu. ¹¹ so C^k; Bđ dārakabhāvena. ¹² Bđ -se. ¹³ Bđ
 agamāsi. ¹⁴ C^k jāyatu. ¹⁵ C^k ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisenā saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“.
 Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena⁷ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmiṃ patte⁸ osīdāpetvā patthanaṃ⁹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹⁰ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹¹ so
 kuddho hutvā¹² pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammassa vasena
 virūpo ahoṣi¹³. — So Pabhāvatiyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁴ oloketum¹⁵ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhaviṣsa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatim ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁶ ti¹⁷ paṭhamam g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapaṇṇaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāmi ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pītu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādetto evam ā.

25

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsayo¹⁸“ ti vatvā nānaggara-
 sabbojanassa¹⁹ suvaṇṇakaroṭiṃ pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bḍ -ssāmiti. ² Bḍ -ritvā patte paccakabuddhassa pūresi. ³ Bḍ mucci. ⁴
 Bḍ adds iminā dānapalena. ⁵ Ck Bḍ -samjātaṃ. ⁶ Bḍ -yyuṃ, Ck -yya. ⁷ Bḍ
 adds na. ⁸ Bḍ sappipa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bḍ adds kāraṇaṃ. ¹²
 Bḍ gamtvā. ¹³ Bḍ adds sā ca taṃ na icchīti. ¹⁴ Bḍ -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ Bḍ -kāpetum. ¹⁶ Bḍ adds vadanto. ¹⁷ Bḍ raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bḍ aparī-
 suddhahadayo. ¹⁹ Bḍ -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissā-mīti“¹ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhatakarotiyaṃ saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokana-
 5 dam³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsajoyanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsajoyanāni gantvā ekāhen’ eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇha-samaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmīṃ pavittḥa-
 10 matte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapitṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aṇṇatarā itthi’⁵ disvā pakkosāpetvā nisi-dāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁶, tasmīṃ niddū-pagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so
 15 tuṭṭho tassā saddhiṃ karotiyaṃ kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth’ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁷ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁸ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuṇṇāto ekamante nipajjitvā⁹ paṭippassaddhadaratho utṭhāya
 20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹⁰ ‘ti vīṇaṃ vādeto gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹¹ „ayaṃ na aṇṇassa vīṇāya¹² saddo, nissaṃ-sayaṃ Kusarājā mam’ atthāya āgato“ ti aṇṇāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakko-
 25 sāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatīm daṭṭhuṃ, atṭhānam etan“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹³ bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ’ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, C Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ athassā. ⁷ Bā gandhappa-. ⁸ Bā te gītaṃ. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvapṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. ⁵
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam āgamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- ¹⁰
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ ¹⁵
 „imāni kīḷanattāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti ūtvā kujjhitvā „iminā mayham ²⁰
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddhabhāvam⁷ ūtvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te ²⁵
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim daṭṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam ³⁰

¹ Cks av-. ² Bđ āvijjhi yeva. ³ so Cks; Bđ ābhami. ⁴ Bđ -yo nāma samijjhati.

⁵ Bđ -tīti. ⁶ Bđ netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bđ adds atthāya.

āpānabhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā ʒhitaṃ Pabhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro taṃ ca aññaṃ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣsam datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabhāvatiyā atthāya katatālavaṇṇam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvam ṇatvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khiṇi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣsam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayhaṃ avasanatṭhānan“
 ti sahaṣsam tass' eva datvā rājamālākārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvam upagantvā nānāvidham mālāvikatim bandhitvā
 Pabhāvatiyā atthāya nānārūpacitram ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Ahaṃ
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣsam dehīti“ sahaṣsam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabhāva-
 tiyā atthāya katam mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tath' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhim nānārūpāni
 disvā tena katabhāvam ṇatvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khiṇi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 haṣsam haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayhaṃ avasanatṭhānan“ ti sahaṣsam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvam⁷ upa-
 gagacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatim haranto
 attano atthāya pacitum B-assa atṭhimaṃsam adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bđ vatthum. ² Bđ -si. ³ Cks iminā. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apa-, Bđ avasa-
 himsu. ⁶ Bđ āha-. ⁷ Bđ -sika-. ⁸ Bđ athassu.

Rājā nam ghāyitvā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“² pucchi. „N³ atthi deva, api⁴ kho pana me antevāsi-kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnam, tass⁵ eso⁶ gandho bhavissatīti“⁷. Rājā taṃ⁸ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā⁹ phari. 5 Rājā rasatanhāya bajjhivā¹⁰ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinā mamaṃ ca¹¹ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so mama dhītānaṃ haratū“¹² 'ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho mat-thahaṃ patto, idān¹³ āhaṃ Pabhāvatim datṭhuṃ labhissāmīti“¹⁴ 10 tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass¹⁵ eva datvā punadivase bhattaṃ saṃ-pādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhata-kācaṃ¹⁶ sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ¹⁷ 15 karoti¹⁸, sace panāhaṃ¹⁹ tuṃhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā rocetīti' saññi hutvā katthaci agantvā²⁰ maṃ olokento idh²¹ eva vasissati, idān²² eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“²³ sā dvāraṃ addhavi-vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ²⁴ 20 uppiḷetvā dūtiyaṃ g. ā.:

1. Anujjubbhūtena haraṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ²⁵ Kusāvatim Kusa²⁶

na icchāmi²⁷ dubbaṇṇaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. 25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittaṇa yo pi te sīsaṃ bhīndeyya tassa p¹ etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena² pana cittaṇa³ maṃ⁴ atthāya evaṃ⁵ taṃ mahantaṃ kācaṃ haranto⁶ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Cks -tīti. ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ tassevaso. ⁵ Bđ omit taṃ.

⁶ Bđ khobhantaṃ. ⁷ Cks bandhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ C-

-kāvaṃ, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti.

¹² Bđ adds katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse,

Cs -saṃ, Ck -sau. ¹⁶ Ck -ma; read n'. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjabbhūtena. ¹⁸ Ck

citte. ¹⁹ Cs evaṃkaṃ, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantañ dukkhañ anubhavissasi, kiñ tena anujjubhūtena¹, tvañ attano na-
garam Kusāvatim eva paṭigaccha, aññam attanā sadisim² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiñ yakkhiñim aggamaheṣim katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam
ahañ vasantañ ti ahañ pana tañ dubbaṇṇam dussaṇṭhitañ idha vasantañ na
5 icchāmiti.

So „Pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhañ gamissāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhañ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniñ,
disañ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocene. 4.
5. Suvāṇṇacīravasane jātārūpasumekkhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhañ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta. ramāmīti abhīramāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlo hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi.
20 suvāṇṇacīravasane ti suvāṇṇakhacitavattavāsane, rajjenamattthiko ti
rajjena attthiko.

Evañ vutte sā cintesi: „ahañ etañ 'vippaṭisārī bhaviss-
tīti' paribhāsāmi, ayañ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana
mañ 'ahañ Kusarājā' ti vatvā hatṭhe gaṇheyya ko nañ vāreyya
25 koci⁶ no imañ kathañ suṇeyyā“ 'ti dvārañ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattachācāmañ āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattañ āharā“
'ti khujjāñ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhañ tena
pakkabhattañ bhuñjāmi, tvañ bhuñjitvā attano laddhanivāpañ
30 gahetvā bhattañ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvañ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
sañ āharitvā sayañ bhuñjati, attano koṭṭhāsañ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhūtena, Cs anububhūtena. ² Ck -sañ. ³ Cks -tiñ, Bā -ti. ⁴ Cks -ti,
Bā -ti? ⁵ Bā kāmēna. ⁶ Cks kovi. ⁷ Cs danto. ⁸ Bā adda gabbhe. ⁹ Bā -si.

Kusarājāpi tato patthāya taṃ passitum alabhanto cintesi: „atthi nu kho Pabbāvatīyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vīmaṃsissāmi nan“ ti so rājadhītarō bhojetvā bhattakācaṃ ādāya nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññī hutvā avakujjo pati. 5 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumālātāya bhattakācena avatthaṭo pati“⁴, jīvati nu kho“ ti sā gabbhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶ tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsitvā gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ addhāvivaṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo aniechantam icchati,
akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6. 15
Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno pi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
lābham ettha pasamsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20
Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
canam⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāpasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo aniechantam icchasīti¹¹. 8.
Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāno nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vaṭṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti. ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adda khunanti corr. to nīṭhunanti. ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cc aḍḍhiti, Bā abbhutiti avuḍḍhiti. ⁹ Ck thaddhataraṃ na, Cc thaṇḍataraṃ naṃ. ¹⁰ Ck bhādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Ck -tīti. ¹² Cc bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaṇṇa udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thīpure. 10.
11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaṇṇa udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkhaṇena samannāgate, yo ti yo
aḥam tiro raṭṭham² āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātā³ na
labhāmi so⁴ evaṃ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāpo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisaṃmaṇ⁶ nālāṭam katvā,
10 ālāriko ti bhattakārako, tasmim khāṇe aḥam Muddarañño antepure bhattakāra-
dāso viya homi ti vadati, umhayamānā⁷ ti pabaṭṭhākāram dassetvā hasamānā,
rājā homi ti tasmim khāṇe aḥam Kusāvatinsigare r. kārento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhadde ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya alliyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

- 15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n'eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissatīti⁹
bahunimittapāṭhakā pucchitā te kāmaṃ kira mañ saddadhā chindantu n'eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū 'ti.

- 20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhadde mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aṇṇatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n'atthīti' vyākariṃsu, aham pi attano ñāṇa-
nimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aṇṇesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
25 na c'eva te¹³ pati atthi aṇṇo sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aṇṇesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava aṇṇo pati nāma n'atthīti.

- Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetuṃ, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhuṃ na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṃ. ² Bđ raṭṭhā. ³ Bđ kātum. ⁴ Cks yo. ⁵ Bđ -ṇā. ⁶ Cks valici-.
⁷ Cks -nan. ⁸ Bđ -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bđ -akā. ¹¹ Bđ eva. ¹² Bđ mama. ¹³
Cks nevamete, Bđ na cevavte. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bđ labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
udakam āharati, sayanto ammaṇapitṭhiyaṃ sayati, pāto vuṭṭhāya
yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
anubhoti. So ekadivasaṃ bhattagehadvārena gacchantiṃ¹
khujjaṃ disvā pakkosi. Sā Pabbāvatīyā bhayena tassa san- 5
tikam gantuṃ na visahantī² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā ṭhitā „ko
eso“ ti vatvā „tumhākaṃ saddaṃ na supāmiti“ ā. Atha naṃ
„khujje tvam pi sāmini⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kālāṃ
tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv’ etaṃ api
me Pabbāvatīm muduṃ katvā dassetuṃ sakkhissasīti“ ā. Sā
„sādhū“ ’ti sampaṭicchhi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassā-
miti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbāvatī. 14.
15. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbāvatī. 15.
16. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabbāvatī. 16.
17. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbāvatī. 17. 20
18. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
sace maṃ nāganāsūru pāṇi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkhaṃ gīvaṃ te tava gīvaṃ sabbasuvannaṃmayam¹² eva kāressā-
miti attho, nekkhaṃ gīvaṃ te karissāmiti¹³ pi pāṭho, tava gīvāya nekkhassa
piḷandhanam bandhessāmiti¹⁴ a., olokeyyā ’ti sace tava vacanena maṃ Pabbā- 25
vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁵ olokāpetuṃ sakkhissasīti a., ālapeyyā ’ti ādisu
pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ ’ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸,
pamhāpeyyā ’ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
sāmiti. ⁶ Bā adda ubho pi. ⁷ Cks -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pāṇinā.
¹² Bā sabbam-. ¹³ Cks kāressāmiti. ¹⁴ Bā piḷaddhissāmiti. ¹⁵ Bā tassā.
¹⁶ Bā ummā- corr. to umhā-. ¹⁷ Bā mandaha-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ C
-bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
 pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
 man“ ti vatvā taṃ karaṇīyaṃ tūretvā Pabbhāvatiyā santi-
 kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādūkāpi nīharitvā
 sakalaṃ² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
 katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabbhāvatiyā ekaṃ nīcāpīṭha-
 kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ taṃ
 tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
 10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā babū“ ti sakasīsato ūkā
 gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
 kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathentī

19. Na hi nūnāyaṃ rājaputtī Kuse sātam pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattthike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaputtī pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa
 santike mālāgaudhavilepanavattthālaṃkāravasena⁸ appamattakam pi sātam na
 vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ diṇṇapubbaṃ na bhavissati,
 kiṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasam pi aṃkaṃ¹² avattharitvā nīpannasāmi-
 kamhi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
 20 kattaṇ ca bhatakattaṇ¹⁵ ca upagate etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattthike¹⁷ ke-
 valaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
 paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ anima tasmiṃ sineho n' atthi
 sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kilamatiti²¹ tassa kiñcid eva dātum
 arahasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
 anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-
 rajjumhi²⁴ olāmbantī aṭṭhāsi. Pabbhāvati naṃ gahetum asakkonti
 dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ g. ā.:

¹ Bđ -haccayena. ² Bđ -a. ³ Cks uccāsayanam. ⁴ Cks gato. ⁵ Ck vevatanena, Bđ vettanena. ⁶ Ck atthike, Bđ anattthiko. ⁷ Ck ekāye-, Ck ekāse-. ⁸ Bđ -ra-divasena. ⁹ Cks omit nal-. ¹⁰ Bđ adds tena. ¹¹ Bđ etassā. ¹² so Cks; Bđ agāre. ¹³ Cks -kamhi, Bđ -kampi. ¹⁴ Cks gato. ¹⁵ Bđ bhattaṇ. ¹⁶ Cks ekasmiṃ. ¹⁷ Ck -ko. ¹⁸ Bđ tam. ¹⁹ Bđ karosī. ²⁰ Bđ omits te. ²¹ Cks -ati. ²² Ck -itvā, Ck kujjītvā. ²³ Bđ adds sayam. ²⁴ Ck āvljana-, Bđ āvic-chana-.

20. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṃ
sunisitenā satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta, sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitenā tikkhīṇena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjūṃ² gahetvā ṭhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kiṃ karissati, kiṃ⁵ mayaṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāma⁶ “ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ āroheṇa Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ āroheṇa Pabbhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — — mahārattḥo ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — — khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpena pāmesi āroheṇa Pabbhāvati,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyan ti. 33.

Ta, mā naṃ rūpena pāmesi āroheṇa Pabbhāvattī are Pabbhāvati 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohaparīṇāheṇa¹⁰, pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamāṇaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Cks omit sā. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṃ. ⁶ Bā pāmesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parīṇāha mahā thāmo mahārahena, Bā āropeṇa parīṇāheṇa. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yenamahiṣṣa. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlayuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaḡhanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, satasippo ti paresam
 5 santike asikkhitvā attano balen' eva nipphannaṇekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyam⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇa-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyam karohīti, etikkāhi gāthāhi tassa guṇam kathesi.

Sā tassā vacanam sutvā „khuḡje ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti⁸“ khuḡjam tajjesi. Sāpi nam „aḡam taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi⁹, hotu ajja rañño ārocessāmīti¹⁰“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khuḡjam saññāpesi. B. pi nam passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhalā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitaro passissāmīti¹²“. Tasmiṃ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ űatvā ,rājā sattamāse Pabhāvatim daṭṭhum pi ra labhati, labhana-
 20 kāraṇam assa karissāmīti¹³“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹⁴ pāhento¹⁵ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁶“ chaḡḡetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim¹⁷ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum visum sāsanāni paḡiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁸, te „tvam
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ űatvā kujjhितvā „ekaṃ¹⁹“ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇḡeti no, gaṇhatha naṃ²⁰ ti „sabbesam²¹“ pi amhākaṃ Pabhāvatim vā detu yuddhaṃ vā²² ti sāsanāni paḡiṇitvā na-garaṃ parivārayiṃsu. Maddarājā sāsanam sutvā bhītatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha nam amaccā

¹ Bđ omits mahabbalo - - - . ² Bđ -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nanti, Bđ hatthe mā ve guṇanti. ⁷ Bđ taṃ. ⁸ Bđ jāniissāmīti. ⁹ Ck nārocemi, Bđ nārocesi. ¹⁰ Bđ omits na. ¹¹ Bđ adds ti. ¹² Bđ -am. ¹³ Ck -tā, C -te. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jam. ¹⁵ Bđ omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime' Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na das-
sasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jivitakkhayaṃ pā-
petvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam
Pabhāvatim pesemā'“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā², 5
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatim ti 34.

g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dāppitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ
Pabhāvatim ti sāsanāni pahīṇiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti
tāva nesam Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti. 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabhāvatim pesessāmi
sesā yuddhaṃ karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-
Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ la-
bhatu', vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessā-
mīti“ vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.

Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṇa ahoṣi, paricārikā
gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājū-
naṃ pesessatīti“ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginihi parivutā mātu sirigabbhaṃ
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Apuṭṭhahi⁹ rājaputtī sāmā koseyyavāsini
assupunnehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsiniṭi suvaṇṇakhacitakoseyya-
nivāsanā.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaram vanditvā parideva-
mānā ā.:

¹ B^d satta rājāno pi. ² B^d pesissāmā. ³ B^d -ikā. ⁴ B^d dāppitā corr. to gab-
bitā? ⁵ B^d adds yāva. ⁶ B^d adds āgatā. ⁷ so all three MSS. for labhantu?
⁸ B^d adds khattiyānaṃ. ⁹ B^d āvuṭṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
āḍāsadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjihe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitā khattiyehi
gayha vako³ gacchati yena kāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahīti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chionnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajara nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatim. 42.
43. Sace maṃsā⁸ hariyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ hinaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta. kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkuloṇakakkumattikakakkutilakakku-
haliddikakkū mukhacūṇako¹⁴ ti imehi pañcāhi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ Cks tā. ² Cks maṃ. ³ Bā vaṇko. ⁴ so Cks for lambihīti, Bā lambissati?
⁵ Bā -kottitaṃ. ⁶ Bā -lehi. ⁷ Bā dhaṇko. ⁸ Cs Bā -āni. ⁹ Ck hari-, Bā
harisu. ¹⁰ Cks -patthe. ¹¹ so Cks for nā = nāni? Bā maṃ. ¹² Bā -ye. ¹³
Bā āsum. ¹⁴ Bā -ke, Cks omit kakku after loṇa.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, virajan ti vigataraṃ nimmalāṃ, anaṅgaṇaṃ ti vaṅgepilakādidosarahitaṃ², chuddhaṃ³ ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe vane thassatīti paridevi, asite ti kālake, vellitagge ti natagge, sīvathi-
kāyā⁴ 'ti susānamhi, parikaḍḍhayantīti⁵ evarūpe mama kese manussamaṃ-
sakhādakagijjhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhissanti⁶, gayhā vako⁶ gac-
chatī yena kāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ gahetvā luṇ-
civā khādanto yena kāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasaddise,
kāśikacandanenā⁷ 'ti sukhumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti
amma mama susāne patīyā evarūpe thane disvā mukhena ḍasivā tesu me
thanesu attano tanujo mātu tarupaputto viya nūna sigālo lambissati, soṇi
ti kaṭiputhulakamā⁸, sukoṭṭhitaṃ⁹ ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṃ¹⁰,
avattān ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama
maṃsaṃ khāditaṃ aṇḍamarā bhavissanti¹¹, hariyimsū¹² 'ti¹³ amma sace
khattiyā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsaṃ hariyyuṃ aṭha tumbe aṭṭhīni
yācivā anupathe¹³ dahātha nam¹⁴ jaṃghamaggamahāmaggaṇā¹⁵ antare da-
heyyāthā¹⁶ 'ti vadatī, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvattūni
kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-
pātātikame phaggumāse¹⁶, sareyyāthā¹⁷ 'ti tesāṃ pupphānaṃ caṅgo-
ṭakamā¹⁷ pūretvā urusu ṭapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sarey-
yāthā¹⁸ ti.

Iti sā maraṇabhayaatajjitā mātu santike vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh'
eva āgacchatu²⁰ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe
pākāṭaṃ²⁰ ahoṣi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā
mātā²² utthāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatthāsi²³ khattiyā devavaṇṇinī
disvā asiṇ²⁴ ca sūṇā²⁵ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhissanti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-.
⁶ Bā dhaṅko. ⁷ Cks -taṃ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakamā. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā
suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsucitī, Bā harisuti.
¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamagge jaṃghamagga-. ¹⁶ Bā
pagguṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.
²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utthāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks
sutaṇ, Bā suṇiṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā aṭṭhāsi, asiñcā² 'ti antepurambhi alaṃkatamahātale rañño parato nikkhittaṃ pharasuṃ ca gaṇṭhikaṃ⁴ ca disvā vilapantī.

46. Iminā nūna asinā³ susaṇṇaṃ tanumajjhimam
5 dhītaraṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmim thāne asi nāma jāto, susaṇṇaṃ tanumajjhimam ti suṭṭhu saṇṇātaṃ tanumajjhimam.

- Atha naṃ rājā saṇṇapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinaṭṭhe yeva maccum⁶ nalātenādāya āgatā, idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁷ labhatū“ 'ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁸,
sājja⁹ lohitasāṇchannā gaṇṭhisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati¹² poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinam. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyaṃ suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gaṇṭhisi¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁴ nikuñjati¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 51.
52. Mayūrakoṇḍābhīrude kokilābhīnikuñjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ naṃ ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi¹⁹ sāmi-
kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjiti²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasāṇchannā²³ gaṇṭhisi²⁴ Yamasādanaṃ²⁵ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^s vutṭh-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, C^s sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, C^s masinā. ⁶ Ck -u, C^s macca. ⁷ B^d ādisaṃ-. ⁸ B^d puttike. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^s gaṇṭhisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² B^d ge. ¹³ Ck gacchisi, C^s gaṇṭhisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ B^d nikuñj-. ¹⁶ so Ck; C^s siṃsati, B^d sisati; read hiṃsati? ¹⁷ B^d -kujjite. ¹⁸ B^d -iketī. ¹⁹ Ck -ssati, C^s -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck naṃ, C^s tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -aṃ. ²⁴ C^s gaṇṭhisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
 ajja vāresīti amma sace tvañ cittavasañ āgantvā Kusanarindañ paṭiccalad-
 dhañ attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
 khayañ ti evañ sante Yamanivesanañ na gaccheyyāsī, tato ti yamhi khatti-
 yakule ayañ vibhūti tamhā nūābherisaddena c' eva mattavārapakuñcanādena ca
 ninnādītā Kusavatīrājakulā kin nu kho sukhatarañ disvā idhāgatāsīti a.,
 himsasīti³ hessati⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
 datīti nānāturīyāni gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhīnikuñjite⁷ ti
 Kusarājakule sāyapātāñ⁸ pavattañ gītavaditūpahārañ paṭippharanti⁹ viya ko-
 kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ tāya saddhiñ sallapitvā „sace ajja
 Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
 tarañ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararatṭhappamaddano

Kuso solārapaññāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha solārapaññāno¹⁵ ti ulārapañño.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyaṃ
 mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
 ālārikakammañ katvā vasanabhāvañ“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararatṭhappamaddano 20

Kuso solārapaññāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayañ maraṇabhayabhītā vilapatīti²¹“
 cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgatō assa kiñ na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūlhā aññāpā hutvā, kiñ na jānemu 'ti kena kāraṇena na
 jāneyyāma, so hi antarāmagge tṭhito va ambhakañ sāsañ peseyya samussita-
 dhajassa caturaṅgiñ senā paññāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena kathesīti.

¹ Ck -nā, C^s macca-, B^d maccurājānañ bhavanañ. ² B^d atarayissasi. ³ so
 C^s; B^d sīsati corr. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ C^s -amba-,
 B^d -appa-. ⁶ C^s add tā. ⁷ C^s -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ C^s sāyana-
 pānañ, B^d sāyampātāñ. ⁹ C^s -tī; read -tīhi? ¹⁰ C^s B^d -kujite. ¹¹ C^s omit
 gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so ulā-, C^s sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ C^s sālūra-,
 C^s sālura-. ¹⁶ C^s tāvassa, C^s sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ C^s sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ C^s vilapanti, C^s vilapantīti. ²² B^d andha. ²³
 C^s ca. ²⁴ C^s -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā
sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāni nan“ ti cin-
tettvā mātaraṃ hatthe gahetvā sihapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ
pasāretvā dassenti:

5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare

dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhā-
nantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhītvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovati.

So kira tadā „ajja mama macoratho matthakaṃ pā-
10 puñissati, addhā maraṇabhayaatajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovītvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthini¹¹,

15 kathaṃ Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. veṇīti¹³ tacchikā¹⁴, adū si kulagatthini¹⁵ udāhu tvaṃ kula-
dūsikā, kāmukaṃ ti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintettvā itaraṃ g. ā.:

58. N’ amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c’ amhi kulagatthini¹⁹,

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññāsīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññāsī
kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti.

25 Idāni ’ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇenti āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Ck^s
tacchaṃ, omitting bandhītvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck^s adds ca. ¹⁰
Ck^s venu, C^s venī, Bā veṇī. ¹¹ Bā -vaddhini. ¹² Ck^s -asi. ¹³ Ck^s venīti,
Bā venīti. ¹⁴ Ck^s -ukā. ¹⁵ Bā -viddhini. ¹⁶ Ck^s dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā.
¹⁷ Ck^s -tīti, C^s pabhātī, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Ck^s venī, Bā veṇī. ¹⁹ Bā -viddhini.
²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.
61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.
62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.
63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5
64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evaṃ tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evaṃ etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ 'ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ
nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15
na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekaṃse nipāto va¹⁴.

Evaṃ dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aññātavesena na nāsīmā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhā-janantare ṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25
tvaṃ ũeva me paṣīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-yha¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkositvā khamāpanatthāya pesetuṃ:

¹ this verse is wanting in B_d. ² B_d duhanti. ³ C_{ks} -tiṃ. ⁴ B_d pañcabi. ⁵ C_{ks} assa. ⁶ B_d -sī. ⁷ B_d gantvā. ⁸ B_d tātāti. ⁹ B_d ajjassa. ¹⁰ B_d -so. ¹¹ B_d -taṃ. ¹² C_k -a, B_d -o. ¹³ B_d -siāg-. ¹⁴ B_d -seneva. ¹⁵ C_s -ha. ¹⁶ B_d abhirūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitam ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanam sutvā bhaginīhi c' eva paṇicārikāhi ca
parivutā tassa santikam agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikam āgamanam ūtvā „ajja Pabhā-
vatiyā mānam bhinditvā pādamūle nam kalale nipajjāpessāmīti“
sabbam attanā² ābhataudakam³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattam
ṭhānam madditvā ekakalalam akāsi. Sā tassa santikam gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā tam khamāpesi.

10 Tam attham āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanam sutvā devavaṇṇī Pabhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalam ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccam te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanam me na kāhasi
20 idāni mañ tato hantvā khattiyānam padassasīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyō, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccam¹¹ te paṭijānāmīti mahārāja ettakam kalam mayā tava appiyam eva
katam idam te aham saccam¹¹ paṭijānāmi, aparam pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāham pana tuyham appiyam na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evam yācamānāya
25 mama tvañ vacanam na karissasīti¹⁴.

Tam sutvā rājā „sac' aham imam 'tvañ űeva jānissasīti'
vakkhāmi hadayam assā phalissati assāsessāmi nan“ ti
cintetvā ā.:

73. Evam te yācamānāya kiñ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvañ bhāyi Pabhāvati. 73.

¹ Bā -vasena, C^k kammavesena, C^s kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -tam-. ⁴ Bā pakāsentō. ⁵ Bā -jam corr. to -jasa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā mañ. ⁹ C^k nī, C^s ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^k ti. ¹¹ C^k sabbam. ¹² Bā adds ti. ¹³ C^s evam me. ¹⁴ C^k -si. ¹⁵ C^k Bā -smim.

74. Saccam te paṭijānāmi rājaputti suṇohi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahuṃ dukkhaṃ titikkhissaṃ²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kiṃ na kāhāmīti kimkārapā tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccam eva paṭijānāmi, tava
kāma ti tava kāmena taṃ lechamāno, titikkhissan ti adhiṇṇasmi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena tam netum samattho pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāraṃ disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kīra dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aṇṇe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho
viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jīvagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegaṃ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānālaṃkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, aha dakkhatha me vegaṃ ti aha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ
nahātvā alaṃkaritvā pāsādaṃ abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa pariḥarakaraṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesuṃ. So katamassukammo sīsaṃ nahāto sabbālaṃkārapati- 25
maṇḍito amaccādi-parivuto „pāsādaṃ abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitatṭhānaṃ¹⁴ pakampittha¹⁵.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhimsu raṇṇo Maddassa thīpure¹⁶ 30
vijambhamānaṃ sihaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77.

¹ C^o kāmāma, C^k kāhāmi. ² C^o titikkhiyaṃ, C^k tidukkhiyaṃ. ³ B^d -laṇi. ⁴
C^k -inti, B^d imti. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulaṃ. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d aha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^{ks} -o. ¹² B^d -tentto. ¹³ B^d -tesī. ¹⁴
C^{ks} sabbalokitatṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a.: tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ rañño antepure² vāta-
pānāni vivaritvā itthiyo udikkhimsū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So⁴ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“⁵ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „aham Kusarājā, jīvatatthikā⁶ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattum sīhanādaṃ naditvā sattumathanaṃ⁷ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

- 10 78. Hatthikkhandhañ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ naḍi Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁸. 79.
80. Hatthāruhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti¹⁰ Kusasaddabhayaṭṭhitā¹¹. 80.
81. Tasmim saṅgāmasīsaṃmim passitvā haṭṭhamānaṃ¹²
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹³ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puram. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹⁴
sasurass'¹⁵ upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹⁶ amittā vihatā¹⁷ tava,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁸ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁸ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūlhacittā, aṇṇamaṇṇassa khundantīti⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmin ti evaṃ B-assa saddasavenen' eva¹⁸
bhinne tasmim saṅgāmasīse taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhabhaya
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puram ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ puram, bandhitvā ti tesam yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukatā yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jivitvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipa-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddamva-, Bā -neveva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva' sattavo ete, na h' ete² mayham sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvañ ñeva no ti mahārāja tvañ yeva ambhākaṃ issaro.

Evam vutte M. „kiṃ imehi mārīthehi, mā nesaṃ āgamanam 5
nirattakam hotu⁵, Pabhāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesaṃ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesam ekekaṃ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.

Atha nam rājā āha: 10

87. Amhākaṃ c' eva tāsāṃ ca tvaṃ no sabbesam issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesaṃ yad icchasīti. 87.

Ta. tvanno sabbesan ti mahārāja Kusanarinda kiṃ vadasi tvaṃ etesaṃ
ca sattannam rājūnam mama ca imāsaṃ ca sabbesam no issaro, yadicchasīti
yadi icchasi yassa vā yaṃ⁹ icchasi tassa taṃ dehīti. 15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa rañño ekekaṃ adāsi.

Tam attham pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekaṃ adā sihassaro Kuso
khattiyānam tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.
89. Piṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sihassare Kuse
sakarattāhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabhāvatīṇ ca ādāya maṇim Verocanam tadā
Kusāvatim Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatim
samānavanṇarūpena n' aññamaññātirocisum¹². 91. 25
92. Mātā puttena saṃgañchi¹⁴, ubhayo ca jayampatī
samaggā te tadā āsum, phītaṃ dharanīm āvasun ti. 92.

Ta piṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'ti idāni appamattā bhavēyyāthā
'ti Kusanarindena ovaḍitā¹⁶ agamaṃsu, agamāsi ti katipāham vasitvā ambhākaṃ

¹ Ck tuyhevaṭṭha. ² Bđ hite. ³ Cs Bđ .ja. ⁴ Cks no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Cks
ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyam, Cs sassavāyam, Bđ
yasa yaṃ dātuṃ tava. ¹⁰ Bđ evam vutte so. ¹¹ Bđ paṇitā. ¹² Cks sakā-. ¹³
Cs na añ-, Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññam paṭirocisu. ¹⁴ Cs -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck piṇita, Cs piṇā, Bđ paṇitā. ¹⁶ Cks -itvā.

rattham ganissāmīti sasuram āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekaratham abhiruyha gacchantā, samānavanṇarūpenā 'ti vanṇena ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekam nātikkami², maṇi-ratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahosi suvaṇṇavaṇṇo sobhaggappatto, sam-
 5 gañchīti³ M-assa āgamanam sutvā bahum paṇḍākaram ādāya paccuggamanam katvā samāgañchī⁴, so pi mātara saddhim yeva nagaram padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam abhirūhi, jayampatīti te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvam samaggā sammodamānā phītam dharanīm ajjhāvasimsū 'ti.

- 10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, kaniṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

- 15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātiposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitāro posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

- A. Bārāṇasī Brahnavaddhanam nāma nagaram ahosi. Ta.
 20 Manojō nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttam patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmam karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kāle añño pi satto Brahmaloḷā cavitvā tassā yeva kucchimsim⁹ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmam karimsu. Tesam uggahitavedānam sabbasippe nipphattim pattānam¹¹ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇim āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāram gharabandhanena bandhissamā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā puttassa tam attham

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C° -ñjīti, C* Bā -cchīti. ⁴ C° -ñji, Bā -cchi. ⁵ C* ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -imhi. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vāyapattānam.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi yāvajivam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham ārocesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi-
pajjā“³ ‘ti vatvā „nāhaṃ bhātara chadditakilesaṃ“⁴ sīsenā ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātara va saddhim pabbajissāmīti“⁵ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁶ kāme jahanti, ki-
maṅga⁷ pana mayaṃ sabbe va⁸ pabbajissāmā“⁹ ‘ti cintetvā „tātā“¹⁰, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya¹¹, sabbe yeva¹² 10
pabbajissāmā“ ‘ti raṇṇo ārocetvā sabbaṃ dhaṇaṃ dānamukhe vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātinaṃ dātabbayuttakaṃ datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā Himavantapadese pañcapādumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
Ubho pi bhātaro mātāpitara paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
katṭhaṃ ca mukhadhovanaṃ ca datvā paṇṇasālaṃ ca parivenaṇ
ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
phalāni āharitvā mātāpitara khādāpentī uṇhena vā sītena vā
vāriṇā¹³ nahāpentī, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam 20
karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
phalāphalān’ eva mātāpitara khādāpessāmīti“¹⁴ hiyyo ca para-
maho¹⁵ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
mātāpitara khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā
uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma-
dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṃ te¹⁶ „tāta,
kaṇiṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pāto va khādītva uposathikā
jātā, idāni no attho n’ atthīti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁷ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kileṃ, Bā -kheṃ. ⁵ Bā -vi, Ck omit pi. ⁶ Bā -aṇ. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva. ¹⁰ Ck -saheva, Ck saheca. ¹¹ Bā pāṇiyena. ¹² Ck -mi, Bā -miti purato gantvā. ¹³ so Ck; Bā parahito, Ck bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitaro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan⁸“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanam patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā⁹“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ¹⁰ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanam akaranto ayuttaṃ karoti, paṇapessāmi¹¹
 10 nan¹²“ ti, tato „ekato va mātāpitaro paṭijaggissāmīti¹³“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānam vacanam na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitaro mamam eva¹⁴ bhārā¹⁵, ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti¹⁶“ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmīto¹⁷ tassa
 15 santike ṭhātum asakkonto taṃ vanditvā mātāpitaro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā
 kasiṇam oloketvā taṃ divasam eva pañcābhiññā¹⁸ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaram
 20 khamāpetum pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakam¹⁹
 āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me
 bhātā²⁰ devatānam vasena (add na?) kameyya²¹ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā²² khamāpeyyam, evam pi me²³
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānam ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁴ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti²⁵“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²⁶ „eko

¹ Bđ -ātāya. ² Bđ gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bđ omits vā. ⁵ Ck Bđ -dupā-,
 Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bđ vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs paṇā-
 Bđ palā-, read paṇāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bđ me va. ¹² Bđ -o. ¹³ so
 Ck; Ck paṇāmīte, Bđ palāpito. ¹⁴ Bđ -āyo. ¹⁵ Bđ anotattato uda-. ¹⁶ Bđ
 bhātaram. ¹⁷ Bđ khamāpeyyam. ¹⁸ Bđ āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bđ omits
 me. ²⁰ Bđ -pe. ²¹ Bđ adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kiṃ pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“ bhaddam¹ pahīni, bhaddam na icchi, taṇḍulam pahīni², vatthāni pahīni³, mūle⁴ pahīni, mūlam⁵ na icchi, atha tassa santike dūtam pesesi⁶, „kimattham kirāgato sīti“⁷ so dūtena putṭho⁸ 5 „rājānam upatṭhāhitum āgato 'mhīti“ ā., rājā⁹ sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammam¹⁰ karotū“¹¹ ti pāhesi¹², so tam sutvā „aham tumbhākam rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., tam sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kaūci¹³ upāyam jānissantīti“ tam¹⁴ 10 pakkosāpetvā āsanam dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayham sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“¹⁵ ti pucchi¹⁶. „Āma mahārājā“¹⁷ ti. „Katham gaṇhissathā“¹⁸ ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkehiyā pivanamattam pi lohitam kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanam¹⁹ akatvā attano²⁰ 15 iddhiyā va gahetvā dassāmi²¹, kevalam papañcam akatvā ajj'eva nikkhamitum vaṭṭatīti“. So tassa²² saddahitvā senāga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇham hoti N-to attano iddhiyā chāyam katvā sītam karoti, deve vassante senāya upari vassitum na deti, uṇham vātam²³ nivāreti²⁴, magge khāṇukaṇṭa- 20 kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggam kaṣiṇamaṇḍalam viya samam²⁵ katvā sayam ākāse cammam²⁶ pattharitvā pallam-kena nisinno senāya purato²⁷ gacchati. Evaṃ senam ādāya paṭhamam Kosalaratṭham gantvā nagarassa avidūre khandhāvāram nivesetvā²⁸ „yuddham vā no detu vase vā vattatū“²⁹ 25 'ti³⁰ Kosalarañño dūtam pāhesi, so kujjhivā³¹ „kiṃ aham na rājā ti, yuddham dammīti“ senam purakkhatvā³² nikkhami³³,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tampulam.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Cks omitt sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹ Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api ca. ¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ Cā vā na, Bā sītam vā uṇham vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Cks visamasamam. ¹⁸ Bā campakhaṇḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-.

²¹ Bā detum setacchattam vā no detum ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakki-
tvā. ²⁴ Bā -itvā.

- dve senā yujjhitum¹ ārabhimso, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampatiṇṇi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
- 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ aṭṭhaṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārāja“⁷ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhaviṇṇi, kevalaṃ Manojarāṇṇo vasavattī⁸ hohīti“⁹ ā. So tassa vacanaṃ¹⁰ saddahitvā „sādhū“¹¹ 'ti sampatiṇṇi, atha naṃ Mano-
- 10 jassa santikaṃ netvā¹² „mahārāja, Kosalarāja te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“¹³ 'ti, so¹⁴ „sādhū“¹⁵ 'ti sampatiṇṇitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratṭhaṃ gantvā Aṅgaṇ¹⁶ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten¹⁷ upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
- 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹⁸ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattama-sehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
- 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti“¹⁹ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati²⁰ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase²¹ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na²² mayhaṃ mātāpitūhi na²³ aṇṇehi dinno, Nandatāpasam²⁴ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
- 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadā-yako sahāyo“²⁵ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse aṭṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^k yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupāyā corr. to- pāyā, B^d nirupassāhā, C^k nirupāyā. ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^k -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^s agaṇ, B^d aṅgaratṭhaṃ, omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s naṃ. ¹⁷ B^d nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so taṃ vīmaṃsanto paṭhamañ g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, kathaṃ jānēmu taṃ mayan ti. 93. 5
So tassa vacanaṃ sutvā sabhāvam eva kathento duti-

yam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto iddhimā, evañ jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti raṭṭhabhāradhāritāya naṃ⁵ evañ ālapi. 10

Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyaṃ, mayhaṃ evañ bahūpakāro, mahantena yasena taṃ santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idaṃ bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15
4. Tato vātātāpe ghore sitacchāyaṃ bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānaṃ⁸ bhavam akā. 96.
5. Tato phītāni⁹ raṭṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasataṃ khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.
6. Patit' assu mayaṃ bhoto, vara taṃ¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānaṃ assarathaṃ nāriyo ca alaṃkatā
nivesanāni rammāni mayaṃ bhoto dadāmase. 98.
7. Atha [vā] Aṅge vā Magadhe [vā]¹³ mayaṃ bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvantiṃ¹⁴ sumanā damma te mayaṃ. 99.
8. Upaddhaṃ vāpi rajjassa mayaṃ bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidān ti katajānīyaṃ¹⁵ katasabhāvaṃ, veyyāvaccan ti kāyaveyyāvaṭṭikakammaṃ¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassan, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C^s -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyaṇam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānaṃ. ⁹ Ck pi-, C^s Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haññam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ C^s -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C^s kāyāvaṭṭika-, Bđ kāyaveyyāvaṭṭikammaṃ. ¹⁷ Bđ anovassan.

vassati tathā katan ti a., sītacchāyaṃ ti sātālacchāyaṃ, vasiṇo te ti te raṭṭhavasino ambhakaṃ vasavattino¹, khatte² ti khattiye, aṭṭhakathāyaṃ pana ayam eva vā pāṭho, patitassu mayan ti tuṭṭhā mayāṃ, vara taṃ bhaṇṇāmicchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānaṃ ti ādīhi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti, Assakāvantin⁶ ti Assakaraṭṭhaṃ vā⁷ Avantiraṭṭhaṃ vā⁸, rajjenā 'ti sace hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹ tumhākaṃ rathassa purato dhāvissāmīti dīpeti, yadicchasīti etesu mayā vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa āpāpehi.

- 10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjātīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-
 hīti“ vatvā:
 15 10. Bhoto ca¹² raṭṭhe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puṇṇaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonāṃ yācāmu¹⁴ saṃvaran ti. 103.
 20 Ta. raṭṭhe ti rajje, vijite ti āpāpavattitṭhāne, assamo ti Himavanta-
 raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vanti, tesāhaṃ ti
 tesu ahaṃ, kātave ti, vattapaṭivattaphalābarasamkhātāṃ puṇṇaṃ kātuṃ na
 labhāmi, bhātā me S-to nāma maṃ' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ
 paṇāmesi¹⁵, ajjhācāraṃ¹³ ti¹⁶ te mayāṃ bhavantaṃ adhiācāraṃ parisaṃ¹⁷
 25 parivāraṃ katvā S-taṃ saṃvaraṃ yācemu, āyatim¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu saṃ-
 varan¹⁹ ti pi pāṭho, mayāṃ tayā saddhiṃ Sonāṃ yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

12. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṃ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bā khatye. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhātī-
 tībha, Cs bhāsītībha corr. to bhātītībha, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade. ⁶ Ck
 -vantitaṃ, Bā -vanti. ⁷ Ck va. ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -tthehi. ¹⁰ Cs bhi,
 Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā
 palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaraṃ. ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa. ¹⁸ Bā -tisavaraṃ.
¹⁹ Ck syevaraṃ.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojo alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapatī¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha naṃ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamaṃ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathikā⁵ tvam pi rathaṃ sanuayha⁶, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiṃ assame Kosiyaḡotto vasatīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamaṃ rammaṃ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhiṣambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasataṃ⁹ khattiye
gahetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvīsatiakkhohiṇisaṃkkena¹² balakāyena saddhiṃ 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhusabhavitthataṃ maggaṃ
samaṃ māpetvā ākāse cammaṃ pattharitvā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raṇṇā saddhiṃ dhamma-
yuttakaṃ kathento sītuṇhādīparissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamaṃ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭ- 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bā pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bā rathaṃ saṇḍaṃyasārathī. ⁴ Bā rathaṃ saṇḍaṃ sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bā sārathī. ⁶ Bā saṇḍayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck aggamā, Bā āgamā. ⁹ Bā -te, Ck -ta. ¹⁰ Bā -giyā senāya. ¹¹ Bā āgamāti. ¹² Bā -sañ-
khātena. ¹³ Bā -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bā sītuṇ-. ¹⁶ Bā varento. ¹⁷ Cks
-sattamāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
hīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvisatiakkhohiṇipari-
vārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ
āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi’ ca
5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ
ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ
ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-
parāyanā bhaveyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asamphusaṃ aṅkāse kācaṃ
10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharituṃ rañño avidūre ākāse
pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetuṃ
avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Hima-
vantaṃ pāvisi. Manojarājā pana naṃ ramaṇīyena isivesena⁷
tathā āgacchantāṃ disvā:

- 15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
aṃsaṃ asamphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta. kādambako⁸ ti kadambarukkhamaṃ, asamphusaṃ⁹ etīti aṃ-
saṃ¹⁰ asamphusanto sayam eva gacchati, udahārassa¹¹ ‘ti udakaṃ āharituṃ
gacchantassa esa¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

20 Evam vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:

17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.
18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitara pubbekatam anussaran ti. 110.

25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ silācārasampanno, eko tāpaso ahaṃ
ti vadati, bharāmiti posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti
tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anan-
taraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ C^s vamhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks autaraṃ
Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattathato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-
mayo. ⁹ Cks e asam-, Bā asam-, Bā asaṃ asamphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭaṃ. ¹¹
Bā kassa eka. ¹² Bā sahīpappato. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadañ.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibham
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jaṃghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasañchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
paṇṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino, 15
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāise. 115.

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjaniñ⁹ ādāya assamapadañ sammajjitvā paṇṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jānāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha nañ
tathā āgacchantam B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattathato. ⁴ Bā -jjetvā.

⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C^s sammañj-, Bā
samajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam atthaṃ pakāśento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasaṃghapariubbhūhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bherī mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabhaṃ. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
mukhaṃ cāru r-ivābbhāti⁴, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramāṃ
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 121.
30. Kassa aṃkaṃ pariggayha vālavijānim uttamaṃ
carati varapaṇḍassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattāni ājāniyā ca vammitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 124.
33. Hatthiassaraṭhapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 125.
- 30 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇi¹¹ apariyantaṃ sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābbhirājā Manojo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaram eti assamaṃ brahmacārinam. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇi¹³ apariyantaṃ sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantariṇā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turīyāni kassa
purato āgacchantīti a., hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uphāsapattena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratuphīro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭhaṃ vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ viya,
khadiraṅgārasannibhaṃ ti vitaccikkhadiraṅgāraṇaṃ¹⁵, ādiccaramsā-
varaṇaṃ ti ādiccaramsīnaṃ āvaraṇaṃ, aṃkaṃ pariggayha 'ti aṃkaṃ pa-
riggabhetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijānimuttamaṃ¹⁷ ti vālavijāniṃ¹⁸

¹ Bā -taṃriva. ² Bā -o. ³ Bā -aṃ. ⁴ Cā vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ Cā
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Cā -assārathāpatṭi-, Cā
-assārathāpatṭhi-. ⁹ Cā -gīnī, Bā -nī. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cā -bbhaṇi, Bā
-bbhaṇi. ¹² Cā -rājamanōjo, Bā -rājamanujo. ¹³ Cā -bbhaṇiṃ, Cā -bbhaṇi. ¹⁴
so Cā; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adda passaṃ, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijāni.

uttamañ¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājāniyapīṭṭhe nisinūnañ dhārita-
chattādhichattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādihi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyantā, rājābhīrājā⁶ ti ekasatānañ rājūnañ pūjito⁷ tesam vā adhiko 5
rājābhīrājā⁸, jayatañ patitī jayappattānañ tāvatimsānañ jeṭṭhako, ajjhā-
va ran ti mama khamāpanatthāya Nandassa paṭisabbhāvañ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino
sabbe pañjalikā hutvā isīnañ ajjhupāgamun ti. 129. 10

Ta. isīnañ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sīrasī patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnañ santikañ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantañ nisinno paṭisanthārañ
karonto: 15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalañ, kacci⁷ bhoto anāmayam,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.
39. Kacci dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā ua vijjatīti 131.

gāthadvayañ ā. 20

Tatoparañ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalañ c' eva no rāja atho rāja anāmayam,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.
41. Atho dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰, 25
vane vālamigākiṇṇe himsā amhañ na vijjati. 133.
42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame samnatañ idha¹³,
nābhijānāmi uppannañ ābādhañ amanoramañ. 134.
43. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgatañ, (IV ⁴³⁴/₃)
issaro si anuppatto, yañ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135. 30

¹ Ck^s -mā. ² Ck^s -kīrentīti. ³ B^d -kiranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d pū-
rato. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d kiñci. ⁸ Ck^s uñj-, B^d ucch-. ⁹ B^d omits ca. ¹⁰
B^d sarisapā. ¹¹ B^d saṅgītigāthā. ¹² so Ck for cassu? C^s B^d vassa. ¹³ B^d
sampato mama. ¹⁴ B^d idhatti, Ck^s idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahītaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākāṭā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ ṭhāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ no kathehīti vadati, khuddakappānīti etāni nānārukkaphalāni⁶ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁷ madhurāni. varam varam⁸ ti ito uttamuttamaṃ⁹ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayam
āpucchitā taṃ amhehi paṭiggahītaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvata
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti ambhākaṃ
tāva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹⁰ tāva¹¹ vacanaṃ supotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayam hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitāro ca bhātaraṃ ca
20 vanditvā parisāya¹² saddhiṃ sallapanto ā.:

48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojō anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isiṃ vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettīṇ¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vira puññaṃ idam ṭhānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ Bā varāvaram. ² Bā omits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bā sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bā
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bā varamvaren. ⁹ Bā uttamam u-. ¹⁰ Bā tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bā sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mītāro? Bā yevasantisamītāro. ¹⁵ Ck yakkharānī, Cs yakkhārānī. ¹⁶ Bā -ṇā,
Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ Cs bahu, Bā bāhuṃ. ¹⁸ Ck janettī, Cs janenetti,
Bā janetti. ¹⁹ Bā dhīramapuñña pidaṃ ṭhānaṃ, Cks cara puññaṃ pidaṃ ṭhānaṃ.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
 utthānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo³ saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utthānapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
 taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti' ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū⁴ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ karontū 'ti a., samītāro⁵ ti samāgatā, araṇṇe bhūtabhavyānīti asmiṃ Himavantaṃ araṇṇe yaṇi bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa-
 devatāni, tāni pi⁷ sabbāni mama vacanaṃ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti
 idaṃ so parisāya saṇṇaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
 katvā va ā. t. a.: aḷḷa bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
 āgatāhi bhavitabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayaṃ sahāya hothā 'ti
 so devatānaṃ añjaliṃ paggaṇhitvā parisāṃ saṇjānāpetvā isiṃ vakkhāmiti ādiṃ 15
 ā., ta. isiṃ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
 honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bāhū ti sammato tena⁹ khamitum arahathā
 'ti dīpeti, vīrā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ tthānaṃ ti
 idaṃ mātāpituupattihānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ taṃ karon-
 taṃ maṃ mā vālaya 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpituupattihānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā nātaṃ c' eva vaṇṇitan ca, upanissajā
 'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissajehi dehi, utthānapāricariyāya¹⁰ 'ti utthānena
 c' eva pāricariyāya¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
 idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesāṃ
 vattaṃ upattihānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohiti vadati, tatthevā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva añṇe pi
 manujā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jeṭṭhāpacāyibhā-
 vasaṃkhātāṃ dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
 sukhāvahan ti utthānena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpitunnaṃ sukhāvahaṃ,
 taṃ man ti taṃ maṃ evaṃ samuṇāpaṭipannaṃ pi bhātā S-to tamhā puṇṇā 30
 ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadasasnatāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvaraṇo²⁰ nāma
 hotīti.

¹ B^d -sajju. ² so all three MSS.. ³ B^d puṇṇānivāreti. ⁴ C^k amanuṇṇantū. ⁵ B^d sapitāro. ⁶ B^d vuddhipari-. ⁷ C^k -devatātānīpi, B^d -tāni ca tāni pi. ⁸ B^d adds me. ⁹ B^d -ṇa. ¹⁰ B^d -pādacari-. ¹¹ B^d pāda-. ¹² B^d -do ti tassa mama tvaṃ saggam lokam dado. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ B^d yeva. ¹⁵ B^d va-. ¹⁶ B^d sadevakassa. ¹⁷ B^d pāda-. ¹⁸ B^d -āvaro. ¹⁹ B^d adds ariya-maggassa āvaro ²⁰ C^k -vāraṇo. B^d -varaṇaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam sutam, idāni mama pi suṇāthā“ 'ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja porāṇaṃ parihāpayam
5 adhammacāri jeṭṭhesu² nirayaṃ so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c⁵ asmi rathesabhā⁶ 'ti. 150.

- Ta. bhāturaajjhāvarā⁷ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁸ vacanam suṇantu. parihāpayan ti parihāpento,
15 dhammassā 'ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittena cā 'ti ācārasilena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vahitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubbhāraṃ⁹
ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbabhaṇḍaṃ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ űeva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Taṃ sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā¹⁰ ti ajja amhehi nātana¹¹“ ti N-taṃ
25 pahāya M-assa nissitā¹² hutvā tassa thutim karontā¹³ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹⁴ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹⁵
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhaṃkaro
30 pāṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evaṃ eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayīti. 152.

¹ Ck^s -tar. ² Ck^s jeṭṭho. ³ Ck^s -tha. ⁴ B^d dhammassa. ⁵ Ck^s -tar-. ⁶ read tāva? ⁷ B^d nāvāya. ⁸ B^d -o. ⁹ B^d -ttaṃ sannisitā. ¹⁰ Ck^s B^d -o. ¹¹ so Ck^s; B^d adhigamā. ¹² B^d jātadevato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchādaḥkame vattamānā² ajja jātavedato³ jālaṃ va nāpaṃ⁴ adhigatā, eva-
ma no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyaḥ gatto dhammaṃ pavidaṃsayti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno nāṇabalena tasmim pasādaṃ bhinditvā
attano kathaṃ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha naṃ N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari', ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayhaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, ima eva yācissā-
mīti“ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa aṇḍalim nāvabujjhasi',
tava baddhaṇcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
aṇḍalim nāvabujjhatha na patigaṇhatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha ahaṃ
pana tumbhakaṃ baddhaṇcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddhaṃ¹⁴ kathentassa pan' assa mānāhāpanatthaṃ¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādaṃ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ supotha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayhaṃ kudācanaṃ. 155.

64. Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitūsukhāvahaṃ
Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jstaṃ laṃ paṇṇāpaṃ. ⁵
C^k vā-. ⁶ C^k sujātano. ⁷ Bā karavaṭṭha. ⁸ Bā raṇṇo. ⁹ Bā -bujjhatha. ¹⁰
Bā paṭhacarō. ¹¹ Bā adds paricārako. ¹² bhagīnī nātibandhanaṃ v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C^s. ¹³ Bā doso. ¹⁴ C^k anitabbaṃ? ¹⁵ Bā -pahā-
natthaṃ. ¹⁶ Bā adds vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ C^s va. ¹⁹ C^k āhu. ²⁰ C^k -caram.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatīṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bālhan ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. suṇoṭhā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 suṇoṭha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhakaṃ paṭijagganabhāro na kadāci mama
bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amaṇṇitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upaṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upaṭṭhātum maṃ yāceti, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upaṭṭhahā⁹ 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumbhakaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹² Nandaṃ vo vadatha¹³ taṃ¹⁴ mama kaṇiṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹⁵
tumhesu kaṃ esa upatīṭṭhati¹⁶ ubho pi hi mayaṃ tumbhakaṃ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaṇiṭṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayaṃ hi taṃ nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁸ la-
bhēyyaṃ“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuṇṇātā Sena taṃ nissitā mayaṃ,
upagghātum labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁹ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajjihe yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttāpi²¹ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.

69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ

30 bhiyyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakāṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bđ -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -rīṇaṃ, Bđ -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bđ
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bđ rodetha. Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bđ upaṭṭhātum. ¹⁵ Bđ upasaṃghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bđ -e. ¹⁸ Bđ
suttāmhī.

70. Sāhaṃ ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca² mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatṭhapallevaṃ kampaṭi evaṃ ci-
rassam Nandaṃ disvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭti, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supīnena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homīti,
bhattucecā² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṃ pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suttṭhu piyo
tasmā puna imamahā gharā na vip̐paseyya⁸ Nando tan ti Nando yaṃ icchati¹⁰
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitaraṃ tvaṃ upatiṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu.

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampatiçchitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atigunaḥkārīkā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaḍitvā mātu guṇaṃ pakāsento¹⁵
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhita
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rasadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā tan ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhita ti puññanissita
puññadāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā²⁵
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārīkaṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayam mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārīkattaṃ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck sam. ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vip̐paseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bds yaṃ. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cks -ggi.

74. Ākamkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayantī (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena giteṇa¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dāraṃ
appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
- 10 79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitu dhanam
ubhayaṃ etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaṇṇati,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaṇṇati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaraṃ aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaraṃ aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for giteṇa? ² so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ? ⁴ so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅghā eṭe samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitāro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā', 5
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho' pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ⁸ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā'⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalan ti puttasaṃkhātāṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjatū 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁷, pucchati⁸ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusaṃvaccharāni cā 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ⁸ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ⁸ utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusaṃ-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya⁹ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
ayakkamo ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁰ gabbhāvakkaman ti hoti kucchiyaṃ gabbho
patitthāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaḥini hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹¹ sneho uppajjati¹² tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janetti ca vuccati, āṇapāpuraṇena¹³ cā 'ti
thanantare¹⁴ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī āṇasaṃkhāten' eva
pāpuraṇena¹⁵, tosetīti saññāpeti hāseti, mamaṃ¹⁵ katvā ti aganduputtassa
me¹⁶ upari vāto paharati ātapo¹⁷ pharati¹⁷ evaṃ mamaṃkāraṇaṃ¹⁸ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi¹⁹
aduṇ c' aduṇ ca²⁰ kammaṃ karohīti sikkhāpentī iti mātā vihaññati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttaṃ²¹ nisīthe²¹ paradāresu pamattaṃ
sāyaṃ anāgacchantāṃ ūtvā assuppuṇehi netthehi maggaṃ oloketi vihaññati 30
kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apaṭijaggitvā, dhanā²² pīti²² dhanampi²², ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) --- anukampakā wanting in B^d. ² B^d omits m. ³ C^k -na.

⁴ C^k -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -yaṃ. ⁷ B^d āyācati. ⁸ C^k katamaṃ. ⁹
B^d -sanhātāya? ¹⁰ so C^k; B^d -tāya. ¹¹ C^k -ttāmpa-. ¹² B^d jāyati. ¹³ B^d -vu-.

¹⁴ B^d tadanantare. ¹⁵ B^d mapa. ¹⁶ C^k agaddhiputtasame, C^s agandiputtasame,
B^d adhituputtassa me. ¹⁷ B^d ātā-. ¹⁸ B^d dhammakā-. ¹⁹ B^d hotīti. ²⁰ C^k

duduñcaduñca, B^d aduṇ ca aduṇ ca. ²¹ C^k nisītha, B^d nisīva. ²² B^d -nāsiti.

²³ B^d adda adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apaṭijaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kicchaṃ vā so ti itī dhanam vāssa nassati dukkhaṃ vā so¹ nigacchati,
labbhametan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ parī-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhuṃ tādiseṇā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātābbaṃ piyavacanaṃ bhaṇitabbaṃ uppannakicca-
sādhana vasena attho caritabbo jeṭṭhāparāyanadhammesu ta. ta. parisamajje vā
rahogatānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātābbaṃ na raho abhivādanādīni
katvā parisaṭṭiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitābbaṃ, ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhaveyyuṃ, samavekkhan-
10 tīti sammānayaṇa kāraṇa pekkhanti, mahattaṃ ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti ābunapaṭiggāhā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakiriyāya pariyoṣāne ito gantvā
sagge ca modati pamodaṭṭi.

15 Evaṃ M. Sineruṃ pavatṭento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdiṃsu. Atha
ne pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā „dānādisu appamattā hothā“
'ti ovaḍitvā uyyojesi, te sabbe 'pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyoṣāne devanagaraṃ pūrayiṃsu. S-to N-to pi yāvatā-
20 yukaṃ mātāpitāro paricāritvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyoṣane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphale paṭṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to
Anando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca añña-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhapaṇḍita, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakaṃ. Sattatinipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Ck
-ti? ⁵ Ck na. ⁶ Cē -ja. ⁷ Bā -pātājātakaṃ niṭṭhitā-Kusajātakāṃ Soṇa ca
dve jātakāni Sattatinipātambī therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veļuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā, k. Devadattena hi T-assa jīvītā voropetum payojitesu dhanuggaheṣu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“⁴ 5 Bhagavantam jīvītā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇam Gotamam jīvītā voropehi“⁶, aham eva s-am G-am jīvītā voropessāmīti“⁷ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṇkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silam pavijjhi,¹⁰ „imāya silāya s-am G-am jīvītā voropessāmīti“¹³, dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharitvā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jivako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apanetvā¹⁹ bhesajjam ālimpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīhāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sarīram disvā koci manussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bā Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam. ⁵ Bā add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bā -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-. ⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³ Bā add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bā -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bā Sdr sampaṭi-. ¹⁶ Bā pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰ Bā -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, Bā puna divasam, Sdr purisadiso. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bā Sdr -līhāya. ²⁶ Sdr nagaram pāvisi. ²⁷ Bā rūpasobhagga-, Sdr rupamsobhagga-. ²⁸ Bā Sdr mahāha-.

- pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so naṃ jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā taṃ atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ ti sampāṭicchitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgirim mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavāṭhiyaṃ
- 5 vissajjehīti⁵ ā. Devadatto pi naṃ⁶ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakaṃ suraṃ pivatīti“ pucchitvā „attha ghaṭe“⁷ ti vutte „sve⁸ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavāṭhiṃ⁹ abhimukhaṃ kareyyāsīti“ ā. So „sādhū“¹⁰ ti sampāṭicchi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹¹: „sve Nālāgirim matakaṃ katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
- 10 sabbakiccāni katvā antaravāṭhiṃ mā paṭipajjimsū“¹² ti. Devadatto pi rājanivesana¹³ oruḃha hatthisālaṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayāṃ bhāṇe uccaṭṭhānīyaṃ¹⁴ nicaṭṭhāne¹⁵ kātum samatthā¹⁶, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgirim tikhiṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttomarehi¹⁷ vijjhivā¹⁸ kujjhā-
- 15 petvā hatthisālaṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavāṭhiṃ abhimukhaṃ¹⁹ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā²⁰ ti ā. Te „sādhū“²¹ ti sampāṭicchimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā²² ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā taṃ sutvā S-raṃ upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhiṃ ekato hutvā sve
- 20 tumhehi paṭipannavāṭhiyaṃ Nālāgirim vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayāṃ vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²³ bhikkhaṃ dassāmā“²⁴ ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁵ pavississāmīti“ avatvā „aham sve Nālāgirim dametvā pāṭihāriyaṃ katvā²⁶ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā²⁷ va bhikkhu-
- 25 saṃghaparivuto nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi²⁸, Rājagahavāsino pi bahūni²⁹ bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamissanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti“ iminā kāraṇena tesāṃ adhiyāsesi. Te T-assa adhiyāsanāṃ viditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁰ „vihāre yeva dānaṃ dassāmā“³¹ ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
- 30 dh. desetvā majjhimayāme³² paṇhe³³ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³⁴ sihaseyyaṃ kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sār add manussaghāṭako. ² Sār ajānanto, omitting so. ³ C² na. ⁴ Bā Sār add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sār taṃ. ⁶ Bā Sār -iyaṃ. ⁷ Sār -petvā. ⁸ Sār -nato. ⁹ Bā Sār -nato. ¹⁰ Sār adds pi nicaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nicaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātum samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sār tutthato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sār vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sār -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sār -itā. ¹⁶ Bā Sār bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sār add na. ¹⁸ Sār pāṭihāriyaka. ¹⁹ Sār caritvā. ²⁰ Bā āgamissāmīti. ²¹ C² -u, C³ -ū. ²² B² -rāpetvā. ²³ Sār adds devadatāya. ²⁴ Bā Sār -am. ²⁵ Sār path-.

pattiyā vitināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattiṃ samāpajjitvā bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgiriḍamane³ caturāsītīyā pāṇasahassānam dhammābhisamayāṃ disvā pabbhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴ āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵ aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhiṃ Rājagahaṃ pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Vēlūvane sannipatimsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹ pāvīsi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjimsu¹¹, mahanto samāgamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³ tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīlāya¹⁶ Nālāgiriḍamanaṃ passissāmā“¹⁷ 'ti pāsādahammiyagehacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādiṭṭhikā¹⁸ „Nālāgiri caṇḍo pharuso¹⁹, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti²⁰, so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ²¹ viddhamsetvā²² jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²³ paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“²⁴ 'ti pāsādādisu²⁵ aṭṭhaṃsu. Hatthi²⁶ pi Bhagavantaṃ āgacchantaṃ disvā manusse tāsento gehāni viddham-sento sakaṭāni saṃcunṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahaṭṭhakappaṇvālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, taṃ disvā bhikkhū Bh-aṃ etad avocum: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-ghātako²⁷ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyaṃ Buddhādīnaṃ²⁸ guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁹ 'ti. „Mā bhikkhave bhāyatha³⁰, paṭibalo³¹ ahaṃ Nālāgiriṃ dametum“³² ti. Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ³³ nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etaṃ³⁴ damemīti“. Atha naṃ S. „Sāriputta, Buddhabalaṃ nāma aññaṃ, sāvaka-balaṃ aññaṃ, tiṭṭha³⁵ tvan“³⁶ ti paṭibāhi. Evaṃ³⁷ yebhuyyena asītimahātherā yācimsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamaṃ maṃ māretū“³⁸ 'ti T-tass' atthāya jīvitaṃ pariccajitvā³⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi⁴⁰

¹ Ck yo viti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujaṇe. ³ Bā Sdr -nena, B² damena. ⁴ Bā Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr aha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sammaṇṇā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhiṃ. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr adds manussagghātako. ¹⁸ Cks -titi. ¹⁹ Bā Sdr sariraṃ. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bā Sdr -ṭako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kiccā, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghāta¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam māṃ
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatū² 'ti thero avaca,
 yāvatiyaṃ vuccamāno pi ca tath' eva atṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha naṃ Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare ṭha-
 5 pesi⁵. Tasmim̐ khaṇe ekā itthi Nālāgirim̐ disvā maraṇabhayaabhītā
 palāyaṃānā⁶ am̐kena gahitadārakaṃ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁷ dārakassa santikaṃ āgami⁸,
 dārako mahāravaṃ ravi. S. Nālāgirim̐ odissakamettāya⁹ pharitvā
 sumadhuraṃ brahmassaraṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṃ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyetvā mattaṃ karontā¹¹ na aṇṇaṃ gaṇhissatīti ka-
 rim̐su, māṃ gaṇhissatīti¹² karim̐su, mā akāraṇaṃ jaṃghāyo kilamento¹³
 vicari, ito ehīti¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṃ sutvā akkhini ummī-
 letvā Bh-to rūpasirim̐ oloketvā paṭiladdhasam̐vego Buddhatejena
 pacchinnaśurāmado¹⁴ soḍaṃ olambetvā¹⁵ kaṇṇe cāleno¹⁵ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṃ S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahaṭthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharusō mā ma-
 nussaghāta¹⁷ bhava, mettacittaṃ paṭilabha¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 haṭthaṃ pasāretvā kumbhaṃ¹⁸ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁰ hi nāgahatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²².
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatim̐ vajanti,
 25 tena tvaṃ nēva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatim̐ gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasarīraṃ pītiyā niranatararaṃ phuṭaṃ²⁵ ahosi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhavissa sotāpannaphalaṃ adhigamissa²⁸. Manussā
 taṃ pāṭihāriyaṃ disvā unnadim̐su appoṭhesuṃ²⁹, sañjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipim̐su, tāni batthissa sarīraṃ paṭicchādayim̐su, tato

¹ Bā Sār -ṭako. ² Bā akāsi, Sār thito. ³ Bā Sār -mi. ⁴ Sār sathā. ⁵ Bā Sār tha-. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā Sār add nivattitvā. ⁸ Bā Sār agamāsi. ⁹ Bā udissataṃ me-, Sār uddassa me-. ¹⁰ Cks -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks -ssati, Bā Sār add pana. ¹³ Bā Sār -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sār olabanto. ¹⁶ Cks omit mā. ¹⁷ Bā Sār -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sār -bhambhe. ¹⁹ Sār adds imaṃ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sār ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²² Cks paramyato. ²³ read pāmado. ²⁴ Sār adds evaṃ. ²⁵ Sār phuṭṭhaṃ. ²⁶ Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sār -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu, Sār apphotayim̐su.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītīpāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvisi, tato paṭṭhāya⁵
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“⁶ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ pāṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“⁷ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gato.¹⁰
Nagaravāsino bahuannaṇapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathamsamuṭṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Ānandena⁸ T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattum paṭibāhiyamāno pi nāpagato⁹,¹⁵
aho dukkarakārako āvuso therō¹⁰“ 'ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“¹¹ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Ānando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam' atthāya jīvitam paricajjiti“¹² vatvā¹³ a. ā.:

A.¹³ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulanagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma²⁰
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakuṇe bandhitvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikaṃ¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasayojo¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahoṣi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakunaṣaṃgho osari²¹,²⁵
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭhahaṃsarājā channavutthiṃsaṃsahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahoṣi. Ath' ekadivasam²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; Bs Sdr -iko, Bā paṭikuto. ³ Bs Sdr danta. ⁴ Bds Sdr -dhesi. ⁵ Bds neva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bā sannisinnā, Sdr sannipattitvā. ⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti aha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adda tuṇhi ahoṣi tehi yācito. ¹³ Sdr adda bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bds Sdr sāgala-. ¹⁶ Bā Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bā Sdr viki-. ¹⁸ Bā Sdr -taṃ. ¹⁹ Sdr -niko. ²⁰ Bā Sdr -saiyo. ²¹ Sdr otari, Bā -ā otarimsu. ²² Bds Sdr -si. ²³ Bā C -parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bds Sdr ekadā.

payā suvaṇṇahaṃsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmiṃ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṃ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāmā“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṃko⁶, mā vo ruccīti“⁷ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṃ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāśā⁹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṃ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹³ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁴ tatiyavāre nahāruṃ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitaṃ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattimsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me utrastā¹⁹ hutvā gocaraṃ agaṇhitvā chātajjhataṃ va
 15 palāyantaṃ²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti“ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²¹ nātinaṃ yāvadatthaṃ caritvā²² haṃsakīlaṃ²³ kī-
 ṭanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṃ²⁵ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaṭajjita²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 mimsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṃsasenaṇḍipati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi naṃ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimahaṃsagaṇaṃ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissaṃsayāṃ tass' ev' etaṃ³² bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sdr gantvā. ³ Bā Sdr vica-. ⁴ Ck sucitrucitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sdr cittaṃkūṭaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sdr sa-
 paṭibhaya. ⁷ Sdr ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bds Sdr add tehi. ⁹ Sdr -sato
¹⁰ Cks Bā Sdr -santo. ¹¹ Bā Sdr -mattakena, Bs -patta-. cfr $\frac{259}{3}$ ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bs kaḍḍhe-, Sdr ghaṭe-. ¹³ Cks chindi. ¹⁴ Bā Sdr add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṃ, Bds add chijji, Sdr has uḥāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sdr -rati. ¹⁷ Bā Sdr omit pa. ¹⁸ Bā bandharavaṃ. Sdr bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sdr cittutrāsā. ²⁰ Cks -ti. ²¹ Sdr adds yāva. ²² Bā khādītva,
 Sdr gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sdr haṃsānaṃ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṃ, Sdr bandharavaṃ. ²⁶ Bds Sdr add hutvā. ²⁷ Bā Sdr citta-. ²⁸ Sdr
 pakkhandimsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sdr -ṇassa viciniṭvā. ³¹ Sdr adds taṃ. ³²
 Sdr tassevataṃ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohita-makkhitaṃ dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja², ahaṃ mama jīvitam pariccajivā tumhe pāsato mocessāmiti“ vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamaṃ g. ā.:

5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-mantīti ete channavutthihamasasahassā nātivahaṅgamā maṃ⁷ chaḍḍetvā gacchanti tvam pi gaccha mā idha ṭhānaṃ⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṃ idāni kiñci sahāyakiccaṃ kātuṃ sakkhis-sāmi kin te mayā nirupakāreṇa papañcaṃ akatvā gacch' evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukhitaṃ taṃ upāsivā dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitam vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasa,
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5. 20
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tuyhaṃ ca pakkhima
nātināṃ vāvasiṭṭhānaṃ ubhinnaṃ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasaṃ gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ pāṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujḥasi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ pāṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavīṇantā, Cs anapavīṇantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavīṇantā, Cs napavīṇ-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-. ⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti tato M. āha. ¹⁴ Bds kiñ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷ Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacajaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha. ²³ Cks dassati, Bd dassetaṃ.

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno'¹
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitam
bhattiṃ ca tayi sampassaṃ² nāvaṃkhamāmi³ jīvitam. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
5 na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussaraṃ⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca veditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandhaṃ¹⁰ nātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutaṃ. 12.
- 10 13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā diḍḍha
tunhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
- 15 15. Dhataratṭhe ca disvāna samuddente¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu diḍḍhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame diḍḍhe
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekaṃ ca baddhaṃ āsīnaṃ abaddhaṃ ca punāparam
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnaṃ. 17.
- 20 18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ baḷi pakkhi na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ diḍḍho hoti, mutto baddham upāsasi, (IV ⁴²⁶/₁₀)
25 ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so diḍḍamitta²¹ sakhā pāpasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck ave-, C^s avakkhāto, B^d apekkhanto. ² C^s S^dr samphassaṃ. ³ C^s -khāva, B^d -khipi. ⁴ C^s -e. ⁵ S^dr -ranti tato M. āha. ⁶ C^s kha. ⁷ S^dr kāyaṃ. ⁸ C^s gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C^s khandhaṃ, B^d S^dr khaṇḍaṃ. ¹¹ B^d vuddhi-. ¹² B^d -vaṃ. ¹³ C^s pabbadi-, B^d S^dr paccudi-. ¹⁴ B^d ābhisaṃcikkhi, C^s abhisamcikkha. ¹⁵ C^s navasañcōpa, B^d sañcalesum, B^s sañcesum, S^dr sañcesu. ¹⁶ C^s -ddante, S^dr -ddente. ¹⁷ C^s paṇḍa-, B^d pañca-, B^s pacchā-, S^dr mañca-. ¹⁸ C^s -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C^s pavattakāye, B^d pavatṭha-. ²⁰ S^dr -sīti sumukho āha. ²¹ B^d dijamitto, C^s dijomitto, cfr. IV ⁴²⁶/₁₆. ²² S^dr -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ panāyaṃ vihago¹ nāddasa² pāsam odditaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṃkhaye (IV ⁴²⁵/₂₇)
atha jālaṇ ca pāsaṇ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pālivasen' eva¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyaṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va,
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsitaṃ idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyan ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhiṃ maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhiṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyaṃ na me taṃ
varan ti a., ruccate ti yā va tava gati nipphatti¹⁷ sā va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathan ti samma Sumukha mama¹⁹ tāva daḥhena vālapāseṇa²⁰ baddhassa 15
parahatthagatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paññā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā²³ 'ti pakkhasampanna²⁴, ubhinnaṃ
ti amhākaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvaiṃ mama vā tava vā avasiṭṭhaṇāti-
naṃ²⁵ vā kam atthaṃ passasi²⁶, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kañ-
canadepicchā²⁷ 'ti kañcanadvepiccha²⁸, ayam eva vā pāṭho kañcanasadiśa- 20
ubhayapakkhā²⁹ 'ti a., tamasā ti tamasi, gatan ti kataṃ³⁰, ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā 'ti a., i. v. h.:
taya pāṇaṃ cājante pi³¹ acājante pi³² mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³³ andhena tamasi katam viya kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagunaṃ pāṇasañcajane³⁴ tvaiṃ pāṇaṃ sañcajanto 25
kaṃ atthaṃ joteyyāsīti³⁵, dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito
mānito³⁶ samāno, atthaṃ dasseti³⁷ vuddhiṃ³⁸ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthan³⁹ ti dhammato ca⁴⁰ atthaṃ samuṭṭhitaṃ

¹ Bā Sār vihaṇṇo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bds -hati. ⁵ Sdr -danti s. ā.
⁶ Sdr -tīti nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamahaṃ mañṇe, Cs apithevamahaṃ mañṇe,
Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sār gatā? ⁹ Sdr va-, Bā
bu-. ¹⁰ Bds Sār -nayeneva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -ṇa. ¹⁴
Sdr ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sdr omits tava gati. ¹⁸
Ck yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omits mama. ²⁰ Sdr vālamayapāsana. ²¹ Sdr
metayānassa, Ck metanāyassa, Cs cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bds -am.
²⁴ Bā Sār -tthānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depicchā. ²⁷ Cks -dopiccha.
²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bds Sār sañcajanto, omitting
pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsīti, Sār kimatthaṃ mabbijoteyyosīti. ³³ Bds Sār
add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhi, Sdr vuḍhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.
³⁷ Ck va.

passanto, bhattiū ti sinehaṃ, sataṃ dhammo ti paṇḍitānaṃ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittāni na¹ caje, tassa acājantassa² esa sabbāvo nāma addhā sataṃ dhammo vidito³ pākaṇo jāto, kāmaṃ karassū 'ti etaṃ kāmaṃ mayā icchitaṃ mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmīm̐ thāne pāsena baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-paripunṇaṃ, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmīti evaṃ ka-thentānaṃ, ariyānaṃ ti ācāraariyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vāsetvā rattamāle⁶ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁷ va⁸ adissatha, āturaṇaṃ ti gilāṇaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubbo pi sattum̐
 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti dīgharattaṃ aññamaññassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesum̐, Sumukho pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ paṭhamaṃ¹¹ paharatū 'ti cintetvā M-aṃ pacchato katvā nisīdi, dhataṇṭṭhe ti haṃse, samuddente¹² ti maraṇa-bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā 'ti baddhā na baddhā ti cintento upadhārento akampittha, vegaṃ hāpetvā saṅkamaṃ agamāsi. āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ upagantvā nisinnaṃ Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavam eva hutvā M-aṃ olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinna kāraṇaṃ pucchissāmīti vimatijāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti haṃse athavā pari-suddhe nimmale sampahaṇṭṭhe kañcanaṇṇe ti a., pavaddhakāye ti vad-
 20 dhitakāye mahāsaṃre, yaṇṇū 'ti yaṇ tava eso mahāpāse baddho pi na kurute disaṃ ti palāyanatthāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttaṃ ti adhippāyo, baliti balasampanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā 'ti chaḍḍetvā, yantīti sesasaṅgaṇā gacchanti, avahīyasīti ohīyyasi, dijāmittā 'ti dijānaṃ amittā
 25 yāva kālassa pariyaṇaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, kathaṃ paṇāyaṇaṃ ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-māno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsāṃ na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhuṃ arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsaṃ²⁰ 'ti tesu pāsasu yo²¹ gūḷho²⁰ paṭicchanno pāso taṃ²² āsajja bajjhanti, athevaṃ ti atha evaṃ jīvitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so taṃ²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa jīvitaṃ yācanto:

¹ Sār a. ² Bds Sār add mittassa. ³ Cks vijjātī, Bds tihividito. ⁴ so C; Ck Bā Sār bandho. ⁵ Bā Sār -vaṃ. ⁶ Bā Sār -laṃ. ⁷ Sār āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā abhicīṇcikkhā, Bā Sār abhisāṇcikkhā. ¹⁰ Cks nañcasañcōpā, Bā nasaccelesu-, Bā naca sañcetum-, Sār nacalañcesunti. ¹¹ Sār omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-dente. ¹³ so Cks Bā; Sār mati-. ¹⁴ Bds Sār bhajati. ¹⁵ Bā Sār add pi. ¹⁶ Bā pāsanaṃ. Cks omit na. ¹⁷ Bā adassa, Sār addasaṃ. ¹⁸ so C; Ck ap-, Bā apadaṃ-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sār guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ. Bā pācā taṃ. ²³ Ck saṃtaṃso, Cā samaṃ so, Bā so, omitting taṃ.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitam dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyan ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anumaññasi³ Cittakūṭam⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvitam dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhitvā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadham,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciran ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:

27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jivitā, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.
29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijādhīpaṃ. 29. 15
30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
metti ca dhataratṭhehi yāvajjīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etan ti yaṃ aññatra etassa jivitā mama jīvitam etaṃ ahaṃ n' icchāmi, tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivatthehi tvaṃ, tavāsmasu ti tava amhesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20 tāvadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-am tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātīmajje virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr saṃvā-. ² Cks -esi, Bds Sdr -āsi. ³ Bds Sdr -āsīti. ⁴ Cks citra-. ⁵ Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-, Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks Bds jīratthi, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bds Sdr katassa ¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta. no ti nipātamattañ, tayā muttan ti imañ hi tvañ ñeva muñcasi
nāma tasmā imañ tayā muttañ ito Citrakūṭapabbata-gatañ¹ mahantā ñātisañghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāṇasādhāraṇo ti sādhāranapāṇo avibhattajīvito⁴, yathā
5 tvañ etassa sakhā etādisā aññesañ bahunnañ mittā⁵ nāma na vijjanti, tava-
nugo ti etañ⁶ dukkhīñāñ ādāya purato gacchantassa tava ayañ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-añ upasañ-
kamtivā bandhanañ chinditvā āliṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre taruṇadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsañ mudu-
10 cittena saṇikañ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehañ
paccupatṭhāpetvā mettacittena udakañ ādāya lohitañ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsañ maṃsena cammañ cammena ghaṭṭitañ¹¹,
tāvad eva pādo samrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānañ nissāya M-assa sukhita bhāvañ disvā¹⁵
jātasomanassō¹⁶ nesādassa thutim akāsi.

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

34. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāra vo
20 ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācañ kaṇṇasukhañ bhaṇaṃ: 34.

35. Evañ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi
yathāham ajja nandāmi muttañ disvā dijādhipan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti vaṃkagīvo.

Evam luddakā¹⁷ ti imañ¹⁸ thutim katvā Sumukho B-añ ā.:
25 „mahārāja, iminā amhākañ mahāupakāro kato, ayañ hi am-
hākañ vacanañ akatvā kilāhañse no¹⁷ katvā issarānañ dento
bahuñ dhanāñ labheyya, māretvā¹⁸ maṃsañ vikkīṇanto pi
labhetha¹⁹, attano pana jīvitañ anoloketvā amhākañ vacanañ

¹ Bds -tañ gantvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -tañ-. ⁴ Bd -vako, Sdr
-viko. ⁵ Cks -ānañ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸
Bds -dabbatāpiṭṭhe, Sdr -dabbhatāpi-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks;
Bds -rehi, Sdr sirāsira. ¹¹ so Sdr; Bds -kañ, Ck sanikañ, Cs saṇikañ. ¹² Bd
samrūḷho. ¹³ Bd Sdr succhavi. ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶
Bs Sdr omit imañ, Bd has imañ pana. ¹⁷ Bs -so nā. ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹
Ck labheta, Bd mūlañ pilaāheta, Sdr bahūdhanāñ labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajīvikaṃ karomā¹ 'ti. M. sampatiṇchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhimi kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² oḍḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā raṇṇo⁴ dassehi, bahuṃ⁵ te dhanam dāpessāmi⁶“ ā.

36. Ehi⁷ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁸ lacchase lābhaṃ yathāyaṃ⁹ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹⁰. 36.

37. Khippam antepuraṃ netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹¹ ubhayato tṭhite. 37. 10

38. Dhataratṭhā¹² mahārāja haṃsādhīpatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 38.

39. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājāṃ narādhipo patīto sumano vitto¹³ bahuṃ dassati te dhanan ti. 39.

Ta. anusikkhāmi anusāsāmi, pāpaṃ ti lāmakam, raṇṇo dassehi¹⁵ no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabbhāvadassanatthaṃ¹² attano mittadhammassa āvibhāvanatthaṃ luddassa dhanalābhatthaṃ raṇṇo sīle patiṭṭhāpanatthaṃ cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā., dhataratṭhā¹³ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyasi¹⁴: mahārāja ime dhataratṭhakule jātā dve haṃsādhipatino¹⁵, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti, iti naṃ sikkhāpesi, patīto ti ādini²⁰ tīṇi pi tuṭṭhākāravacanān¹⁶ eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ¹⁷ ruccatu¹⁸, rājāno nāma calacittā, keḷihamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyuṃ mārapeyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitaṇṇaṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁵ mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puñṇavantaṃ ca pañṇavantaṃ ca subhāsitaḍḍhāsitaññū²² ca, khippaṃ amhe raṇṇo dassehi²³“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhitttha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sār - saṃ. ² Bā Sār omit tuvaṃ. ³ Bā bahūnaṃ. ⁴ Bā pessāmi. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār - a, Bā - o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā pañṇābhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks - o. ¹⁴ Cks - sīti. ¹⁵ Cks jāto vebāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār raṇṇo evaṃ dassanaṃ. ¹⁸ Bā - ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kiḷa- altered to kiḷā-, Sār kiḷa-. ²⁰ Cks omit vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār - taṃ dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassaṃ.

tumhākaṃ ruciya¹ nemīti² ubho pi kācaṃ³ āropetvā rājakulaṃ
gantvā rañño dassetvā raññā puṭṭho yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhīpatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁴. 41.
42. Kathaṃ pan' ime vihaḡā⁶ tava hatthattamā⁷ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vibitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhīpa
yaṃ yadā yatanāṃ maññe dijjānaṃ pāṇarodhanaṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsāṃ āsajja haṃsarājā abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno mamāyaṃ ajjhabhāsatha : 44.
- 15 45. Sudukkarāṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cājivāna jīvitāṃ jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācīttha jīvitāṃ. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ ahaṃ ajjhagaṃ,
20 tato taṃ pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttēna bhattunā bhattugāraṇo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṃ kaṇṇasukkhaṃ bhaṇaṃ. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saba sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttāṃ disvā dijjādhīpaṃ. 49.
- 25 50. Ehi¹² taṃ anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābhaṃ yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhīpatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
53. Asamsayaṃ imaṃ disvā haṃsarājāṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahūṃ dassati te dhanāṃ. 53.

¹ Bā ruccayā. ² Bā Sār kājaṃ. ³ Bā kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.

⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār hatthattamā. ⁸

Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār haṃsā. ¹⁰ Bā Sār atthe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks

add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kāje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā,
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yaṃ evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko,
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nāññam passāmi edisaṃ
sabbasākuniḃagāme², taṃ passa manujādhipā 'ti. 56.

5

Ta. kammanā³ upapādayīti yaṃ so avaca taṃ karonto kāyakammena
sampādesi, gantvā ti haṃsarājena nisinnakācakoṭṭim⁴ uccataram senāpatinā⁵
nisinnakoṭṭim⁴ thokaṃ nīcam katvā ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ haṃsarājā ca senā-
pati ca rājānaṃ passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussārento 10
evārūpā⁸ sobhaggappattā suvaṇṇavaṇṇahaṃsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ ma-
nussesu paṇasantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti haṃsa-
rājāno tumbe daṭṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū¹²
'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayi¹⁴, hatthathattan¹⁵ ti hatthe attham¹⁶
pattan ti vuttam hoti, mahantānaṃ ti yasamahantaṃ pattānaṃ suvaṇṇa- 15
vaṇṇaṇaṃ dhataratṭṭhaṃsānaṃ issare¹⁷ sāmino katham tvaṃ luddo hutvā
adhiḃgato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi paṭho, etesaṃ issariyaṃ
tvaṃ¹⁹ katham ajjhaḃgā ti a, vihitā ti yojitā, yaṃ yadā yatanaṃ maññe
ti mahārāja yaṃ yaṃ samosaraṇaṭṭhānaṃ dijjānaṃ paṇarodhanaṃ jīvitakkha-
yakaraṃ maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisaṃ ti mānusiya²⁰ 20
sare tathāvidhaṃ paṇarodhanaṃ mayā vihitam pāsam, taṃ ti taṃ etaṃ ta.
baddham, upāsīno ti attano jīvitam āgaṇetvā upagantvā nisinnu, mamāyaṃ
ti mam ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhim kathesi, sudukkarānaṃ ti
tasmiṃ khaṇe esa amhādisēhi anariyēhi sudukkaraṃ akāsi, kiṃ²² taṃ ti dahate
bhāvaṃ uttamaṃ ti attano uttamam ajjāsayaṃ dahati vidahi pakāsaya²³, 25
attanāyaṃ ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa
jīvitam²⁴ maṃ yāci, tassa²⁵ 'ti tassa tathā²⁶ yācantaṃ, sukkena cā 'ti yatthā-
sukhaṃ Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃghaṃ passathā 'ti ca anujānīm, etthevā
'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anu-
matā abhesuṃ, evaṃgato ti sattuhathagato, janayeyyātha maddavaṃ ti 30
attani mettacittaṃ jaṇesi, upāyanaṃ²⁸ ti paṇṇākaraṃ, sabbasākuniḃa-

¹ Bā upāyānaṃ, Sār upāyānaṃ, Ck upāsanam hi. ² Ck sabbe - - kagāme.

³ Bā Sār - unā. ⁴ Bā - kājā-, Sār - kāpaṇkoṭṭim. ⁵ Bā Sār - ti. ⁶ Bā Sār pi te.

⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār - pāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayaṇa.

¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār - atū. ¹³ Bā Sār - to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sār dassesi. ¹⁵ Ck hatthapattthan, Bā hatthartan, Sār hatthattthan. ¹⁶

Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār - ra. ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Ck omi

tvaṃ. ²⁰ Bā mānusiya, Sār manussiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka,

Bā omiṃ kiṃtanti. ²³ Bā - bati - - seti. ²⁴ Bā Sār add muṇcā ti. ²⁵ Ck

assetaṃ yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Ck ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyaṃ, Bā Sār upāyānaṃ.

gāme ti sabbasmim pi sākuṇikagāme ahaṃ aññaṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyanaṃ¹ na passaṃi, taṃ passā 'ti taṃ mayā
ābhataṃ upāyanaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so ʒhitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsaraṇṇo mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni² dāpetvā nitṭhite pana³ bhojanakicce
añjalim paggayha M-aṃ dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 57.

58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.

15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.

60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.

61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.

62. Kacci te sādisi bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.

63. Atho pi me sādisi bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

25 Ta. rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ¹⁰, vakkaṅgo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yuddhādīsu atthesu, nāvakaṃkhanti¹³ uraṃ¹⁴ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karouti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁵ sampaṭicchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sār upāyanaṃ. ² Ck -pāniyādini, C -pāniyādini, Bā -pāniyādini, Sār -pāniyādini, B -phānūtā-. ³ Cks pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -sāsīsī, Sār -sāsīsī. adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sār -sāsissahanti, adding m. āha. ⁷ Sār jiviteti, adding rājā āha. ⁸ Sār -tanti, adding m. āha. ⁹ Sār -gāti rājāha. ¹⁰ Cks sakuṇa-, Bā Sār sākalarā-. ¹¹ Cks -sīti, Bā -sāsāsīti, Sār -sāsāsīti. ¹² Cks -sāsīsati, Bā -sāsati, wanting in Sār. ¹³ Ck udaraṃ, C upadaraṃ. ¹⁴ Bā Sār -na.

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasam anuvattati na attano cittavasenāvattatīti² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathatthataṃ⁴ gato⁵ 5
dukkham āpajji vipulaṃ tasmim paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daṇḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸ 10
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68. 15
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṃ c' ev' idaṃ bhavataṃ patīto¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvāt' icchīti¹⁶. 70.

Ta mahāsattuhatthathatthataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat- 20
thatthataṃ¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatikan ti pakatikaṃ,
ayam eva vā pāṭho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evaṃ pakatikaṃ
hoti sakuṇe daṇḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹,
kiñcīrasmāsū 'ti kiñci amhesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe 25
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmim kāle, etadatthāyā
'ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanamicchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-, Bā bhavantaṃ kiñci, B° bhaga-
vantaṃ-, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār habhattha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -ṭhayi.
⁷ read: pakatī hoti --? Sār -evā ti haṃsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāseti. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇce. ¹¹ Cks vitt-. ¹²
Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, C° piṇito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi. ¹⁵ B° Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār
hatthathagatā. ¹⁸ Bā hattattha, B° hatthattham, Sār hattattha. ¹⁹ Bā Sār
pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B° Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adds idaṃ vuttaṃ hoti ete saha. ²³ Bā bandhanā, Sār bardhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pāṭho maṃ.

icchantena tena tava santikaṃ ambākaṃ āgamaṇaṃ¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidaṇaṃ² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamaṇaṃ svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññatarāṃ amaccaṃ oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“ 'ti vutte „imaṃ nesādaṃ kappitakesa-
massuṃ nahātānulittaṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītaṃ tassa saṃvacchare³
satasahassasutṭhānakaṃ⁴ gāmaṃ dve vīthiyo⁵ gahetvā ʾhitaṃ⁶
gehaṃ rathavaraṃ⁷ aññañ ca bahuṃ hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam atthaṃ āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādaṃ bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkāṇaṃ vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakathaṃ sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāraṃ karissāmiti“ setacchattaṃ
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yaṃ khalu dhammam ādhīnaṃ⁸ vaso⁹ vattati kiñcanaṃ¹⁰
sabb' atth' issariyaṃ bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānatthaṃ upabhotthum vā yaṃ c' aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaraṃ vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanaṃ¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyaṃ ti sabbaṃ bhavataṃ yeva issariyaṃ
atthu, yaṃ caññaṃ upakappatīti puññakammatāya¹³ dānatthaṃ vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yaṃ vā aññaṃ tumhākaṃ ruccati taṃ karotha,
etaṃ¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhiṃ setacchattena mama santakaissariyaṃ
25 vissajjāmīti.

Atha M. rañña dinnāṃ setacchattaṃ puna¹⁵ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „haṃsarañña tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana pana ayaṃ Sumukho madhurakatho ti

¹ *Sār* ga-. ² *Sār* -tantevi-. ³ *Bd* repeats saṃ-. ⁴ *Bd* *Sār* add katvā. ⁵
Bd itthiyo. ⁶ so *Cks*; *Bd* taṃmahantaṃ, *Sār* mahantaṃ. ⁷ *Bd* *Sār* -rañca. ⁸
so *Cs*; *Ck* -dīnaṃ, *Bd* -dhīnaṃ, *Sār* -pākināṃ. ⁹ so all four MSS. for vase?
¹⁰ *Bd* *Sār* kiñci-. ¹¹ *Cks* vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ *Bd* *Sār* -kāmātāya.
¹⁴ *Cks* evaṃ. ¹⁵ *Sār* pana.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ soṣṣāmīti⁴ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyaṃ ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me ayaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciyaṃ ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattum na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākaṃ eva⁴ yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesā ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbaṃ pessenā manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivariantaraṃ ti selāyabbhantaṃ pavitṭho nāgarājā viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvinnāṃ antare vattum na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhaveyya, amhākaṃ cevā 'ti⁶ channavuttiya⁷
hamsasahassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasamsārahā ca, pessenā⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „aṇṇena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabbaṃ“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāṇṇaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sār omits yadi. ⁴ C^o Bā Sār-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bā Sār add amhākañceva. ⁷ Bā Sār -ti. ⁸ Bā peyenā. ⁹ Bā veyyāvaccakarena, Sār veyyāvaccakāraṇena, Ck pissanavacanakarena. ¹⁰ Ck ṭhānetum, C^o ṭhātum. ¹¹ Bā Sār -ti. ¹² Cks te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sār ī-.

Ta dhammenā 'ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asampādita-
 attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā, aggapakatimā ti aggasabhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthi ti yavatā mayā diṭṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmīm mayā diṭṭhaṭṭhāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā pathamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yaṃ kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 taṃ padakkhiṇato katvā nātī passem' arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanaṃ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu 'ti ktaṃ⁸ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayā nissamsayena tayā pattā yeva. bhattirasmāsu yā tavā 'ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayā tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 puytā vippavutthāpi sahaṃsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṇ ca ekaṃsen' eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kaṃ ti amhākaṃ dvinnāṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passemarindama⁹ 'ti⁹ passeyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoṭo dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghasaṃkhātā¹² nātivissāsanaṃ
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanāṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavaṃ sīle ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ sīlaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 ghavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaditvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smīm. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nātī, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār katarāṃ. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 piśāsani. ¹² Cks nātisaṃghasam-. ¹³ Sār -nātī. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār mahārājanaṃ

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhatarattho hamsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamum. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akarum² hamsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5
87. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta. upāgamun ti aruṇuggamanavelāyam eva madhupānādini³ pari-
bhūñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṇehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṇehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhipaṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjaliṃ paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamena javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁶, parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akaṃsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁸ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṃ samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapatitthā. 15

Evam parivāretvā pana te hamsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“⁹ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājaluḍḍaputtehi¹⁰ katakammaṃ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ hamsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luḍḍaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“⁹ ti thutiṃ akāsi. 20

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā osānagātham ā :

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta. mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nippattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti hamsarājā¹¹ Sumukho raññā c⁹ eva 25
luḍḍaputtana cā⁹ ti dvīhi evaṃ ubbo pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamum nātisaṃghupagamanasaṃkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhiṇo jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sār -mandāya, B^s -maṇāya. ² Ck^s -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pāṇitādini, Sār madhulājapāṇitādini. ⁴ Bā -tālapaṇṇehi, Sār -pattehi. ⁵
Bā Sār nikkhantā. ⁶ Sār upasaṅkamimsu. ⁷ Bā Sār keke. ⁸ Ck sakulārājā-,
Bā sāgalārājā-, Sār sāgalarañña ca luḍḍakena ca. ⁹ Sār -ā. ¹⁰ Ck^s add pi.
¹¹ so Bā; Ck^s add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Anando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā“ 'ti. Cullahaṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veļuvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atitān āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamahesī ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
 Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasaṃ Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallamke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakathaṃ kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhu-kāraṃ datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakathaṃ
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“ 'ti vatvā
 hatthaṃ pasārentī yeva pabujjhi. Tassā kathaṃ sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“ ti thokaṃ avahasimṃsu, sā tasmim
 20 khaṇe supinakabhāvaṃ¹⁴ ñatvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
 passāmi, addhā imasmim loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukāṃ' amhīti' rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na ditthapubbā, haṃ-
 sānaṃ ca kathā nāma abhūta yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti“ sā gilānālayaṃ dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
 ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bds Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātakan ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṃyamassa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
 Ck -vīm, Cs -vīyaṃ, Bds -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vihāyi. ¹⁴ Bds supinabh-.
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bds yena ke-

paricārikānaṃ saññānaṃ [katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „kahaṃ Khemā devīti“ puc-
chitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse
nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa² 5
devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmiti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallaṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhu-kāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitāṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī
‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīviṃsāmi,
alabhantiyā me jīvitāṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyū“ ti. „Brāhmaṇā devā“
ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahaṃsā⁸“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
kakkatākā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavaṇṇā⁹ hontīti’ āgataṃ¹⁰, ‘ta. dhataratṭhakulaḥaṃsā¹¹ 20
nāma paṇḍitā nāṇasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārājā“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijite luddake sannipādetvā¹² pucchi: „tātā¹³ su- 25
vaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹³ haṃsā nāma kahaṃ vasantīti“.
Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹⁴
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesaṃ gahaṇū-
pāya“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bds samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd
-ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰
Ck āha-. Bd āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bd -tāpetvā. ¹³ Bd -a.
¹⁴ Bd adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
 cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
 rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
 gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
 5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khaṇāpetvā³
 udakassa pūretvā nānādhaññāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañ-
 channaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā
 manussānaṃ upagantaṃ adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ
 vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakuṇā⁸ otarissantīti, te pi
 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āgac-
 chissantī, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
 Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ saraṃ kā-
 retvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā
 „tvaṃ ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
 15 posessāmi, tvaṃ appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
 paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
 gatasakuṇe¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu
 mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
 saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya rañña vuttanāyena¹² eva
 20 ta. paṭipajji¹³, „khemaṃ saraṃ rakkhātīti“ c’ assa Khemane-
 sādo tv-eva¹⁴ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā
 sakunā otarimsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
 ghosena nānahaṃsā āgamiṃsu: paṭhamaṃ tāva tiṇahaṃsā
 āgamiṃsu¹⁴, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. mano-
 25 silāhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁵.
 Tesu āgatesu Khemako rañño ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
 haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
 sānaṃ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇahaṃsā āgamissantī,

¹ Jḍṣ avjūreṇa. ² C^k tigāvutamatte tigāvutappamāna-, Bḍ tigāvuttamattetiḡā-
 vuttappamāṇaṃ-. ³ Bḍ kārāpetvā. ⁴ C^{ks} -ā. ⁵ Bḍ -a. ⁶ C^{ks} hi. ⁷ C^{ks}
 omit taṃ sutvā. ⁸ Bḍ adda dasadisā. ⁹ Bḍ -se. ¹⁰ Jḍ kārāpetvā. ¹¹ Jḍ
 -tesa-. ¹² Bḍ paṭijjagi. ¹³ Bḍ tevassa. ¹⁴ Jḍ -amsu. ¹⁵ Bḍ adda āgamiṃsu.
¹⁶ C^{ks} -lā vaṇṇā, Bḍ adda āgamiṃsu.

mā cintayittha devā¹ 'ti. Tam sutvā rājā² „aṇṇena ta. na gantabbaṃ, yo gacchissati³ hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti⁴“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ⁵ tesam⁶ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsaraṇṇo pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahosi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anurūpā⁷“ ti tassa pādaparicārikaṃ katvā pesesi, sā tassa piyā ahosi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni aṇṇamaṇṇaṃ vissāsikāni jātāni. Ath' ekadivasam B-assa parivāra-¹⁰ haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁸ kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā⁹“ 'ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha¹⁰“, „asukaṃ nāmā¹¹“ 'tiutte „kasmā khemaṃ saraṃ na gacchatha¹²“, so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasaṇḍhanno¹⁵ nānādhaṇṇaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito¹⁶ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṃ¹⁷ upasamkamitum samattho nāma n' atthi pag eva aṇṇaṃ upaddavaṃ kātum, evarūpo so saro¹⁸“ ti khemaṃ saraṃ vaṇṇayimsu. Te tesam¹⁹ vacanaṃ sutvā „Bārāṇasīsamīpe kira evarūpo khemo²⁰ nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace²¹ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāma²²“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su. raṇṇo ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā²³ upāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kalam esa²⁴ saro²⁵ n' atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti²⁶“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanaṃ ruccatu²⁷, na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma²⁸ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake²⁹ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bā adds tattha. ³ Cks tesam saddhiṃ. ⁴ Bā -esu divasesu.

⁵ asukaṃ -- wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bā omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bā adds kharamanto, Bk kharamantā. ¹¹ Bā eso.

¹² Bā -tha. ¹³ Bā add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“¹ ti. Suvannaṃhaṃsā „khemam saram gantukām²
 amhā“³ ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā mam⁴
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“⁵ ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakīlam kilivā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama⁶,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti“⁷ vatvā paribbayaṃ datvā tam⁸
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisiditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁹ sālīm khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādantā vicarīmsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatīti“¹⁰ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisinno tam ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare¹¹ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmīm khaṇe M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto¹² hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisiditvā khādanto pāyāsi, neṭādo pañjarachiddena¹³ olo-
 20 kento tassa rūpaggaṇṇapattam¹⁴ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakaṭappamāṇasarīro¹⁵ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjhitvā¹⁶ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhaṇḍho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlam kilivā haṃsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹⁷ g. gaṇhi.
 Sattame¹⁸ divase Khemako kālaassavālamayaṃ¹⁹ daḥham mahā-
 rajjūṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsāṃ katvā „sve haṃsarājā imasmīm

¹ Cks nātakānaṃ. ² Bds -atha. ³ Cks omit tam. ⁴ Id sampadānacārī. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Id rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakaṭa-nābhi-. ¹⁰ so Cks; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla daḥham.

okāse otarissatīti“ tatvāto¹ nātvā anto udake yaṭṭhipāsaṃ
 oḍḍi. Punadivase haṃsarājā otaranto pādaṃ pāse pavesento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegaṃ janetvā kaḍ-
 ḍhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hīnaṅgaṭā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danaṃ pavattiṃsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi nātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhataṃ va¹⁰
 palāyantaṃ samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhivāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sāliṃ caranto¹¹ viya hutvā tesāṃ yāvad-
 atthaṃ caritvā haṃsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā haṃsā purimanayen' eva pakka-
 miṃsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tīsu¹⁵
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
 pariccajitvā tumhe mocessāmiti“ vadanto otaritvā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹² haṃsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹³ ayaṃ¹⁴ ekako va āgato, kin nu kho²⁰
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vīmaṃsanavasena lobitamakkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁵
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ⁴²⁴/₁₆)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyatā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkama 'ti. 91.

¹ C^s B^d tatthato, B^s tattato. ² B^d kaḍḍhanto. ³ C^s poṭhesi, B^d pādesi, B^s pātesi. ⁴ C^s omit pa-. ⁵ C^s chiddi. ⁶ B^d -vaṇṇaṃ-. ⁷ so C^s for chijjeyyuṃ? B^d pādo chijjeyya. ⁸ B^s hīnaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ C^s pāsāṃ-. ¹¹ B^d khād-. ¹² B^d -ti. ¹³ P^d palāyantesu. ¹⁴ B^d adds sumukho. ¹⁵ B^d -ento
¹⁶ C^s -ā. ¹⁷ B^d --e.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatiyapade haritī pi hemaṇṇa ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇṇa, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṁ evaṇṇa ālapi, Sumukhā³ 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴ nātayo⁵ anolokentā⁶ nirālayā hutvā, patevā⁷ 'ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyam mā hāpesi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṁ⁸ na jānāti, anuppiyabhāṇimitto⁹ ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvaṁ⁷ assa dassessāmīti¹⁰“ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṁ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṁ¹⁰ jahe,
10 jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissati. 92.
5. Nāhaṁ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṁ¹⁰ jahe,
na maṁ anariyasaṁyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṁ haṁsānaṁ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṁ ahaṁ vikattissaṁ¹² nātimaṁjhe ito gato,
taṁ hitvā patataṁ seṭṭha kin te vakkhāmi¹³ ito gato,
idha pāṇaṁ cajissāmi, na anariyaṁ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṁ mahārāja kāyikacetasikena dukkheṇa puṭṭho pi taṁ na jahāmi, anariyasaṁyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena saṁyutte, kamme ti taṁ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti¹⁴ ekadivase yeva paṭisaṇḍhiṁ gahetvā ekadivase aṇḍakosaṁ padāletvā ekato vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṁ te dakkhiṇakkhisamo¹⁵ piṇḍa-
hāyo, sacitte ti tava sake citte ahaṁ ṭhito¹⁶ tava vase vattāmi taya jivante
jivāmīti¹⁷ a., saṁcittē¹⁸ ti pi pāṭho, tava citte ahaṁ saṇṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṁsānaṁ antare saṇṭhito, vikattissaṁ¹⁹ ti kuhiṁ haṁsarājā ti pucchito ahaṁ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmi²⁰ tava pavattiṁ pucchante haṁsagaṇe kin vakkhāmi.

Evam Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṁ pakāseto M. ā.:

8. Eso hi dhammo Sumukha yaṁ tvaṁ ariyapathe ṭhito
30 yo bhattāraṁ sakhāraṁ maṁ na paricattum ussahe. 96.

¹ C^s B^d ca-. ² C^s tena. ³ B^d nātakāyo. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d mittabhāvaṁ. ⁶ C^s -e, B^d anukampiyyabhāvaṁmitto. ⁷ B^d sineha-. ⁸ B^d adds cintento. ⁹ C^s ti. ¹⁰ B^d tavaṁ. ¹¹ all three MSS -yaṁsaṁ-. ¹² so C^s for vikatti-? B^d vikitti-. ¹³ B^d adds samānakumāro. ¹⁴ C^s -nakkhi-, B^d -ṇasmīn-. ¹⁵ B^d hito. ¹⁶ B^d -mi na jivante na jivāmīti. ¹⁷ C^s sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhiḡacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmikaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittutrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate hamsagaṇamajjhe t̥hito viya³homi, mayhaṃ ti mama⁵
jīvitaṃ maṃ labhāpessasi.

Evaṃ tesaṃ kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante t̥hito
haṃse t̥hi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
saṭṭhānaṃ olokeno B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā¹⁰
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadi⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
aṭṭhāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayaṃ vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
ahaṃ yogaṃ payuṇjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaṃ, aparibrūhayīti¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddaṃ nicchāresi, aṭṭhāsīti sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissāmīti¹⁷ jīvitaṃ pariccajitvā purato aṭṭhāsi,
vissāsayaṃ ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā²⁵
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādisā ti tumhādisā nāṇaviriyasampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānenā²⁰ ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti muccissasi.

Evaṃ Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā³⁰
madhuraṃ mānusiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ konāmo“

¹ Bā teva. ² Bā -raṃman. ³ Cks omit evaṃ - -. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-laṃ. ⁶ so Cks; Bā omits gantvā - - na. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpatī. ¹⁰ Cks -tu. ¹¹ Cks -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Cks āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -isi. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bā nāṇaviriya-. ²⁰ Bā vuttana.

Ta. aṇḍalissā 'ti aṇḍalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusin ti manussavācam, ariyan ti sundaram niddosaṃ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ diḥ samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhāsanto niddosaṃ bruvāno³ mānusiṃ giram cajanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idaṃ acchariyaṃ mayā n' eva sutam na diṭṭhan ti, kiṇu tāyan 5 ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsaya kiṇu nu te ayaṃ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvatthaṃ mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijamitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaṅgādhipaṃ⁷. 104.
17. Mahāgaṇāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samatto 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato hamsagaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevakē vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā. 15
tathā taṃ ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva taṃ, sammā 'ti vayasā, bhattāyaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayaṃ mama, ahaṃ assa ca abhito rame santike ramāmi na ukkaṇṭhāmi.

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-manassappatto pahaṭṭhalomo „sac' āhaṃ etaṃ silādiguṇa- 20
yuttaṃ hamsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā maṃ yad icchati taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-
assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi,
cajāmite taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhan ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasamkhātena ācāriyānaṃ vattena samanūgato, piṇḍam apacāyasi bhattu santikā laddhaṃ piṇḍaṃ¹⁹ pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nāṭisamghe²⁰ sahāyamānā²¹ yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bd adds saddhim. ³ Bd brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵ so Cks; Bd ekaṃ tuṭhacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bd vihaṅgādhipaṃ. ⁸ Bd -yaṃ. ⁹ Bs -raṃ, Cks bhattāhaṃ. ¹⁰ Ck atihito, Cs ahito. ¹¹ Bd -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bd -to. ¹⁵ Cks bhattāhaṃ. ¹⁶ Bds nesādo taṃ. ¹⁷ Bd -ttaṃsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpatī. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Ck; Cs bhāyamānā, Bd sahāsayamānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasaṃkamitvā
yatthim nāmetvā paṃkapitthe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
ukkhapitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatiniṇapitthe nisidāpetvā
pāde baddhapāsaṃ saṇikaṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
5 paccupaṭṭhāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitaṃ puñ-
jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
siraṃ⁴ māmsena māmsaṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
pākatico ahoṣi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitaḥbhāvaṃ
10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
kato, amhehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesāṃ santikaṃ netvā
bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
vikkiṇitvā dhanam labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan' ti,
15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya puechanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhinaṃ. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
anissaro muñcaṃ amhe theyyaṃ kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
haṃsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso oḍḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
hutvā amhe muñcanto yenāsi āpatto¹¹ tassa santakaṃ gaṇhanto theyyaṃ kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhim,
Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhīti' vatvā deviyā
25 diṭṭhasupinato¹³ paṭṭhāya yāva rañña¹⁴ tesāṃ āgatabhāvaṃ
suttvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhitum
vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti' vatvā paribbayaṃ
datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
suttvā Su. „iminā nesādena attano jīvitam āgaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks siraṃ sirā. ⁵ Bā upakāraṃ,
Bā upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājārāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck ananto, Cs ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ Ck -tā, Bā diṭṭhasi-
supinakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayaṃ ito va Cittakūṭaṃ
gamiṣāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayhaṃ
mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ
lacchati na rājā pañcasu sīlesu patiṭṭhahissati² na deviyā mano-
ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante 5
amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no³ dassehi, so amhe
yathāruciṃ⁴ karissatīti⁵“.

Imaṃ atthaṃ pakāseto:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya,
tatha saṃyamāno⁶ rājā yathābhiññaṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmiṃ nivesane,
yathābhiññaṃ ti yathāhippāyaṃ yathāruciṃ.

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante⁷ rājadassanaṃ rucci⁸,
rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ
vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, 15
ahaṃ tādisassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janesiṃ,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaññū⁹,
khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰
nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca ka-
ronto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama 20
khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭhaṃ¹¹ pu-
rato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippam netvā
raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājā-
naṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti“ sañ-
jātasomanasso mudūhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25
detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemavaṇṇe harittace
ubbohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavadahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks patiṭṭhāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bđ bhaddante. ⁸ Bđ -itta. ⁹ Bđ -tadubbhasitaññū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bđs bandhanaena. ¹¹ Cks add marū. ¹² so Cs Bđ; Ck to sā corr.
to sā for sāto? ¹³ Bđ labhāhi. ¹⁴ Bđs -vahi. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavadahīti odahi ṭhapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavāṇṇe.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhataratṭha-
hamso pākarañjahaṃsadhītaram³ attano bhariyaṃ saritvā Su-am
āmantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhataratṭho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

- Ta. bhāyāmi ti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
15 khaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadhamaṇṇāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ butvā, vadhissatīti kim me piyasāmi¹⁰ mate jīvitenā 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasadisasunderatacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātāṃ¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhi koñcisakuṇikā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovadituṃ yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā uṭṭhāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yan nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyan“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ paṇṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkaṃ va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks taṃ. ³ Bā pākahaṃsarājā-. ⁴ Cks suvomā hemasuttavā. ⁵
Ck koci, Cs koci, Bā koñci. ⁶ Cks ca ⁷ Bā rucca-. ⁸ Ck -ā corr. to -am,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye. ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchiti, Bā rucca-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omit āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ mañ, kiccākkiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116.
29. Adḍhummatto udīresi yo seyyā³ maññas' itthiyo, bahū sādharāṇā h' etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca⁴ soko rogo c' upaddavo. (II $\frac{330}{19}$) 5 kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ guhāsayo⁵, tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti bhāsalokassa, appameyyo ti guṇehi metum⁸ asakkuneyyo, mahāgaṇīti mahantena gaṇeṇa samannāgato gaṇasatthā, ekitthiṃ ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10 ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti maññāmīti adhippāyen' evaṃ ā., ādetīti gaṇhāti, chekapāpakān ti sundarā-sundaraṃ, āmakapakkān ti āmakāṃ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h : mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi saṃkāraṭṭhā-nādīni paharitvā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakāṃ gandham ādiyati 15 yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ heṭṭhā nisinno hatthaṃ pasāretvā patita-patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahetvā khādāti yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisāṃ ādiyati evaṃ itthiyo nāma kilesavasena adḍham pi duggatam pi kulīnam pi akulīnam pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhajanti⁹, tādīsānaṃ pāpadhammānaṃ 20 itthiṇaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapasi mahārāja 'ti, atthesū 'ti kāraṇākāraṇesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ man ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-yan¹² ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto [imasmiṃ kāle idaṃ kattabbaṃ idaṃ na kattabbaṃ idaṃ vattabbaṃ idaṃ na vattabbaṃ ti na jānāsi devā 'ti, ad- 25 ḍhummatto ti adḍhamattako¹³ maññe hutvā, udīresīti yathā suraṃ pivi-tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapasīti a., seyyā¹⁴ ti varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nām' etā vañcanatṭhena māyā agayhūpagatṭhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo ti rogādi¹⁵ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi¹⁶ nissāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30 sarīragubhāyaṃ puna vasaṇakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni-dānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahetvā ti suttena p' esa, attho dīpetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryāyam. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^s va. ⁵ Bā^s -ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^s mahantattā. ⁸ Bā^s pame. ⁹ C^s add kāsānaṃ vā. ¹⁰ C^s kimkāraṇā. ¹¹ Bā^s -ti. ¹² C^s -kiriyaṇa. ¹³ Bā adḍhuma-. ¹⁴ Bā -o. ¹⁵ Bā omits cupaddavo-. ¹⁶ so Bā; C^s tā, C^k ti. ¹⁷ Bā^s bajhanato. ¹⁸ C^k -i, C^s -ī. ¹⁹ C^s casanakaṃ. ²⁰ C^s etadevāti.

Tato dhataratṭho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇaṃ na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etaṃ² garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaṇṇātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
 5 mahābhūṭ' itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
 32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu paṭiṭṭhitā,
 bījāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
 tāsu ko nibbide⁴ poso pāṇaṃ āsajja pāṇibhi. 120.
 33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
 10 tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
 34. Sabbo hi saṃsayāṃ patto bhayaṃ⁵ bhīru titikkhati,
 paṇḍitā ca mahantā no⁶ atthe yuñjanti dūyyuje. 122.
 35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
 paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyaṃ⁷. 123.
 15 36. Mā no ajja vikantiṃsu⁸ rañño sūdā mahānase,
 tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ veḷum va taṃ vadhi. 124.
 37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ uddetum¹¹, sayāṃ bandhaṃ¹² upāgami,
 so p' ajja¹³ saṃsayāṃ patto
 atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.

- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasaṃkhūtaṃ vatthum paṇṇāvuddhehi¹⁴ nātaṃ
 tesam eva pākataṃ na bālānaṃ, mahābhūṭā ti mahāguṇā mahānisaṃsā, upa-
 pajjimsū 'ti paṭhamakappikakāle itthiliṅgassa paṭhamam pātubhūtattā paṇi-
 naṃ nibbattā ti a., tyāsū 'ti Su-a tāsu itthiṃsū kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
 ohitā ṭhapitā kāmaguṇarati ca paṭiṭṭhitā, bījānīti Buddhapacceka-buddha-riya-
 25 sāvakakavattīdibijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
 yare ti sabbe tāsaṃ yeva kucchimhi saṃvaddhā ti dīpeti, nibbide¹⁵ ti nib-
 bindeyya, pāṇamāsaṃsajja pāṇibhīti attano pāṇehi pi tāsaṃ pāṇaṃ āsādetvā
 attano jīvitaṃ cajanto pi tā labhivā ko nibbindeyyā 'ti a., nañño¹⁶ ti na
 añño, Su-a mayā Cittakūṭatale haṃsagaṇamajjhe nisinnena¹⁷ taṃ adiesvā
 30 kahaṃ Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gahetvā Kañcanagubhāyaṃ uttamaratim¹⁸
 gñubhotīti vadanti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṣi

¹ Bā eva. ² Cks netaṃ, Bā na hi tā, Bā na hetā. ³ Ck saṃ vaddhehum tva paṇṇātaṃ, Ck saṃ vaddhehupaṇṇātaṃ, Bā yaṃ bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā sayāṃ. ⁶ Bā camahātāno, Cks mabhattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cks -katti-. ⁹ Cks-si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Cks oḍḍ-. ¹² Cks baddhaṃ. ¹³ Cks sajja. ¹⁴ Ck -vuddhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Cks nā-. ¹⁷ Cks -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate ti 'adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhvāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca ṭhāne⁴ ṭhitā mahantā no⁵ te duyuyūje⁶ 5
 atthe yuñjanti ghaṇanti⁷ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hohīti taṃ ussāhento evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁸ āpadaṃ esa sūro paṭibhāti etadattāya sūramantīnaṃ icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇaṃ pi ca kātum sakko-sīti⁹ pi adhippāyo, vikantīmsū 'ti¹⁰ chindīmsu i. v. h.: Sum ukhatvaṃ mayā attano anantare ṭhāne ṭhapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
 na kantanti¹¹ tathā karohīti, tādiso hi amhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma velum nissāya jātaṃ phalaṃ velum eva vadhati tathā mā¹² taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā., mutto pīti¹³ yathāsukhaṃ Cīttakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtena mayā saddhīm mutto vissajjito samāno pi uddītuṃ¹⁴ na icchi, sayan ti rājā- 15
 naṃ datṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁵ upagato ti evam idaṃ amhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁶ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁷ 'ti so pi¹⁸ ajja jīvitasaṃsayam patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ mucceanakāraṇaṃ¹⁹ gaṇha yathā mucceāma²⁰ tathā vāyāma, vāto va²¹ gaudhamādeti²² ādīni vadanto itthigarahatthāya²³ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇhanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²⁴ yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ, tava pariāpadānena mama pānesanaṃ carā²⁵ 'ti. 126. 25

Ta. so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogaṃ ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, tava - - - - - nēnā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyaḍātenā²⁶ 'ti pi pāṭho parittānēnā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁷ parittānēna mama jīvitapariyesanaṃ²⁸ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ B^{ds} add bhīto. ² B^d -si. ³ C^{ks} -tā. ⁴ C^{ks} add ca. ⁵ B^d adds atthe yuñjanti duyūje ti. ⁶ B^d -enti. ⁷ C^{ks} -ta. ⁸ B^d -tīti. ⁹ C^{ks} vikatt-. ¹⁰ C^{ks} katt-, B^{ds} vikantīmsu. ¹¹ B^d omits mā. ¹² C^{ks} sīti. ¹³ C^{ks} oḍ-. ¹⁴ B^d dham, C^k baddhaṃ, C^s vaddhaṃ corr. to baddhaṃ or baṃdhaṃ. ¹⁵ B^d kaṃ. ¹⁶ C^{ks} sajja. ¹⁷ C^{ks} si. ¹⁸ B^d muñc-. ¹⁹ C^{ks} ca. ²⁰ C^k -dediti, B^d -dehiti. ²¹ B^d -garahat- ²² C^{ks} taṃ. ²³ C^{ks} caran. ²⁴ C^k -dhātenā. ²⁵ B^d santi-. ²⁶ B^d -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhītvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññasi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - im pāvisi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalīnā mahājanena anugammamāno⁵, so rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyam āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taraṭṭhāyan ti ayam dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „khip-
paṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagāṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājapallaṃke nisinno Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḷhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasamkāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nīpāto, tassa te khalu disvā ti purīnapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā., ts. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bā adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bā -gacchamāno. ⁶ Bā nivedetha. ⁷ Bā adds detha luddassā ti tassa. ⁸ Bā lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bā sañyamāno. ¹⁰ read: kāmaṃ karoḥi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakaṃ eva icchatī tattakaṃ hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāraṃ kāretvā pītisomanassasamussāhito³ „gacchatha, naṃ alaṃkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha naṃ amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassuṃ nahātānu- 5 littam sabbālaṃkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassesuṃ. Ath' assa rājā saṃvacchare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme ājaññayuttam⁴ ratham alaṃkatamahāgehaṃ cā 'ti mahantaṃ yasaṃ dāpesī. So mahantaṃ yasaṃ labhivā attano kammaṃ⁵ pakāsetuṃ „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānito, 10 ayaṃ pana navutihaṃsasatasahassānaṃ rājā dhataratṭho nāma, ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha naṃ rājā „katham te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

43. Disvā luddam pasannattam⁷ Kāsirājā tadābravi⁸: 15
yad' āyam⁹ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
44. Katham ruciṃ majjhagataṃ pāsahatto upāgami,
okiṇṇam nātisaṃghehi nimajjhimaṃ¹⁰ katham gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvaṃ somanassappattaṃ, yadāyan¹¹ ti vayassa¹² Khemaka yaḍi ayaṃ ambakaṃ pokkharāṇi navutihaṃsasahashehi puṇṇā 20 tiṭṭhati, katham ruciṃ majjhagatan ti evaṃ sante tvaṃ tesam ruciṇaṃ piyadassanānaṃ haṃsānaṃ majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃghena okiṇṇaṃ, nimajjhimaṃ ti n' eva majjhimaṃ n' eva¹⁴ kaniṭṭhaṃ uttamaṃ haṃsarājānaṃ katham pāsahatto upāgami katham gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesaṃ appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padaṃ addakkhiṃ carato ādanesanaṃ¹⁷,
tatthāhaṃ odahiṃ pāsaṃ, ev' etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bđ; Cks kāmam. ³ Bđ piti-, Cks pisom-. ⁴ Bđ -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bđ kho ⁷ Cks -antam. ⁸ Bđ tadabravi. ⁹ Bđ yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nimm-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bđ yadvāyan? Bđ yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bđs samma. ¹³ Bđs evam. ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bđs upāga-. ¹⁶
Bđs ghaṭa-. ¹⁷ Bđ ādānesanaṃ.

Ta ādānānīti ādānēni gocaragahaṇaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pāṭho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṃ akkantaṭṭhānānīti, bhavassito² ti cātipaṇḍarānissito³, athassā⁴ 'ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādānesanānīti carantassa padam addakkhiṃ, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhi.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre tathā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁶ sakupā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham' ādu kin nu jigimsasīti⁷. 135.

Ta vipariyattham⁸ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasīti⁹ udāhu kin nu cintesi, kim itaram gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittaṃ vipallattham nāpi aham itaram aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram saṃhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ aṭṭhāsi cājanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta lohitakā ti rattavaṇṇā, tālā ti rājiyo, uramsaṃhacca¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannaṇṇasappaṭibhāgā tisso lohitakā rājiyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbāsampanno, āturaṃ ti gilānam dukkhitam aṭṭhāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ nātvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāram katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kathento aṭṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Ck upāhatoso, Bd upāgato. ² Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. ³ Ck cādvī-, Bd cāti-.

⁴ Bd adds etassa. ⁵ Bd ādānesaram, Ck -nesam. ⁶ Ck me. ⁷ Bd -yattam,

Ck -yatham, Ck -yatan. ⁸ Ck jihissiti, Ck chigimsa-, Bd jigisa-. ⁹ Ck -yatan,

Bd -yattan. ¹⁰ Ck jibim-, Ck chig-, Bd jigis-. ¹¹ Bd api ca. ¹² Ck kalam.

¹³ Bds -niyā. ¹⁴ Ck urasammā, Ck urasamvācca, Bd urasamhañca, Bk urasam-

hañca. ¹⁵ Ck baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bd brahmano. ¹⁷ Bds vadanto. ¹⁸

Ck urasambhaḍḍa, Ck urasam-. ¹⁹ Ck marā. ²⁰ Bd upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atṭhāsi, athāhaṃ deva
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahosi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā' rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmīṃ khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā. :

10

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu' me parisāṃ patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
 pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisasārājabbhayaena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā :

15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisāna tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsissaṃ vākyāṃ atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyāṃ bhā-
 sissāmīti vacanokāsaṃ olokeno nisinno 'mhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vadhetukāmatāya pariḡbhāsaṃ 20
 karonto ā. :

52. Na te abhisaraṃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammaṇe ca dhanuggahe 140.
 53. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ dāḡhaṃ atṭālakotṭhakaṃ
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

25

Ta. abhisaraṇaṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā ṭhitaṃ āvudhahatthaṃ
 parisāna te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamatthaṃ, cammaṇaṃ ti sara-
 parittānacammaṇaṃ¹⁰, kīṭaṇaṃ ti kīṭakaṃ cātipālaṇaṃ vuccati, cātipālahatthāpi te
 santike¹¹ n' atthīti dipeti, vammaṇe ti vammaṇasannaddhe, na hiraññaṇaṃ ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹² taṃ hiraññaṇaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṇaṃ. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇaṇaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -ṇa-. ¹⁰ Cs -ṇa-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyāsīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ
kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayaṃ. 142.
55. Sūtā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatiṃ vācam sacce² c' assa patitṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā³ 'ti āraḥkharivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena⁴ tumbhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁵ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁶ ti, paṇḍitā tyambhā ti tayā sut' ambhā, ten' eva kāraṇena
ambhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, sacceccassā⁷ 'ti sacce⁸
pana tvaṃ sacce patiṭṭhito assa atthavatiṃ kāraṇanissitaṃ vācam bhāseyyāma,
asaccassā⁹ 'ti vacīsaccarahitassa tava subhāsitaṃ muḍassa dantasuci¹⁰ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katanā¹¹ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ¹² brāhmaṇānaṃ vācanā¹³ imaṃ Khemiṃ¹⁴ akārayi,
10 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharāṇiṃ vippasannodakaṃ suciṃ
pahūtaṃ cādanam¹⁵ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹⁶ tav' antike,
te te baddh' asmā¹⁷ pāsena, etaṃ¹⁸ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchāllobhaṃ ca pāpakam
ubho sandhiṃ atikkamma asātaṃ upapajjati. 148.

Ta. tan ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharāṇiṃ, ghuṭṭhan
ti catūsu kappesu thatvā ghoṣāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā¹⁶ 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 tañcādanam¹⁷ ti pahūtaṃ ca padumuppasāliṇādikam adanam¹⁸, idaṃ

¹ Ck attā-, Bđ catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds pathaṃ. ⁵ Cks
vayan. ⁶ Ck save, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -naṃ. ⁹ Bđ -am.
¹⁰ Ck modanaṃ, Bđ khā-. ¹¹ Bđ -tambhā. ¹² Bđ bandhanasmā. ¹³ Bđ ekan.
¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-
danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesaṃ tava pokkharanīm ogahitvā āgatānaṃ santikā idam abhayam
sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharanīm āgat' amhā ti a., te te
ti te mayam tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
lobhan ti icchāsamkhātāṃ pāpakaṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayam
devaloke ca manussaloke ca paṭisandhim, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nīrayam upapajjatīti.

Evaṃ parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo'
gaṇhāpesim, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
gaṇhāpesin ti“ pakāsento ā. 10

61. Nāparajjhāma² Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahim,
sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.
62. Appev' atthavatiṃ vācam vyākareyyum⁵ idhāgatā,
tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā² ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayam na mārema, 15
lobhāvamaggahim ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
aggahim, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
ṭicchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatin ti kāraṇanissitaṃ, tathā ti tena
kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“ 'ti
vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹² Kāsipati upanītasmiṃ jīvite,
bhāseṃ' atthavatiṃ vācam sampattā kālāpariyāyaṃ¹³. 151.
64. Yo¹⁴ migena migam hanti pakkhim vā pana pakkhinā 25
sutena vā sutam kiṇe¹⁵ ki anariyataraṃ tato. 152.
65. Yo ca ariyarudaṃ bhāse anariyadhamm' avassito
ubho so dhamasate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁶ pattasaṃsayam,
vāyameth' eva kiccesu, saṃvare vivarāni ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² C₂ Bđ maṃsaṃ-. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyum. ⁶ so Cks; Bđ avirajjati, B² avirujjati. ⁷ C² -vā.
B² -va. ⁸ Bđ nāhaṃ. ⁹ Bđ sutā atthaṃ. ¹⁰ Bds desetum. ¹¹ Bds add subhāsitaṃ
sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -pariyayaṃ. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B²
kiṇyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālāpariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāṣipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikam³ upanīte, kālāpariyāyan ti
marapakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāsissāma⁵ na hi dhammakathikam bandhitvā
maranabhayaena tajjetvā dhammaṃ suṇanti, ayuttan te kataṃ, migena 'ti
euttusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutenā 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisadisena pādu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cīttakathīti eva sutam dhammakathikam, kiṇe⁶
ti dhammaṃ sossāmiti⁷ pāsabandhanena vā yo⁸ kiṇeyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttarim aññaṃ anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukheṇa ariyavacanāṃ suṇḍaravacanāṃ bhāsati, dhammavassito ti kammena⁹
anariyadhammaṃ¹⁰ avassito, ubbo ti devaḷokā ca manussalokā cā 'ti ubha-
15 yamhā, idha cevā 'ti idha upapanno¹¹ pi parattha upapanno¹¹ pi evarūpo
dvīhi sugatilokehi dhammitvā nirayam eva upaṇajjati, pattasamāyan ti jīvi-
tasamāsayapamāṇam¹² pi dukkhaṃ patvā na kilameyya, samvare - - cā 'ti attano
chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti gupavaddhā paṇḍita,
abbhatikkantā ti imam manussalokam¹⁴ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālāpariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idan ti idam mayā vuttaṃ attha-
nissitam vacanam, dhamman ti pavenidhammam¹⁵ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakam pajjam¹⁶ āsanaṃ ca mahāraham
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭham yasassinam 157.
- 25 70. Taṇ ca senāpatiṃ dhiram nipuṇam atthacintakam
yo sukhe sukhito¹⁷ rañño dukkhithe hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhattuno
yathāyam Sunukho rañño pāṇasādhāraṇo sakhā ti. 159.

Ta. udakan ti pādadhovanam, pajjan ti pādabbhañjanam, sukhe ti
30 sukhampi satī.

Rañño vacanam sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -paryayam. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiyyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamdhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omit abba -. ¹⁵ Bds -piya-. ¹⁶ Bds majjam. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Ck asanātu, Bds bhasmātu, Cs asmātu.

Satthā tam attham pakāsento āha :

73. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇam aṭṭhapādam manoramam
matṭham¹ kāsikavatthinam² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇam veyyagghaparisibbitam³
Sumukbo ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesam kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
haṁsānam abhihāreyyūm aggarañño pavāsitan ti. 162.

Ta. matṭhan ti karaṇapariniṭṭhitam, kāsikavatthinam⁵ ti kāsika-
vatthena atthañ, kocchan ti majjhe saṁkhittavyagghacammaparisibbitam⁶
maṅgaladivase aggamahesiyaṁ nisīdanapiṭhakam, kañcanapattehi⁷ suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujañā, Kāsiyo ti Kāsiraṭṭhavāsino, abhihāreyyūn
ti upanāmesum, aggarañño pavāsitan ti aṭṭhasatasuvaṇṇapātiim⁸ pakkhittam
haṁsarañño paṇṇākārattāya Kāsirañño pesitam nānagarasabhojanam.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirajā tesam saṅghattham
sayam suvaṇṇapātiim gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khādītva madhurodakam⁹ pivimsu, atha M. rañño abhihārañ ca
pasādañ ca¹⁰ disvā paṭisanthāram akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha :

75. Disvā abhihaṭam aggam Kāsirājena pesitam
kusalo khattadhammānam tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalam kacci¹⁰ bhoto anāmayam, (IV $\frac{427}{264}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci raṭṭham idam phītam dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalam c' eva me haṁsa atho haṁsa anāmayam,
atho raṭṭham idam phītam dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṁkhanti jīvitam. 166. 25
79. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṁkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169. 30

¹ C^s matṭha, B^d paṭha, B^s mattham ² B^d -vattinam, B^s -vatthiṇnam C^s
patthiṇnam for paṭṭinam? ³ B^d -parisupitam, C^s -sibbitā. ⁴ B^d -mattehi.
⁵ C^k -pattinann, C^s -patthiṇnan, B^d vattinann. ⁶ C^k -ta. ⁷ B^d -satapalasū-,
B^s -vaṇṇapalapātiim. ⁸ C^s madhukam. ⁹ C^s abhikārapasā. ¹⁰ B^d kiñci
throughout. ¹¹ B^d -sāsati, B^s -sāsasi. ¹² B^d -sāsāmi.

42. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
 asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
 43. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
 asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
 5 44. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
 noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammam anuvattasi⁴. 172.
 45. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
 dhamme c' evānuvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
 46. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya,
 10 kacci matto madanīye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
 47. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
 ṭṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
 48. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ
 akkodhaṃ avihimsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanam 176.
 15 49. Icc-ete kusale dhamme ṭṭhite passāmi attani,
 tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
 50. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusam giram
 bhāvadosam anaññāya asmāk' āyam vihaṅgamo. 178.
 51. So kuddho pharusam vācam nicchāresi ayoniso
 20 yaṇ' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² paññavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitan ti āharāpetvā
 upanītam, khattadhammānan ti pathamakārakesu paṭisanthāradhammānam,
 tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
 chi, tā pana chagāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlan¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
 25 yante uccum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
 anupaddavaṃ, samenam anusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
 samena anusāsīyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisā, niraṃkatvā ti
 chaḍḍetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghan ti anāgataṃ attano jivitapavattiṃ kacci
 dīghan ti na samavekkhasi āyusamkhārānam parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati,
 30 madanīye ti madāvahe¹⁸ rūpādiārammaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰,
 i. v. h. : kacci rūpādisu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
 kusalanam katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
 dhammesu dānādisu dasavattukācetanādānaṃ pañcasīladasasīlādisīlam deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sāsati. ³ Bā -sāsāmi. ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck mevā-, Bā dham-
 menevamanu- ⁶ Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam,
 Bā aham. ¹⁰ Bā -mā. ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
 three MSS. anupī-. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sāsasi. ¹⁷ Ck nāga-
 tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
 Bā omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubhāvo ajjavam mudubhāvo maddavam uposatha-kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-vāsanaṃ khaṇṭi avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imam guṇasampattiṃ² acintetvā, bhāvadosaṃ ti cittadosaṃ, anaṇṇāyā³ 'ti ajānitvā, asmākam pi cittadoso nāma n' atthi, yam esa jāneyya taṃ ajānitvā pharusam kakkhalaṃ⁴ giram vissajjesi, ayoṇiso ti anupāyena, yānasamāsū⁵ 'ti yāni vajjāni amhesu na santi⁶ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁴ idaṃ vacanam paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upaṭṭhāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-sādito, so me⁶ kuddho, khamāpessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manujādhipa
dhataratṭhe ca baddhasmiṃ dukkham me vipulaṃ ahu. 180.
93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharaṇī-r-iva⁸
asmākam adhipannānaṃ khamassu rājakuṇjarā⁹ 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegenā 'ti ahaṃ etaṃ katham kathento 15
vegena sahasā katthesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhaṃ mama vipulaṃ ahoṣi,
tasmā kodhavasena yaṃ¹⁰ mayā vuttaṃ tam me khamā¹¹ mahārājā¹² 'ti, puttānaṃ
ti tvaṃ amhākam puttānaṃ pitā viya, dharaṇīrivā¹³ 'ti [pāṇabbhūtānaṃ paṭhavi
viya ca tvaṃ amhākam avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādhena ajjhot-
thaṇānaṃ, khamassū¹⁴ 'ti idaṃ so āsanaṃ oruḥa pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹⁵ nisīdāpetvā
accayena¹⁶ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Etan te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,
khilaṃ pabbindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā¹⁷ 'ti. 182.

Ta. anumodāmā¹⁸ 'ti etaṃ te dosaṃ khamāma, yaṃ ti yasmā tvaṃ attano 25
cittaṃ paṭicchannabbhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥhāṇukaṃ.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa
ca ujubhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“
ti ubhinnaṃ pi tesam attano rajjasiriṃ niyyādento ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājanivesane 30
rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā veḷuriyā bahū 183.

¹ B² akodho, C² adhikkodho. ² C² guṇam-. ³ B² vijjanti. ⁴ B² tasmā mama.
⁵ C² himayā. ⁶ C² semeke, C² seme. ⁷ C² va. ⁸ B² -ṇivīya. ⁹ B² adda
katham. ¹⁰ C² taṃ. ¹¹ B² khamatha, C² tasmā khamā. ¹² C² puttapiṭhe,
C² puṇṇapiṭhe. ¹³ B² -ya.

96. Maṇayo¹ saṁkhamuttaṇ ca vatthakaṁ² haricandanam
ajinaṁ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṁ kālāyasaṁ⁴ bahom⁵,
etaṁ dadāmi vo vittaṁ, issaraṁ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthīti nidahitaṁ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṁkhamuttaṇcā 'ti dakkhiṇavattasaṁkharatanaṇ⁶ ca
āmalavattamuttaratanaṇ⁷ ca, vatthakaṁ⁸ ti sukhumaḥāsīyavattāni, ajinaṁ ti
ajinamigacammaṁ, lohaṁ kālāyasaṁ⁹ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṁ
ti kañcanamālena setacchattena saddhiṁ dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjaṁ.

Evaṇ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṁ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṁ¹⁰ tvaṁ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūññātā tayā anumatā mayaṁ,
taṁ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindamā¹¹ 'ti. 186.

15 Ta. dhammesū 'ti kusalakammaphadhammesu, ācariyo ti tvaṁ ambehi
vyattatato tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasaṇṇaṁ rājadhammānaṁ aka-
thitattā¹³ Sumukhasa dosam dassetvā accayapaṭiggahaṇassa¹⁴ katattāpi tvaṁ
ambhakaṁ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā 'ti a.,
passem arindamā¹¹ 'ti passemu Arindama.

- 20 So tesam saṅgamaṇaṁ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇaṁ utṭhahi.

Tam atthaṁ pakāseto Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātathaṁ
Kāsīrājā anuññāsi hamsānaṁ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṁ kiñci atthaṁ¹⁸ tehi saddhiṁ cintetabbaṇ ca
mantetabbaṇ ca sabbaṁ taṁ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi ti
gacchathā 'ti anuññāsi.

Evaṁ tena anuññāto B. rājānaṁ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo. ² Cks -ikaṁ. ³ Ck apitaṁ, Bā ajinnaṁ. ⁴ Cks kālāṁ-, Bā kālā-.
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattam-. ⁸ Bā āmalakavattam-. ⁹ Cks
-iyan Bā ikan. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyan. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bds -muriṇ-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathi-. ¹⁵ Cks parigg, C
periggaṇhasa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ²⁰ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā²
niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
caṅgoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukham ukkhipi,
atha ne sīhapañjaram ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
chatha sāmino“ ti vissajjesum. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
pekkhato Kāsirājassa bhavanā te² vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsam pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
cintayi mahārāja, appamatto amhākaṃ ovāde vatteyyāsīti“
rājānaṃ samassāsetvā Sumukham ādāya Cittakūṭam eva gato.
tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanaguḥato nikkhamitvā
pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
vāresum, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṃ pavisimsu. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
keke ti-m-akarum⁷ hamsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
102. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
sāmantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddaṃ nicchāresum, keke ti
attano sabbhāvena keke ti saddam akamsu, bhāttugāravā parikarimsu⁸ 'ti
bhattuno pamut'abbhāvena gantvā attānaṃ (bhattāraṃ?) sāmantā parivārayimsu,
laddhapaccayā ti laddhapatitṭhā.

Evam parivāretvā ca pana te hamsā „katham mutto si 25
mahārājā“ 'ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvaṃ
Saṃyamarājaputtehi katakammañ ca kathesi, taṃ sutvā tuṭṭhā
hamsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ 'ti āhamsu.

¹ C^{ks} madhudakañ. ² B^s -nāmetvā. ³ B^d ukkhipetvā. ⁴ B^d bhavanato. ⁵
B^d -kato. ⁶ B^d -nnā, B^s nipannā. ⁷ C^k -ti samakarum. ⁸ C^{ks} -kiresum.

Tam attham pakāśento Satthā āha¹:

108. Evaṃ mittavatam atthā sabbe honti padakkhiṇā
 hamsā yathā² dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.
 Tam Cullahamsajātaka vitthāritam³ eva.
 5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
 Khemā bhikkhunī. rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho
 Anando, dhatarattho aham evā⁴ ti. Mahāhamsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

- Naguttame⁴ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānājñāsayaṃ bhik-
 10 khum ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
 katham sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrakārī⁵ dhutaṅga-
 gunasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkat-
 tum Buddhadhammasaṃghupatthāne appamatto ācārasampanno dānā-
 jñāsayo ahosi. sārāṇiyadhammapūrako attanā laddham patiggāhakesu
 15 vijjamānesu chinnaḥatto hutvā deti yeva, tassa⁶ so dānājñāsayo
 dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasam dh.
 k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājñāsayo dānābhirato attanā
 laddham pasatamattam⁷ pāṇiyam pi lobham chinditvā sabrahmacārīnam
 deti, Bodhisattass' ev' assa ajñāsayo⁸ ti. S. tam katham dibbāya
 20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
 k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayam bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
 macchari tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha tam aham dametvā
 nibbisevanam katvā dānaphalam vaṇṇetvā dāne patiṭṭhāpesim, so
 pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmīti' mama santike
 25 varam aggahehi, tassa phalena dānājñāsayo dānābhirato⁹ ti vatvā¹⁰ a. ā.:

- A. B. Br. r. k. eko gahapati addho ahosi asītikoṭivibhavo.
 Ath' assa rājā seṭṭhiṭṭhānam adāsi. So rājanapūjito nagara-
 janapadapūjito hutvā ekadivasam attano sampattim oloketvā
 cintesi: „ayam yaso mayā atītabhaven' eva⁹ niddāyantena
 30 kāyaduccaritādini karontena¹⁰ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.
⁴ so Cks; Bd neva ṇiṇāmi o: neva kiṇāmi, Bs na guttame girivare. ⁵ Bd
 paripūri-, Cks pāripūra-. ⁶ Bd tasmā ⁷ Bd pasata-. ⁸ Bds add tuṇhi ahosi
 tehi yācito. ⁹ Ck atibhāveneva, Bd atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patiṭṭhaṃ kātuṃ
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asiti-
 koṭidhanaṃ atthi, taṃ gaṇhā“ 'ti vatvā „na mayhaṃ tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato³ pi yad icchasi gaṇhā“
 'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁴ dātuṃ labhā- 5
 mīti“ ā. Atha rañña „yathārucim karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
 sālā⁵ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvaṃ dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsaṃ mā ucchinditthā⁶“ 'ti putte anusāsivā⁷ 10
 jīvītapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁸
 tassa putto Mātali hutvā⁹ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi¹⁰ Maccharikosiyō nāma
 ahosi asītkoṭivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahaṃ ōālā 15
 ahesuṃ, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesuṃ, ahaṃ pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmi“ cintetvā
 dānasālāṃ viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahānaṃ vamsaṃ nāsayi, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena parideviṃsu. Taṃ sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa¹¹ ucchinno“ ti naṃ
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṃ¹² ṭhānaṃ nivāre-
 tuṃ ārakkhaṃ ṭhapesi, 'te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāraṃ na olokesuṃ, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹³, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnaṃ deti,
 kañjikadutiyaṃ¹⁴ sakunḍakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹⁵ thullavatthāni nivāseti, paṇnachattaṃ matthake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁶ yāti, iti tassa asappurisassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā-. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā laddho seṭṭhiṭhānaṃ in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamsa. ¹⁰ Bā add āgatānaṃ. ¹¹ Bā sambari. ¹²
 Bā kiñciyaṃ bilaṅgadutiyaṃ. ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanālikeraṃ viya ahosi. So ekadivasam rājupatṭhānam gacchanto „anuseṭṭhiṃ ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmiṃ ca khaṇe anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacūṇṇehi
 5 saṃkhataṃ pāyāsaṃ bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosiyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmiṃ pallamke nisīda² pāyāsaṃ bhuñjissāmā“³ ti⁴ ā. So⁴ tassa pāyāsaṃ disvā va mukhe kheḷo uppajji, bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac⁵ āham bhuñjissāmi seṭṭhino⁶ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro katabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhiṃhi⁷ bhuñjante pana⁸ olokeno mukhe sañjāyamānena⁹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhiṃ rājanivesanaṃ
 15 gantvā¹⁰ puna¹¹ attano geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac⁵ āham ‘pāyāsaṃ bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivaṃ pāyāsaṃ eva cintento vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci aka-
 20 thetvā va pipāsaṃ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetuṃ asak-konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹² upagūhitvā nipajji. Atha naṃ bhariyā upasaṃkamitvā¹³ hatthena
 25 piṭṭhiṃ parimajjānā „kin te sāmi aphāsukaṃ“ ti pucchi, „tav¹⁴ eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n’ atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁴ puttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁵ tanhā¹⁶ uppanā“ ti, „kathehi sāmi¹⁷, sakkhissasi nam rakkhitu“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti. ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds naṃ. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājanivesanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Eā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punapuna pīḷiyamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasam anu-
 setṭhiṃ sappimadhusakkharacūṇehi saṃkhataṃ pāyāsam bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsam bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi- 5
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsam pacissāmīti.“ Ath’ assa sīse
 daṇḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhitvā „jānām’
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ¹
 atthi pāyāsam pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi“, 10
 attano santakaṃ khādantū“ ti. „Tena hi ito c’ ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehi“⁵. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariḷāṇassā“ ti. „Kin te tenā“⁷ ti.
 „Tena hi bandhujanass’ eva’ pacāmīti“. „Kin te etenā“ ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass’ eva⁸ te pacāmi sāmīti“⁹.
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsimsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkarāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanaṃ¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukaṭṭhāne tiṭṭhā“ ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oguṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā nadītīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā kañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“
 taṃ pesetvā aggim katvā pāyāsam paci. Tasmim khape Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkatadevanagaraṃ²⁰ satṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵ Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā adds pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹² Bā adds sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks panabhā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhābhi. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-.

yojanaṃ Suvannaṇvīthim¹ yojanasahassussitam² Vejayantaṃ
 pañcayojanasatikam Sudhammaṃ³ satṭhiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsanam pañcayojanāvattam⁴ Kañcanamālasatcchattam adḍha-
 teyyakoṭisamkhādevaccharālamkatapaṭiyattam⁵ attabhāvan ti
 5 imam attano siriṃ oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayam
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyam seṭṭhibhūtena pavattita-
 dānam addasa, tato „mama puttādayo kuhim nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesam nibbattim disvā „Pañcasikhasa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vamsassa ucchinnabhāvam
 passi, ath’ assa etad ahosi: „ayam asappuriso maccharī hutvā
 n’ ev’ attanā paribhuñjati na paresam deti, mama tena vamsa
 ucchinno, kālam katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vamsam patitṭhāpetvā etassa imasmim devanagare nib-
 15 battanākāram karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapatham gacchissāma“, Maccharikosikena⁸ amhākam
 vamsa ucchinno: dānasālā jhāpitā n’ ev’ attanā paribhuñjati na
 paresam deti, idāni pana pāyāsam paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araññaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalam jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth’ eva mareyya¹⁴, mama paṭhamam gantvā pāyāsam
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayam tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 samkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 nam Maccharikosiyo „kim ummatto si“¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kim¹⁷ ito esi etto yābīti“ ā. Sakko tassa vacanam¹⁸
 asuṇanto viya „kim kathesīti“ taṃ upagacchat’ eva. So pi

¹ Ck -vitiṃ, C^s -vīthi, B^d vittinṇam. ² B^d -ssubbedham. ³ B^d -asabham. ⁴ B^d -ttam. ⁵ B^d -khātā-. ⁶ B^d -etvā. ⁷ B^d adds tassa putto mātali tassa putto pañcasikho ti. ⁸ B^d gami-. ⁹ B^d -yena. ¹⁰ B^d omits pari. ¹¹ Ck^s omits pāyāso. ¹² B^d api ca. ¹³ Ck savehi, B^d omits sabbehi. ¹⁴ so Ck^s; B^d pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ B^d -vaṇṇena. ¹⁶ Ck^s ti, B^d omits si. ¹⁷ B^d ti. ¹⁸ B^d adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bha-
 vitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5
 maṇanimantanānaṃ, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmi⁶“ ā. Atha naṃ so
 „aham te ekasittham⁷ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁸ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁹ yācitvā va laddhakaṃ⁹,
 tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāraṃ pariyesā“¹¹ 'ti¹¹ bhariyaṃ¹² yācitvā 10
 laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittaṃ,
 patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ
 silokaṃ kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena
 attho“¹⁵ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
 bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca¹⁶
 ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
 n' ekāsi¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakan ti appakam pi majjhe chetvā {dve koṭ- 25
 ṭhāse karitvā ekakoṭṭhāsaṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na - - ti appaṃ vā bahum vā din-
 naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalaṃ evā²¹ ti.

¹ Bđ -nānaṃ-. ² Bđ -anti. ³ Bđ -miti. ⁴ Bđ niccharāyasīti. ⁵ Bđ pū-. ⁶
 Bđ -siṭhaṃ. ⁷ Bđ imaṃ. ⁸ Bds mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bđ va me laddhaṃ
 kiṃ. ¹⁰ Bđ aññāmi. ¹¹ Bđ adda vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bđ for duvinnā? ¹⁴
 Cks vidunnaṃ. ¹⁵ Bđ adda taṃ. ¹⁶ Cks omīta tassa. ¹⁷ Bđ tha. ¹⁸ Ck -yā,
 Cs -ya. ¹⁹ Bds -yha. ²⁰ Cks -si, Bđ nekālapī. ²¹ Bds hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“ 'ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutam hoti moghañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim² eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.
5. Tam tam vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca³, ariyamaggaṃ samārūha⁴,
10 n' ekāsi⁵ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppadanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva
15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutam hoti saccañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim
n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.
7. Tam tam vadāmi etc. gāthadvayam⁹ āha. 198.
- 20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha nam Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasañ ca yo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca
- 25 Done Timbarutitthasmim sīghasote mahāvahe 199.
- 9-10. Atra c' assa hutam hoti atra c' assa samīhitaṃ atithismim yo -- sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādinaṃ balin¹¹ karomīti samuddaloṇi-pokkharāṇiādisu¹² yaṃ kiñci sarāṃ upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūyha. ⁵ Cks -si, B* -pi. ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -pādisu. ¹³ Bā -titi.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Tim-
barūnāmake ca titthe, eīghasote mahante vāriṇahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samīhitañ ca hoti saphalañ sukh-
drayañ⁴ sampajjati, atthismiñ yo nisinnasmiñ neko bhuñjati bhojanañ ettha
vattabbam eva n' atthi, tena tañ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayāñ ca
bhuñja ariyānañ dānābhiratānañ Buddhādīnañ maggañ abhirūha na hi⁵
ekāsīti⁶ eko va bhuñjamāno sukhan nāma⁷ labhatīti⁸.

So tassāpi⁹ vacanañ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya
kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹²
nayena upasaṃkamitvā tath' eva kathañ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisañ hi so niggilati¹³ dīghasuttañ sabandhanañ

atthismiñ yo nisinnasmiñ eko¹⁴ - - sukhan ti 202-3.

gāthadvayam āha.

15

Maccharikosiyō tañ sutvā dukkhaḃyogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātaliṣṣa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁵ pāyāso pacci¹⁶. Atha nañ Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumhākañ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁷
yathānisinna¹⁸ va hatthe¹⁹ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharim̐su. Kosiyo tāni disvā „tumhākañ etesu pattesu
dātābapāyāso n' atthi, khadirādīnañ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharim̐su, ekekapattañ yodhaphalakappamānañ²⁰ ahosi.
So sabbesam dabbiyā pāyāsañ adāsi, sabbantimassa dānakāle²¹
pi ukkhaliyā ūnañ²² na paññāyi²³. Pañcannam pi datvā
sayāñ ukkhalim̐ gahetvā nisīdi. Tasmim̐ khaṇe Pañcasikho
utthāya attabhāvañ jahitvā sunakho hutvā tesāñ purato pas-
sāvañ karonto āgamāsi²⁴, brāhmaṇā attano pāyāsañ pattena
pidahim̐su, Kosiyaṣṣa hatthapiṭṭhe passāvabindu²⁵ pati, brāh-

30

¹ Bđ gatāya. ² Cks najīvahe, B vārasahe. ³ Bđ ekesu. ⁴ Bđ sukhindriyañ.

⁵ Bđ -rūhanti. ⁶ Bđ ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bds add na. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bds

tassa. ¹⁰ Cs ottharo, Bđ ottako. ¹¹ Bds add kasirena. ¹² Cks yo, Bds nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tṭeyeva. ¹⁵ Bđ paci. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Bđ

yāvapha-. ¹⁹ Bds talañ. ²⁰ Bđ paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gaheṭvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumbhakaṃ pāyāso dinno,
 5 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatipiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamiṣṣāmīti“ nadiṃ otari. Tasmim
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājāniyamatto hutvā taṃ anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahosi,
 kāḷo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabhayaabhito brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 thitā. So tesam taṃ iddhiṃ disvā:

15 18. Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacam vaṇṇanibham vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko³ nu tumhe ti. 204.
 Taṃ sutvā Sakko devarājā:

20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:

25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
 suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.

So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
 30 sento:

¹ Bā vassa. ² Ck ambaudhato. ³ Cks so. ⁴ Cks va. ⁵ Bds add sakka. ⁶
 Bā adda sakko.

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva' nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedā nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme ʒhitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggaṭim āsasānā²
dhamme ʒhitā saṃyame saṃvibhāge,¹
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedā sugaṭim vajantīti g. ā. 208. 10

Ta. āsasānā² ti āsiṃsantā, ye keci sugaṭim āsiṃsanti sabbe te saṃ-
yama-saṃkhāte dasasīladhamme saṃvibhāga-saṃkhāte dānadhamme ca ʒhitā
hutvā idha sarīrasaṃkhātaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedā sugaṭim
vajantīti a.

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
sathāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si' nāti purimāsu jātisu
so maccharī rosako³ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nāti pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadatthaṃ āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayaṃ
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁴ hitakāmā yaṃ maṃ samanusaṣatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Ck^s add te. ² Ck^s assānā, B^s āsiyamānā. ³ Ck^s assānā, C^s āssānā, B^d āsisa-
mānā, B^s āsiṃsamānā. ⁴ Ck^s omit si. ⁵ B^d kosiyo. ⁶ Ck^s te. ⁷ B^s saman-
bhāsaṭha. ⁸ Ck^s utto, C^s vutto. ⁹ B^d eso-. ¹⁰ B^d upa-. ¹¹ B^s cāpā-. ¹²
B^d -yyaṃ.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ²
bhogā ime Vāsava khīyissanti³,
tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka
hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. mañ ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṃ man ti yena mañ samanūsāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmīti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito paṭṭhāya mama
10 ālopatō upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cāhaṃ labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikkhīyissanti⁷, yatho-
dhikānīti vatthukāmākilesakāmasena yathāhitakoṭṭhāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyaṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhiṃ tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṃ dhanam datvā
tasmiṃ khaṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañnasālaṃ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaraṃ pāpunī.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālā¹⁰ ādāya udakakīḷanattāya Anotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīḷitvā Manosilātale nisīdiṃsu. Tasmiṃ
khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanaṃ
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūḷatāvanesu¹¹ divā-
vihāraṃ katvā pāricchattakapupphaṃ chattaṃ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natṭhānaṃ¹³ Kañcanaguhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
taṃ pupphaṃ disvā yāciṃsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahaṃpiye, Cs pahaṃpiye. ² Bd -le. ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmatthā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūḷa. ¹² Bd -kena. ¹³ Cks omit ṭhānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Suciṃ sugandhaṃ tidasehi sakkataṃ
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitāṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aññatra devehi tadārahaṃ h' idaṃ. 214. 10
24. Tato catasso kanakattacūpamā
utthāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munim
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravuṃ⁷ Nārada devabrāhmaṇaṃ⁸ : 215. 15
25. Sace anuddiṭṭhaṃ tayā mahāmuni
pupphaṃ imaṃ pāricchattassa brahme
dadāhi no, sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216. 20
26. Taṃ yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi:
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ.
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217. 25

Ta. girivare ti purimassa revacanaṃ, devavarābhipālita¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samatto, dumavarasākhamādiyā 'ti sākhyā jātattā dumavarassa Sākhā ti
laddhanāmāpupphaṃ¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṃ, amaravarehīti 25
Sakkaṃ sandhāya vuttaṃ, aññatra devehīti t̥hapetvā deve ca iddhimante ca
aññehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdhaṃ, tadārahaṃ hidaṃ ti tesāṃ
yeva hidaṃ¹⁵ araḥaṃ anucchavikaṃ, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacā,
utthāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādīpaṭivirato¹⁶ pupphaṃ na piḷandhissati
ekasmīṃ padese chaḍḍessati, etaṃ yācitvā pupphaṃ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pama-
dānaṃ uttamā, munin ti isiṃ, anuddiṭṭhaṃ ti asukassa nāma dassāmiṃti an-
uddiṭṭhaṃ¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck hirivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bđ omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bđ nā-.
⁶ Bđ pamudādhipā, Bs pamadāyipā, Cks -paṃ. ⁷ Ck -vaṃ, Bđ -vu. ⁸ Bds
-dañde-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bds hoti, Cs hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bđ
piḷaddheyathā, Bs yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bđ -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitaṃ.
¹⁶ Ck -panāchavirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C. ¹⁸ Bds pamu-
¹⁹ Bđ -ā.

patthitassa lābhī hohīti¹ assa² maṅgalaṃ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā
 amhākaṃ pitā Vāsavo icchīticchitaṃ deti tath' eva no tvam pi hohīti, tan ti
 taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti diṣvā, saṃkalahan ti nānāgāhaṃ kalaha-
 vaddhanaṃ kathaṃ udīresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
 5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādhāranato ti dipeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumbhākaṃ
 antare jeṭṭhikā, sā piḷayhathā³ 'ti sā etaṃ pilandhatu 'ti a.

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

17. Tvaṃ no 'ttamo vābhisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppavecchasu.
 10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
 sā yeva no hohiti seṭṭhasammaṭā ti⁶. 218.

Ta. tvaṃ nottamo⁷ ti uttamamahāmuni tvaṃ eva no upadhārehiti.

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte,
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhīpaṃ eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. a. 219.

T. a : bhaddhe⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttaṃ vacanaṃ mama ayuttam,
 evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vad-
 20 dhito bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vadḍheyya,
 evarūpassa hi kalahavaddhanaṃ nāma ayuttaṃ, tasmā ito gantvā attano pitaraṃ
 bhūtādhīpaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
 jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

25 19. Tā Nāradena paramappakopitā
 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhīpaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhīpaṃ eva pucchathā 'ti vuttā, saḥassa - - ti Sakkassa
 santikaṃ gantvā, kā nū 'ti amhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks lābhī hohī. ² Bds tassa thuti ³ Bd piladdheyyatā, Bs pilandheyyathā. ⁴
 Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhiua, Bd hināti, Bs bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
 Bd uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Bd pattā. ¹⁴ Bds -saṃ.

Evaṃ pucchitvā ṭhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalaham udīrayīti. 221.

5

Ta. tādisvā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvaṇṇitā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi paggaḥitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva kalaham udīrayīti imāṃ nānāgāhaṃ viggahaṃ kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni

dhamme ṭhito Nārado saccaṇikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhīpam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ tig. āhaṃsu. 222. 15

Tatha saccaṇikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo.

Taṃ sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṃ dhītaro, sac' āhaṃ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhisanti, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinituṃ, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchi- 20 nissatīti“ cintetvā „ahaṃ tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchināmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāhaṃ attano sudhābhōjanaṃ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantaṇaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraññacarō mahāmuni

nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati,

viceyya dānāni dadāti Kosiyo,

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brabāraññacarō ti mahāraññavāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
5 Gaṇḍāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammatī ti vasati, dakkhiṇaṃ ti Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

- 10 Tato Satthā āha:
34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanaṃ
sa khippam eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudham⁶ adā⁷ ti. 225.

- 15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanaṃ sampañc-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham⁸ adā, dadamāno
ca rattim padhānaṃ anuyūñjitvā paccūsasamaye aggim paricaritvā vibhātāya rattiyā
udentaṃ suriyaṃ namassamānassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanaṃ patitthāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udagghittam upatitthato⁹ hi me
pabhamkaraṃ lokatamonud¹⁰ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca¹¹ Vāsavo,
ko n¹² eva me pāṇisu kiṃsudh¹³ odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucim sugandham piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapubbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh¹⁴ odahīti. 227.

- Ta. udagghittan ti udaagghittam paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre thātvā pabhamkaraṃ lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiccaṃ
30 upatitthato mama 'sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ [mama pāṇisu kiṃsudham¹⁰ kiṃ nām¹¹ etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādhihi thitako sudham¹² vaṇṇeti.

¹ Bds so. ² Bd -tupasmini, Bs -tapasmini. ³ Bd so. ⁴ Bd sukham, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bd upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

37. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhīhāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhattuttamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
38. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁴
koddhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītuphatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhīhāsin⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhunjamī ti appaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁸ duttiyaṃ pāṇiyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ⁹, kilantabhāvaṃ chaṭṭhaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
nāhaṃ aṭṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uphaṃ dvā-
dasamaṃ tandiṃ ālasiyabhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

39. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
40. Thīghātakā ye c' ime¹² pāradārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipaṇcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsin. ² so all three MSS for -im? ³ Bđ mābhivārayi. ⁴ Bđ dara-
thakkhamaṃ, Bđ darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bđ habbhivārayiti.
⁷ Bds -ri. ⁸ Bđ hanati. ⁹ Bds omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bđ va. ¹⁶
Bđ -māgama. ¹⁷ Bds nāsmi.

41. So¹ 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavannaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammatā ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamāṃ adatvā², athavā iti me pubbe vatuttamaṃ, idaṃ
pubbe va mayā vataṃ³ samādinnaṃ ti dasseti, na cāpi ekāsanaṃ ti ekakassa
āsaṇaṃ na ariyehi [Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dibbamānusakasukhaṃ na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcaso etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, taṃ mātī yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhamabbhāvabhaya⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye⁹ na paribhuñjissāmīti imaṃ vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusampavannaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vapṇitaṃ, sucisaccasammatā ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā
15 vadaññū vigatamaccherā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammatā ca hontīti a.

Taṃ sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khāṇe
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
42. Ato mutā¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
taṃ assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā¹³ sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-r-iv' aggino
kaññā catasso caturo¹⁴ catuddisā
icc-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravarā va osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggāhe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235,

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catan. ⁴ Cks -ke.
⁵ Cks came. ⁶ Ck suvan-, Cs savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -maṃ adhammi-,
Bā pañcamaadhama-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.
¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā cāturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham' devī manujesu' pūjītā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham icchāmi sukhaṁ mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Sirīti maṁ jānāhi⁴ jūhat' uttama,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya⁵ 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvātipamudito, sāman ti pi pāṭho, 10
tā devatā sāmaṁ disvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pāṭho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāra⁸vārā ti tārānaṁ varā, kañcana- - gahe ti kañcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Sirī aham, tavantimāgatā ti tava santikaṁ
āgatā, bhājaya⁵ 'ti yathā maṁ sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudhaṁ me dehīti
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttamā 'ti aggim jūhantānaṁ uttama. 15

Taṁ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paguṇā sakammanā¹⁰
tayā vihinā na labhanti kiñcanaṁ,
tay-idaṁ na sādhu yadidaṁ tayā kataṁ. 238. 20
48. Passāmi posaṁ alasaṁ mahagghasaṁ
sudukkulinaṁ pi arūpimaṁ naraṁ,
tayānugutto Siri jātimaṁ api
peseti¹¹ dāsaṁ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan taṁ asaccaṁ avibhajjasevinim 25
jānāmi mūḷhaṁ vidurānupātiniṁ¹²,
na tādisī arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassaraṭṭhatharusippādina¹³ vijjācaraṇeṇ 'ti vedattaya-
saṁkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paguṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākāreṇa 30
padhānagūṇasamannāgatā, kiñcanaṁ ti kinci appamattakam pi yasaṁ vā sukhaṁ
vā na labhanti, yadidaṁ ti yam etaṁ issariyathāya sippādini uggaḥetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, Ck bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidurā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṁ tayā vekallaṁ kataṁ taṁ¹ te na sādhu, arūpimaṁ ti virūpaṁ, tayā n-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācaraṇa-
buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṁ³ karoti, taṁ tan ti
tasmā taṁ, asaccaṁ ti sabhāvasamkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṁ uttama-
5 bhāvarahitaṁ, avibhajjasevinin ti avibhajjivā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamānaṁ, vidurānupātiniṁ ti paṇḍitānupātiniṁ
paṇḍite⁵ pātetvā⁶ pothetvā⁷ vihetthetvā caramānaṁ, kuto sudhā ti tādīsāya
niggunāya kuto sudhābhojanaṁ, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṁ salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgadā⁸ kambuvimaṭṭhadhārini,
osittavaṇṇaṁ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṁ apiḷayha mañjarim. 241.

15 51. Migiva bhantā¹⁰ saracāpadhārinā¹¹
virādhitaṁ mandam iva udikkhasi,
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta. cittaṅgadā¹² ti citrehi aṅgadehi samanrāgatā, kambu--nīti karaṇa-
20 pariniṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvaṇṇālaṁkāradhārini, osittavaṇṇaṁ ti avasitta-
udakadhāraṇaṁ dibbadukūlaṁ, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
kusaggirattaṁ ti kusatiṇaggisikkhāvaṇṇaṁ, apiḷayha mañjarin ti sapallavaṁ
asokakappikam kappe piḷandhitvā ti vuttaṁ hoti, saracāpadhārinā¹⁴ ti luddhena,
virādhitaṁ ti viraddhapahārā, maṇḍamivā 'ti yathā sā migi bhīti¹⁵ vananto¹⁶
25 ṭhatvā taṁ mandam oloketi evaṁ olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta. Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatisabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṁ. ² Bā omits sippa - - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakaṁ. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hautā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dipento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvaṃ samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnādhanaṃ enti vinatṭhapābhatā. 244.
54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bijāni, karonti 'pāyaso,
itīnipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamaṃ. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsam purakkhatvā narā sukhesino,
te bhatur atthā atigāḥhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanaṃ. 246. 15
56. Jahitva⁵ dhaññaṃ ca dhanaṃ ca ñātake
āsāya saggādhimaṇā sukhesino
tapanti lūkham pi tapaṃ cirantaraṃ,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammataṃ ime, 20
Āse sudhāya⁶ vinayassu attani,
na tādisi arahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnādhanaṃ ti jinadhaṇā, iti tava vasena eke sampejjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati, 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccaṃ upāyena karonti, itīnipātenā 'ti visavā-
tamūsikasalabhasukapānakasetatṭhikarogādīnaṃ sassupaddavānaṃ aññataranipātena
vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalaṃ na vindanti⁸, tesam pi āsacchedaka-
kammaṃ tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre,
Āsam purakkhatvā ti issariyāsam⁹ purato katvā, bhaturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḥhitā ti paccatthikehi atipīlītā viluttasāpateyyā viddhastavāhanaṃ
hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaṃ ti kiñci issariyaṃ

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks
sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsam, B -ya tāsam. ¹⁰
Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karoṣīti vadati, saggā dhi manā
ti saggam adhigantumauā¹, lūkhan ti nirojam pañcatapādikam kāyakila-
matham, cirantaran ti cirakālam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata
5 visamvādikā ti samkham gatā, Ase ti tam ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Saddhāya saddhim sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmavhayanam³ disam pati,
10 pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchīmā ti ca evam dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:
59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattāya devatāy' etam nāmaṃ.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā karitam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damañ cāgam atho pi samyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ ali three MSS. - tummanā. ² Bds - sāya. ³ Cks dighaññā-; Bds disaññā-.
⁴ Cs jighaññā-, Bds dighaññā-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, Cs -sāyanā, Bds vacanumattiyāyanā. ⁸ Bds omits sā. ⁹ Bds -jjākoṭ-
thāsa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bds -ddhā. ¹¹ Bds yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bds -to. ¹³ in Bds imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha dānamti

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇam¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
silūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṁ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṁ pana kumbhadāsiyā. 252. 5
62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṁ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisī arahasi āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānan⁷ ti savatthukaṁ puññacetanaṁ, dāman ti indriyadamaṁ⁸,
cāgan ti deyyapariccāgaṁ⁹, eḷam yaman ti silaṁ, ādāya saddhāyā¹⁰ 'ti etāni
dānādīni¹⁰ mahānisaṁsāni katabbānīti vadataṁ vacanaṁ saddhāyā ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭan ti tulākūṭadikaṁ katvā¹¹ gāmakūṭadikaṁ¹² vā karonti,
heke ti eke manussa evarūpesu nāma kālesu imesaṁ ca atthāya theyyādīni 15
kattabbānīti kesañci vacanaṁ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākān¹³ etāni na kattabbānīti vadataṁ vacanaṁ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ 'ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati taṇhā, satanho¹⁵
ti a, chandan ti chandarāgaṁ, saddhan ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṁ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṁ tumhākaṁ imaṁ nāma upakāraṁ karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṁ katvā ca¹⁹ paradāraṁ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ parādārasevinīti yasmā taṁ taṁ pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṁ sevanti pāpaṁ karonti kusalam jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalam riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antarahāyi. Kosiyo pi uttarato tñitāya
Hiriya saddhiṁ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattim aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī 30

¹ Ck -nam. ² Cks sā- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni riccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -dāmanam. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādāna-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kammaṁ. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omit satanho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Ck pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā niriccasi. ²² Ck -titi. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā mañ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvañ katamāsi accharā. 254.

44. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitaṭṭamālinī
5 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayañ²,
bhāsesamānā va³ girañ na muñcasīti. 255.

Ta. diḡhaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti
aruṇe uggate, yā ti yā puratthimā diḡ rattasuvannatāya uttamarūpadharā hutvā
dissati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijātiva⁴ 'ti
10 aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitaṭṭamā-
linīti lohitaṭṭamālinī patteni parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā taruṇakālavallī
vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvañ tiṭṭhasi, bhāse-
samānā vā⁷ 'ti mayā saddhīm bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca girañ muñcasi.

Tato sā gātham āha:

15 45. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā tañ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācitum,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahañ, sudhampītisā ahañ sudhābhojanam tañ
yācitum pi na sakkomi, kiṃkāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴
yasmā¹⁵ itthiyā yācanā [nāma kopīnarūpā viya rahassaṭṭhārasadisā¹⁶ hoti,
nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25 46. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
tañ tañ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bđ aggijālāriva, B^s -jāriva, Ck^s -jānica? ² Bds igā-. ³ Bđ bhāsesamānāriva, Ck^s bhāsemimātāva. ⁴ Ck^s agga-, Bđ aggijālāriva, B^s -jāriva. ⁵ Ck^s agga-, Bđ aggijālā, B^s -jāte. ⁶ Bđ nijhāma-. ⁷ Ck^s bhāsesimanācā, C^s bhāsesimānāvā, Bđ bhāsesamānāriva. ⁸ Bđ ahosi. ⁹ C^s Bđ -hañ. ¹⁰ Bds hañ. ¹¹ Bds -nitthiyā, Ck^s yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Ck^s -ṇan. ¹⁴ Ck^s -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bđ tasmā. ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bđ nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjiyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhāvena, nāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhati, ten' eva kāraṇena itarā tisso na
labhiṃsu, taṃ tan ti tasmā taṃ, yamicchasīti na kevaṃ nimantemi² yeva
yaṇ ca sudhaṃ icchasi tam pi dammi te, kañcana velliviggahe ti kañca-
narāsissirikasārīre³, pūjiyā ti na kevaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhavissati aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvisi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalam ariyapūjitaṃ 15
apāpasattūpanisevitaṃ sadā. 259.
69. Rukkhaggahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kiṃsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pātali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261. 25
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā 25
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk' ettha sāliyo
pavihaya ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharaṇī siva
akakkasā apabbharā sādu appaṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bđ -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omīti
su-. ⁷ Cks omīti tato -. ⁸ Cks pāvisiya as-, Bđ pāvisiyas-; read: pāvisi
ramma assamaṃ. ⁹ Bđ udakamvantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cg -ggahanā, Bđ
rukkhagahaṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasa. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bđ sādumapp-. ¹⁵ Bđ siṅgupavaṅgā vaṇkulā. ¹⁶ Ck pāthiṇā, Bđ pāthiṇā.

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
hamṣā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍijivajivakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigaganā bahū
5 sīhā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkārā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgiri⁴ pupphavicitrasanthatā
10 dijabbhiguttā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta. jutimatā ti ānubhāvasampanna, pāvisiyassaman ti pāvisi assa-
mam, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavanta⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannam, phalan ti anekaphalasampannam, ariya- ti nīvaraṇadosa-
rahithehi jhānalābhīhi ariyehi pūjitaṃ pasattham, rukkhaggahanā⁵ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhagahanā⁶, sobhañjanā⁷ ti siggurukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā¹⁰ ca, kekā ca bhaṅgā cā 'ti
evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹¹ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghātakā.
mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
raṇṇajā ti, velukā ti vamsacorakā, veṇū¹² ti araṇṇamāsā timbarurukkhā, cī-
20 nakā ti khuddakarājāmāsā, mocā ti atthikadali, sāliyo ti nānappakāra-
jātassaram upanissāya jātā nānāsāliyo, pavīhayo ti nānappakārā vihayo,
ābhujino ti bhūjapattā, taṇḍulā ti nikkunḍakathusā sayāñ jātataṇḍulasīsāni,
tassa cā 'ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharanīti
pañcavidhapadumasañchannajātassaraṇipokkharanī, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikkasarahitā, apabbharā ti acchinna¹³ samatittā¹⁴, appaṭigan-
dhiyā ti appaṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā 'ti
tassā pokkharanīyā, khemino ti¹⁵ abhayā sīṅgū ti ādīni tesam macchānam
nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍīti utthitasikhā
morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti¹⁶ ti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁷ ti
kaṇṇikamigā¹⁸, chamāgiri¹⁹ ti bhūmiyam patthaṭā piṭṭhipāsāṇā, puppha-
tā ti vicitrapupphasanthatā, dijabbhiguttā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghuttā, evarūpā yattha bhūmipabbatā²⁰ ti.

Evam Bh. Kosiyassa assamam vaṇnesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
35 ta. pavisanādīni dassetum āha :

¹ Cks palāsājā, Bd palasadā, Bs pallasadā. ² so Cs; Ck nika-, Bd niṅga-. ³ Cks
-akā. ⁴ Bd udakavanta. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhagahanā ti, Cs
-gahanā ti. ⁷ Cks -a, Bd sīṅgarukkhā. ⁸ Bd -padukā. ⁹ Bd paduru. ¹⁰ Cks
karotīti. ¹¹ Bd keṇu. ¹² Bd -taḷā. ¹³ Bds supatīhā. ¹⁴ Cks add khemino.
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bd tattha. ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayam
sucim sugandham ajinūpasevitam
atricchakoccham, Hirim etad abravi: 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanam. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājinamdharo²
navehi pattehi sayam sahūdakaṃ
sudh' ābhīhāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggayha ubhoḥi pāṇiḥi
icc-abravi attamanā jaṭādharam:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya³ brahme tidivaṃ⁴ jītāvinī. 271.
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimatā 15
udiritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna sahasacakkhuno:
ayam sudhā Vāsava, dehi me jayam. 272.
82. Tam ena⁵ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ 20
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nīlesu dumesu abhī-
lambitā hutvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhāṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nimantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pāvisi, tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṃ ti susambandhasiraṃ⁷, kusāmayan
ti usīrādīmissakakusatiṇamayaṃ, sugandham ti usīrena c' eva aññena ca
sugandhatīpēna missakattā sugandham, ajinūpasevitan ti upari atthaṇa
ajinena upasevitam, atricchakocchan ti evarūpaṃ kocchāsanam paṇṇasāla-
dvāre attharītvā, sukhayidaṃ āsanam ti sukham nisīda idam āsanam, yaṃ ti 30
yāvadattham, icchamānāyā 'ti sudham icchantiyā, navehi pattehi ti taṃ
khaṇam űeva pokkharāṇito ābhatehi allapaduminīpattehi, sayan⁸ ti sahatthēna,

¹ so all three MSS., read sukhedam. ² Bds -jutimdharo. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enam. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suṭṭhasampannasīsam. ⁸ Cks sāyan.

sahūḍakan ti dakkhiṇodakasahitaṃ, sudhābhihāsīti sudham abhihari,
turito ti somanassavegena turito, handā 'ti vavassaggethe¹ nipāto, jītāvi-
nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathāruceṃ gacchā 'ti anuññātā, udī-
ritā ti tīdasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññan ti devadhītarāṃ, uttaman ti pavaram. sāpañj - - tā ti pañjalihi²
devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte kocche sā upāvisi tadā taṃ ta, nisinnam Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evaṃ Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānam adatvā imissā va sudham adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva saṃsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tīdasānam indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Āsāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṃsī⁶ti abhāsi⁶, vākyam mamā 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Āsāya Saddhā- Siriya cā 'ti Āsāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampatichchitvā Vajayantaratham āruya
agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

84. Tam suplavattham⁷ udatārayī ratham
25 daddallamānam upakiriyaśādisam
jambonadīsam tapaneyyasannibham
alamkatam kañcanacittasantikam⁸. 275.
85. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā lamghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha veḷuriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth' assarājaharayo ayojayum
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bā upasagg-. ² Cks añj-. ³ Cs -lī, Ck Bā -lī. ⁴ Bā -nad. ⁵ Bā aladdhā.
⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bā sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bā -sannibham. ⁹
Bā kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

- alamkate kañcanajāluracchade
āveḷine saddagame¹ asaṃgite. 277.
87. Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabbaṇ ca selaṇ ca vanaspatīni ca
sasāgarāṃ pavyathayittha mediniṃ. 278. 5
88. Sa khippam eva upagamma assamaṃ
pāvāramekaṃsakato katañjali
bahussutam vaddhaṃ vinītavantam
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṃ: 279. 10
89. Indassa vākyaṃ nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṃ, pucchati taṃ purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
Hirī sudhaṃ kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṃ suplavatthan² ti taṃ Vejayantaratham sukheṇa plavanatthaṃ, 15
udatāravīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakīriyasādīsān
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadīsāṃ, yathā tassa aggisikhāsamanāvaṇṇāni³ jalanti tatth
eva jalitan ti a., jambunadīsān ti jambunadasaṃkhātārattasuvannaṃmayāṃ
īsāṃ, kañcanacittasantikaṇ⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭha-
maṅgalena samannāgataṃ, suvaṇṇacandettā⁵ 'ti suvaṇṇamayā candakā 20
ettha rathe, hatthīti suvaṇṇarajataṃmayā hatthī⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṃghimayetttha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṃghamayā nānāratanaṃmayā
pakkhiyo⁷ paṭipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhīm
yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo⁹ ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādise¹⁰ ti balasampattiyā taruṇanāgasādise⁹, kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālamkāreṇa samannāgate. āveḷine ti āveḷasaṃ-
khātehi¹¹ kaṇṇālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṃ vinā sadda-
matten' eva gamanasile, asaṃgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesun ti a., abhinādayitthā¹² ti yānasaddena ekaninnuādaṃ akāsi,
vanaspatīni cā¹² 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā¹² ti a., pavyathayitthā¹² ti 30
kampayittha, ta. ākāsaṭṭhaviṃśakampanena nabhakampanaṃ veditabbaṃ, pā-
vāramekaṃsakato ti ekaṃsakatapavaradibbavattho, vaddhaṃ ti guṇavuddhaṃ,
vinītavantān ti vinītena ācāravattena samannāgataṃ, icc-abravīti rathaṃ
ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṃ abravī, devabrāhmaṇaṃ ti devasamaṃ¹²
brāhmaṇaṃ. 35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bds adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bds -ino. ⁷ Bds pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bds yu-. ⁹ Cks
rāja-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -ḷi-. ¹² Bds seṭha.

So tassa vacanam sutvā:

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammata hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe patiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana tam tam p'ettha¹ [vatthum pahāya aññasmim aññasmim² uppajjāmanato³ hurvā abhāvakārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam - - matā ti Āsā pana yasmā dhanatthikā nāvāya samuddam pakkhanditvā
10 vinatṭhapābhata⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hiroṭtappabhāvasamkhāto⁶ parisuddhe ariyaguṇe patiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha:

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jīṇṇā ca yā yā ca sabhattuṇitthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyā nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyā nivattanti jahitva⁷ jīvitaṃ

20 te sampaticchanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi' pāpajanaṃ nivāraṇī,

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jīṇṇā ti vidhavā, sabhattū 'ti sassāmikā taruṇitthiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etaṃ amhākaṃ ti hiriyā sacittam nivārenti, hirī pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jīvitaṃ ti ye hirīmanā honti attano jīvitaṃ cajitvā hiriyā nivattanti, te ti evan nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampaticchanti amittahatthato mocetvā gaṇhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāriṇī, āyaṃ eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -ttā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks; Bd omits hi; read -ya hī? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hī evaṃ nivattā, Cks te ti evan ti vatvā.

pāṭho, taṇ ti taṃ Hirim, ariyapūjitaṇ ti ariyeḥi Buddhādiḥi pūjitaṃ. Indassa taṃ vedayā 'ti yasmā evaṃ mahāguṇā ariyapūjitā c' esā tasmā taṃ evaṃ uttamā nāṃ' esā ti Indassa kathehi.

Taṃ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṃ Kosiya diṭṭhim odahi 5
Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati,
Hir' āyaṃ devesu hi seṭṭhasammatā
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṇ¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjitā ti laddhiṃ, odaḥiti hadaye pavasesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālatō paṭṭhāya 10
Indassa santike kaṇḍanāsanaṃ labhitvā sabbadevatābhi pūjīyamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṃ tasmim kathente yeva Kosiyaṃ taṃ khaṇaṃ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṃ Mātali „Kosiya āyu-
saṃkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṃ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dōni tidivaṃ samakkama⁶
rathaṃ samāruyha mamāyitaṃ imaṃ⁷,
Indo ca taṃ Inda-sagotta kaṃkhati,
ajj' eva tvaṃ Indasahavyataṃ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṇ ti piyaṃ manāpaṃ, Indasagottaṇ ti purimabhava
Indena sagottaṇ⁸, kaṃkhatīti tavāgamaṇaṃ icchanto kaṃkhati.

Iti tasmim Kosiyaṇa saddhiṃ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruyha dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṃ Mātali Sakkassa santikaṃ nesi. Sakko taṃ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṃ Hirideviṃ tassa aggamaheṣiṃ
katvā adāsi, aparimāṇaṃ assa issariyaṃ ahoṣi.

Taṃ atthaṃ viditvā „anomasattānaṃ kammaṃ nāma evaṃ vi-
sujjhatīti“ S. osānagāthaṃ āha:

96. Evaṃ samijjhanti apāpakammino, 30
atho sucinṇassa phalaṃ na nassati,

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idam. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammino ti apāpakamā¹ sattā evaṃ visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīm Himavantapadese tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānam² sudhābhojanam addasaṃsu, sabbevate ti sabbe pi tam dānam anumoditvā cittaṃ pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ etaṃ adānābhiratam thaddhamacchariyam³ samānam aham damesim evā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahosi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā“ ’ti. Sudhābhojanajātakaṃ⁴.

4. Kuṇālaajātaḥa.

Evaṃ makkhāyatīti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīlite
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā* kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇim nāma nadim eken’ eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni kārenti. Atha Jeṭṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayanagaravāsīnam⁵ pi kammakarā⁶ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadimsu: „idam udakam ubhato⁷
20 nīharyamānam⁸ n’ eva tumhākam na amhākam pahossati⁹, amhākam pana sassam ekaudaken’ eva nippajjissati, idam udakam amhākam dethā“ ’ti. Ka-vāsino vadimsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu mayam rattasuvannaṇilamaṇikālakahāpane gahetvā na sakkhissāma pacchipasibbakādihatthā tumhākam gharadvāre vicarituṃ, amhākam pi
25 sassam eken’ eva udakena nippajjissati, idam udakam amhākam dethā“ ’ti. „Na mayam dassāmā“ ’ti. „Mayam pi na dassāmā“ ti. Evaṃ katham¹⁰ vadḍhetvā eko utṭhāya ekassa pahāram adāsi so pi aññassā ’ti evaṃ aññamaññam paharivā rājakulānam jātim ghaṭṭetvā¹¹ kalaham vadḍhesuṃ¹². Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹³ gahetvā

¹ Bđ -a. ² Bđs -ri. ³ Bđ -kam, asīti nipātavaṇṇanā nīṭhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno. Ka. = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara. Bhi. = bhikkhave. P. = Puṇṇamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁵ Bđ -vāsikānam. ⁶ Bđ -vāsikānam. ⁷ Bđ -vāsikānam. ⁸ Bđ -vāsikānam. ⁹ Bđ -vāsikānam. ¹⁰ Bđ ghaṭṭetvā ghaṭṭetvā. ¹¹ Bđ pavatte-. ¹² Bđ -vāsino sākiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhim vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ karissan-
 tīti¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmim kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ,
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhim saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā⁴ ‘ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā⁶ ‘ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare pañācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya nadim gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saka-
 saññāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ⁸ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakarā c’ eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā ‘ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ‘ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu aṭṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ‘ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamissantīti. Tasmim samaye Bh. Sāvattthiyaṃ¹² viharanto
 pacceṣasamaye lokam volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹³
 addasa, disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho vūpasamissati nu kho no¹⁵ ti
 upadhārento „aham ettha gantvā kalahavūpasamattham tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamissati, atha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Aṭṭadaṇḍasuttam dessessāmi¹⁶. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁷, ahan te paṇḍajessāmi, mahanto samāgamo bhavissantīti¹⁸ san-
 niṭṭhānaṃ katvā¹⁹ sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā Sāvattthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭho nikkhamitvā kassaci
 anāroce tvā²⁰ sayam eva pattacivaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallamaṃ abhujitvā²¹ tesam saṃvegajananattham disvā andha-
 kāraṃ kātuṃ kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesam saṃviggā-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbaggaṇabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsino Bh-taṃ disvā „ambhākaṃ nātisettho S. āgato, diṭṭho nu
 kho ambhākaṃ kalahakaraṇabhāro²² ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-ri āgate amhehi parassa sarīre sattham pāte tuṃ, Ko-vāsino amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Cks vasiṭakānaṃ. ³ Bā koliyarukkhanagaravāsīnaṃ

⁴ Ck sukhatāya ⁵ Bā sevakagāmaḥho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthim. ⁹ Bā nikkhante. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dasse-

¹² Cks dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bā abhujj-. ¹⁶ Cks -haṃ-.

hanantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesum. Ko-vāsino pi tath' eva akāmsu. Atha Bh. otarivā ramanīye padese vālikāpūline pañ-
 nāttavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriyā virocamāno. te pi
 rājāno² Bh-tam vanditvā nisīdīmsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā³“ ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanattāya
 na⁴ kilanattāya⁵ imasmim pana thāne saṅgāmaṃ paccupattihāpetvā
 āgat' amhā⁶“ ti. „Kim nissāya vo kalaho mahārājā⁷“ ti. „Udakaṃ
 nissāya⁸ bhante⁹“ ti. „Udakaṃ kim agghati mahārājā¹⁰“ ti. „Appaṃ¹¹
 bhante¹²“ ti. „Paṭhavi nāma kim agghati m.¹³“ ti. „Anagghā bh.¹⁴“ ti.
 10 „Khattiyā kim agghantīti¹⁵. „Khattiyā nāma anagghā bh.¹⁶“ ti.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagge khattiye nāsetha m.¹⁷
 ti „kalahasmim hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasihena saddhim baddhāghāto¹⁸ sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā¹⁹“ ti vatvā Phandanajātakaṃ kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbam, parapattiyā²⁰
 hutvāpi ekassa sasassa²¹ kathāya tiyojanasahassavittathe Himavante
 catuppadagaṇā²² mahāsamuddam pakkhandino ahesum, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabban²³“ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe²⁴ passati, kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa²⁵, laṭukikāpi sakunikā hatthināgaṃ ghātesīti²⁶“ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tīṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „samaggānam
 hi mahārāja koci otāram²⁷ nāma passitum na sakkotīti²⁸“ vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „samaggānam mahārāja koci vivaram²⁹ passi-
 25 tum nāsakkhi, yadā pana aṇṇamaṇṇam vivādam akāmsu atha ne eko³⁰
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma
 n' atthīti³¹“ vatvā Vattakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttam kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgamissa mayaṃ aṇṇamaṇṇam vadhitvā lohitanadiṃ pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, sace pana S. āgāram ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāram³² catumahādīparajjam³³ hatthagatam abha-
 vissa atirekasahassā³⁴ kho pan' assa puttā abhavissamsu³⁵ tato khatti-
 yaparivāro abhaviṣṣa³⁶, tam kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana. ⁴ Cks omit ni-. ⁵ Bds appaggham. ⁶ Bā bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇādayo.
¹⁰ Bā anattu. ¹¹ Bā adds anattam passati. ¹² Bā okāram. ¹³ Bā vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bā dipaparivāram, Bs dvisahassadīpa parivāram. ¹⁶ Bā adds assa.
¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhaviṣṣa. ¹⁹ Bā -ro ca ācāriṣṣa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū“ ti ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni¹ kumārasatāni adāmsu, Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi parivuto ekadā Kapilapure² ekadā Koliyanagare ti dvīsu nagaresu piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṃ karīmsu. Tesam³ garugāravena na attano ruciya pabbajitānam anabhirati uppajji, purāṇadutiyikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya tam tam vatvā sāsanaṃ pesesi⁴, te atirekataraṃ ukkaṇṭhīmsu. Bh. āvajjanto tesam anabhiratibhāvaṃ natvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma-kathā⁵ sappāyā“ ti upadhārento Kuṇāladhammadesanaṃ passi. Ath’ assa etad ahoṣi: „aham⁶ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇāla-kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā unabhiratiṃ haritvā⁷ sotā-pattimaggaṃ dassāmi⁸“ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṃ ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhattaṃ piṇḍapātaṇṭik-¹⁰ kanto bhattakiccavelāyam eva te⁹ pañcasate bhikkhū āmantetvā „diṭṭhapubbo vo bhi. ramaṇīyo Himavantaṇṭikā¹⁰“ ti pucchi. „No h’ idam¹¹ bhante“ ti. „Gacchissatha pana Himavanta-cārikā¹²“ ti¹⁵. „Bhante aniddhimantā¹³ mayam, katham gamissāma¹⁴“ ti. „Sace pana vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā¹⁵“ ti. „Ama bhante“ ti. ²⁰ S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantaṇṭikā Kañcanapabbataṃ¹¹ Maṇip. Hiṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbataṃ ti nānāvidhe pabbate pañca mahānadiyo¹² Kaṇṇamundakam Rathakāram Sihappapātāṃ Chaddantaṃ Tiyaḅḅalaṃ¹³ Anotattaṃ Kuṇāladahan ti sattadahe ²⁵ dassesi, Himavanto nāma mahā¹⁴ pañcayojanasatubbedho tiyojanasahassavitthato, tassa imam ramaṇīyaṃ ekadesaṃ¹⁵ attano ānubbāvena dassesi, ta. katanivāsāni¹⁶ siḥavyagghahatthikulādāni catuppādāni pi ekadesato dassesi¹⁷, ta. āramarāmaṇṭikādiṇi pupphaphalūpage ruk-³⁰ khe nānāvidhe sakuṇasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantaṃ pu-ratthimāpasse suvaṇṇatalaṃ pacchimāpasse hiṅgulatalaṃ dassesi, imesaṃ rāmaṇṭikādiṇaṃ¹⁸ diṭṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnaṃ purāṇadutiyikāsu chandarāgo pabhīno¹⁹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one ad-. ² Bā -lavatthupure. ³ Cks -suṃ. ⁴ Bā dhammi-. ⁵ Cks omit aham. ⁶ Bā vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bā hetam. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā -to. ¹¹ Bā adds ratanap. ¹² Bā adds satta mahāsārā. ¹³ Bā kiyāṅgalaṃ. ¹⁴ Bā add pathavīto. ¹⁵ Bā ekaṃ-. ¹⁶ Bā -vāsānāni. ¹⁷ Bā -ti. ¹⁸ Bā -ṇiyakānaṃ. ¹⁹ Bā bahino.

ākāsato otarivā Himavantassa pacchimapasse satthiyojanike silātale¹
 sattayojanikassa kappatthikasālarukkhassa hetthā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 5 aṇṇavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 raṃ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmim̐ Himavante tum-
 behi aditthapubbaṃ pucchathā“ ti. Tasmiṃ khane dve citrakokilā
 ubhosu koṭṭisu daṇḍakam̐ mukhena ḍasitvā⁴ majje attano sāmikam̐
 nisidāpetvā atthā cittakokilā purato atthā pacchato atthā dakkhīṇato
 atthā vāmato atthā hetthato⁵ atthā upari chāyaṃ katvā evaṃ tam̐
 10 citrakokilam̐ parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū tam̐ sakuna-
 saṃgham̐ disvā S-raṃ pucchimsu: „ke nām̐ ete bhante sakunā“ ti.
 „Bhi, mama esa⁶ porāṇako vāṃso, mayā tthapitapaveṇi⁷ maṃ pubbe
 evaṃ parivāriṃsu⁸, tadā paṇ⁹ esa sakunagaṇo mahā ahoṣi. adḍhūḍ-
 dhāni dijakāṇṇāsahassāni maṃ¹⁰ parivāriṃsu, anupubbena¹⁰ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe¹¹ pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijakāṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesaṃ S. „tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim̐ upatthapāpetvā atitamaṃ āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharaṇidhare
 nekapupphamalyavitate¹² gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokaṇṇasiḥavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-
 limigabilārasasakannikānucarite¹³ ākinnanelamaṇḍalamahāvārā-
 hanāgakulakaṇṇerusaṃghādhivutthe¹⁴ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaṇimigavātammigapasadamigapurisallukimpurisa-
 yakkarakkhasanisevite¹⁵ amajjamañjaridharabrahātthapup-
 25 phapuphitaggane kapādapaganavitate¹⁶ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajivajivakacelāvaka bhimkāra karavīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghutthe¹⁷ añjanamanosilāharitālāhiṇḍulakahemara-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadesa¹⁸ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bḍ mano. ² Bḍ -nikāya. ³ Bḍ -silatalāya. ⁴ Bḍ gahetvā. ⁵ Bḍ hetthā.
⁶ Ck̐ eka, Bḍ esa mama. ⁷ Ck̐ pameṇi. ⁸ Ck̐ -cār-. ⁹ Ck̐ mama. ¹⁰ Bḍ
 adds pana. ¹¹ Bḍ katham̐ evarūpe. ¹² Ck̐ -malyā-, Bḍ -malla-. ¹³ Bḍ -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Ck̐ kaṇṇakā-. ¹⁴ Bḍ -nānakulakaṇṇu-vutthe. ¹⁵
 Bḍ -pūrisālū-. ¹⁶ Bḍ -pahaṭhapupphapussitagā-vitate. ¹⁷ Bḍ -kurura-, Ck̐
 -cakura-, Bḍ -sarabhūta-, Ck̐ -karavīra-, Bḍ satatamsam-. ¹⁸ Bḍ -kanakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā
 taṃ K-am s-am majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² heṭṭhato heṭṭhato ḍenti³, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti.
 Pañcasatā dījakaññāyo uparūpari⁶ ḍenti, „mā naṃ K-am s-am
 ātapo paritāpīti“⁷. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti⁸
 „mā naṃ K-am s-am sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“⁹. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato ḍenti¹⁰, „mā naṃ K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹⁰ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹¹ vā pahāraṃ adaṃsu¹², māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā¹³ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti¹⁴“. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato ḍenti¹⁵ saṇhāhi sakkilāhi mañjūhi¹⁶ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ¹⁷ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“¹⁸.
 Pañcasatā dijakaññāyo¹⁸ disodisaṃ ḍenti¹⁹ nekarukkhavividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamitthā“²⁰
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṃ K-am s-am ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītitthen' eva n-am
 pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nālīkeraśaṇṇādiyen' eva¹⁹ 25
 n-im²⁰ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²¹. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²² paribbūlho²³ evam apa-

¹ Bds -ethā. ² Bds adds mukhe. ³ Cks naccenti, Bds heṭṭhako ḍenti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bds -mi, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari. ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bds
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bds naḍenti. ⁹ Cks naccenti. ¹⁰ Bds kathaḷāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addaṃsu. ¹³ Bds adds sakkhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Cks
 naccenti. ¹⁶ Bds maññāhi. ¹⁷ Cks mā saṃ, Bds yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -saṇḍāriyeneva. ²⁰ Bds -saṇḍāri. ²¹ Bds rati-. ²² Cks -se
²³ Cks -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo“ ti.

Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathiyati: sabbosadhadharaṇidhare ti vitthāro, ta. sabbosa-
 dhadharaṇidhare ti sabbosadhadharaṇimhi mūlatapattapupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharaṇiyā samannāgato ti a., sabbosadhayutto vā dharaṇidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharaṇidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmiṃ vanasaṇḍo ti vuttam hoti, sesapadayojanāya pi es' eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pilandhanatthāya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 pilandhanamalyēhi ca vitate, rurū 'ti suvaṇṇavaṇṇā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalam vuccati taruṇā bhīmīkaccācchāmaṇḍa-
 lam⁶, mahāvārāhā ti mahāhatthino, ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvārāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgkulena c' eva kaṇṇerasaṃghena⁷ ca adhvuttho⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kālāsīhā, vātammigā ti pasatammigā¹⁰ ti citramigā,
 purisallū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhiniyo, kimpurisā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinnaradaṇḍamānavakakontasakunakappaṇapūradibhedā kinnarā, amajja-
 mañjaridharabrahātṭhapupphapupphitagganekapādapagaṇavitate
 ti makuladharehi c' eva mañjaridharehi ca supupphitehi ca aggamatapupphēhi¹²
 20 c' anekehi pādapagaṇēhi ca vitate, vāraṇā nāma hatthiliṅgasakuṇā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakuṇā yeva, hemaṇ ca kaṇṇcanaṇ cā 'ti dve suvaṇṇajātiyo,
 etēhi aṇṇanādihi nekadhātusatehi anekehi vaṇṇadhāturañjīhi¹⁵ vinaddhapatimaṇḍi-
 tappadese, bho ti dhammālapanamattam etaṃ, citto ti mukhatuṇḍake¹⁶ beṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuddhānīti¹⁹ tīpi sahasāni pañcasatānīti a.,
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayittha²¹, upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā
 nan ti padassa sāmivasen' attho veditabbo, saṃgāmesīti saṃgāmi, saṇhā-
 hīti maṭṭhāhi²², sakkilāhīti²³ piyāhi, mañjūhīti sakkilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gandhakaraṇavasena paricarantiyo
 30 nekarukkhavividhaviṇṇatiphalaṇ ti nekehi rukkhēhi vidadhaviṇṇatiphalaṇ,
 āraṃneva āraṃan ti pupphārāmādisu aṇṇatarena āraṃen eva aṇṇaṃ āra-
 maṃ nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nālikīrasaṇjādiyenā²⁵ ti nāli-
 kīraṇan' eva aṇṇaṃ nālikīraṇaṃ abhisambhotīti evaṃ netvā tattha naṃ

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so C; Ck upadraṇ-
 chā? Bā uddā. ⁶ so C; Ck bhīmījakaccācchā-, Bā taruṇabhigacchāpa-, Bā
 bhīmīgacchāja-. ⁷ Bā kaṇṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Bā issamigā etc. ¹⁰ Bā
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -j, hakā ti. ¹⁴ Bā
 ete. ¹⁵ Bā -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā uparibhogēhi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā addh
 aḍḍhacatutthāni. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā maṭṭhāhi.
²³ Cks saddhīmīlābhīti. ²⁴ Cks salīlāhi. ²⁵ so C; Bā -sañjāriyenevā.

kippam̐ ūeva ratatthāya¹ pāpuṇanti, divasaṃ² paribbūḷho ti sakaladivasaṃ
vūḷho³, apasādetīti tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nivāsarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhasākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanaṃ
labheyyāma⁴ 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇatthānaṃ gami-
sāma⁵ 'ti vasanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ 'ti ādi vacanehi 5
apasādeti, ta.⁴ vinassathā⁷ 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo natthasattāya⁸ asatiyo anavatthitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhitāya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthinaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam⁹ dussilataṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ⁶ tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vatteritīti¹⁰
imāya kathāya⁷ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmim̐ khane dve kālakokilā sāmikāṃ daṇḍakena ukkhipitvā beṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchīṃsu. S. „pubbe bhi. mama sabhāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo⁸ ahoṣi, tassāyaṃ vaṃso⁹“ ti vatvā purimanayen¹¹
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipuṇagiriṇṇapabbhavā¹⁰ haritupayantiyo¹¹ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasāṇhasakkilātāya¹² susukhumasunipuṇā¹³ giri¹⁴ etā- 20
saṃ pabbhavā¹⁵ ti giriṇṇapabbhavā¹⁶ Himavantato sandamānā, haritatipamissa-
oghatāya harita-Kuṇāladahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukkhumasunipuṇa-
giriṇṇapabbhavā¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ evarūpā nadiyo yasmim̐ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇāladahaṃ tā upayanti ta.¹⁹ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanalīnasatapattasogandhikamandālaka- 25
sampattivirūḷhasucigandhamanuññāpāvakappadesa²⁰ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṃ, naḷinaṇ ti setapadumaṃ, satapattan ti
paripuṇṇasatapattapadumaṃ, sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayabandhanasamatthātāya pāvakena²¹ ca 30
padasesa samannāgato ti a. Idāni tasmim̐ dahe rukkhadāyo vaṇṇento āha:

¹ Bā rati. ² Ck^s -sa. ³ Bā paribbūḷho. ⁴ Bā adds nassathā ti gacchatha. ⁵
Ck^s -ra. ⁶ Bā pāhaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Ck^s Bā pu-. ⁹ Ck^s evaṃ. ¹⁰ Ck^s
-ppahāvā, Bā -patava. ¹¹ Ck^s bhari-, C^s bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhumā-
sunipuṇā in the place of tattha. ¹² Bā -salilatāya. ¹³ Ck^s -ṇo. ¹⁴ Ck^s giri,
Bā giri. ¹⁵ Ck^s pabbhāvo, Bā pabbhavo. ¹⁶ Ck^s -bhāvā. ¹⁷ Ck^s -bhāvā. ¹⁸ Ck^s
haritālayantiyo, C^s haritūlayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Ck^s -dālava-.
²¹ Bā māva-.

Kuravakamucalindaketaketasavajulapunnāgavakulatilakapiyakahasanasālasalālacampakāsokanāgarukkhathirītibhūjapattaloddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacocagahane¹ kakūdhakuṭajaamkolakaccikārakaṇṇikārakanaverako-
 5 raṇḍakovīlārakimsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajjabhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugandhikadhanukārikatālīsatagaraūsīrakotṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappadese haṃsapilavakādambakāraṇḍavābhinadite vijjādharasiddhasamanatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 cinṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma phussakokilo pativasati ativiya madhuragirolilasitanayanamattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa addhuddhāni
 15 itthisatāni paricārīkā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dijakaṇṇāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā taṃ P-am ph-am majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ P-am ph-laṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“³ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo heṭṭhato ḍenti,⁴ „sac' āyaṃ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggahessāmā“⁷ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo uparūpari ḍenti⁸, „mā naṃ P-am ph-am ātāpo paritāpīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti⁹, „mā naṃ P-am ph-am sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo purato¹⁰ ḍenti¹¹, „mā naṃ P-am
 25 ph-am gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ adamsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā thambhehi vā pāsānehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹³ saṃ-
 30 gāmesīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo pacchato¹⁴ ḍenti saṇhāhi sa-

¹ Bḍ kurā - ketakavidisamaṇṇulapunnāgabahūla - piyaṇkāhasanasaralācampakāsokakālagulupaduka - dāruṇatecagahane. ² Bḍ tatthevayakkha-. ³ Bḍ -ethā. ⁴ Cks naccenti. ⁵ Bḍ adda sakūṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti. ⁹ Ck kalena, Bḍ kathalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bḍs -ihi. ¹¹ Cks repeat pa-.

khilāhi maññūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ denti nekarukkhavividhaviakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmaṇ' eva ārāmaṇ uyyānen' eva⁴
uyyānaṃ nadititthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvānen' eva j-aṃ lambujavanen'
eva l-aṃ nālikerasañjādiyen' eva⁵ n-iṃ⁶ khippam eva abhi-
sambhonti⁷ ratatthāya⁸. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbūho⁹ evaṃ pasamsati: „sādhū sādhū¹⁰
bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumbhakaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhaddāraṃ paricareyyāthā¹³“ 'ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkaminu¹⁵,
upasaṃkamtivā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocaṃ: „ayaṃ samma
P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusā ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyāma¹⁷“ 'ti. „App-
eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamtivā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-
mantaṃ nisinna kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kissa tvaṃ samma K-la itthiṇaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁸, amanāpabhāṇinaṃ pi
kira samma K-la itthiṇaṃ manāpabhāṇinā bhavitabbaṃ ki-
maṇḍa pana manāpabhāṇinanā¹⁹ ti. Evaṃ vutte²⁰ K. s. taṃ²¹
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
jāyāyācitenā²²“ 'ti, evaṃ apasādito va²³ pana P. ph. tato h'

¹ Bā maññūhi. ² Cks pariū-. ³ Ck -jātadiyeneva, Cs -jādi-, Bds -sañcāri-
keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bds -sañcāraṃ. ⁵ Bā -bhenti. ⁶ Bā rati. ⁷ Cks
divasapari-, Bā divasāmpari-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Ck
addassu, Cs addasāsu, Bā addasāsum. ¹² Bā omits upa-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā
adds si. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ so Cks; Bā jāyājīnenā. ¹⁷ Bā ca.

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohita-pakkhan-dikā pabālāhā vedanā vattanti³ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārīkānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamhā ābādhā⁴ vuṭṭha-heyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā⁵ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumbhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁷ vuṭṭhaheyyā“ 'ti⁸, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasa-liyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo⁹ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmāṅgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānā-bhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹², tirīṭṭi ekarukkhaṇṇāti, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārurakacocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalihi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti, kaṇṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānāṅganamanavajja-bhaṇḍisurucirabbhaginimālaṃalyadhare ti mallikānaṃ ca anaṅgaṇānaṃ anavajjānaṃ ca bhaṇḍīnaṃ surucirānaṃ ca bhaginīnaṃ pupphehi malyadhārāya-māne, dhanukārīti dhanupātālī, tālīsā ti tālīsapattarukkā, kaḍḍhavitāte¹⁷ ti etehi sumanādihi vitatanadikacchapabbatakacche¹⁷, saṃkusumitalatā¹⁸ ti
 30 tesu tesu thānesu suṭṭhukusumitaatimuttakehi¹⁹ c' eva nānāvidhalatāhi ca²⁰ vitatapatimaṇḍitappadesa, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²¹ mukhaparipuṇṇatāya P-kho²²,

¹ Bā yeva. ² Bā adds accayena. ³ Bā pav-. ⁴ Bā adds naṃ, Bā na. ⁵ Bā -sa. ⁶ Bā tumhaṃ. ⁷ Bā add na. ⁸ Bā si. ⁹ Bā -āyo. ¹⁰ Ck haṃ. ¹¹ Ck yāyā-. ¹² so Ck for asano yeva? Bā āsanāyeva. ¹³ Bā satatagha-. ¹⁴ Ck -cova-. ¹⁵ Bā vātaghaṭākā. ¹⁶ Ck yutikā, Cā suyūthikā. ¹⁷ Bā gaccha-. ¹⁸ Ck -late. ¹⁹ Bā adhi-. ²⁰ Ck -latā omitting ca. ²¹ Ck omit p-mukho ti. ²² Ck -khā.

parehi puṭṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāṇayuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā 'ti sakaladivasaṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti², kadāci pana K. e.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāmā 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanaṃ labheyyāma, appevanāmā 'ti
api nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajatīkānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu³ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁴ 'ti jāyājītenā⁵, ayam vā pātho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanatthāya⁶
apasādeti, tato hevā⁷ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṇinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasaṇatṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāmā 'ti
saṃsayaparivittakko imamaḥ ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamimsu, tumhaṃ⁸ ti tumbhakaṃ, app-eva nāmā 'ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhakaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayam hi idān' esa
marissatīti ūtvā tumbhakaṃ pādapariṇāṇikā bhavituṃ āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamīti imā itthiyo sāmikassa matakāle āgatā paṭikkulā bhavissāmā 'ti taṃ pahāya
āgatā⁹ gantvā mama saḥāyaṃ pupphaphalādīni nānābhessajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹⁰ karissāmīti cintetvā nāgabalo M. ākāse¹¹ uppattitvā yena so ten' upa- 20
saṃkami, haṃ ti nipāto, jīvasi sammā 'ti pucchanto evam āha, itaro pi 'ssa
jīvāmīti vadanto haṃ sammā 'ti āha, pāyāpesīti pāyesī, paṭippassambhīti
rūpasanto.

Tāpi dijakaṇṇāyo tasmiṃ aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹² khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁰, attano paricārīkāhi saddhiṃ vasa,
aham pi attano vasaṇatṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹³ maṃ bālāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁴, na me etāhi dhut-
tīhi¹⁵ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁶ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosauācari¹⁷: „ajja K. sakunārājā Himavati¹⁸ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājītenā. ⁵ Ck Bā jayā-. ⁶
Ck āhanatthāya, C^o ābhanat-, Bā abhaṇat-, B^o abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, C^o tuyhan. ⁹ Bā adds ti ahaṃ, B^o ahaṃ. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lātale. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā¹ yebhuyyena² sannipatimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halam sutvā „dh. suṇissāmīti⁵“ saparivāro jāgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhīññātāpasasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadesa viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthīnaṃ agunaṃ kathessati⁶, mayāpi taṃ desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti“ tāpasasahassena⁷ saddhīm iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraññāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-am⁸ kāya-
 sakkhīm katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaññā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha K a ṇ h ā¹⁰
 dveṇṇikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe pīṭhasappimhīti¹⁴“. Bhavati ca paṇ' uttar'
 ettha¹⁵ vākyam:

20 1. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatapaṇvī nāma samaṇi su-
 25 sānamajjhe vasantī¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasantī bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁵ lomasundarī²⁶ Eḷa-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -ṇṇāvijjādharādīnaṃ pj, Bā -vijjbātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks suseāmīti. ⁶ Bā adds mahasamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaññātaṃ, Cks gelaññāṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bā raṃ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pitha-, Cks piṭṭha-. ¹⁵ Cā pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā sīha-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akāri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks omit sā. ²¹ so C;
 Ck tulāputtāṃkena, Bā sūrāvuttakena, Bā sūrādhū-. ²² Bā kākavanti; se III
 p. 90. ²³ Bā nevat-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuruṅgadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmayaṃāṇā Chalaṅgakumāra-dhanantevāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmaddattassa mātaraṃ ohāya
Kosalārājā⁴ Pañcālaçaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akāmsu
pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissase na-ppasaṃse, mahī yathā jagati-
samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁵ aphanānā⁶ 5
akuppa tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Sīho yathā lohitamaṃsabhojano
vālāmigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho
pasayhakhadī parahimsane rato

tath' itthiyo¹⁰, tāyo na vissase naro. 289.

10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-
kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāñijā¹⁵ viya vācāsanthu-
tiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham
iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttosā¹⁷ Yamo 15
v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī¹⁹ anilo
viya yenakāmaṃcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-
phalitāyo²² ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyaṃ:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāñijo va²⁴ vikatthanī²⁵
issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290.

20

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹
visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsayanti ghare bhogaṃ
ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292.

25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam paccāhvutṭhitam³², diṭṭhā
mayā ti atīte kira Brahmaddatto Kāsirājā sampannabalavāhaṇatāya Kosalarajjam
gahetvā Kosalarājānam māretvā tassa aggamahesiṃ sannisinnaḥabbham gahetvā

¹ Cks eḷamārakaṃ, Bđ eḷakakumāraṃ. ² C° Bđ -raṃdha-. ³ Bđ evaṇhi-. ⁴ so Cks;
Bđs -jam ⁵ C° sabbāsaha, Ck sabbāsahā. ⁶ Ck athanānā. ⁷ Ck tali-, tathi-, B°
dati-. ⁸ C° vajā-. ⁹ Bđ pañcāvuddho, B° -vudho, Ck pañcahatthe. ¹⁰ Ck rat-
thitthiyo, C° tthitthiyo, Bđ tattitthiyo. ¹¹ Bđ adds kho. ¹² so all three MSS.
¹³ Cks na hetāvavandhakiyo. ¹⁴ so C°; Ck madirā viya visagiddhā, Bđ madirā
varitṭhā. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ Ck vācāyasatthutthiyo. ¹⁷ Ck dutto, C° dutto. ¹⁸ all
three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacaṇā. ²¹ Bđ -ā. ²²
Cks -liniyo. ²³ Bđ riṭho. ²⁴ Bđ ti. ²⁵ Ck vitatthati, Bđ vikattani. ²⁶ Bđ
isīṅgamiva parivattā. ²⁷ Bđ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - - wanting in C°. ²⁹ so C°;
Ck -samāpakā ti, Bđ -samāgatā. ³⁰ so C°; Ck pañcadā, Bds niccaphalo. ³¹ Ck
ratanatthakaritthiyo, Bđ ratanānantaritthiyo. ³² Ck pañcā-, Bđ paccānuvu-.

- Bārāṇasīn gantvā taṃ attano agramahesiṃ akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaraṃ vijāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varaṃ gaṇhā³ 'ti ā., sā gabitakaṃ katvā t̥hapesi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā ti nāmaṃ karim̐su, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pitarā te varo dinno, 5 taṃ ahaṃ gaheṭvā t̥hapesiṃ, tava ruccanakaṃ varaṃ gaṇhā 'ti ā.⁵, sā: mayhaṃ⁶ avijjamānaṃ⁷ n' atthi, patim̐ gahaṇatthāya⁸ me sayamvaraṃ karehīti kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaraṃ ā., sā rañño ārocesi, rājā: yathā-ruciṃ⁹ patigaṇhātū 'ti vatvā sayamvaraṃ ghoṣāpesi. rājaṅgaṇe sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā bahupurisā sannipatiṃsu, Kaṇhā pupphasamuggaṃ ādāya uttara-sīhapaṇḍare t̥hitā olokeṇti ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājaḡottato¹⁰ Ajjuno 10 Nakulo Bhīmaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹² Takkaṣilāya disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gaheṭvā¹³ desacārittaṃ jānissamā 'ti vicaraṇtā Bārāṇasīṃ pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā mayam pi gamissamā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵ 15 pi ta. gantvā paṭipāṭiyā atthaṃsu, Kaṇhā te disvā pañcasu t̥hitesu paṭibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbaṭakāni khīpitvā: amma ime pañca jane vāremīti¹⁶ ā., sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁷ avatvā anattamaṇo va kiṃjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ¹⁸ ñatvā tesāṃ sakkāraṃ katvā taṃ pādapariṇāsiṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde 20 te¹⁹ kilesavasena saṇḍaṇhi, eko pan' assā paricāriko khujjo pīṭhasappī atthi, sā pañca rājanaputte kilesavasena saṇḍaṇhitvā tesāṃ bahinikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena anuḍayhamānā khujjena saddhiṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-dhiṃ kathenti: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājanaputte māretvā tesāṃ galalohitena tava pāde makkhāpessāmīti²⁰ vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena 25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitaṃ pi tav' atthāya pariccattaṃ mama pitu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmīti²¹ va-dati, itarehi saddhiṃ missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²² amhe piyāyati issariyaṃ ca no etaṃ nissāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasaṃ ābādhikā ahoṣi, atha naṃ te parivāretvā eko sīsaṃ sambāhanto nisīdi sesā 30 ekekaṃ hatthaṃ ca pādaṃ ca, khujjo pana pādamaṇḍale nisīdi, sā sīsaṃ sambāha-mānaṃ jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīvissāmi pitu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmīti sīseṇa saṇḍaṇṇaṃ dadamānā taṃ saṇḍaṇhi, itaresaṃ pi hatthapādehi tath' eva saṇḍaṇṇaṃ adāsi, khujjassa pana: tvam ñeva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīvissāmīti jivhāya 35 saṇḍaṇṇaṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saṇḍāya taṃ atthaṃ jāniṃsu, tesu sesā attano dinnasaṇḍāyo²² jāniṃsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Cks omit sā. ² Cks omit pana. ³ Bā -hāhi. ⁴ Bā adds taṃ āha. ⁵ Bā omits āha. ⁶ Bā adds aṇṇaṃ. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā gaṇhana-. ⁹ Bā -itaṃ. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Cs paṇḍarāja. bho. ¹¹ Bā siha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehiti. ¹⁷ Cks -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-mīti. ²¹ Cks te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapādājivhāvīkāre disvā: yathā mayhañ evaṃ sesānaṃ pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhaviṣṣati khujjena cāpi saddhiṃ etissā santhavena² bhavittabban ti
 cintetvā bhātaro gabetvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāraṃ dassentīti, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumbhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³ 5
 ambhākaṃ pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvīkārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhiṃ
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddbahañtesu khujjaṃ pakkosītvā pucchi,
 so sabbaṃ pavattim kathesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussilo, ambhādiso nāma jātisampanne sobhaggappatte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapaṭikkūlena khujjena saddhiṃ pāpakammaṃ karotī, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthihi saddhiṃ ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāsenā 'ti pañca janā
 Himavantaṃ pavasiṭvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. saṅgarājā Ajjunakumāro ahoṣi, tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dveṇṇitika⁶ ti Kosalarāñño⁷ Kāsirañño ca vasaṇ' etaṃ vuttaṃ,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitvā¹³ uraṃ
 allinā tasmā chinnaṃsiso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanena¹⁵ 'ti khujjena vāmanakena¹⁶, aparāni pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavattusmiṃ tava ayaṃ vibhāvanā:
 atūte kira Bārāpasim nissāya Saccatapāvi¹⁷ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālaṃ karetvā ta. vasamānā cattārī¹⁸ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalana-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākāṭā ahoṣi, B-sivāsino khipitvāpi¹⁹ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāviyā²⁰ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle paṭhamadivase
 tava suvaṇṇakārā gaṇabandhane²¹ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²² maccha-
 māṃsasurāgandhamālādīni netvā²³ surāpānaṃ ārabhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādiṭṭhako²⁴ chaḍḍento: namo Saccatapāviyā²⁵ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 sndhabāla calacittāya itthiyā namo karosī aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasaṃvattanikaṃ kammaṃ²⁶ karīti ā, atha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhī hohi²⁷ sahasseṇa abbhutaṃ kara²⁸ ahan te²⁹ Saccatapāvim³⁰ ito sattame
 divase alaṃkatapaṭiyattaṃ imasmiṃ ṭhāne nisinnā suravittam³¹ gāhāpetvā suraṃ

¹ so Bā; Cks -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bā add āma jānāmā ti. ⁴ Bā add
 vatvā. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā add ca. ⁷ Bā dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 C paṭibaddhantibaddhaya. ⁹ Cks paṭibaddhamanā, Bā -bandhamanā. ¹⁰ Cks
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Cks pi. ¹² Bā gīvā. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Ck pañcapatima-
 ticcā, C pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bā add idaṃ vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, C -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā add divasāni. ¹⁸ Cks omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ Bā gaṇabandhena. ²¹ Bā katvā. ²² Bā āharetvā. ²³
 Cks -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Cks omit ka-. ²⁶
 Bā add ti. ²⁷ Bā karotī. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Cks for -vittakaṃ?
 Bā -dhiṭhakaṃ.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthīti ā., so na sakkbhissasīti vatvā tena saddhīm sahasseṇa abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārānaṃ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavasiṭvā 'tassā vasaṇatthānassa avidūre suriyaṃ namassanto atthāsi, sā bhikkhāya² gacchamaṇā taṃ diāvā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahaṇ tāva susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabbam aṣe' antarena³ santadhammena vandissāmi naṃ ti upasaṃkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiya-
- 10 divase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci⁴ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaraṃ paṭisanthāraṃ labhitvā thokaṃ nissiditvā gatā, chaṭṭhadivase pana taṃ āgantvā vanditvā nissinnaṃ: bhagini kin nu kho ajja Bārāṇasīyaṃ mahāgītavāditaṣaddo ti vatvā: ayya tumbe na jānātha nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kilantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha naṃ' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchi, cattāri ayya⁵
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁶, devasikaṃ h' esa⁷ rattim bhuñjati, so⁸: kati te⁹ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvāḍassa vassānīti vutte tumbhakaṃ kati hīti vutto¹⁰ idaṃ chaṭṭhaṃ vassan ti ā., aha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumbhakaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n'
- 20 atthīti vatvā: bhagini mayam n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ kiṃ ambhakaṃ yeva uṇho nirayo mahājanassa kiriyam karoma ahaṃ gihi¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanam na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā: ayya ahaṃ pi ukkaṇṭhitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ ahaṃ pi gihiṇi bhavissā-
- 25 mīti ā., aha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti taṃ nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpāṇamaṇḍapaṃ gantvā tāya surāvitthakaṃ¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā taṃ paṭṭa puttadhītāhi vadḍhi, tadā K. putto²⁰ ahosi, so taṃ kāraṇaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusmiṃ²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākātijātakavaṇṇanāyā²² viṭṭhāritā, tadā pana K. Garuḷo ahosi, tasmā attanā diṭṭham pakāseṇto diṭṭhā mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmiṃ²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gahetvā tassa aggamaheṣiṃ gabbhinim²⁴ ādāya Bārāṇasiṃ paccāgantvā tassā gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣiṃ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
- 35 vaṇṇarūpakasadiṣaṃ puttāṃ vijāyitvā: vuddhippattāṃ pi naṃ Bārāṇasirajā esa

¹ Bā adds taṃ. ² C^s -tare, Bā^s -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.

⁵ C^s bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ C^s omit te. ⁹ Bā kati vassāni ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ C^s omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ C^s -i, Bā gihi.

¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ C^s -ti-. ¹⁶ Bā bala-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C^s -cittakam, Bā -dhiṭṭhakam. ¹⁹ C^s -mjitto, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā^s surādhuttako.

²¹ Bā^s tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā^s catukka-. ²⁴ Bā^s sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama ¹ dāraṃ pilotikaṃ attharitvā āmakasusāne ²
nipajjāpetvā ehi ti ā., dhātī ³ tathā katva nahātvā ⁴ paccāgami, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa āraḁkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elāpālassa
tasmiṃ padese elakā vārentassa ⁵ ekā elikā taṃ kumārāṃ diśvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyevā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo ⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyaṃ diśvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dāraṃ diśvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ nojiminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsa-
cuṇṇena mukhaṃ nibbivaraṃ limpitvā ⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
heṭṭhātitthe rājanivesane jīṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajāpatiko mukhaṃ ⁸
dhovanto diśvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dāraṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā ⁹ tasmiṃ puttasingheho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi, taṃ sattaṭṭhavassakālato paṭṭhāya
mātāpitaro rājakulaṃ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālato paṭṭhāya so
ca ¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ ¹¹ karoti, raṇḍo ca aggamaheṣiṃyā
Kuraṅgavī ¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharā, sā tassā diṭṭhakālato paṭ-
ṭhāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇaṭṭhā- 20
naṃ eva āgacchati, tesāṃ abhiṇḍadassanaena ¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjbhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo ¹⁴ raṇḍo ārocesuṃ, rājā kujjhītvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā., amaccā: mahā-
parādhō esa nānāvidhā ¹⁶ kammakaraṇā ¹⁷ kāretvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadimsu, tasmiṃ khaṇe kumārassa pitā āraḁkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucci, sā devānubhāvena ¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchisimīṃ nibbatto Kosalarāṇḍo putto ahaṃ
putto me mato ti tumhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā ¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko elāpālo 30
paṭijaggi so attano elikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
amhākaṃ ²⁰ gehe jīṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo diśvā posesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm ²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattim sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alāṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassā pana elakānaṃ 35

¹ C^s B^d omīti mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^k ccāti? C^s dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā.
⁵ B^d -ke cārentassa. ⁶ C^k tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d vili-. ⁸
B^d makaci. ⁹ B^d tasma. ¹⁰ B^d sveva. ¹¹ B^d gehajīṇapaṭisaṃkhā. ¹² B^d
kuraṅgadevī. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds sutvā, B^s ṇātvā. ¹⁵ B^d idam.
¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇaṃ. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^d tum-. ²¹ C^k
dhāti, B^d -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karimsu², ath' zssa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṇḡaviṇ⁴ ādāya gantvā rajje patiṭṭhāsi, ath' assa Bārāpasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṇḡakumāram nāma ācariyam⁵ katvā pesesi, so tassa
 5 ācariyo me ti senāpatiṭṭhānam adāsi, aparabhāge Kuraṇḡavi⁶ tena saddhiṃ anācāram akāsi. senāpatino pi paricārako⁷. Dhanantevāsi nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṇḡaviyā⁷ vatthālāmkārādini pesesi, sā tenāpi saddhiṃ pāpam akāsi, K. tam kāraṇam āharitvā dassento diṭṭhā mayā ti ādīm āha.

Ta. lomasundarīti romarājyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṇḡakumāra-
 10 dhanantevāsinā ti Elakamārakam⁹ patthayamānāpi Chalaṇḡakumārasenā-
 patinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsinā ca saddhiṃ pāpam akāsi, evam anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāham tā¹³ na-ppasameāmīti, idam M. atītam āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṇḡakumāro ahoṣi, tasmā attanā diṭṭhakāraṇam āhari.

Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārāpasirajjam gahetvā B-siraṇṇo
 15 aggamaheṣiṃ gabbhinim pi aggamheṣiṃ katvā sakanagaram eva gato, sā aparabhāge puttam vijāyi. rājā aputtakattā tam puttasiṇehena positvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattam attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttam passitukam¹⁵ amhīti Kosalarājānam
 20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāpasim gacchanti¹⁶ dvinnam raṭṭhānam antare ekasmiṃ nīgame nivāsam gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇṇākāram uṇanesi¹⁶, sā tam disvā va paṭipaddha-
 25 citta tena saddhiṃ pāpakammaṃ¹⁷ katvā katipāham tatth' eva vitiṇāmetvā B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmiṃ yeva nīgame ni-
 vāsam gahetvā katipāham tena saddhiṃ anācāram caritvā Kosalanagaram gatā, sā tato paṭṭhāya nacirass' eva tam tam kāraṇam vatvā puttassa santikam gac-
 30 chissamīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmiṃ nīgame addhamāsamattam tena saddhiṃ anācāram cariti, sampuṇṇamukhahitthiyo nāma¹⁹ dussilā musāvādinīyo ti, idam pi atītam dassento²⁰ evam h' etan ti²¹ ādīm āha.

Ta. Brahmādadattassa mātaran ti Bārāpasirajjam kārentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātaram, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tam
 attanā nātam kāraṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā
 ca pañca itthiyo pāpam akāmsu, na aṇṇā ti saṇṇam mā kari, atha kho etā ca
 35 aṇṇā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmiṃ ṭhāne ṭhatvā loke aticārīnīnam vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahi samānarattā ti paṭighābhāvena sabbesu samarattā²² hutvā sā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā

¹ Bds elakakumāro. ² Bd akāmsu. ³ Cks omit tam. ⁴ Bds kuraṇḡadevi. ⁵ Ck ācā. ⁶ Ck Bd -iko. ⁷ Pd kuraṇḡadeviyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārāme-. ¹¹ Bd -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Bd -auto. ¹⁶ Bds -nāmesi. ¹⁷ Bd pāpam. ¹⁸ Bds gacchamīti. ¹⁹ Bds nāmētā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanatti, C heta-nanti. ²² Bds samāna-.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamañam paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhiñ pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 davasena¹⁰ sahanti, sace tāsāñ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanattham na phandanti¹² na kolāhalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretum, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcahattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnañ ca caraṇānañ vassen' etañ vuttam, suruddho ti suluddo su-
 pharuso, tath' itthiyo ti yathā sihassa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro hatthapādā 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthinañ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ gaṇhanto tehi pañcahi pi gaṇhāti tathāpi¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi pabaritvā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādati evaṃ etāpi kakkhaḷā pasayha khādika¹⁷, tathā h' etā thirasiḷe
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā sīlavināsañ pāpentī, yathā so 15
 parahimsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahimsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 evaṃ agūṇasamannāgatā, tāsu²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthinañ vesiyo ti ādini nāmāni na etāni
 tāsāñ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhikāyo ti²⁸ sāmikaghatikāyo,
 sv-āyam attho Mahāhamsajātakena dipetabbo, vuttam h' etañ:

Māyā c' esā maricīva soko rogo c' upaddavo (supra p. 387)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tāsu yo vissase poso so naresu narādhamo ti,

veṇikāta ti kataveṇiyo, yathā hi molim bandhitvā aṭaviyañ tñitacoro janāñ
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasāñ³⁰ netvā dhanāñ³¹ vilumpanti, madiriva
 diddha³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikārañ dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccākkiccañ ajānantiyo aññasmiñ kattabbe aññam eva
 karonti vayovikārañ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāñijo attano 30
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano agūṇaṃ paṭicchādetvā guṇam
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmīgassa³⁷ siṅgañ parivattitvā
 tñitam evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā³⁹ ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bđ katham. ³ Cks -nañ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bđ omits ph-. ⁸ Bđ adds na calati. ⁹ Bđ

sabbesu pūrisesu. ¹⁰ Cks nalok-. ¹¹ Bđ tassā, Ck omits tassa. ¹² Bđ -ati.

¹³ Bđ -oti. ¹⁴ Bđ pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bđ tathā tāpi. ¹⁷

Bđ -itā. ¹⁸ Bđ -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bđ omits tā-. ²¹ so Bđ; Ck gamani,

Cs gamatiyo. ²² Bđ sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bđ ba-. ²⁵ Bđ vadhitāyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antiti. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bđ -ā. ³⁰ Bđ -vanam. ³¹

Bđ janam. ³² Bđ -rāvaritthā. ³³ Bđ yathassā. ³⁴ Ck yovi-, Bđ viparitākāram.

³⁵ Cks -satthu-, Bđ -saṇha-. ³⁶ Bđ vipa-. ³⁷ Bđ isimi-. ³⁸ Bđ vi.

viya musāvādītāya dujjīvā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūtha-
 kūpo evaṃ vatthālamkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-
 paṭicchanno āvaṭo akkanto pādadukkhāṃ janeti evaṃ etāpi viassāseṇa upasevi-
 yamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūrāṃ evaṃ etāpi
 5 methunena vijāyanaṇa alamkāreṇā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tiṇṇaṃ bhi.
 dhammānaṃ attito mātugāmo ti ādi, rakkhāsī viyā 'ti yathā rakkhāsī nāma
 maṃsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanāṃ paṭikkhipitvā
 maṃsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na
 10 tussanti dhanāṃ agaṇetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
 ekantaharo³ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādīsū na kiñci pariharanti
 sabbaṃ kilesavasena sīlavināsaṃ pāpetvā dutiyacittavāre nirayaṃ upanenti,
 sikkhivā 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabbaṃ bhakkhayati tath' eva
 tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nadiupamāya pi es' eva nayo, yenakā maṃcarā
 ti bhummatthe karaṇavacanaṃ, yattha etāsaṃ kāmo hoti tath' ieva dhāvanti,
 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato taṃ upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavannāpi⁵
 honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakarā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasadisāṃ katvā
 passanti, visarukkho ti ambasadisō kimpakkarukkho, so niccam eva phalaṭi
 vaṇṇadisampauno ca⁷ hoti, tena taṃ nirāsaṃkā paribhuñjitvā maranti, evaṃ
 etāpi⁸ rūpādivasena⁹ niccaphalitā¹⁰ ramaṇiyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pātenti, tena vuttaṃ:
 Āyatim¹² dosaṃ nāññāya¹³ yo kāme paṭisevati
 vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitan ti
 yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi silādivi-
 nāsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi 'aco pi pattam pi puppham pi
 25 phalam pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpam pi -pe- poṭṭhabbaṃ
 pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalijitāyo ti, punaruttaraṃ¹⁸ ti
 gāthābandhanena taṃ atthaṃ pākāṭataraṃ¹⁹ kātuṃ evaṃ āha, ta. ratanā nta-
 karitthiyo²⁰ ti sāmikehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakarā itthiyo
 tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

30 Itoparaṃ nānappakāreṇa attano dhammakathāvilāsaṃ dassento
 āha, cattār' imāni samma P-kha yāni kicce jāte anattacarāni²¹ bha-
 vanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ
 cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsaya²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anantā va, Ck anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd tathevattāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattakāri. ²² Cks omit kicce jāte anattakāri tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

6. Goṇaṃ dhenuṃ ca yānaṃ ca¹
bhariyaṃ nātikule na vāsaye,
bhajanti² rathaṃ ajānakā³,
ativāhena hananti puṇḍavaṃ, 293.
7. Dohena hananti vacchakaṃ,
bhariyā nātikule padussatīti. 294.

5

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anattahacarāni bhavanti:
aguṇaṃ dhanuṃ nātikule⁵ ca bhariyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṇ
ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anattahacarāni¹⁰
bhavantīti. Aṭṭhahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
jānāti¹¹: daliddatā āturaṭā jīṇṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā¹² pa-
mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādanena¹⁴,
imehi khalu s. P-kha aṭṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

8. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇṇakaṃ surasoṇḍakaṃ
pamattaṃ muddhapattaṃ ca¹⁶ rattaṃ¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ
sabbakāmapadānena¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

15

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāma-
manasīlā ca hoti uyyānasīlā²¹ ca hoti nadititthagamanasīlā ca hoti
nātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussa- 20
maṇḍanānuyogam²² anuyuttasīlā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasīlā
ca hoti padvārathāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyam:

9. Arāmasīlā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātīparakulāṃ²⁶
dussamaṇḍanaṃ²⁷ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁸ 296.

25

10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvārathāyini²⁹

navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³¹ vijam-
bhati vīnamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti pādēna
pādāṃ akkamati³¹ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakaṃ ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṇ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūni. ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cārā? Bḍ vāraṃ, Cs pāraṃ
⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikkha bhañḡaṇca. ⁹ Cs pāpāsabhācako. ¹⁰ Bḍs -karāni.
¹¹ Bḍs add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² Bḍ muṭhatā, Bs muddatā ¹³ Bḍs sabbadhane. ¹⁴ so Bḍs; Ck anuppāpadena, Cs anuppapāna. ¹⁵ Cks panu-.
¹⁶ Bḍ -tteraṇca. ¹⁷ Ck rathanaṃ. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bḍ paṇidhānena.
²⁰ Bḍ -anti. ²¹ Bḍs -gamanasīlā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cs pañcadvā-, Bḍ padvārāyini.
²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bs adā-
sadu-. ²⁸ Bḍ -na- ²⁹ Cks -ṭṭhā-, ³⁰ Bḍ -rant- ³¹ Bḍ ajjhāratī. ³² Bḍ -mi.

olaṃgheti¹ kilāti kilāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyāceti⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati viviccam bhāsati naccena gītena vāditenā roditenā vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam sañ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīm dasseti akkhīm nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālisāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcavīsāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avañṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattam tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvaṃ
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasamkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcavīsāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānusocati,
 disvā patim āgataṃ nābhinandati,
 bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.
12. Anattam tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthañ ca hāpeti akiccakārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ulaṃghāpesu. ² Ck bhojā-, Cs bhujā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck -nati, Bā nikkhanati. ⁶ Bā upalikkhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nillō-
 lati. ⁹ Bā paṭib-. ¹⁰ Cks sirāmsam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
 -tṭham, Cs pavussam. ¹⁴ Ck pavuccasam. ¹⁵ Ck omit tassa bh. v. ¹⁶ Cks parā-.
¹⁷ Bā kukupiya-, B² kukummiya-. ¹⁸ Cks omit tita. ¹⁹ Bā adds abhinham
 dvāre tiṭṭhati kacchāni āṅgāni thanāni dasseti disodisam gamtvā pekkhati. ²⁰
 Bds -visati. ²¹ Bds -antīti. ²² so all three MSS. ²³ so Cks for anattamassa,
 Bā anattam tassa. ²⁴ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kumkumī,
dīghañ ca assasati dukkha vediti³,
uccārapassāvaṃ abhiṇha⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵,
saddaṃ nisāmeti parassa bhāsato. 5
nihatabhogā ca karoti santhavam, etc etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kasirābhataṃ dhanam
vittaṃ vināseti dukkheṇa sambhataṃ,
paṭivissakehi ca karoti santhavam, etc etc. 302.
16. Nikkhaṇṭapādā visikhānucārinī 10
niccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravāl⁶, etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti,
disodisaṃ pekkhati bhantacittā, etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadi vāṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbittiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakeṃ¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aṇṇaṃ aladdhā¹² pīṭhasappināpi [saddhiṃ]. 306.
20. Narāṇaṃ āramakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attauā¹³ pīṭikarāpi vesiya¹¹,
na vissase, tiṭṭhasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇaṃ dhenun ti līṅgavipallāsena vuttaṃ, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhayā hutvā taruṇakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhiṃ anā-
cāraṃ carati, nātakā nātavāpi niggahaṃ na karonti attano akittiṃ paribaramānā
ajānantā viya honti, anattacārinīti¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti^{17a},
aguṇaṃ ti jiyārahitam, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alaṃkāradīnaṃ abhāvato kilesena
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti taṃ avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti, jarājīṇo kāyikavācasikakkhiḍḍāratīsamatto na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā-. Bđ parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.
⁴ read: -ba. ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetaḡā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bds -natī.
⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so Bđ; Cks omit no. ¹² Cks alatha. ¹³ Bds
-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārāni-? ¹⁶ so Cs
for -attāni?; Ck -attāni. Bđ anācaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ Bđ -nāti. ¹⁹ Bđ ti, Cks piya. ²⁰ Bđ adds hi

- surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharam² ñeva paveseti, muddho³ andhabālo ratikusalo⁴ na hoti, pamatto dāsisoṇḍo⁵ hutvā gharadāsāhi⁶ saddhiṃ samvasati, bhariyaṃ pana akkosati paribhāsati tena taṃ⁷ avajānāti⁸ sabbakiccesu anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti taṃ akkosati paribhāsati, yo pana⁹
- 5 sabbadghanam anuppādeti kuṭumbam paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-sāram hatthe katvā taṃ dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti gharato pi taṃ nikkadḍhissati¹⁰, muddhapattanti muddhabhāvappattaṃ, rattan ti pamattaṃ, padosa māharatīti sāmike padosaṃ āharati dussati pāpakammaṃ karotīti a., āramagamana silā ti sāmikaṃ¹¹ anāpucchā va abhinham pupphā-
- 10 rāmādīsu aññataram gantvā ta. anācāram caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-tāya¹² balikammaṃ katan ti ādīni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana addhā esā ta. anācāram caratīti puna tassā gantum na deti, evaṃ sabbattha attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam gehaṃ, taṃ sā¹³ asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹⁴ atthi taṃ sodhe-
- 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasilā ti vātapānatarādīhi olokanasilā¹⁵, padvāraṭṭhāyini ti attano aṅgapaccaṅgāni dassenti padvāre tiṭṭhati, accāva-datīti¹⁶ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁷ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷ aññassa nimittam dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ ahaṃ taṃ diavā vijambhissāmi¹⁸ tāya saññāya okāsassa atthitam vā natthitam vā¹⁹ jāneyyāsīti paṭhamam eva
- 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evaṃ esa mayi bajjhissatīti sāmikaassa passe ṭhitā va vijambhati²⁰ vijambhanam²⁰ dasseti, vinamatīti kiñcid eva bhūmiyaṃ pāsetvā taṃ ukkhipanti viya onamitvā piṭṭhiṃ dasseti, vilasatīti gamanādīhi iriyāpathehi alaṃkārena vilāsam dasseti, vilajjatīti vilajjanti viya vatthena sarīram chādeti kavāṭam vā bhittam vā alhiyati, nakhenā 'ti pādana-
- 25 khena pādanakham natthanakhena hatthanakham²¹ ghaṭṭeti, kaṭṭhenā 'ti daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttam aññassa vā puttam gabetvā ukkhi-pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakam kilāpeti, cumbanādīsu pi es' eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalaṃ vā puppham vā deti, yāca-tīti taṃ eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena kataṃ anukaroti, uccan ti
- 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²² vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³ vā amanāpavacanena vā²⁴ paribhavavacanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti bahujanamajjhe apaṭicchanne²⁶, viviccan ti raho paṭicchannam, naccenā 'ti etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattim deve vas-sante vātapānena hatthim āropetvā seṭṭhiputtana nīṭāya purohitabrāhmaṇiyā
- 35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitam hasati²⁸, evam pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks am-. ⁶ Bā nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadhati. ¹⁰ Bā adds āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamh-. ¹⁹ Bā atthi-bhāvam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijamh-. ²¹ Bā omits hattha -. ²² Ck thomasavanena. ²³ Ck mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵ Cks -bhavanavasena, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakaṃ, palikhatīti¹ dantehi likhati sīrasaṃ ti
kesavaṭṭim eva, kesānaṃ mocanabandhane pi² parapurisānaṃ nimittam karoti³
aniyāmetvā vā⁴ kocid eva sārājissatīti pi karoti⁵ yeva⁶, veditabbā bhavati⁷
ayaṃ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā
bhavati⁷, pavāsaṃ ti asukagāme payuttadhaṇaṃ nassati gaccha taṃ sādhehi
vyavahāraṃ⁸ karohīti ādini vatvā tasmīṃ gate anācāraṃ caritukāmā pavāsaṃ
vaṇṇeti, anattthaṃ ti avaḍḍhiṃ, akiccaṃ ti akattabbayuttakaṃ, paridāhitvā
ti gāḷhaṃ nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito c' ito ca parivattamānā, kum-
kumiyajātā ti kolāhalaajātā pādāmūle nīpanne upaṭṭhāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappa-
kāraṃ kolāhalaṃ karoti tassa kilesaratīti nāseti dukkhaṃ vedayatīti sīsaṃ 10
me rujjatīti ādini vadati, vilomamācaratīti āhāraṃ sītaṃ icchantassa unhaṃ
detitī ādinaṃ vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkhaṃ¹⁰
sambhatānaṃ bhogaṇaṃ surāolatādīhi vināsikā, santhavaṃ¹¹ ti kilesavāsena
santhavaṃ¹¹ karoti, nikkhantaṃ pādā ti jārasaṃ upadhāraṇatthāya nikkhanta-
pādā, sāmike patimbi agāraṇ' eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārīni hoti, 15
sabbatthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpaṃ
kareyyuṃ, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho
mantanake paribhedake khaṇaṃ¹³ vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsaṃ vā
paṭicchannaṭṭhānaṃ vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nīpātamatthaṃ, alattā¹⁵
ti aladdhā ayaṃ eva vā pāṭho, aññaṃ sampannapurisāṃ¹⁶ alabbhivā pīṭhasappi- 20
nāpi tato patikīṭṭhatarena pi¹⁷ pāpakaṃ kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhi-
ratikārikāsu¹⁹, aniggahāsū ti niggahena vinetuṃ asakkuṇṇeyyāsu, titttha-
sāmā ti yathā tittthaṃ uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantaṃ vāreti tathā
etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyaṃ Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama- 25
rūpadharo, tassa devasikāṃ amaccā²² gandhakarāṇḍakasahassaṃ āha-
ranti, ten' assa nivesane paribhaṇḍaṃ katvā gandhakarāṇḍake phāletvā
gandhadārūni katvā āhāraṃ pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā
ahosi nāmena Kinnarā²⁵ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla-
caṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahosi, rañño pana pāsādaṃ nissāya 30
antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākā pākāramatthake olam-
banti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath'
ekadivasāṃ Kinnarā devī vātapānena olokentī taṃ disvā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omit niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā add paduṭṭhā. ⁶ Bā -antīti. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ C Bā -a. ¹¹ Bā saṇṭha-. ¹² Ck -no pi, C -no ti. ¹³ Ck mattanakkhataṃ, C man-
tanakkhaṇa. ¹⁴ Bā -yyuṃ. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ C Bā -nnaṃ. ¹⁷ Bā paṭik-
kūlata-. ¹⁸ Ck adds āramakārāsu, C -karāsu. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three
MSS. for kañci? ²¹ Bā kinnaro. ²² Bā -ccasahassaṃ. ²³ Bā paccati. ²⁴ Bā
pissa. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṃgaṇhitvā tasmim niddam okkante
 sanikam utthāya nāuaggarasabhojanam suvaṇṇasaraḥ pakkhipitvā
 ucchaṅge¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambum āruyha
 sākḥāya oruyha pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgatamaggen²
 5 eva pāsādam āruyha gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhim ni-
 pajji, eten³ upāyena nibaddham ten⁴ eva saddhim pāpam karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam
 pavisanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattam pīṭhasappim
 disvā purohitam āha: „pass⁵ etam⁶ manussapetan“ ti. „Āma devā“
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭikkulāṃ kāci itthi chandarā-
 gavasena upagaccheyyā“ 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam
 janetvā „ayam rājā kiṃ kathesi, attano deviyā mama santikam
 āgamanam na jānāti maṇṇe“ ti jamburukkhassa añjalim paggaḥetvā
 „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam⁷ aṇṇo etam
 15 kāraṇam na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyam disvā cintesi: „addhā
 raṇṇo aggamahesi jamburukkenāgantvā⁸ iminā saddhim pāpam karo-
 titi“ so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-
 phasso kīdiso hotīti“. „Samma aṇṇam na passāmi, majjhimayāme
 pan⁹ assā sarīram sītalam hotīti“¹⁰. „Tena hi deva tiṭṭhatu aṇṇā
 20 itthi, aggamahesi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpam karotīti“.
 „Samma kiṃ vadesi, evarūpā paramavilāsappattā¹¹ kiṃ iminā parama-
 jegucchena saddhim abhiramissatīti“. „Tena hi nam deva parigaṇhā-
 hīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhim nipajjitvā
 „parigaṇhissāmi tan“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato
 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath¹² eva akāsi, rājā tassā anupadam yeva
 gantvā jambucchāyam nissāya atṭhāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam¹³ aticirāyitvā āgatā“ ti¹⁴ hatthena kaṇṇasakkhaliyam¹⁵ pahari,
 atha nam „mā¹⁶ kujjhi sāmi, raṇṇo niddūpagamanam olokesin“ ti
 30 vatvā tassa gehe pādapariṇāṇikā viya ahosi, tena¹⁷ pan¹⁸ assā pahā-
 rena sihamukhakuṇḍalam kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamūle pati, rājā
 „vaṭṭissati¹⁹ ettakan“ ti tam gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim ati-
 caritvā purimaniyāmen²⁰ eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam²¹ sabbā-
 lamkāram alamkaritvā etū“ 'ti āṇāpesi, sā „sihakuṇḍalam me suvaṇṇa-
 35 kārassa santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvaṇṇakārassa san-
 tike“ ti suvaṇṇakāraṃ pakkosivā¹ „kiṃkāraṇa imassā“² kuṇḍalaṃ na
 desīti³ „ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍālī“⁴
 mādisena te suvaṇṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipivā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā“⁵ kujjhi⁶, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthīnaṃ dussīlabbhāvaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakāṃ c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aṇṇā-
 takavesena janapadaṃ carāma“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r.
 paticchāpetvā tena saddhiṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya maṇ-
 galaṃ katvā ekam kumārikaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena
 parivārena gacchati, taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhiṃ pāpaṃ kāretuṃ sakkā“⁹ ti, „kiṃ kathesi,
 mahāparivārā na sakkā sammā“ ti, purohito „tena hi passa devā“
 ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāniṃ¹¹ parikkhipivā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā sayam maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho
 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantuṃ na sakkā, na jānāmi kiṃ bhavissatīti“, „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayam eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṇḍalam bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṇḍalam eva iminā nimittena, sā
 puttadbhītāhi vadḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹², sā ta. pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakieccham nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kiṃ
 vijātā“ ti, „suvaṇṇavaṇṇaṃ puttan“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹³ te deva kumārikāpi evaṃ
 pāpā kimaṅga pana aṇṇāpi, apī pana te kiñci dinnan“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmīti“ vegena gantvā yānakaṃ
 gaṇhitvā „kiṃ etan“ ti vutte „ayam me“¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsake
 ṭhapitamuddikaṃ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikan“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omit gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakhena vijjhivā „gaṇha corā“² 'ti adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aṇṇā bahū aticāriniyo raṇṇo dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aṇṇattha gamissāma devā“⁴ 'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bhavissanti. kin no etāhi, nivattāmā“⁵ 'ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā „evam“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ. khama⁸ deva Kinnarādeviyā“⁹ ti purohitena yācito khamivā rājaniveśanato nam¹⁰ nikkadḍhāpesi, thānato pana tam¹¹ apanetvā aṇṇaṃ aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ¹² chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, iti attanā ditṭhakāraṇaṃ eva¹³ āharitvā dassento

21. Yam ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹¹

sabbitthiyo na ramantī agāre

taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹²

15 aṇṇaṃ disvā purisaṃ pīṭhasappin ti g. ā. 308.

T. a.: Yam ve Kaṇḍarissa¹³ raṇṇo Kinnarāya ca deviyā ti imesaṃ Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahoṣi taṃ disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo attano sāmikānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aṇṇaṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi. tadā Bārāṇasiyā pācinadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe bhittiṃ limpati, ath' eko paccekabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmi“¹⁵ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ laddhuṃ sakkā“¹⁶ ti¹⁷ pārupitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā avidūre aṭṭhāsi, sā kujjhivā oloketi¹⁸ „samaṇa mattikaṃ pi na labhasī“¹⁹ vatvā²⁰ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte thāpesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi²¹, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bđ - nahatthaṃ. ² Bđ hotu. ³ Cks nivattitvā. ⁴ C^s imā, Bđ omits evaṃ. ⁵ Bđ -atha. ⁶ Cks omit nam. ⁷ Cks omit tam. ⁸ Cks add agge. ⁹ Ck -katheva, C^s -kameva, B^s -karanameva. ¹⁰ Bđ yañca. ¹¹ Bđ kinnari-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bđ yañca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bđ adds cīvaraṃ. ¹⁶ Bds add paduṭṭhena manasā mattikampi bhikkhatiti avoca paccekabuddho niccalo va ahoṣi atha sā paccekabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna cittaṃ pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bđ adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bds add sā nacirasseva tato cavitvā tasmiṃ yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiyā kucchimhi paṭisaṇḍhiṃ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchito nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi, kujjhitvā olokitattā pana
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasam Bārāṇasirājā rattim
 aññātakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kilantī ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā 5
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum² nāsakkhi, dibbaphassena³
 puttḥo viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpam⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitaro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitaro upagantvā „eko maṃ puriso iccha- 10
 titi“ vatvā „so pi duggato bhavissati“⁵ sace tādisaṃ pi icchati, sādhu-
 'ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesi, so 'tasmim yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññātakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthim olo-
 ketum na icchati. Ath' ekadivasam tassā pitu lohita-pakkhandikā 15
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁶ bhe-
 sājjaṃ, taṃ te daliddatāya uppādetum na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetum
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā- 20
 gamanavelāya dummanā⁷ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhaddhe idaṃ atīssara-
 bhesajjaṃ kuto labhissāmīti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ caritum, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nessāmi etissā phassasampadaṃ ajānantā 'am- 25
 hākaṃ rājā yakkhiṇim gahetvā āgato' ti kelim karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmīti“,
 atha naṃ ā.: „bhaddhe mā cintayi, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiramitvā rājanivesanaṃ gantvā punadvase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁸ dve puṭe katvā ekas- 30
 mim⁹ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmiṃ cūlāmaṇim ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhaddhe mayam daliddā, kicchena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ 'ajja imabhā puṭā pāyāsaṃ bhuñja¹⁰ sve imabhā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam 35

¹ Bā tveva. ² Bā sandhāretum. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvirū. ⁵ Bā
 -titi. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Ck -no. ⁸ Bā śharāpetvā. ⁹ Ck omit ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

pi bhuñji, tayo pi sukhita ahesum, cūlāmaṇipuṭam punadivasatthāya
 ṭhapesum. rājā nivesanam gantvā mukham dhovitvā „cūlāmaṇim me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaram
 vicinathā“ 'ti ā., vicinitvā na passimsu, „tena hi bahinagare dalidda-
 5 gehesu bhattapaṇṇapuṭe upādāya vicinathā“ 'ti vicinitvā¹ tasmiṃ
 ghare cūlāmaṇim disvā „tassā mātāpitaro corā“² ti bandhitvā na-
 yimsu, ath' assā pitā „sāmi na mayam corā, aññenāyam maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „kham so“
 ti pucchite „dhītā me jānātīti ā., tato tāya saddhim kthesi: „amma
 10 sāmikan⁴ te jānāsīti“, „na jānāmīti“, „evam sante amhākam jīvitam
 n' atthīti“⁵, „tāta so andhakāre āgantvā“ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpam na jānāmi, hatthasamphassena pana nam jānitum sakko-
 mīti“, so rājapurisānam ārocesi, te pi rañño ārocesum, rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi tam itthim rājāṅgaṇe⁶ antosāṇiyam ṭhapetvā
 15 sāṇiyā hatthappamānam chiddam katvā nagaravāsino sannipātetvā
 hatthasamphassena coram gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātum
 tassā santikam gantvā rūpam disvā va vipphaṇṇasāro hutvā āhamso⁷:
 „āyam⁸ pisācīti“⁹ jigucchitvā phusitum¹¹ na ussahimsu, ānetvā
 pana¹² rājāṅgaṇe antosāṇiyam ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum, sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hattham gaḥetvā va „no
 eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadiṣṣe phasse bajjhitvā apa-
 gantum na sakkhimsu, „sac' āyam daṇḍārahā daṇḍam datvāpi dāsa-
 kammakarabhāvam upagantvāpi etam ghare karissāmā“ 'ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesum¹³, uparājam ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha¹⁴ rājā: „kiñci¹⁵ aham bha-
 veyyan“ ti hattham pasāresi, tam hatthe gaḥetvā va „coro me
 gaḥito“ ti mahāsaddam kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gaḥitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtam ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „aham¹⁶ attano geham ānetum evam kāresim¹⁷, etissā
 30 phassam¹⁸ ajānantā mam paribhaveyyun¹⁹“ ti vatvā²⁰ „tasmā²¹ mayā
 sabbe tumhe jānāpitā, vadatha²² idāni kass' esā gehe bhavitum yuttā“
 ti, „tumhākam devā“ 'ti, atha nam abhisiñcitvā aggamaheṣim aññāsī²³,

¹ Bđ C^s -nantā. ² Bđ -ro. ³ Ck^s -ro, Bđ me jānamātarā. ⁴ Ck^s yan. ⁵ Ck^s natthi. ⁶ Ck āgañjivā, C^s agañchitvā. ⁷ Ck adds sā, C^s sa. ⁸ Ck^s ahaddhi. ⁹ Bds dhihi. ¹⁰ Ck jisā-, C^s pisāmīti, Bđ phisācīti. ¹¹ Ck^s phusitam, Bđ phassi-. ¹² Bds add nam. ¹³ Bds palāpesum. ¹⁴ Bđ adds nam. ¹⁵ Ck^s kañci. ¹⁶ Bds add etam. ¹⁷ Bds evamakāsi. ¹⁸ C^s -ā, Ck omits ph-. ¹⁹ Ck^s -bhā-. ²⁰ Bds cintevā. ²¹ Ck^s tassa. ²² Bđ -etha. ²³ Bđ akāsi.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana¹ sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aṇṇaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu, sā ekadivasaṃ dvinnāṃ³ aggamahesibhāvassa
 supine nimittaṃ disvā raṇṇo ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarupe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ 5
 itthinaṃ santikā laṇcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittaṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittā“ ti vatvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti vutte
 „deva imaṃ māretuṃ na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā 10
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadiṃsu, rājā āhāravatthālamkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakilaṃ kilantassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhaṇ“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhaṇ“ ti vatvā āga- 15
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa raṇṇo aggamahesibhāvaṃ kathetvā taṃ⁸ sabbāṃ
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁹, atha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇeṇ⁷ eva
 phassarāgaratto aṇṇāsu itthiṃsu¹⁰ itthisaṇṇaṃ pi akatvā taṃ agga- 20
 mahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā tassa pāṇasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamahesiṃ¹¹ kātūṃ dassāmiti“ senaṃ saṃ-
 kaddhitvā¹² tassa paṭititthe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā 25
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasāni hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno saṇṇā-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā titthapaṭititthe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasīṃsu, sā dvinnāṃ pi tesaṃ mahesittaṃ¹⁷ kāresi, dve pi tassā saṃ-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya 30
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -khathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -dḍhi. ¹³
 Bds tassa pana nadititthe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds titthapaṭitthēna. ¹⁷ Bd aggamahesitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakuṇarājā Bako ahosi, tasmiṁ idam attanā diṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa rañño
accantakāmānugatassa bhariyā
5 avācari³ baddhavasānugassa⁴.
kam vā itthi⁴ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantaṁ kāmāṁ anugatassa, avācarīti⁵ anācāraṁ cari, baddhavasānugassā⁶ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karaṇatthe vā⁷ sāmivacanāṁ. tena
10 saddhiṁ pāpam akāsīti vuttaṁ hoti, tadaññan ti katarāṁ⁸ aññaṁ purisaṁ nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmāḍattassa bhariyā Piṅgiyāni¹⁰ nāma¹¹ sihapāṇjaraṁ vivaritvā oloketi māṅgalassagopakam disvā rañño nid-dokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhiṁ aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sariraṁ ubbaṭṭetvā raññā saddhiṁ nipajji, ath' ekadivasam rājā „kin nu kho deviā aḍḍharattasamaye niccam sariraṁ sitalam hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddūpagato viya hutvā tam utthāya gacchantim anugantvā assabandhena saddhiṁ aticarantim disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji, punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccam āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahāṁ dosaṁ¹⁵ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññaṁ aggamaheṣim akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmāḍatto ahosi, tena tam attanā diṭṭhakam āharitvā dassento pi:

- 25 23. Piṅgiyāni¹⁶ sabbalokissarassa
rañño piyā Brahmāḍattassa bhariyā
avācari baddhavasānugassa¹⁷,
tam vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evaṁ aticaranti tam va assabandham tam vā¹⁸ aggamahe-
30 siṭhānan ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹. ubhayato bhaṭṭhā ahosi, kāmakāminīti kāme patthayamānā, evaṁ pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā diṭṭham. ² Bds anācāri. ³ Bā paṭhavasānugata-. ⁴ so C; C* kam vāsi itthi, Bā kam vāpi itthi, read: kam vāpi 'thi? ⁵ Bds anācāriti. ⁶ Bā paṭhassa. ⁷ Bds tam. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ C* piṅgiyāti, C* pigiyāti, Bā piyaṅgayāni. ¹¹ Bā adds aggamaheṣi. ¹² so Cks; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ C* tulla-, Bā cūlasayanake. ¹⁵ C* -bandhanajje bhejjārahāṁñosaṁ, Bā -bandhachajjabhejjā-, C* -raharam-. ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bds anācāri paṭha vasānugatassa. ¹⁸ Cks omit assa -. ¹⁹ Bā nājjhagāma.

Atītavatthumhi itthīnaṃ dosāṃ kathetvā aparena¹ pi pariyāyena
tāsaṃ dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sassa³ eva³ cittassa vasaṃ vajanti. 312. 5
26. Cirānuvuttham⁴ pi piyaṃ manāpaṃ
anukampakaṃ⁵ pāṇasamam pi santam⁶
āvāsu⁷ kicesu ca naṃ jahanti,
tasmāham itthīnaṃ na vissasāmi. 313. 10
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314. 15
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadipāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpamā sikhi-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ siḡhasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317. 25
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārīto,
yo tā mayhan ti mañneyya vātaṃ jālena bādhaye²³. 318. 30

¹ Bđ -naṃ mittadubbināṃ. ² Cks taṃ. ³ Cks sassaṃ. ⁴ Ck -nnuttam,
Bđ -vuṭṭam. ⁵ Bđ -kammaṃ. ⁶ Bđ bhattaṃ, Ck santa, Cs santim. ⁷ Cs Bđ
avāsu. ⁸ Bđ bārāṇassa, Bs vāra-. ⁹ Bđ itthinaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bđ; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bds sapekkha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bđ enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bđ
tikkhāmanā. ¹⁹ Cs Bđ nadiriva; read: nadiva? ²⁰ so Cs; Ck yamampiyaṇa,
Bds yamappiyanti. ²¹ Bds etā. ²² Cks so. ²³ Bds bandhaye.

33. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati¹. 319.
38. Ghatāsanasaṃ h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varaṃ varaṃ. 320
- 5 34. Ghatāsanam kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhisittam pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesam bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
- 16 35. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kantā
na dakkhiṇā pamadā sevittabbā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevittabbā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ [ti khuddānaṃ⁶, Kaṇḍavajātakā⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttam, lahuḍḍittānaṃ ti taṃ muhuttam eva pari-
15 vattanacittānaṃ, Culladhaṇuggahajātaken' etaṃ kathetabbam⁸, akatuṇṇutā pana
etāsam Ekanipāte Takkāriyajātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattithito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katan upakāraṃ, kiccan ti attanā kātabbakiccaṃ, na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chaḍḍetvā yasmiṃ paṭibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
nato ete mātādayo na jānanti¹⁵ nēma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anaryā ti
nillajjā, sassā 'ti sakassa, avāsū¹⁷ 'ti āpadāsu¹⁷, kiccesū 'ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannaṃ ti otiṇṇotiṇṇam, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsam pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamaṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatiṭṭhitam, nemīti
sakaṭassa gacchato cakkhanemi viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ,
vittan ti dhanam, nayantīti attano vasaṃ nenti, jalajenā 'ti jalajāta-
sevālena, Kambojakaraṭṭha-vāsino kira yadā āvavito asse gaṇhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatini parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādini katvā yāva
parikkhepadvāraṃ makkhenti, assā pānīyaṃ pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in Bā the second hemistich comes before the first. ² Ck bahu-. ³ Ck Bā
ro, Bā yo. ⁴ Bā have. ⁵ Ck bahunā, Bā bahunna. ⁶ Bā luddā-. ⁷
Ck -ru-, Bā kajavedā-. ⁸ Bā dīpetabbam. ⁹ so Ck; Bā na devasattoti na
devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Ck; Ck abhūtāvattithito, Bā abhūtapavattithito. ¹¹
Bā -vantatavādāṃ. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, Bā
bhūta vitto. ¹⁵ Bā -āti. ¹⁶ Ck -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck Bā apa-. ¹⁸
Bā -rūyhati. ¹⁹ Ck a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, Ck -saṃvaddhāni, Bā sambandhāni,
Bā -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bā khādantā. ²³ Ck se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasaṃ² nenti tathā etāpi dhanam divā tassa gahaṇatthāya
 saṇhāhi vācāhi purisaṃ vasaṃ nentiti a., kullaṇaṃ ti taraṇatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittaṇḍhanena silesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhīnamāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi 'tesaṃ yeva upakāro 5
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhave⁵ ti yo vātam pi jālena
 bādheyya⁶, velā tāsāṃ na vijjatīti yathā etāsaṃ nadīnaṃ asukavelāyāṃ ev'
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhaṇe upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikattikheṇa upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpiti a., ghatāsanaṃ samā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi 10
 kilesaratiyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahularāgatāya
 ghoravisatā piṇḍatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitīṇassa⁹ 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṃ chaḍḍetvā bahimaṇāpassa¹⁰
 tiṇassa varaṃ varaṃ omasanti khādanti evaṃ etāpi middhanam chaḍḍetvā 15
 aññaṃ sadhanam eva gacchanti¹¹ a., muddhābhisaṭṭhan ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccaṃ saṇhāto upatṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbīdū 'ti dūjjāno,
 sabbabhāvo ti ajjhāsayo, ciraparicīṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuṇjaro ghāteṭi ciraparicito pi sappo ḍasati ciravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁴ 20
 hoti, evaṃ ciraparicīṇāpi itthiyo vikāraṃ dassenti, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavatī, na bahūna¹⁵ kantā ti aḍḍhakāsigaṇikā viya na bahunaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasmā na sevittabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggaḥāpi na sevittabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati. 25

Evam vutte mahājano M-assa „aho sukathitaṇ“ ti sādhu-
 kāraṇaṃ adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ aḡuṇaṃ kathetvā
 tuṇhi ahoṣi.

Taṃ sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā ahaṃ
 pi attano nāṇabalena itthīnaṃ aḡuṇaṃ kathessāmīti“ vatvā 30
 aḡuṇakathaṃ ārabhi.

Taṃ dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bā -am. ² Bā -e. ³ all three MSS. tikkhamāyā ti tikkhīna-
 māmāyā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bā Cs add evaṃ sīghamāyā. ⁵ Bā bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bā bandh-. ⁷ Ck -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Ck bahu-. ¹⁰ Ck -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bā bhaj-. ¹² Ck etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccaṇ yatto, Bā
 -yato. ¹⁴ Cs Bā -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bā bahuṇaṃ. ¹⁶ Cs Bā add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bā satthā. ¹⁸ Bā -gāthā pari-.

36. Puṇṇam pi ce 'maṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṇ ce pi alinavuttiṃ
komārabhattāraṃ piyaṃ manāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchati maṃ ti poso,
10 na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ,
15 na vissase rājā sakhā² mamaṃ. ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugat' assa bhariyā
20 na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varaṃ varaṃ. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivatthena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bā rājā sukhā. ³ Cks -um, Bds -umpi. ⁴ Bds chindā-
peyyumpi. ⁵ Bds -e. ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bds piveyyuṃ. ⁸ Bds dinna-. ⁹ Bds
yāthā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bā mitena, read: smitena or mhitena. ¹² B capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālaṃ¹
chavaḍḍhakaṃ [pupphachaddakaṃ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

5

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapiyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchati maṃ ti maṃ eṣā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appothenvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajāṭiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṃ
nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanaṭṭhāne ṭhitāṃ coraṃ
purāṇapamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ saṃjānanti te yeva mārenti,
sakkhā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakkhā me ti na 15
vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissati attā-
naṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkāraṇa: titthasamā hi nāriyo
ti sambandho, titthaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyūn ti kuddhā vā 20
aññapurisaśarattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyūn, mā dīna-
kāmasū¹³ 'ti hīnājñāsāyāsū¹⁴ kiliṭṭhaāsāyāsū, bhāvaṃ ti evarūpāsū sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātittthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇaṭṭhena Gaṅgātittthasādisāsū,
musā ti musāvādo tāsaṃ saccasādiso va, gatenā 'ti ādisū pekkhitena palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivatthena Naḷinijātakaṃ mañjunā bhaṇitena 25
'tuvaṇam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthūn kathetabbān,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭṭhinā ti thaddhabhaya, vālā
ti dutṭhā appaken' eva kujjhanasīlā, lapasakkharā¹⁸ ti niratthakalapana
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādihi pagabbhā, yathā ti yathā sikkhī sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti parissajanti upagūhanti veṭṭenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṣṭā rukkhān veṭṭeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍḍhakaṃ ti chavānaṃ ḍāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaddakaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu- 35

¹ so all three MSS. ² so Bc; Bd chavakasama, Cks caṭaka. ³ read: abbi? ⁴
add va? ⁵ Bds -gāthāpari-. ⁶ Bds gāthāya. ⁷ Bd sakkhā in the place of paṇṇa.
⁸ so Cks; Bd -ṭetvā. ⁹ Bds add taṃ. ¹⁰ Bd -o. ¹¹ Cks yene, Bs yeye? ¹²
Cks -sīti. ¹³ Ck Bd dina-. ¹⁴ Ck lita-, Cs lina-, Bd hina-. ¹⁵ Cks tare. ¹⁶
Cks -ne. ¹⁷ Bd adds dhanassa. ¹⁸ Bds lapanasa-. ¹⁹ Cks -dārattā. ²⁰ Bd
omits pari -. ²¹ Bds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanam, chavakasaman¹ ti sunakhamam-
sakhādakacandālena samam sadisam tena nibbisesam pi purisam bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evaṃ attano nāṇe tathavā Ānando gijjharajā itthinaṃ
5 aggaṃ kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanaṃ sutvā Nārado
pi attano nāṇe tathavā tāsaṃ aggaṃ kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁴ veditvā tāyaṃ
velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro 'me na pūrenti, te me suṇātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
51. Saritā sāgaraṃ yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddaṃ na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūrati. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānaṃ vedam akkhānapaṇcaṃ⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūrati. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddaṃ sapabbataṃ
ajjhāvase vijjintvā anantaratanocitaṃ,
pāraṃ samuddaṃ pattheti, ūnattā hi na pūrati. 340.
54. Ekamekāya itthiyā atthaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavanta⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandaṃ, ūnattā hi na pūrati. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānaṃ¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātaṃ jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaraṃ ekapāṇinā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanaṃ
yo sabbabhāvaṃ pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ (⁹⁴/₂₃)
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ C^k caṭakasan, C^s vaṭakasadisana, B^d chavakasama sadisana. ² C^k bhaga-, read: abhig-? ³ C^k tasmā. ⁴ B^d gāthāpariyosāne. ⁵ B^d suṇātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ C^k ūnantā. ⁸ B^d -ānaṃ-, C^k -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kaṇṭa-. ¹¹ B^d jā-; read: jaleneva? ¹² B^d nara. ¹³ B^d -ceyya, C^k -ciyasa. ¹⁴ B^d hatthena. ¹⁵ C^k bbassajeyya, B^d uyujje; read ossaje.

59. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadisamā (II $\frac{326}{18}$, IV $\frac{411}{21}$)
sīdanti, nam veditvāna ārakā parivajjaye. 345.
59. Avattani mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{380}{10}$, IV $\frac{471}{19}$)
sīdanti, nam veditvāna ārakā parivajjaye. 346.
60. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va saṇ ṭhānaṃ khippaṃ anuḍahanti nan ti. 347.

Ta. dijampatitī dijasetṭhakaṃ¹ Kuṇḍalaṃ ālapati, saritā ti ādi ṭha-
pitamātikāya bhājanattaṃ vuttaṃ, ūnattā ti udakapatitṭhānassa hi mahantattā
ūnā yeva, adhiyānaṃ ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇḍamaṇ² ti
itihāsapaṇḍamaṇa vedacatukkaṃ, ūnattā ti so hi ajjhāsayaamahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūraṭi, ratanocitaṇ ti nānārataṇhi eitaṃ paripunnāṃ, ūnattā
ti so hi taṇhāmahantatāya na pūraṭi, siyā ti siyūṃ, ayam eva vā pāṭho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesaṃ kāmarasānaṃ āharaṇakā, navame ti aṭṭhaḥi
atitṭibhāvadassanaṭṭhaṃ vuttaṃ, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandaṃ
karot⁴ eva, ūnattā ti sā hi kāmataṇhāmahantatāya na pūraṭi, kaṇṭakānaṃ 15
p'asākhaṃ ti sambādhamaḥge⁵ kaṇṭakasākhāsadisā, yathā hi sākhaṃ laggitvā ākaḍ-
ḍhati evaṃ etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākhaṃ hatthādīsu vijjhittvā dukkhaṃ
uppadeti evaṃ etāpi puṭṭhamattā va sarirasamphasseṇa vijjhittvā mahāvināsaṃ pā-
penti, vajantitī parapurisaṃ vajanti, parāmase ti gaṇheyya, osiñciyā ti
nahāyitūṃ otiṇṇo ekena pāṇinā sakalasamudde⁶ udakaṃ osiñceyya⁷ gahetvā chaḍ- 20
ḍeyya, sakenā⁸ 'ti ekena attano hatthena tam eva hatthaṃ hanitvā⁹ ghesaṃ
uppādeyya, sabbabhāvaṇ ti tvaṃ me¹⁰ itṭho kanto piyo maṇāpo ti vucca-
māno yo¹¹ puriso evaṃ ev¹² etan ti saddahanto attano ajjhāsayaṃ pamadāsu
ossajjeyya¹³ so jālādīhi vātagaḥaṇādīni kareyyā¹⁴ 'ti a., gataṇ ti gamanaṃ,
analā ti tihi dhammeḥi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadi 25
udakena evaṃ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti nam -- nā ti tattha¹⁵ nan ti
nīpātamattaṃ, itthiyo allinā catūsu apāyesu sīdantitī veditvā, āvaṭṭanīti yathā
āvaṭṭanī mahājanassa hadayaṃ mohetvā attano vase vatteti evaṃ etāpīti¹⁶ a..
vikopanaṃ ti nāsaṇaṭṭhena ca garaḥanaṭṭhena ca brahmacariyassa kopikā,
chandasā vā¹⁷ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā, 30
saṇṭhānaṃ ti yathā jātavedo attano ṭhānaṃ yaṃ yaṃ padesaṃ allīyati taṃ
taṃ¹⁸ ḍahati tathā etāpi yaṃ yaṃ purisaṃ kilesavasena allīyanti taṃ taṃ
anuḍahanti mahāvināsaṃ pāpenti.

Evam Nāradena itthīnaṃ aguṇe pakāsīte puna M. vise-
setvā tāsāṃ agūṇaṃ pakāsesi. 35

¹ Bā -jeṭhakaṃ. ² Bā bedamakkhāna-, Ck^s devakkhāmanap-. ³ Bā^s add vīsa-
time pi. ⁴ Ck^s sakhāḍha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck^s -eyyā, Bā -eyyūṃ. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvaṃ eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā uss-. ¹¹ Bā^s ettha. ¹² Ck^s
-pi attho. ¹³ Ck^s chandavāsāvā. ¹⁴ Ck^s only one taṃ.

Tam dassetum Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nārādassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā,
uggatejaauragam¹ pi āside,
eko ekapamadaṃ² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagittabhaṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupaṭṭhitāsati
dīpe rakkhasiṅgaṇo va⁵ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhatāṃ
sāḡare va makaraṇaṃ timiṅgilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādināṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāḡadosavatiyo⁹ dāhanti naṃ. 352.
- 30 66. Aḡḡhaṃ¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanaṃ
osaranti sadhanaṃ sah' attanā,
rattacittaṃ ativeṭṭhayanti naṃ¹¹
sāla¹² māluvalatā kānane. 353.
- 35 67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā,
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ B^d -am ura-. ² C^ks ekam-, B^ss ekāya-. ³ C^ks pamadā hi-, B^d ekāya pamudāya nālape, B^s ekāya pamadā hi-. ⁴ so C^s for -tambhi- or -tasmi-, C^k -haṇitamihita udhā, B^d -tapita-. ⁵ C^k gaṇeva? B^d gaṇāva. ⁶ B^d āpagaṃ, B^s āpagā. ⁷ B^d upalāpenti. ⁸ B^ss vā. ⁹ B^d -vadhiyo. ¹⁰ B^d uddham, read: aḡḡha ṇatva? ¹¹ C^ks nā. ¹² B^d -am. ¹³ so C^k; C^s e sati? B^d va samtataṃ.

- rakkhitā aticaranti sāmikaṃ
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.
69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nāriṇam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
70. Yam kareyya kupito diso disaṃ
duṭṭhacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyaṣaṇam nigacchati
nāriṇam vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatājitā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358. 15
72. Tā kulesu visikhantaṛesu vā
rājadhānigamesu vā puna
odḍitaṃ Namucipāsavākaraṃ
cakkhumā parivajje sukhattiyo⁴. 359.
73. Ossajitva⁵ kusalaṃ tapogunaṃ
yo anariyacaritaṇi-m-ācari⁶
devatāhi nirayaṃ nimissati
chedagāmimaniyaṃ va vāṇijo. 360. 20
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakammunā
gacchatī aniyato gaḷāgaḷaṃ
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361. 25
75. So upeti nirayaṃ Patāpanaṃ
sattisimbalivanaṃ ca-m-āyaṣaṃ⁹
āvasitvā[na] tiracchāvayoniyaṃ¹⁰
petarājavisayaṃ na muṇcati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddaratiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṇ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṇ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣṣitā. ² all three MSS. -kasā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C^s -jje sukhanaṃ. ⁵ all three MSS. ossajjitvā. ⁶ Cks omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bds dummedho. ⁹ Bds āyaṣaṇ, B^s
āyaṣaṇ, C^k mānaṣayaṇ, C^s māsaṣayaṇ. ¹⁰ Cks -yo. ¹¹ Cks muccati. ¹² Cks va

77. Dibbakhiddharatiyo na dullabhā
cakkavattacaritaṇ ca mānuse
sovaṇṇavyambhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāh' anattikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anattikā. 365.
79. Sabbadukkkhasamatikkamaṃ sivaṃ
accantaṃ acalitaṃ asaṃkhatam
nibbuthehi sucihi³ na dullabham⁴
ye caranti pamadāh' anattikā ti. 366.

Ta. sallape ti sace mayā saddhiṃ sallapessasi sisan te pāṭessāmiti⁵
vavā khaggaṃ ādāya t̥hitenāpi⁶ sallapitamatte yeva taṃ khāditvā jīvitavināsaṃ
15 pāṭessāmiti dosinā hutvā t̥hiteṇa piṣācenaṇi saddhiṃ sallape, upagataṃ dasi-
tvā⁷ nāṭessāmiti t̥hitaṃ⁸ uggatejaṃ uragaṃ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dīpe rakkhasigaṇo¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasigaṇo¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāpije palobhetvā¹⁷ attano vasagata katvā khādanti evaṃ imāpi kāma-
20 guṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṃ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṃvaro ti mariyādā, pābbatan ti dukkhasambhataṃ dhanam gilanti nāṇenti,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyaṇ ti loṇatoyavantaṃ samuddan¹⁷
ti a., āpakā¹⁸ ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṃ nadiyo osa-
ranti evaṃ pamādinam pamadā ti a., chandasā ti pemeṇa, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasadiṣaṇ ti guṇa-
sampattiya aggim iva jalantam¹⁹ pi. rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhikā,
rāgadosagatiyo²⁰ ti pi pāṭho, osarantīti madhuravacanena taṃ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanan²¹ ti sadhanā²², ayam eva vā pāṭho, vatthālāmākāratthāya
kiñci attano dhanam datvāpi otarantīti a., sahattanā²³ 'ti attabhāvena sad-
30 dhiṃ attano²⁴ bhāvam pi tass' eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭha-
yantīti dhanagaṇaṭṭhāya ativiya veṭhenti piṇenti, vividhena chandasā ti
nānāvīdhena ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alāṃkāraṇavasena citrasarīrā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṃ hasanti, pahasantīti
mandahasitaṃ hasanti, Saṃvaro vā²⁴ 'ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bā suvaṇṇavyamhi-. ² Bā ca. ³ Ck -ihi, Bā -ibhi, Bā -ihī. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bā adds sallape. ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bā taṃ. ⁹ Ck omī uragaṃ. ¹⁰ Ck ekāya. ¹¹ Ck ālape. ¹² Bā lokacittassā-ghāṭakā. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck manumñeṇa. ¹⁵ Bā veseva, Ck omī vesena. ¹⁶ Bā upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bā āpagan, Ck -kan. ¹⁹ Bā jalitam. ²⁰ Ck -dosavā. ²¹ Ck -nā. ²² Ck -nam. ²³ Bā Cā atta. ²⁴ Ck cā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
 janā ti Karaṇḍakajātaka³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
 evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsati ti na virocati Hārīta-
 Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā 'ti tato⁶ amittena katavyasanā atirekatara-
 vyasanan ti a., apekkhāvā ti satanho, kesa - - tajjitā ti ākadḍhitvā lūna- 5
 kesā⁷ nakhehi chinmagattā⁸ tajjitā pādādīhi ca tālitā va hutvā yo⁹ keḷivasena¹⁰
 ete pi vippakāre karoti¹¹ tādisam hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
 vippakāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kirūkārāṇā: ramanti kuṇape va
 makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādīmhi makkhikā viya tā hīne yeva
 ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu ṭhānesu Na- 10
 mucino Kilesamārassa migapakkhigahanattham luddakehi oḍḍitam pāsāṇ ca vā-
 karaṇ cā 'ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dibbamānusakena¹⁷
 sukhena atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
 yakaṁ tapogūṇaṁ chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
 kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayaṁ nimissatīti²⁰ so sadevalokena 15
 parivattetvā²¹ nirayaṁ gaṇhissati, chedagāmimaṇiyaṁ va vāṇijo ti yathā
 bālavāṇijo mahagghabhaṇḍaṁ datvā chedagāmilāmakaṁ maṇikaṁ gaṇhati tathā-
 rūpo ayaṁ hotīti a., so ti so itthīnaṁ vasaṁ gato, aniyato ti ettakaṁ kālāṁ
 apāyesu paccissati, gaḷāgaḷan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
 yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṁ: duṭṭha - - uppathe ti yathā kūtagadra- 20
 bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
 vanan ti sattisadisēhi kaṇṭakehi yuttam āyasaṁbalivanam, petarājavisayan
 ti petavisayaṇ ca kālakaṇṭhakaasuravisayaṇ ca²⁴, pamādinan ti pamattānaṁ,
 te hi pamadāsu pamattā tāsāṁ sampattīnaṁ mūlabhūtaṁ kusalaṁ na karonti,
 iti tesāṁ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādāyanti nan ti tathā- 25
 vidhaṁ purisaṁ tā pamādavasena' eva akusalaṁ kāretvā duggatīṁ paṭipādentī
 nāma, sovaṇṇavyamhanīlayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadā-
 hanatthikā ti ye²⁵ purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyaṁ caranti, sa-
 matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
 yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhāto rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṁ na dullabho, 30
 vītarāgavisayūpapattiyaṁ ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti
 sāpi tesāṁ na dullabhā ti a., accantan ti anutītaṁ²⁸ avināśadhammakāṁ²⁹,
 acalitan ti kilēsi akampitaṁ, nibbutēhīti nibbutakilēsi, sucihīti
 parisuddhehi evarūpaṁ nibbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bā -yantaniissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bā -itā. ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jīṇṇa-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bā kilesa-.

¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bā naṁ. ¹³ Bā add ti. ¹⁴ Cks vākarajjāñcāti, Bā

vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññā-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dibba.

¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bā add aparissuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bā niva-. ²² Bā

vā. ²³ Bā -issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bā -tuyā bhāvo.

²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītaṁ. ²⁹ Bā -taṁ.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam nittḥa-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse tṭhadevatā ca
„aho Buddhalīlāhāya kathitan“ ti sādḥukāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakatṭhānam eva gato. Itare pana antaranarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde tṭṭvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

- 10 „Kupālo³ ham tadā āsim, Udāyi phussakokilo,
Ānando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgama-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammatṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo ahoṣi, atha⁴ Bh. Mahāsamayasuttam kathesīti. Kuṇāla-
jātakam. Asitiniṭṭam⁵.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁶ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṃ mūlhagabbhāya
itthiyā sotthibbhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam
abbhantaro⁷ ahoṣi. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 tathārūpam luddam lohitapāṇim mahācoram Aṅgulimālam adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaram katam, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭṭiyam nisinnō⁸ va
dibbsotena katham sutvā „ajja mama gamanam baḥupakāram bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“⁹ ūtvā anopamāya Buddha-
30 līlāya dhammasabham¹⁰ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi, idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Cks omit asiti-. ⁵ Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁶ Bā add upasampadā ca. ⁷ Bā -re yeva. ⁸ Bā tṭhito. ⁹ Bā -bhāyam.

bodhiṃ pattena mayā etassa vinayanam, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ caranto padesañāṇe ʒhito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiyā kucchismiṃ nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, ⁵ tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ ¹⁰ gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ 'ti⁹ „konāmo“ ti⁸ „Brah- ¹⁵ maḍattakumāro nāmā“ 'ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāyā“¹¹ 'ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayā khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāyā“¹² gacchāmā“ 'ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavisi- ²⁰ tvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ āvikatvā sippagahaṇāyā¹³ āgatabhāvaṃ kathesuṃ. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchhi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-pesuṃ, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rāja-puttā tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹⁴. Suta- ²⁵ somo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā ambhakaṃ. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds sīti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -ṇayā, Bds sippuggahaṇatthāya. ¹² Bds sippuggahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me¹ ti vatvā Brahmāḍattakumāram eva gantvā² tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippaṃ sikkhāpesi, itaresaṃ pi kameṇa³
 sippaṃ niṭṭhitaṃ. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasoma mag-
 5 gadhure⁴ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṃ sip-
 paṃ dassetvā rajjesu patiṭṭhaheṣṣatha⁵, patiṭṭhitā paṇa maṃ⁶
 ovādaṃ kareyyāthā“ ‘ti ā. „Kiṃ ācariyā“ ‘ti. „Pakkha-
 divasesu uposaṭhikā hutvā mā ghātaṃ⁷ kareyyāthā“ ‘ti. Te
 „sādhū“ ti saṃpaṭicchimsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā⁸ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāraṃ⁹ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ṇatvā ca te evaṃ¹⁰ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnaṃ sippaṃ dassetvā rajje
 patiṭṭhāya patiṭṭhitabhāvaṃ c’ eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetuṃ paṇṇākāreṇa saddhiṃ paṇṇāni paṇiṃsu. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hothā“¹¹ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuñjati, uposaṭha-
 divasaṭṭhāya pi ‘ssa maṃsaṃ gaḥetvā ṭhapenti¹², ath’ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamaṃsaṃ bhattakāraḥsaṃ paṃādena rāja-
 gehe koleyyasunaḥkhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kaḥāpaṇamuṭṭhiṃ ādāya caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asaḥ-
 kanto „sace amaṃsakabhattaṃ upaṇāmeṣṣāmi jīvitaṃ me n’
 atthi, kiṃ nu kho karissāmi“ cintetvā „atth’ eso upāyo“ ti
 vikāle¹³ āmakasusāṇaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa¹⁴ purisassa
 ūramaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upaṇāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 saḥassāni phari, sakalasaṇīraṃ khobhetvā atṭhāsi, kiṃkāraṇā:
 pubbe¹⁵ sevitatāya¹⁶, so kira atītānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ maṇussaṃsaṃ khādi¹⁷, ten’ assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmāḍattassa kumārāsseva santikaṃ gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bds patiṭṭhaheṣṣanti. ⁵ Bds ghātaṇaṃ. ⁶
 Bds -pātakusalattā, Bds -pākaṭattā ⁷ Bds -ṇasiyaṃ brahmāḍattakumāraṃ. ⁸
 so Cks; Bds tesāṃ in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹
 Bds kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bds sevana-
 tāya. ¹⁵ Bds khāditapubbo.

ahosi, so „sac’ āhaṃ tuṇhi yeva paribhuñjissāmi na me ayaṃ
 imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha kheḇena bhūmiyaṃ
 pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsam eva devā“ ti⁵
 „nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
 devā“ ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“, atha naṃ tuṇhi-
 bhūtaṃ nātva „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitaṃ vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamaṃsaṃ tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa-
 maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ti, „mā bhāyi,
 na dukkaran“ ti, „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussa“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, apara-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīsesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge saḥassabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati⁵
 taṃ ‘coro’ ti gaḥetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 saḥassabhaṇḍikaṃ olokentam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
 maṃsaṃ gaṇhā“ ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya¹⁰
 gacchati, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhagini na paññāyatīti“
 manussānaṃ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītatasiṭā hutvā
 „ime manusse sīho nu kho khādanti vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā-
 datī maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ti, „aham kathaṃ jānissāmi,
 kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bā add no ce kathesi. ³ Ck taṃ. ⁴ Ck khaṇḍaṃ, Bā nibandhaṃ. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bā akāsi. ⁷ Bā paṭhamapacchimayāme yadā majhimayāme-. ⁸ Bā add vithiyaṃ vā. ⁹ Bā -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattthiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise āṇāpesi „tātā nagare kira manussa-
 5 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattachakāraṃ pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karimsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhitvā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka⁸ edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsī⁹ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu adu¹⁰ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattachakāraṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pālivasen' eva veditabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyaññātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādātī¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gaṇitvā. ² Cks poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Cks vadi-, Bds bandhi.
⁵ Bds add taṃ. ⁶ Bds -sīti. ⁷ Bds add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Cks ā-. ¹⁰ Bds add bhattachakāraṃ āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹²
 Ck bhante, Bā bhadante. ¹³ Bds -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇivā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇivā
vakkhāmi te rājino sammukhe tan ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sace tuvaṃ ti saccaṃ nu kho bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhena⁵ musā ti⁶ vīmaṃsanto evaṃ ā, ta. su-dāruṇānīti manussaghātakammāni, sam mukhetan ti sammukhe thatvā evaṃ vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

Atha naṃ senāpati gāḥabandhanam eva sayāpetvā vi-bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-vādesu⁷ jātesu sabbatṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ bandhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttaṭpātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim vīti-nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olovento taṃ tathā-rūpaṃ ānīyamānaṃ disvā „pākaṇaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhiṭim¹¹ upatṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

¹ Bds tanti atha naṃ rasako āha. ² Bd bhadd-. ³ Ck yameva, C^s yame. ⁴ Ck bhaṇeti, C^s bhati, Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bd vivari. ⁹ Bds hiyo, C^s bhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati. ¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-manam pati kālo rassakaṃ ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanam abravi avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni khādasi saccaṃ kira tato rājā āha.

7. Evam evam¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.
mama atthaṃ karontassa kim etaṃ paribhāsasīti. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto²
musā vattuṃ asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanāṃ,
5 mama tthaṃ ti mama vaḍḍhīm, karontassā 'ti karontaṃ, kimetaṃ ti kasmā
evam paribhāsasī aho dukkaraṃ karosī tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā mama
pesanakārakaṃ³ gaṇhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti,
aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālaṃ manussā⁴ etena khādītā⁵,
10 vāressāmi na⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari,
mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kiṃ kathesi,
nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na vira-
missasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹“. „Evaṃ nassante¹²
pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa
15 saññāpanāya¹⁴ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁵: atītasmiṃ hi mahā-
samudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁶
Ajjhohāro¹⁷ ti ime tayo janā¹⁸ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁹
Mīṅgalo Timirapiṅgalo²⁰ ti ime²¹ saḥassayojanikā²², te sabbe
pi pāsāṇasevālabhakkhā²³ ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa
20 ekapasse vasati, taṃ²⁴ bahū macchā dassanāya upasaṃ-
kamanti, ekadivasam „sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā
paññāyati, amhākaṃ rājā²⁵ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁶ rājā-
naṃ karissāmā²⁷ ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ
rājānaṃ karimsu, macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātaṃ²⁸
25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pab-
bate pāsāṇasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁹ ti saññāya eka-

¹ Bā eva. ² Cs -e. ³ Cs -ṇa-. ⁴ Bā tattha bho kālahatthi evameva tathā
rassako me mayā pesito mama atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ
kiṃ paribhāsasī in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bā -ssamaṃsaṃ. ⁶ Bā
-taṃ. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bā khādāsīti. ⁹ Cks -mi. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹
Cks -tīti, Bā nāsissasīti. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja.
¹⁵ Bā panando. ¹⁶ Cs ajjho, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Ck timīti. ¹⁹
Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā adds tayo macchā. ²¹
Bā add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks
pekaṃ. ²⁶ Bā sāyaṃ pāto. ²⁷ Bā -laṃ.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ disvā „ettakaṃ kālaṃ ajānitvā na khādin³“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṃ upatṭhānaṃ katvā⁴ gamanakāle ekadve⁵ macche khādissāmi, pākaṭaṃ katvā khādiyamānesu⁶ hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“ paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitāṃ paharitvā⁸ khādi, macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayīmsu: „kuto nu kho ñātīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰ „mayhaṃ Ānandassa kiriyāṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10 nan“ ti macchesu upatṭhānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhītā¹⁴ palāyīmsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasalobhena¹⁵ aññāṃ gocaṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kilamanto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmīti“ naṅguṭṭhena sīsena ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ²² attano naṅguṭṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsajojanamattaṃ naṅguṭṭhaṃ gaṇhi²³, aññāṃ macchan ti²⁴ saññāya²⁵ gahetvā murumurāyanto²⁶ khādi, dukkhā²⁷ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁸ khādantā²⁹ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekaṃ-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi. ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekaṃ-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds add khādissāmīti tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kārāṇaṃ, Bds karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bītatasitā. ¹⁵ Bds -rassagiddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya piḷito. ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasantī. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴ Bds adds dalhaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. l. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpuṇi, pabbatākāro¹ atthirāsi ahosi, ākāsacārinō tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayimsu, sakala-Jambudīpe manussā
jānimsu. Taṃ vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5   a. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.
- e. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadī āyatim nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātake ca
10   parivattiyā⁴ attānaṃ eva khādāti. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁵ chando,
mā bhakkhasī⁶ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.
- 15   Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisāṃ khādi⁷, khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatī⁸
ti yadī anāgate uppajjanadukkhaṃ na jānāti, vidhammā 'ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā 'ti puttadhītaro caji⁹, nātake cā 'ti sesañātake caji, vidhamma
putte caji¹⁰ nātake cā 'ti a., parivattiyā ti aññaṃ alabbhanto nivattitvā
20   attānaṃ eva khādāti, vihetū 'ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaraṭṭhaṃ, vārijo
vā 'ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ Bā pabbatarāsiya. ² Bā khādiyamako. ³ Bā only ca. ⁴ Ck -vattatiya, Cs -vattiya, Bā -vattaya. ⁵ Bā vihetu. ⁶ Bā bhikkhayi, Ck -si. ⁷ Ck omits khādi. ⁸ Ck -ti. ⁹ Ck capi. ¹⁰ Bā tattha mahārāja atitasmim kāle mahāsamudde pañcasatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rājā mahāsamuddassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche khāditvā parikkhīṇā ti macchaparisāya khayam pattāya attānaṃ ti aññaṃ gocaraṃ agahetvā pappataṃ parikkhīpento pañāsayojanamattaṃ attano naṅguṭṭhakhaṇḍaṃ macchasaññaṃ khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata matto atthi rāsi ahosi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasagārove ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti yadī tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṃ nāvabujjhati na jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttābhariyāyo ca, nātake cā ti sesañātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ alabbhitvā jighacchāya piḷito sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabbhitvā attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādāti, idante sutvāna ti mahārāja te tuyham mayā ānitaṃ idam udātaraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamañ jānāsi aham pi jānāmiti“ manussamañsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹
jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhave. 378. 5
12. Evam eva ahañ Kāla bhuttā³ bhakkhañ rasuttamañ
aladdhā mānusañ: mañsañ maññe hassāmi⁴ jīvitañ ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atite kira Bārāṇasiyañ Sujāto nāma kuṭṭimbiko loṇambilasevanatthāya Himavanta⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi⁷, ghare niccapaṇṇattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesam jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānañ tayo cattāro divasā anāgacchantānañ kahan nu kho gatā ti so puttakañ aṅguliya¹⁰ gāhāpetvā tesam bhattakiccekāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānañ mukhavikkhālanaudakam¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesim khādati, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kiñ bhante khādathā 'ti pucchī, mahājambupesim āvuso ti, tañ sutvā kumāro pipāsañ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokañ dāpesi, so tam khādītva vararase bajjhītva: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭṭimbiko dhammañ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehañ gantvā khādissatīti¹⁶ nañ vañcetvā imañ nissāya bhadantā ukkaṇṭheyyun ti tañ samassāsento 20 tañ isigaṇañ āpucchītva¹⁷ va gehañ gato, gatakālo paṭṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ cirañ vutth' ambhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantañ eva gatā, ārame isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādinam pesiyo sakkharācunṇasaṃyutta²¹ adamsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavisasadiṣā honti, so sattāhañ nirābhāro hutvā²² jīvitaṃkhaṇaṃ pāpuṇi; rājā idaṃ 25

mañsañ khādanachando, vigetū ti vigacchatu vīramatu, mā bhakkhayiti mahārāja manussamañsañ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvañ imañ kevalanti mahāsamuddaṃ suññañ karonto vārjjo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvipadānañ manussānañ issara mā tvañ kevalaṃ saccato imañ tvañ kāsikaraṭṭhañ nagarañ suññañ mā akāsiṭi attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bd bhuttañ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bd tattha kālahatthi kuṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyā saṃkhave so kutumpikaputto mato yathā ahañ evameva rasuttamañ aṇṇarasānañca uttamañ manussānañ mañsañ bhutvā bhūñcetvā aladdhā manussamañsañ jīvitañ hissāmīti maññe maññāmi. ⁶ Bd -tato. ⁷ Bd upaṭṭhāsi. ⁸ Bd niccampañcasatamattā. ⁹ Bd adds kadāci. ¹⁰ Bd -yañ. ¹¹ Bd -nakāle u-. ¹² Bd saṃghana-. ¹³ Bd adds tāpaso. ¹⁴ Bd adds putta. ¹⁵ Bd vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bd anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bd vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Cks omit hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupesiyaṃ kḥaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṇ ti uttamaṇ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmī, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi²
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā³“ ‘ti ā.,
 „na sakkomīti⁴“, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rājjasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṃ pi⁵ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasilarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁶ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādanti suraṃ pi
 na pivati, te cintayimṣu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“ ‘ti⁹ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“ ‘ti āhaṃsu, „tumhe¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“ ‘ti,
 „samma tava pāvatthāya¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹² ‘ti, so
 „sādhū“ ‘ti sampaticchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayimṣu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayimṣu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“ ‘ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivimṣu, māṇavo „kim etaṇ“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi¹⁶, evaṃ assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“ ti vadiṃsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ¹⁷ madhurarasaṃ na jāniṃ¹⁸, āharatha bho
 suraṇ“ ti ā., āharitvā¹⁹ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumī, C° jahessāmī, tassa saṃkhaye - - pāṭho wanting in Bd. ² Bds add pissa. ³ Bd -māhi. ⁴ Bd adds so manussamaṃsaṃ viramitumna. ⁵ Bd -m hi. ⁶ Cks sotti-. ⁷ Bd adds byatto. ⁸ Bd mantayisū. ⁹ Bd adds vatvā.
¹⁰ samma tu-. ¹¹ Bds pivana-. ¹² Ck -pesahī, C° -pehī, B° -pemā. ¹³ Bds
 add atha. ¹⁴ so Cks; Bd -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ Bd adds aṅguli, B° aggaṇṇ?
¹⁶ Bd -dati. ¹⁷ Bds add evaṃ. ¹⁸ Bd jānāmi. ¹⁹ Cks omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadiṃsu, so „handā
taṃ bho' āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato² sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto³
vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁴ nātvā vigate made⁵ „tāta ayuttan te kataṃ 5
sotthiyakule jātena suraṃ pivantena⁶, mā puna evaṃ akāsīti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo⁷“, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālāṃ aladdha-
pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā'
viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula- 10
vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

18. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ -- ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi 15
ahaṃ vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbā-
janiyakammaṃ karissāmīti“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
suraṃ jahitun na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aṇṇataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
16. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti loṇambilatittakaṭukakhārikamadburakasāvānaṃ¹⁴ sattan-
naṃ¹⁵ aṇṇataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjan nāma, so vāhaṃ ti so 25
ahaṃ eva, nippatissāmīti nikkhamissāmi.

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yan
te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tayaṃ amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bā matte. ⁷ Bā add na vaṭṭati. ⁸ Bā pivitabhāvenāti. ⁹ C Bā -o. ¹⁰
Bā -ayitun. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṃ ca. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

16. Addhā aññe¹ pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattañ na [tañ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattan ti yattha gatañ tañ² asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
5 suṇāma tattha gacchā 'ti a.

Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikañ³ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññatarañ kuḍḍañ nissāya
kālam akāsi. — Idañ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ amhākañ vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakammañ te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvañ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti tañ raṭṭhā soḍḍamāṇavakañ yathā ti. 384.

Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituñ
15 asakkonto aparañ pi udāharaṇaṃ dassetuñ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṃ kāmayañto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakañ⁵ ādāya samudde udakañ mine
evañ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20 20. Evam eva ahañ Kāla bhutvā bhakkañ rasuttamañ
aladdhā mānusañ māṃsañ maññe hessāmi jīvitañ ti. 387.
Vatthuñ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitacittānañ tesañ pañcannañ isisatānañ,
accharaṃ kāmayañto ti, so kira⁶ isīnañ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manañ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jāniissāmi
noce aha nesañ santike dhammañ suñissāmiti uyyānañ gantvā¹⁰ gaṇaṇeṭṭha-
kassa santikā dhammañ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi ajja idh'
eva vasissāmiti vatvā isigaṇaṃ vanditvā paṇṇasālañ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhīm attano paricārikāhi isigaṇaṃ van-
30 dituñ āgato, sakalārāmo ekobhāso akosi, Sujāto kin nu kho etan ti uttāya
paṇṇasālacciddena oloketvā Sakkañ isigaṇaṃ vandituñ āgatañ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits tañ. ³ Bds jinṇapi-. ⁴ Bds mahārāja, Cks tuvañ rājā.

⁵ so Cks for dakañ, Bds kusaggenudakañ. ⁶ Bds add tesañ. ⁷ Cs -sīm-, Bā

-sīyā-. ⁸ Bā disvā. ⁹ Bds kinnu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bds add isayo

vanditvā. ¹¹ Bds add nisīnno va.

parivutaṃ disvā accharāṇaṃ sahadassanen' eva rāguratto ahoṣi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakaṭṭhānam eva gato, kuṭṭimbiko punadivase isigaṇaṃ vanditvā pucchi: bhante ko nāṃ' esa rattibhāge tumhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāṃ' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālato paṭṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me 5 dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharaṃ paharimsu, so nāhaṃ etaṃ³ accharaṃ kathemi devaccharaṃ kathemīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānīṃṃ bhariyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhinī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro⁵ jīvitaṃ khayam pāpuṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayanto va na so bhuñji na so pivīti, samudde 10 udakaṃ mine ti samma Kālahatthi yo kusaggena udakaṃ gahetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana jātiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmaṇaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva patthento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi 15 evaṃ aham pi uttamarasaṃ manussamaṃsaṃ alabhanto jīvitaṃ⁸ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakaṇṭhimaṃsaṃ⁹ khādītva ākāsa-cara-suvaṇṇaḥamsāpi tāva natṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayam āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayamgamā¹⁰

avutti-paribhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evam eva tuvaṃ rāja dipadinda suṇohi me:

abhakkaṃ rāja bhakkhesi tasmā pabbājayanti tan ti. 389.

Ta. avutti-paribhogena¹² 'ti attano anājīvabhūtena¹³ paribhogena, 25 abbatthatan ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvaṇṇa-guhāya navutihaṃsasahassāni vasaṃti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṃ udakapunṇehi pakkhehi¹⁴ āhiṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassarato sayañjātasālīṃ āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sālīṃ khādantā vasaṃti, tesāṃ pana 30 guhaṃ paviṭṭhakāle guhādvāre eko rathacakkapamāṇo unṇanābhimakkaṭako¹⁸ ekekasmīṃ māse ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-māṇaṃ²¹, haṃsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa taruṇaḥamsassa dve

¹ Ck^s nisinnā, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck^s bhūtāvattṭho, Bds -āvattṭho. ³ Bds evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bds -ena. ⁸ Ck^s omīti jī-. ⁹ Bds -jātikānaṃ māṃsaṃ. ¹⁰ Bds vehāyasaṃ-. ¹¹ Ck^s ā-, Bds atutta-, Bds abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Ck^s sapattēhi. ¹⁵ Bds uppatituṃ. ¹⁶ Ck^s pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds unṇā-. ¹⁹ Bds adda na-. ²⁰ Ck^s vinati for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bds taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vīgate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahosi, haṃsā khīpa-
 gocarā kin nu kho kattabban ti mantetvā³ jīvantaṃ aṇḍāni labhissamā⁴ 'ti paṭha-
 maṃ aṇḍāni khādīmsu tato potake tato jīṇṇaṃse, pañcamāsaṃcayena vassam
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁵, haṃsā sakajātikānaṃ māsaṃ
 khādītva appaṭṭhāmā jātā, dviguṇakoṭṭhāsālābhitaruṇaṃso⁶ jālaṃ⁷ pabaritvā
 cattāri bhindi⁸, pañcamam bhinditum jāsaṃkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṃ
 chinditvā⁹ makkaṭo lohitaṃ pīvi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pīvi, tadā dhataratṭha-
 10 kulaṃ ucchinnan ti vadanti¹⁰, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, eva-
 maṃ¹¹ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ sajjātimāsaṃ khādīmsu tathā tvam pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārāja¹² 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ sajjātimāsaṃ bhakkesi tasmā¹³ nagara-
 vāsino taṃ ratṭhā pabhojenti.

15 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utṭhāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹⁴, kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahetvā carasi¹⁵, sace na viramati ratṭhato
 naṃ pabbājehīti¹⁶“ nāssa kathetum adāmsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁷ vattum nāsaṃkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti¹⁸“ va-
 tvā „na sakkomīti¹⁹“ vutte sabbaṃ²⁰ orodhajanaṃ ca²¹ putta-
 dhitaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ²² passe tṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato²³“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ²⁴ manussamaṃsato piyataran²⁵“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamahā nāgarā ca ratṭhā ca nikkhamathā²⁶“ 'ti
 vutte²⁷ „Kālahatthi, na me rajjen' attho²⁸, nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²⁹ khaggaṃ ca rasakaṃ ca³⁰ dehīti³¹“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā ratṭhā pabbājanīyakammaṃ karīmsu. So³²

¹ Bds gantvā. ² Bs -vuttho, Bd -vuttho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bs vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -ṇamkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhītvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cs Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇa. ¹⁸ so Cks; Bd -te, Bs -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nāgarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇa.

rasakam' ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 mīm nigrodhamūle vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsam pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³, „aham
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmīm pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmīyam patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādam vā⁶ adhopādam⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasam araṇṇe kañci manussam alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsam kham devā“ 'ti, „labhissam' aham maṃ- 10
 sam“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitam“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo lasinā pa-
 haritvā māretvā maṃsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākātam¹¹ ahosi. Tadā eko sam- 15
 pannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi vohāram karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhanam datvā¹³ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānam¹⁴ „maṃ
 aṭavim¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahasam datvā tehi saddhim mag- 20
 gam paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasattham¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkham āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇadiṭṭhakālato²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upagaḷitakhelo²³ ahosi, so tasmīm attano santikaṃ āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānam. ³ Bds add manussagahaṇakāle. ⁴ Ck māre, Bds araṇṇa, Bs araṇṇam. ⁵ Bds sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bds adhosam, Bs -siraṃ. ⁸ Bds add āharitrāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bds reads magge maggapaṭipanne, Bs maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bds adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bds -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bds -sakaṭam. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bds ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds pagghaita-. ²⁴ Bds add rukkato oruya.

- „aham are¹ cora porisādo“ ti nāma² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi, eko pi utthātum³ samatto nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
- 5 piṭṭhiyaṃ adhosāsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayāṃ brāhmaṇassa hatthato sahasaṃ⁶ gaṇhimha, ko nāma anhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā“
- 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim̐ khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pāpupī, so taṃ disvā ekaṃ vatim̐ lamghento⁸ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānum̐ piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohiteṇa gaḷantena¹¹ lamghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan“
- 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ ūatvā taṃ anubandhimsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ ūatvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim̐ akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kiṃ anhākaṃ coreṇā“ ’ti tato nivattimsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹³ pavisitvā nipanno „ayyo
- 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum̐ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gaḷalohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁴ antehi parikkhipitvā¹⁵ pañcamadhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁶, tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
- 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁸ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khāditvā bale¹⁹ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanā²⁰ muccissāmīti“²¹ so khaggaṃ ādāya rukkhamūlato

¹ C¹ ahaṃ māre, C² āmare, B² ahaṃ hare. ² B² add tikkhātum. ³ B² utthātum. ⁴ B² add tadā. ⁵ so B²; C² bho tissa pussa. ⁶ B² kahāpaṇa-. ⁷ so C²; B² asappurisakaro. ⁸ B² add vatvā. ⁹ B² -anto. ¹⁰ C² omīti so. ¹¹ B² paggharantena. ¹² B² -kapurisa. ¹³ so C²; C² pa-, B² po-. ¹⁴ B² dhovissāmi. ¹⁵ B² -pāpetvā. ¹⁶ B² kari. ¹⁷ B² sussetva. ¹⁸ B² so deva-. ¹⁹ B² -am. ²⁰ B² -namassā. ²¹ B² muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhave
yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
assa purimabhave katakārāṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
khānuviddhakārāṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattaṃ⁸ ga-
manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayaṃ pi 'mama taṃ¹⁰ kiccaṃ
nittharitabbam, ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma“ 10
gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
agghapadalakkhaṇaṃ¹³ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantaṃ gaṇhā“ 'ti ā.,
so „sādhū“ 'ti sampaticchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetvā
vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁷
katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukkhe olambesi, aggapādaṇ- 20
gulihi bhūmiyaṃ phusamānāhi¹⁹ vāte paharante milāta-karaṇḍa-
kadāmāni²⁰ viya parivattantā²¹ olambiṃsu, Sutasomaṃ pana
„piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣīti“ pi nānesi,
so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggiṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
nisīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ kir' esa balikammaṃ 25
karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, B^c mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bds add taṃ. ⁴ Bds ka-
⁵ Bā rathā. ⁶ Ck adds devatānaṃ. ⁷ Bds khāṇunā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bds add
samma. ¹⁰ Bds mametaṃ. ¹¹ Bds add na. ¹² Bds -mahaṃ. ¹³ Bds C^s anag-
ghaṇ-. ¹⁴ so Cks; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi ¹⁶ Bds add ahaṃ are porisādo ti.
¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānuṇetvā, B^c ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bds -nehi; Bds add
te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Cks -entā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
hoti sace gaṇhissāmi sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.
²³ Bā sūle tacchanto. ²⁴ Bds add taṃ kiriyam. ²⁵ Bds add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „ahaṃ
 etam vāretum na sakkhissāmi²“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā³ kathetvā „nivāretha na⁴“ ti ā., tehi⁵ „na mayaṃ⁶
 sakkhissāma⁷“ ’ti vutte⁸ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi na⁹“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tum, samatthaṃ pana ācikkhissāmi¹⁰“ vatvā „ko nāma¹¹“ ’ti
 vutte „sadevake loke¹² añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitaṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā¹³ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ¹⁴ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ¹⁵ jīvitaṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātum vadehī¹⁶“, so „sādhū“ ’ti¹⁷ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹⁸ olokento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmi¹⁹“ utṭhāya asihattho²⁰ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpuṇitum nāsakkhī, gattehi²¹ sedā muccimsu²²,
 so cintesi: „ahaṃ pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā²³ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā²⁴ nāma va-
 canakārakā hontīti²⁵ tiṭṭhā“ ’ti naṃ²⁶ vatvā „ṭhitaṃ gahessā-
 mi²⁷“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ’ti ā., „ahaṃ tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamā²⁸ ’ti ā.²⁹, atha naṃ „bho pabbajitā³⁰ nāma
 25 jīvitaṃ hetu pi alikaṃ na bhaṇanti³¹, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kammaṃ nivāretum.

⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarāja ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.

⁶ Cks -saṃ. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti āha. ¹⁰ Bds add sampaṭicchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatiyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸ Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvituṃ vāyamamakāsati. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tiṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭhito ṭhito 'mhīti² lapasi
 brahmacārī³ idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṇ ca me maññasi kaṃkapattan ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha :

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391. 10
25. Sace pi sahasi⁷ rāja suttaṃ gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasiti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottan ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmadatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā idāni kammāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitaṃ coraṃ aṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye nibbattamānaṃ, so hi niraye patauto na patiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutan ti¹⁴ bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-kammaṃ karissāmi¹⁵ paṭissuttaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jeṭṭhakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanaṃ te musā nāma hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā., „imasmiṃ rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammu-. ² so Cks; Bd aṭhito tvaṃ ṭhito smiti. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṇca me vaṃṇāmaṃsi-, Bd kaṅkha-. ⁵ Bd tattha samaṇa tiṭṭhāhīti tiṭṭhāhi idaṃ vacanaṃ mayā vutto so tvaṃ pamukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarini aṭhito tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṇca kaṅkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add daharakāle. ¹⁰ Bd adds pitari kālaṇkate bārāṇasīrajjaṃ labhitvā bārāṇasīrājā jāto. ¹¹ Cks omit khattiya. ¹² Bd adds pi. ¹³ Bd manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the wording of the previous passages is quite different in Bds.

khaṃ pavisa¹ “ti ā., devatā tassa passantass’ eva rukkhaṃ
 pāvisi, tasmiṃ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, pori-
 sādo vedavedaṇṇakusalo nakkhattacāraṃ jānāti, so nabhaṃ
 oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutaṣomo nahā-
 5 yitum uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho
 pana² mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudī-
 pavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhama-
 yāme yeva Migāciruyyānaṃ³ gantvā maṅgalapokkharaniṃ ota-
 ritvā ṭhassāmīti⁴“ cintetvā⁵ gantvā pokkharaniṃ oruyha
 10 paduminipattena⁶ sīsaṃ paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena
 macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā
 hutvā vicariṃsu, „kuto pan’ assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so
 hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁷,
 tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
 15 sītavinodanattaṃ aggiṃ ca dārūni ca dāruccchedanavāsīphara-
 suṃ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmiṃ antouyyānaṃ⁸
 gate yeva balavapaccūse⁹ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇ-
 hiṃsu, rājāpi pāto va bhuttaṭpātarāso alaṃkatahatthikkhandha-
 gato caturaṅginiyā senāya¹⁰ nagarā nikkhami, tasmiṃ khaṇe¹⁰
 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹
 ādāya vīsaṃyojanasataṃ¹² mäggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ
 patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto
 rājānaṃ pācinadvārena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussā-
 petvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā
 taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

26. Kasmin nu raṭṭhe tava jātibhūmi,
 atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵
 Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhāpesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add pari-
 vuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds visati-, Bds
 visanti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgaṃ. ¹⁵ Bds pucchi, omitting
 evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasi demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³

sugambhiratthā varasāgarūpamā,

5

tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,

suṇohi gāthā paramatthasaṃhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetuṃ
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
kataṃ⁸, mayā pana nivattitūṃ na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsaṃ nahāyitūdivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paṇṇāpetvā ghāsacchādanam saṃvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ aṭṭhārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhittaṃ ahosi, taṃ aṇṇamaṇṇaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipiṃsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasariro pokkharāṇiyā¹⁵ rājavibhavana nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasāṭake¹⁶ nivāsetvā aṭṭhāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁷ upahariṃsu¹⁷, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gaṇhissāmīti“

¹ Bā adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena tvaṃ payoṇana hetubbhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmaṇa mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etaṃ payoṇaṃ me mayhaṃ akkhāhi, kathehi tayā paṭhitaṃ vatthuṃ te tuyhaṃ dadāmi kiṃ vatthuṃ icchasi ti taṃ bhagavantaṃ pucchāmi. ² Bā adds gātham. ³ Bā C^s mahi-. ⁴ C^s tameva ⁵ Bā add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatā-rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava eva atthāya idha tvaṃ anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā paramatthasaṃhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ Bā adds ca pana. ⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā āgataṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā nahāyitū āgatombhīti ahaṃ punadivase. ¹¹ Bā saṃgaṭṭantaṃ samantā. ¹² Bā saṃkh-. ¹³ Bā unnādetvā ba-. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā add anto. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayīṃsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetaṃ aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthiḥi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisi-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² aṭṭhārasahatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁶ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁷ rathasīse¹⁸ akkamitvā bhamarikaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁹ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen' eva²⁰ tiyojanamattaṃ²¹ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²² adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²³ disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe“²⁴
 20 ti cintetvā āha:

20. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuṭṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₉₁₂)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā sokaṇudā bhavanti. 395.

25 20. Attānaṃ nāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhanaṃ rajataṃ jātārūpaṃ

¹ Cks maccham. ² Bḍ matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bḍ hare. ⁴ Bḍ uttari. ⁵ Bḍ rathārohā. ⁶ Bḍ adds sabbe. ⁷ Bḍ gahitagahitāni. ⁸ Bḍ urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bḍ -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bḍ bhavissatīti. ¹² Bḍ -neyeva. ¹³ Bḍ paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bḍ ak-. ¹⁵ Bḍ -naṃ. ¹⁶ Bḍ -dhure. ¹⁷ Bḍ -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bḍ ekaṃ-. ²⁰ Bḍ adds maggaṃ. ²¹ Bḍ ki-. ²² Bḍ ure patitāni. ²³ Bḍ omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna nāti? ²⁵ Bḍ udāhu.

kimo nu' tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyasetṭha vacanaṃ suṇoma te' ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokaṇudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnañāvānaṃ dīpo viya patitṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabhayaena rodante aññe andhabālā kiṃ karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānutappe ti kim eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānam anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanam na raṭṭham,
sataṇ ca dhanimo carito purāṇo,
taṃ saṃgaram⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.
31. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24, 15.)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-dhammo atthi, saṃgaram katvā saddhānuppattaṃ nāma¹⁰ etaṃ saṃgaram brāhmaṇassa ahaṃ anusocāmīti a., saccānurakkhīti saccam anurakkhanto¹⁰, so brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato, tassāhaṃ āgantukavattaṃ karetvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamāgamanā āgamehīti saṃgaram katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotum adatvā va maṃ gaṇhi, sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan ti vadati. 25

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahattham punar āvajeyya¹³, 30
Koravyasetṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bds -metan. ³ so Cks; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bds anuttarāmi. ⁶ Bds saṃkaram. ⁷ Bā -naṃ sampadāya. ⁸ C^s tā va. ⁹ C^s ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bs -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

ss. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 27.)
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jīvaṃ laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttātāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmaṃ kāmayamāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Taṃ sutvā Mahāsatto siho viya asambhīto āha:

ss. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvaṃ garahito pāpadhammo,
na hi taṃ naraṃ tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 ss. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV ⁴⁶⁹/₁₆)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyum
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇaṃ iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
20 hi jīvitaṃ ti pāpadhammo pana garahito jīvaṃ na vareyya mā icchatu,
jīvaṃ hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvaṃ nāma, yassā 'ti yassa attādino
atthāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na taṃ purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhīm
ekācariyakule sikkhito evarūpo sabhāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitabetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṃ saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹¹.

Evaṃ vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayaṃ mayhaṃ na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi naṃ saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā taṃ saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapito sapathaṃ karonto āha:

¹ Cks upesīti. ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyaṃ. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu ⁷ Cs -ti-. ⁸ Ck nānārayate, Cs natārayate.
⁹ Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā emīti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds taṃ.

36. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susamvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asiñ vā sattiñ vā parāmasāmi aññañ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbañ
 sapathañ karoti, kim me iminā, etamhā³ ahañ pi khattiya- 10
 rājā, mañ' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikammañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilamatiti⁵“ cintetvā āha:

37. Yo⁶ te kato saṅgaro⁷ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ⁸ brāhmaṇassa-ppadāya⁹ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan¹⁰“ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo¹¹ me kato saṅgaro¹² brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe¹³ khattiyehi akattab- 25
 bañ sapathañ karittha, tañ¹⁴ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹⁵, hassena¹⁶
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹⁷ idāni rajje ṭhito¹⁸
 dhammādhammañ jānanto kiñ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² Bđ -ssāmi. ³ so Cks; Bđ esa etu gāmā, B² esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Cks; Bđ bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ Bđ sañka-. ⁷ Bđ -nañ sap-.

⁸ Cs so. ⁹ Cks tvañ. ¹⁰ Cks -ritvā tvañ. ¹¹ Ck Bđ ja-. ¹² Bđ² hāsena.

¹³ Ck suvāhañ, Bđ sohañ. ¹⁴ Bđ² pati-.

- mayham, aham te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampatiçchati, mā me
 balikammasa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekathā kathetum labhanto pori-
 sādāṃ dametvā sihamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamiṣsa-
 tīti“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivitthā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcitthā⁶ mahārāja pori-
 sādēna na kilamitthā⁷“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayham mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandham āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ nahātānulittaṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjaṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayham ābhatā gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ Bā -pattāṃ vā-. ² Bā ime. ³ Bā mahājano. ⁴ Bā yeva khandhavāraṃ
 katvā aṭṭhāsi. ⁵ Bā taṃ. ⁶ so Ck; Bā kiñci. ⁷ Bā -ito. ⁸ Bā omits pari-
⁹ Bā pavīsi. ¹⁰ Bā nesaṃ. ¹¹ Bā nisīditvā. ¹² so Ck; Cā assita-, Bā
 desita-. ¹³ Bā -gurutā. ¹⁴ Bā nivesane. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṃ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ nīharitvā ubhoḥi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavattupacchedatanhaka-
khayatthāya² virāgaṇirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakaṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10
sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.
41. Sabbhir eva samāsetha
sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Saṃyuta-N. I p. 17.)
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.
42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.
43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre, 20
tato have dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ⁹ asataṃ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāraṃ :eva, sabbhīti sappurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāraṃ¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahuṃ¹² suciram pi kato saṃgamo 25
ekaṭṭhāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., san-
thavaṃ ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhammaṃ ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dīnaṃ sattatimsabodhapakkhiyadhammasaṃkhātāṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁴,
etaṃ dhammaṃ nātvā vaḍḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya -
nirodha wanting in B^d. ⁴ B^d -ṇo-. ⁵ B^d sakim deva. ⁶ B^d -ti. ⁷ Ck sa
taṃ. ⁸ B^d -am. ⁹ B^d -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B^d pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānaṃākhato santadhammo³ jaraṃ na upeti na
jīrati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavi hi sappatiṭṭhā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ viśaṃyogaṭṭhena anupalittaṭ-
ṭhena ca⁸ dūre nāma hontī, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n’ eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na kavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmālokā sattaratanapūṇṇaṃ katvā dadamāno
n’ eva anucchavikaṃ kātum sakkoti, ahaṃ kho pan’ assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātum pahomi, atthi¹² khv-assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokento nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādīni¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmaḥhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aṇṇe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ ’ti pucchi,
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten’ eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ ’ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa’ ti²³. 411.

Ath’ assa ekaṃ sukhayānaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Cks omit ti. ² Bā adds thomentī. ³ Bā sataṃdh-. ⁴ Bā -an. ⁵ Bā
sampa-. ⁶ so Bā; Ck yaganaṃ, Cs yaganaṃ. ⁷ Bā bandh-. ⁸ Cks vi.
⁹ Bā taṃ. ¹⁰ Bā na kenaci bhāsītā. ¹¹ Bā agghanti, Cks agghatīti. ¹² Bā
add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bā olokento. ¹⁵ Bā -bhojanassāpi. ¹⁶ Bā kitta-
kaṃ dhanam. ¹⁷ Bā adds gāthāya. ¹⁸ Bā add tā. ¹⁹ so Cks; Bā -no dhanam
²⁰ so Cks; Bā vikipitabh-. ²¹ so Cks; Bā aggham. ²² Bā ekekā gāthā. ²³
Bā add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹ 'ti purise ānāpetvā taṃ uyyojesi, tasmim
khane Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārāhā katvā
pūjitā², sādhu sādhu 'ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
mātāpitaro taṃ saddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāṃ' eso“ ti puc-
chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya.⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
jhimṣu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesaṃ santikaṃ gantvā
vanditvā atthāsi, ath' assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
dhanalolatāya⁴ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte 10

45. Asītiyā⁷ navutiyā ca gāthā,
satārahā cāpi bhavēyyu⁸ gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
saḥassiyo nāma kuth' atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā 'ti attanā jānāhi, kudhjatthīti kuhiṃ atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhim
icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo 'haṃ sutavuddhim attano,
santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
ahaṃ savantīhi mahodadhīva 20
na hi tāta tappāmi subhāsitenā. 413.
47. Aggi yathā tiṇakaṭṭhaṃ dāhanto
na tappatī sāgaro vā nadīhi¹¹
evam pi te paṇḍitā rājasetṭha
suvā na tappanti subhāsitenā 414. 25
48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ B^d sampādetthā, B^s sampāpethā. ² B^ds add ti nagaravāsino. ³ B^d adds attano.
⁴ B^d -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ B^d adds katham. ⁷ C^ks add vā.
⁸ C^ks -um, B^d -yya. ⁹ C^k kuthātthi, B^ds kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; B^d tattha
tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārāhā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārāhā nāma gāthā kā kassa
puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadihi, B^d nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattaṃ, santo ti ete ca maṃ bhajeyyunt ti icchāmi,
savantībhīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahaṃ attano
5 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „mā maṃ tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahaṃ 'dhammam sutvā āgamissāmīti' sapathaṃ katvā
āgato, idān' ahaṃ porisādassa santikaṃ gamissāmi⁵, idaṃ vo
rajjāṃ gaṇhathā⁶ 'ti niyyādentō

- 10 40. Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggam (²⁸⁹/₁₉)
sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ,
kiṃ kāmahetu paribhāsase maṃ,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

- 15 Tasmiṃ samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nāṃ' etaṃ kathesi, caturaṅginiyā senāya
coraṃ gahessāmīti⁷ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthāroha rathikā pattikā ca
20 assāroha yeva dhanuggahāse,
senāṃ payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāma 'ti sace evaṃ payojitā⁷ senā taṃ gahetuṃ na sakkonti
atha naṃ sakalaratṭhavāsino gahetvā gantvā hanāma sattun mārema⁸ taṃ
attano⁹ paccāmittan ti a

- 25 Atha naṃ mātāpitaro assupunṇamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tuṃ¹¹ labbhā¹² ti yāciṃsu, soḷasasabassā nāṭakittiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā¹³ 'ti
parideviṃsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātuṃ¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññāṃ datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthitīti. ³ Bds
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nāte? cfr. p. 26.e; Bds unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kaṃ, Cs -kā. ⁸ Bds hanema. ⁹ Bds ambhākaṇi. ¹⁰ Bds adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretuṃ. ¹³ Bds pana kira ahaṃ.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccaṃ ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca
anusāsetvā negamaṇ [ca] balaṇ ca
saccavādī saccānurakkhamāno⁷
agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccāṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattim nivesane yeva sayitvā⁹ punadvase arupuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādījanena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasnehā¹¹ mā¹²
atikkamiṃsū“ 'ti āha, mahājano tejavato sīlavantassa āṇaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviṃ jambhitena gacchantāṃ olovento¹³
thatvā tasmim dassanūpacāraṃ atikkamante ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadavatā me yaṃ¹⁶

¹ Bḍ sahasārāhā. ² Bḍ jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bḍ anusāsetvā. ⁵
Bḍ -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?
⁸ Bḍ yattha. ⁹ Bḍ vasitvā. ¹⁰ Bḍ adds sace. ¹¹ Bḍ sineho atthi. ¹² Ck
maṃ. ¹³ Bḍ -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.
¹⁵ Bḍ omits vā mā vā. ¹⁶ Bḍ yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
balikammaṃ karissāmīti¹ citakaṃ katvā aggim jāletvā „aṃ-
gāraṃ tāva hotū“² ti tassa sūlaṃ tacchantassa nisinnakāle³
āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
5 kattabbakiccaṃ te katan“⁴ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“⁵
dassetum gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
10 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa,
taṃ saṃgaraṃ brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁵
khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“⁷ ti
cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
nibbhayo bhavissāmīti“⁸ sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khāditum⁷ mayhaṃ pacchā,
citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va⁸,
25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkāṃ,
suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khāditun¹⁰ ti khādanāṃ, tava khādanāṃ¹¹ mayhaṃ pacchā vā
pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditabbo va, pacitan ti
nidhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṃsaṃ sādhu pakkāṃ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bds sutvā. ⁴ Bds -ṇasampadāya. ⁵ so Bds;
Cks omīti hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?
⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bds -taṃ. ⁸ Bds ca. ⁹ Bds -ṇo. ¹⁰ Bds -tan.
¹¹ Bds tāva khādeyyaṃ. ¹² Cks paccāya pi.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi

raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,

dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,

5

dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino

n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammañ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsaccamattam⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁵ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhājanāṃ viya sīhavasāya abhājanāṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya

yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu

ubho pi te pecca samā bhavanti,

kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424.

20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapaṭṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkhiṇehi sarehi mige vijjhittvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammañ jānanta pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khāditaḥ bayuttakā, na kho t' eva vā pātho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammañ jānanta pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bđ -o. ² Cks -si. ³ Bds nibbānaṃ. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bds mettā-bhāvanāya. ⁶ Bđ gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bđ -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bds add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bđ maṃsavasena. ¹² Bđ omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bds sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisaṃsaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggaḥaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gāthaṃ āha:

- 5   59. Mutto tvaṃ porisādassa hatthā
              gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
              amittahatthaṃ punar āgato si,
              nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10   Ta. nakkhattadhamme ti tvaṃ nakkhattadhammasaṃkhāte nīti-
satto¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇen' eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṭā³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gāthaṃ āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
              pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
              tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
              saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20   yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁸ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁹
25   kāmitthiyo kāsikacandanaṃ ca
              sabbhaṃ tahiṃ labbhati sāmitāya⁹,
              saccena kiṃ passasi ānisaṃsan ti. 428.

30   Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
dibbavimānakkappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
ca assā ca bahū, kāmitthiyo ti kāmavattubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bḍ natti-. ² Bḍs yo. ³ Cks -patthavā, Bḍ patthaṭo. ⁴ Bḍ adds na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bḍs -ā. ⁹ Bḍ labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bḍ -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitacandanañ ca, sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparibhogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmitāya labhasi, sāmi
hutvā yathā icchasi tathā paribhūñjitum labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

5

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce t̥hitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva paṇitā 10
honti tasmā saccañ tesañ sādhutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavācīsacce t̥hitā
jātimaṇassaṃkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsañ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumaṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khañ oloketvā „ayañ Sutasomo⁵ aṅgāracitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantañ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārahānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aññass' eva vā kassacitī⁸ cintetvā „pucchissāmi tāva nan“
ti pucchāto gātham āha: 20

63. Mutto tvañ porisādassa hatthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmī
amittahatthañ punar āgato si,
na ha⁹ nūna te maraṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi¹⁰ saccavādīti. 430. 25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme t̥hito ko maraṇassa bhāye. 431. 30

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s tañhī, Bđ hī. ³ Ck^s -anusāṃsañ. ⁴ Bđ^s add rasānañ. ⁵
Ck^s omī oloketvā ayañ sutasomo. ⁶ Bđ maṇsasulā. ⁷ Bđ assa. ⁸ Bđ hī.
⁹ Bđ asi. ¹⁰ Bđ dīṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viṣodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Ñātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Ñātisu mittesu katā me kārā³,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnam me dānam bahudhā bahunnam,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnam me dānam bahudhā bahunnam,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
20 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁴ 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena⁵ neka-
vidhā, yañña ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitṭhā pavattitā, dhamme tṭhito ti evaṃ dhamme patitṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti anānutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen⁶ eva mayā
rajjaṃ pasamsitaṃ⁷, kārā⁸ ti ñātisu ñātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānan ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnan ti na
30 pañcannam na dasannam satassa pi saḥassassa pi⁹, dinnam eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suttu tappitā¹⁰.

¹ so all three MSS. ² B^d katūpakārā. ³ B^d annādi-. ⁴ B^d pasāsi-. ⁵ B^d
katūpakārā, C^s karo. ⁶ C^s saḥassam pi, B^d adds sataḥassassa pi. ⁷ B^d santa-.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“³ 'ti bhīttasito „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“⁴ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
 āsivisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
 muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
 yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. vīsaṃ ti tatth' eva māraṇasamatthaṃ⁵ halāhalavisaṃ, jalitaṃ ti 10
 attano visatejaṃ⁶ eva jalitaṃ 'tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
 āsivisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasadiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“⁷ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācitvā tena dhammagāravajananatthaṃ „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁸ 15
 gāthānaṃ tvaṃ abhājanan⁹ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalātena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādthurūpā gāthā bhavissantīti“¹⁰ suṭṭhutarāṃ sañjātasavanādaro hutvā yācanto 20
 gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ¹¹ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
 api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇaṃ pi pāpaṃ pi jānanti, app-eva¹² tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme¹³ mano 25
 rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“¹⁴ ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“¹⁵ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitanīyāmen' eva gāthānaṃ thutiṃ katvā chakāmāvacaradevesu¹⁶ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bā ma-. ⁴ Bā omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bā kusalakammaṇṇa. ⁸ Bā chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhuḥkāraṁ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṁ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṁ saṁgati pāleti nāsabbhi bahusaṁgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṁ,
sataṁ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṁ upeti,
sataṁ ca dhammo na jaraṁ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṁ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūrataṁ vadanti
sataṁ ca dhammaṁ asataṁ ca rājā⁵ 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“⁶ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁷, Bodhisatte muducittaṁ
ahosi, setacchattadāyakaṁ pitaraṁ viya naṁ amaññi, so „ahaṁ
Sutasomassa“⁸ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁹ na passāmi, ekekāya
20 paṇ' assa¹⁰ gāthāya ekekaṁ¹¹ varaṁ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:
78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṁ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānanditī ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṁ Mahāsatto „kiṁ nāma tvaṁ varaṁ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bā - deve. ² Bā^s hoti. ³ Bā^s - aṁ. ⁴ C^s bhava. ⁵ C^s pūri, Bā^s pari-
pūri. ⁶ C^s sutasomo massa. ⁷ Bā^s dātabbaṁ kiñci hivaṇṇaṁ. ⁸ Bā pana.
⁹ C^s - kā. ¹⁰ Bā ānandivitto, C^s ānandicitto. ¹¹ C^s - di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivittḥo
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvañ cāpi datvāna avākareyya,
sandiṭṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānam upabbajeyyā³ 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi⁴ na bujhasi⁵ pāpadhammam eva karosi, hitāhitan ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁶ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁷, avākareyyā⁸ 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁹ avākareyyāsi¹⁰ na dadeyyāsi¹¹, upabba-
jeyyā¹² 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātuṃ
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
paṇaṃ cajitvāna pi dassam evā¹³ 'ti. 448.

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno.

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi“, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁴, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditaḥ' ti paṭhamam eva varaṃ varissam¹⁵ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹⁶
paññassa paññānavatā¹⁷ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449.

¹ Bā taṃ. ² Bā -o, Bā -e. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-.
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -mitti. ¹¹ Bā vāreyissam. ¹² Bā sakkhi. ¹³ Ck -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāriyassa, sakkhīti¹ sakkhidhammo ti² mitta-
 dhammo, paññāpavatā³ ti nāpasampanna⁴, sametīti Gaṇḍodakam viya
 Yamunodakena saṃsandati dhātuso⁵ hi sattā saṃsandanti, passeyya tan ti
 porisādaṣṣa ciraṃ jīvitam icchanto⁶ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
 5 tassa hi pana⁷ mama jīvitam dehitū vattum ayuttam api ca so mayham eva⁸
 ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁹ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni mam-
 sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
 mayham eva jīvitam icchati, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
 10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvaṃ ajānitvā va tam
 varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhī¹¹
 paññassa paññāpavatā sameti,
 passe pi¹² mam vassasataṃ arogaṃ¹³,
 15 etaṃ varānaṃ paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta. varānaṃ ti catunnaṃ varānaṃ paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 20 na tādise bhūmipatī adesi,
 etaṃ varānaṃ dutiyaṃ varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittattā¹⁵ va muddhābhisittā
 katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyaṃ varam gaṇhanto parosatānaṃ khattiyānaṃ
 25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
 etaṃ varānaṃ dutiyaṃ dadāmīti. 452.

¹ Bā sakhīti. ² Bās omit ti. ³ Bā nāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adds viya. ⁶ Ck
 pi, Bā omits pana. ⁷ Bās add esa. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bās -yam ṭhapetvā. ¹⁰
 Cks omit tam. ¹¹ Bā sakkhī. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
 Cks -ttatā. ¹⁶ Bās se. ¹⁷ Cks adesi.

Kim pana te tesaṃ saddaṃ suṇanti na¹ suṇantīti na²
 sabbaṃ suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-
 bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca
 antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhiṃ kathesi, tasmā sab-
 baṃ asutva upaḍḍhupaḍḍham suṇim̐su, te „idāni Sutasomo 5
 porisādaṃ damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññaṃ samassā-
 sesuṃ, tasmim̐ khaṇe Mahāsatto imaṃ gātham āha:

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta. parosatan ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā
 ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesaṃ khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭhaṃ⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so 15
 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva
 vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 neyya, tasmā tesaṃ sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi
 'ssa⁹ dadamāno imaṃ¹⁰ gātham āha:

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catutthaṃ pana gaṇhanto Bodhisatto imaṃ gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭhaṃ vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
 puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
 manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
 etaṃ varānaṃ catutthaṃ varāmīti. 455.

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck taṃ. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bā -ya. ⁶ Bā -e.
⁷ Bā veri-. ⁸ Bā vāseyya. ⁹ Cks omits ssa. ¹⁰ Cks idaṃ. ¹¹ Cā vya-, Bā
 byādhikāya. ¹² Ck Bā -jā.

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsaṃ², tattha gāmādināṃ utṭhitattā savivaraṃ,
vyādhitaṃ³ bhayābhī porisādo idāni āgamissatī tava bhayena kampamānā⁴,
lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tiṇagahanādinīliyanatṭhānaṃ⁵
paviṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapaṭikkulāṃ manussamaṃsaṃ
5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogaṃ, manussamaṃsato vīramābhī attho.

Evam vutte porisādo pāṇim paharivā hasanto „samma
Sutasoma, kin nām' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ⁷ etaṃ
varaṃ dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā⁹“ ti
vatvā¹⁰ gātham āha:

- 10   99. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṃ paviṭṭho,
so 'haṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ,
aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṃ ti rajjaṃ pahāya imaṃ vanaṃ paviṭṭho.

- 15   Atha naṃ Mahāsatto „tvaṃ manussamaṃsassa piyattā¹¹
‘tato vīramitūṃ na sakkomīti’ vadasi, yo hi piyaṃ nissāya
pāpaṃ karoti ayaṃ bālo“ ti vatvā gātham āha:

- 20   90. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III ²⁸⁰/₃)
attaṃ¹³ niraṃkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

- Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idam nāma me
piyaṃ ti piyavatthūh' ālaggo¹⁴ attānaṃ niraṃkatvā sabbasugatīhi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ nīraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññaena ca ocitatthena vaḍḍhitatthena dīṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṃ patvā sakkā laddhuṃ.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Suta-
somena gahitavaraṃ vissajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omīti na. ² Bds gharā-. ³ Bds byādhita, Cks vyadhitam. ⁴ Bds kampitā.

⁵ all three MSS. gahaṇā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bds tumhākaṃ. ⁸ Bds dassāmi.

⁹ Ck pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹² Ck navesiyaṃ. ¹³ Bds attānaṃ. ¹⁴ Ck -ūhi laggo, Bds -vatthulo tena tattha. ¹⁵ Bds cavetvā. ¹⁶ Bds omits pa-. ¹⁷ Bds add kīmkaraṇā. ¹⁸ Cks visayāvasena.

¹⁹ Ck Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti⁶ assupunṇehi
nettehi gātham āha:

91. Piyam me mānusaṃ maṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretum
aṇṇaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458. 5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi³

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukaṃkhī⁴
attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁵ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459. 10
93. Yo c' idha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁶ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460. 15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammeṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā. 20

Evaṃ vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pitaraṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmaguṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavittṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmiti. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dasseti¹⁰, kintimahaṇ ti kiṃ katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,
saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ Bḍ -nāhi. ² Ck^s tvaṃ. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bḍ^s -nurakkhī. ⁵ Bḍ^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, B^s pīvitvā. ⁸ Bḍ^s hitvāti. ⁹ Bḍ kalunaṃ. ¹⁰
Ck^s dassē, Bḍ manussamaṃsaṃ. ¹¹ Bḍ kinti vatvā. ¹² Bḍ dvi-. ¹³ Ck^s -ññāya.

aṅgadhanam¹ jivitaṃ cāpi sabbaṃ
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jivitaṃ, santo tañ ca² api jivitaṃ cajiṃti, na dhammaṃ
khippamavākarohīti idha khippaṃ mayhaṃ dehīti attho, etenā 'ti etena
dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-
seṭṭhā 'ti taṃ saṃgaṇhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādimbi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammamanussaranto ti aṅgadhanajivitaṃ pariccajanto
pi satam dhammaṃ na vitikkamissāmi evaṃ dhammaṃ anussaranto.

Evaṃ Mahāsatto imehi kāraṇehi taṃ sacce patitṭhāpento
idāni attano garubbhāvaṃ dassetuṃ 10

100. Yassāpi⁶ dhammaṃ puriso vijaññā
ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo
taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca
na tena mittiṃ jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhamman ti kusalākusalajotakam kāraṇaṃ, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, taṃ hissā 'ti taṃ ācariyakulaṃ etassa puggalassa
patitṭhānatthēna⁹ dīpaṃ uppanne bhaye gantabbatthānatthēna¹⁰ parāyanaṃ ca,
na tena mittin ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettiṃ na jarayetha¹² na vināseyya.

Evaṃ ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanaṃ nāma bhindituṃ na vaṭṭati, ahañ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesiṃ,
idāni Buddhaliṅhāya satārahā gāthā kathesiṃ, tena me va-
canaṃ kātuṃ arahasīti“ āha, taṃ sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayhaṃ ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kiṃ sakkā kātuṃ, ekasmiṃ attabhāve maraṇaṃ nāma dhuvāṃ,
manussamaṃsaṃ na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varaṃ dadamāno imaṃ gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bḍ paggaṇhanto.
⁴ Bḍ chijj-. ⁵ Ck -ṇatthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bḍ vijā-. ⁹ Cks
-ṭṭhatthēna. ¹⁰ Cks gantabbatthēna, Bḍ gandhappatthāna-. ¹¹ Ck sahasāha, Bds
sahasā. ¹² Bḍ jiyaretha, Bḍ jīrayetha. ¹³ Bḍ adds sikkhā, Bḍ sikkham. ¹⁴
Bḍ adds ayaṃ. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi vanaṃ pavitṭho,
sace vā¹ maṃ yācasi etam atthaṃ
etam pi te samma varaṃ dadāmi. 468.

- 5 Atha naṃ Mahāsatto „evam atthu²’ samma, sīle patiṭṭhi-
tassa maraṇam pi nāma varaṃ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
naṃ varaṃ, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patiṭṭhito ’si, evaṃ
sante pi taṃ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārāja“ ’ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārāja“ ’ti, so Mahāsattaṃ pañcapatiṭṭhitena van-
ditvā ekamantaṃ nisīdi, Mahāsatto pi taṃ sīle⁵ patiṭṭhāpesi,
tasmiṃ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiṃ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādaṃ ma-
nussamaṃsato nivāretuṃ samattho nāma n’ atthi, aho Suta-
15 somena dukkaraṃ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādentō sādhu-kāram adāmsu, tesāṃ saddaṃ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmalo-kā ekakolāhalaṃ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi taṃ devatānaṃ sādhu-kārasaddaṃ suṇiṃsu,
rukkhaddevatāpi vimāne⁸ ṭhitā va sādhu-kāraṃ adāsi, iti deva-
20 tānaṃ saddo sūyati rūpaṃ na dissati, devatānaṃ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayiṃsu: „Sutasomaṃ nissāya⁹’ jīvi-
taṃ laddhaṃ, dukkaraṃ kataṃ Sutasomena porisādaṃ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiṃ kariṃsu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, atha naṃ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahaṃ etesaṃ
paccāmitto, ete mayā mocitā ‘gaṇhatha no paccāmittaṃ’ ti
maṃ |hiṃseyyum pi, mayā jīvitaṃ cajanentaṃ na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitaṃ sīlaṃ bhindituṃ, iminā saddhiṃ
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayaṃ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattaṃ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cā ca. ² Bā āha. ³ Bā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā naṃ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bā -rataraṃ. ⁸ Bā sakavi-. ⁹ Bā add no. ¹⁰ Bā add vatvā.

102. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahaṃ akāsiṃ,
tuvam¹ pi me samma karoḥi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, taruṇakālato paṭṭhāya 5
sakhā² ca.

Atha naṃ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

te upasaṃkamtivā āha:

104. Kammāsapādena viheṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiñṇaṃ me paṭissuṇāthā 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idaṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yāmā ti sampāṭicchitvā khattiyā nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
viheṭhit' amhā 'ti porisādaṃ potheyyum pi haneyyum pi na kho paṇ' esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiñṇaṃ tāva nesaṃ gaṇhāmiti cintetvā 20
tathā gantvā te batthatale āvūṇitvā aggapādaṅgulihī⁵ bhūmiyaṃ⁶ phusamānāsu
rukkhasākhāsu olambite⁷ vātappahāraṇakāle nāgadantesu⁸ olambitakaraṇḍakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi taṃ disvā idāni 'mha arogā ti ekappa-
hāren' eva mahāravaṃ ravimsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanaṃ karoṭhā 25
'ti vatvā evam āha, tathā na¹² jātū 'ti ekamsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

105. Kammāsapādena viheṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiñṇaṃ te paṭissuṇāmā¹³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvam. ² Cks -āya. ³ Bds add evam. ⁴ so Cks for viheṭhit'
attha? Bds vihedhitamhā, Bds vihetthayitthamha. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bds paṭissuṇomā.

Ta. paṭissuṇāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññaṃ adhivāsema sampāṭicchāma api ca kho pana mayāṃ kilantā katheturū na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ sara-
naṃ tumhe va kathetha mayāṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññaṃ dassāma² 'ti.

Atha naṃ³ Bodhisatto „tena hi me⁴ paṭiññaṃ dethā“
5 'ti vatvā⁵

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁶ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁷ ti. 473.

10 Te pi sampāṭicchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññaṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi¹, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁸
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇyaṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubbohi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 ye va vaṇo phāsukaṃ⁹ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bā paṭissuṇomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayam pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - -. ⁷ Bā add samma. ⁸ Bā -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -laṃ.

naṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ¹ pāyesuṃ²,
iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ¹ eva pāyetvā tātīyādivase
sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā³ arogā⁴ ahesuṃ, atha te
Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁵ 'ti pucchitvā „gacchāmā“⁵
'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“⁵ 'ti
āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇiyan te raṭṭhaṃ,
Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“⁶, „samma kiṃ kathesi, na sakkā¹⁰
mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi⁶ me verikā⁷, te
'mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
sissanti, 'gaṇhath' imaṃ coraṇ' ti ekaledḍuna⁸ va⁹ maṃ jīvītā
voropessanti, ahaṇ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi,¹⁵
ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁰ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
mama tumhākaṃ dassanaṃ n' atthīti“ roditvā „gacchatha
tumhe“ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹¹
„samma¹² Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹³ vi-
nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁴ atthi, ahaṃ taṃ tattha²⁰
patiṭṭhāpessāmi¹⁵, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
„tumhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“¹⁶ 'ti vutte „iminā
mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten' upāyena
porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“ ti cintetvā tassa palo-
bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

108. Catuppadaṃ sakuṇaṇ cāpi maṃsaṃ
sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitaṃ
sudhaṃ va Indo paribhuṇḍiyāna¹⁶
hitvā kath' eko ramaṇi araṇṇe. 475.

¹ Ck^s taraṇaṃ. ² so Ck^s; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvatā. ⁴ Ck^s -ā. ⁵ Ck^s kare-, Bā käre-. ⁶ Bā^s hi. ⁷ Bā^s verino. ⁸ Bā^s ekeka-. ⁹ C^s Bā vā. ¹⁰ Bā -maṃ-
sassa viramītattā. ¹¹ Ck^s -manditvā, C^s -madditvā. ¹² Bā add^s porisāda mā
cintayī. ¹³ Bā^s add pharuso. ¹⁴ Ck^s omit vattabbaṃ. ¹⁵ Bā^s add sace. ¹⁶
Ck^s -sāna, B^s -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indaṃ va devesu pamodayiṃsu
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugoṇakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 477.
- 10 111. Pāṇissaraṃ kumbhathūnaṃ nisīthe
atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṃ
bahuṃ sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannaṃ⁶ pahūtamalyaṃ⁷
migācirūpetapuraṃ⁸ surammaṃ
15 hayehi nāgehi ratheh' upetaṃ
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 479.

Ta. sukataṃ ti nānappakārehi suṭṭhukataṃ, suniṭṭhitaṃ ti sambhāra-
yojanena⁹ taṃ¹⁰ suṭṭhuyojitaṃ, katheko ti kathaṃ eko, ramaṣīti mūla-
phalāni khādanto kathaṃ ramissasi, ehi mahārāja gamissamā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha vellīti¹² rāsi¹³ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvaṇṇarāsīpabbhā¹⁴ c' eva¹⁵ tanudīghamajjhā ca¹⁶ 'ti dasseti, devesū 'ti
devaloke accharā Indaṃ va ramaṇīye Bārāṇasīnagare pubbe taṃ pamodayiṃsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāma¹⁷ 'ti, tambupadhāne¹⁸
ti rattupadhāne sabbasayanamhīti sabbattharaṇatthate sayane, saṇṇate¹⁹
25 ti anekabhūmike²⁰ dassetvā attharatālaṇkatayutte²¹ tuvaṃ²² pubbe sayīti attho,
sukhaṃ ti tādisassa sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā idāni kathaṃ araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge²³, hitvā ti eva-
rūpaṃ sampattīṃ chaḍḍetvā, uyyānasampannaṃ pahūtamalyaṃ²⁴ ti
mahārāja tava uyyānasampannaṃ nānāvidhapupphaṃ²⁵, migācirūpetapuraṃ²⁶

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṅgo. ⁵ Bā atho
nisive, Bā nīspe. ⁶ Ck^s -nna. ⁷ Ck^s pahuta-, C^s bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā^s
Bā^s migājīnūpetam-. ⁹ Bā^s nānāsambh-. ¹⁰ Bā^s omit taṃ. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Ck^s rāsi. ¹³ Ck^s -bhāvova, Bā -suvaṇṇarāsīvaṇṇarāsīpabbhā ceva. ¹⁴
Ck^s vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṅgo. ¹⁷ Ck^s -kā. ¹⁸ so B^s; C^s atthathattā-
amkayutte, Ck^s attharantāamkayutte, Bā addharatālaṇkata-. ¹⁹ Bā^s tatthatuvaṃ.
²⁰ Bā^s add nīside ti pi pātho. ²¹ Bā bahuta-, B^s uyyānaṃ-. ²² Ck^s nānā-
vidhehi pupphaṃ.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṃ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutthū rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhavēyyā“³ 'ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena⁴ tatiyam sayanena catuttham 5
naccagītavāditena pañcamam uyyānena c' eva nagarena cā 'ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṃ taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasiyam patitṭhāpetvā pacchā sakaratṭham gac-
chāmi⁵, sace Bārāṇasirajjam na labhissāma⁶ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇavāsena, mama vacanam karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁷ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁸ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe patitṭhāpetvā 'idāni
porāṇakayase⁹ patitṭhāpessāmīti¹⁰ vadati, sakkhissati c' esa
patitṭhāpetum, iminā saddhim yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā¹¹“ 'ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṃsaggato sādhu-
taram pāpamittasaṃsaggato ca pāpataram nāma n' atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat' eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgamma¹⁰ sūdakam¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat' eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavam āgamma Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalam kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyam aciraṭṭhittikaṃ¹⁵

¹ Bā^s migājinaṃ. ² Bā^s -paribhoga-. ³ Bā^s -savasena ⁴ Bā^s gamissāmi. ⁵
Bā^s labhissasi. ⁶ Bā^s vacanam. ⁷ Ck^s -ma. ⁸ Bā^s add ca. ⁹ Bā^s -avāsena. ¹⁰
Ck^s yathā bhārasmā gamma, Bā^s yathā harassakam-. ¹¹ Bā^s suddhamkā. ¹² Ck^s
purisāda-. ¹³ Bā^s pajānāhi. ¹⁴ Bā^s vutṭham. ¹⁵ Ck^s Bā^s -ittikaṃ, C^s -ittikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavattāṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyasetṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvam pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyasetṭhā 'ti naresu viriyena setṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvam
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālaṃ tath' eva
15 hoti, na jīratī sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṇ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhimsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahosi, tena saddhim Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaraṃ assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti siḡhaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
aṭṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṇ ca
parosataṇ ca rājāno ohāya kaṭihi ca amaccēhi saddhim āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuṭṭhaṃ. ² Ck Bā -ikaṃ ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bā adds bodhisattassa.

⁵ C^s -mimsu, Bā gacchimsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bā -ma. ⁸ Bā cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayim̐su, so rājāsane nisi-
 ditvā porisādassa aggamahesiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatthim āha: „Kālahatthi kasmā raṇṇo nagaram pavisitum
 na dethā“¹ ti, „so rajjam karonto imasmim nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā² ti, idāni so eva-
 rūpaṃ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṃ tam dametvā silesu
 patitthāpesim, jivitahetu pi kañci³ na vihetthessati, n' atthi
 vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā⁴ hi saggaṃ gacchanti, itare
 nirayaṃ“, evaṃ so nīcāsane nisinnassa puttaraḥassa ovādam
 datvā „Kālahatthi tvaṃ raṇṇo sahāyo c' eva sevako ca, raṇ-
 ṇāsi⁵ mahante issariye patitthāpito, tayāpi raṇṇo atthaṃ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṃ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁶ mahesiṭṭhānam⁷ patvā puttadhītāhi
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādam datvā tam eva vatthum matthakaṃ pāpetum dham-
 maṃ desento āha:

120. Na so rājā⁸ yo ajeyyaṃ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṃ⁹ jināti, 20
 na sā bhariyā¹⁰ yā patino vibhetti¹¹,
 na te puttā¹² ye na bharanti jīṇaṃ. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹³ ye na bhaṇanti dhammaṃ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṃ 25
 dhammaṃ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānaṃ¹⁴ jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
 bhāsamānaṃ ca jānanti desentaṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajam,
 subhāsita dhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 30 490.

¹ B^d kiñci. ² B^d -tuposakā. ³ B^d raṇṇāpi. ⁴ B^d -ke. ⁵ B^d aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ B^d sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ B^e viroti, C^k
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² C^k nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakam rajjam labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakhāram² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālahatthi rañña saddhiṃ mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na
 5 vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ ṭhitā nāma na hosi⁶, jinṇan ti mahallakam, tasmīn kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhamman ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete rāgādayo pahāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānan⁷ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padan ti amatamahānibbānaṃ desentaṃ paṇḍitan ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ ūtvā pasanno⁸ cattāro vare datvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya⁹, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesaṃ dhajo subhāsītadhajā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹⁰, balā pana subhāsitaṃ gaṇhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹¹ ānessāmā¹²“ 'ti¹³ nagare bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁴, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁵ naṃ ānemā¹⁶“ 'ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁶ rañño santikam gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasādhitaṃ¹⁷ rājānaṃ ratanarāsīmhi paṭiṭṭhāpetvā abhisiñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo¹⁸ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū¹⁹“ 'ti dūtaṃ pahīṇimsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma mayaṃ, tvaṃ appamatto hohi²⁰, nagara-dvāre²¹ ca nivesanadvāre²² cā 'ti pañca dānasālā²³ kārehi²⁴,
 30 dasarājadhamme²⁵ akopetvā agatigamaṇaṃ pariharā²⁶“ 'ti porisādam ovadi, parosatāhi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā uakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhāsati. ⁵ Cks bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arahantā, C^o aharantā. ⁸ Bds -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bds -ja, omitting naṃ. ¹² Bds ānemā. ¹³ Bā adds vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānulittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bds -atū. ²⁰ Bā bohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -osi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upadḍhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitaro vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ kārento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkkhamūlaṃ
 sākhaṇtatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttamā akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivīṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni
 puññāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idāṃ
 eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p' esa mayā damito yevā“ 'ti vatvā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kālahatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisā, mātāpitaro mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira aham evā“ 'ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ B^d adds rājāno. ² B^ds mahāsattam. ³ B^ds -de. ⁴ B^ds madhurapa-. ⁵ B^d
 -rūyhi. ⁶ B^d karonto. ⁷ C^ks assa. ⁸ B^ds abhippasīdati. ⁹ C^k -dhamma-.
¹⁰ B^d saggapūraṃ. ¹¹ B^d omits mahā and adds niṭṭhitam. ¹² C^s adds paṭi-
 sandhimānusiho bhogavāsanaṭṭhānāpikattaye dānasīlamayā puññā mama hotu bhavā-
 bhava, iminā puññakammenā yāva Buddho bhavāmaham mahosadho va nāpene
 jotisetthiva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayham bhāvabhava. B^d adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatnipāta — Asitnipāta.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.